DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

BİLAL CİVELEK

Türk Edebiyatı / ROMAN

KALBİM SENDE KALDI RUMELİ

Balkan Direnişinin Son Kahramanı

YEDİVEREN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KALBİM SENDE KALDI RUMELİ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kalbim Sende Kaldı Rumeli

Bilal Civelek

Yediveren Yayınları ,2013 ©
Bu kitabin her türlü basım hakkı, anlaşmalı olarak, Yediveren Yayınları'na aittir.
Kaynak gösterilip alıntı yapılabilir.
İzinsiz hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yediveren
Tür: Roman

Yayın Yönetmeni
Gökhan Alperen Bayrak

Editör
R.Mithat Yılmaz

Görsel Yönetmen
Tarık Çobanoğlu

İç Tasarım
Alp Dağ

ISBN
978-605-5394-58-5

Baskı
Haziran 2013

Baskı
Ana Basım Yayın
Sertifika No: 19687

Talatpaşa Cad. Talatpaşa Apt. No: 32 D: 1 Bahçelievler / İSTANBUL
Tel: +90 212 506 13 84 / +90 212 506 13 85 / Fax: +90 212 506 13 86
info@yediverenyayinlari.com / www.yediverenyayinlari.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KALBİM SENDE KALDI RUMELİ

Balkan Direnişinin Son Kahramanı

BİLAL CİVELEK

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bilal Civelek

Elazığ'da dünyaya gelen yazar İlk, orta ve lise öğremini burada yaptıktan sonra Çukurova Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Stuttgart Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümünde yüksek Lisans yaptı.Yurdun birçok yerinde Almanca öğretmeni olarak çalıştı. Güneydoğu ile ilgili romanları çeşitli yayınevleri tarafından yayınlandı.Birçok gazetede köşe yazarlığı yaptı .

Dokunmayın Portakalime, Derdo, Beyaz Kıyamet, Duanın Gücü ve Mutluluğun Sifresi adlı eserlerinden sonra, Mustafa Kemal'in Kuşları adlı kitabı da raflarda yerini aldı .

Almanya nın Stuttgart şehrinde Türkçe ve Türk Kültürü öğretmeni olarak beş yıl görev yaptıktan sonra yurda döndü. Evli ve iki çocuk babasi olan Civelek, halen öğretmenlik görevine devam etmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yusuf olmak kolay değil...

Nice yaşanmışlıklar vardır meşakkatli, bir o kadar da yürek acıtan, belki kendi dramını kendi yazan, yaşayan ya da trajediye dönüştüren…

Belki de canımızı acıtan, bize acı veren, her yaşanmışlığın ardında saklanan gerçeklerdir.

Göz göre göre, yanan ateşin alevleri arasına düşüp, çaresiz bedenden ayrılan ruhun kendi ıstırabını çekmesi, dergâhta nefsini terbiye eden dervişin vakarıyla, tevazu içinde Hak'tan geleni kabulleniştir sonrasında geriye kalan.

Var olmak, ayakta kalabilmek, başını öne eğmemek için verilen amansız bir mücadelenin sonrası...

Yusuf olmak, göz alabildiğine uçsuz bucaksız bir çölde vaha bulmak ümidiyle dolaşıp, bir serap olduğunu bile bile kuruyan damaklarınızda bir damla suyun haz veren lezzetini idrak etmektir.

Ufka doğru yürüyüp, çizgiye hiç ulaşamamak, ellerinin ara-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sında tuttuğu ama hiç sahip olamadığı bir yasak meyvenin dokunulmazlığını, yüreğinde kanatan ve akamayan bir yara acısınıderinden hissetmektir!

Yusuf olmak, vuslata ulaşmak için kırk sırat köprüsünden kırk parçaya bölünerek geçmektir.

Yusuf olmak, zifiri bir karanlıkta önüne bakmadan bir mumun yaydığı ışığa doğru gözleri kapalı kendini aramaya çıkmaktır.

Şefkat ve merhametin yerin yedi kat altında gizlendiği bir zalimler ülkesinde tek başına yolunu bulmaya çalışmaktır.

Yusuf olmak, kendine uzanan ellerin her defasında hoyratça kesildiği, zamanın bile yüreğinin dayanamadığı bir devirdeki kör kuyularda çıkış mücadelesini Hz. Eyüp sabrıyla sürdürmektir.

Doğrular ile yanlışların karıştığı bir zamanın iblislere taş çıkaracak kavmi ile mücadele ederken, Bulgar zindanlarında kör olma pahasına davasından vazgeçmeyi aklından bile geçirmeyen gerçek bir kahramanın öyküsüdür.

Bu kitapta kendini anlamaktan aciz bir koyun sürüsü misali bir topluma, cesaret ve inancıyla ders veren bir Yusuf hikâyesi bulacaksınız.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ BÖLÜM

"Bütün Türklere ölüm! Nerde bir Osmanlı kalıntısı varsa kökünü kazıyın!" diye bir ses geldi dışarıdan. İki sarhoş genç, Yusuf'un, seslerini duyması için pencereye yanaştılar.

Yanındaki biraz daha ileri gitti.

"Kasabada tek bir Türk kalmamalı! Makedonya'dan silinip atılmalı!"

Yusuf mutfakta, dışarıdaki seslere kulak kabarttı.

"Bunların derdi benim galiba" dedi ve güldü.

"Burada benden başka Osmanlı, benden başka Müslüman yok ki!

Sora hiç umursamadan elinde yıkadığı bardağı kenara koydu. "Artık o eski ürkek çocuk yok, bundan böyle göze göz, dişe diş… Gelin bakalım!" diye içinden geçirdi, tekrar tezgâhın üzerinde birikmiş, yıkanmayı bekleyen bardakları yıkamaya devam etti.

Bardaklara baktı, yüzünü buruşturdu.

"İnsanlar neden içmeye heveslenirler acaba? Yoksa ben mi farklıyım?" dedi ve yıkadığı bardağı temiz olan bardakların yanına ters çevirdi. Sıcaktan yüzüne tebelleş olan sineği elinin tersiyle kovdu. "Acaba Müslümanlar da alkol kullanıyor mu?" diye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sordu. Cevabını bulamayınca duraksadı. Kafasını hafifçe yukarı kaldırdı, pencereden dışarı baktı.

"Çok tuhaf, herkes beni Müslüman biliyor ama ben hâlâ

Müslümanlığın nasıl bir din olduğunu bilmiyorum! Peki, Müslüman olduğum nerden belli?" diye güldü. Kendi sorusuna kendisi cevap verdi;

"Tabii ki ismimden... Yusuf… Ne güzel bir isim… Sanki ruhumla bütünleşmiş, benim gibi yalnız kalmış bir arkadaş gibi… Anlamı neydi acaba? Yoksa Hıristiyanlıktaki gibi bir azizin ismi mi?" diye düşündü.

Sonra, "boşveeer" deyip işine devam etti.

Sabunlu kaygan cam elinden fırlayıp, büyük bir gürültüyle yerde patladı.

Bardağın sesi, barda sohbet eden, Pavlo'yu sinirlendirdi.

Karşısında içkisini yudumlayan Boris'e baktı;

"Boris dostum, şu senin evlatlık bende bardak bırakmadı!

Allah aşkına şunu al, bir sanata ver nolur, burada yapamıyor!"

Boris, mutfağa doğru baktı, tekrar Pavlo'ya döndü.

"Ben de aynı fikirdeyim. Haber gönderdim, birazdan Berber

Aleko gelecek. Konuşalım bakalım. Kabul ederse çırak olarak yanına vermek istiyorum. Nasıl olur?"

Meyhaneci Pavlo, kargaburnunu yukarı aşağı oynattı, çaktırmadan içinden bir "ohh" çekti.

"Hah, işte böyle dostum! Artık yirmisine bastı. Koskoca bir öğretmenin evlatlığı meyhanelerde sürünür mü hiç?" dedi.

Boris'e kıyak olsun diye içkisini tazeledi. "Bu da benden!"

Boris, Pavlo'ya sitem dolu bir bakış attı.

"Aslında senin derdin Yusuf'un geleceği değil. Sen bir Müslüman çocuğun yanında çalışmasından rahatsızsın. Şu Hitler

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Balkanlara girdi gireli, hepiniz Hitler hayranı oldunuz. Sizi anlamıyorum, dün Osmanlıya sırt çevirdiniz, bugün Makedonya'yı Bulgarlara teslim ediyorsunuz. Bulgarlar da Hitler'e teslim etti.

Bağımsız Makedonya hayal oldu gitti."

Pavlo eliyle itiraz etmek istedi ama Boris kaldığı yerden devam etti;

"Hiç itiraz etme, Pavlo! Bu kasaba, Almanlara benzedi, bir türlü Yusuf'u kabullenemedi. Sen de öyle… Bu ülkeyi iki üç fanatik ele geçiremeyecek. Makedonya, ne Bulgarlara, ne Sırplara ne de Hitler'e boyun eğmeyecektir. Bütün kasaba bu fanatik Bulgarlardan korkuyor. Sen de öyle… Yarın; "Neden Türk ve Müslüman çalıştırıyorsunuz?" diye hesap soracaklarından korkuyorsun.

Ama şunu unutmayın, benin cesedim çiğnenmedikçe oğluma bir şey yapamazlar."

Pavlo elindeki şarap şişesini raftaki yerine itinayla koydu,

Boris'e döndü, Boris'in söylediklerini alaya alır gibi güldü, önüne baktı.

"Oğlum mu dedin? Yusuf senin oğlun mu?"

Boris, Pavlo'nun bu sözüne o kadar içerlendi ki, içinden onu boğazlamak istedi. Kendini toparladı, sakin bir ses tonuyla cevap verdi:

"Olsun! Evlatlık da olsa kimseye ezdirmem!" diye cevap verdi, kapıya doğru baktı ve içkisini yudumladı.

Pavlo, yeni aklına gelmiş gibi birden Boris'e baktı:

"Boris sen komünist değil miydin?"

Boris göğsünü kabarttı, gurur duyar gibi göğüs kafesini oturduğu yerden hafifçe öne çıkardı.

"Elbette komünistim, ne var bunda?

"Bilmem. Almanlar duymasın!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Duyarlarsa ne olurmuş?" dedi; ama korkuyla kapıya bakmaktan kendini alamadı.

"Hitler, nerde bir komünist varsa temizleyeceğim, demiş.

Yahudileri bitirince sıra komünistlere gelecekmiş."

"Stalin yoldaş buna müsaade etmez, dostum! Sen işine bak!" dedi ve tekrar kapıya baktı, kimsenin olmadığını görünce rahatladı.

***

Yusuf, içerideki bulaşıkları bitirip, salona geldi. İçindeki yalnızlık yüzüne vurmuştu. Masum bir tavırla önce Pavlo'a baktı, sonra babasına...

Konuşulanların hepsini duymuştu. Onu ilgilendiren, berber olma ile ilgili bölümdü. Pavlov'un kendisi hakkındaki düşüncelerine içerlemişti.

Pavlo'ya tekrar sitem dolu bir bakış attı, masaları silmeye başladı. Masasını sildiği yaşlı adam gitmek üzere ayağa kalktı.

İçtiği içkinin etkisi ile sendeledi. Yusuf yaşlı adamı elinden yakaladı, ayağa kalkmasına yardımcı oldu. Adama yardım ederek kapıya kadar götürdü. Yaşlı adam, Yusuf'un avucuna bahşiş bıraktı. Yusuf kabul etmedi, tekrar yaşlı adamın cebine soktu.

Yaşlı sarhoş güldü;

"Neden almıyorsun evlat? Haram mı yoksa?" dedi, kahkaha attı. Giderken, kendi kendine söylenerek ve sokağın ortasında yalpalayarak gitti.

Yusuf, kapının dışına kadar götürdüğü adamı bırakıp içeri girdi.

Boris yarı sarhoş bir edayla oğlunu yanına çağırdı.

Yusuf elini gri, kirli mutfak önlüğü ile kuruladı, babasına ba-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kıp gülümsedi:

"Adama bak! Bahşiş almamamı bile başka tarafa yordu" dedi.

Her zaman olduğu gibi minnet dolu bakışlarla, babasının yanına geldi.

Boris şefkatle elini oğlunun boynuna attı;

"Gel oğlum! Bak ne diyorum! Senin artık bir meslek öğrenmen gerek. Kafanda tasarladığın bir iş var mı?"

Yusuf'un gözleri ışıldadı. Beyaz yanakları pembeleşti. Uzun zamandır kendisi de bir meslek öğrenmek istiyordu. Böylece meyhaneden kurtulacaktı.

"Berber olmak istiyorum," deyince babası Yusuf'un ensesini yakalayarak göğsüne koydu.

"İşte ben de tam bunu Pavlo ile konuşuyordum. Birazdan berber Aleko gelecek. Onunla bu konuyu görüşüp sonuçlandıracağım," dedi, Yusuf'u yanaklarından öptü ve bıraktı.

Yusuf, sevinçten uçtu. Yaşlı adamın söyledikleri moralini bozmuştu. İçindeki sıkıntı bir anda dağıldı, yerini güzel hayaller süsledi.

Masalarda boş bardakları toparladı, mutfağa koştu. Tekrar içki bardaklarını yıkamaya koyuldu. Her zaman suratını buruşturarak yıkadığı bardağı zevkle yıkamaya koyuldu.

Artık yeni bir hedefi vardı. Yeni bir hayata başlayacaktı.

Kimsenin onu aşağılamasına kulak asmadan, kendi işine bakacaktı.

Pavlo, Boris'e bir bira daha doldurmak için bardağı fıçının altına koydu. Boris'in Yusuf'a gösterdiği sevgiye, şefkate şaşırmıştı.

"Bazen sana şaşıyorum Boris. Bakıyorum da evlatlığını çok seviyorsun. Ben olsam bırakırdım gitsin. Bu zamanda kimse öz evladına bile bakmıyor, hele bir Türk ve Müslüman ise, asla!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Boris, kaşlarını çattı, Pavlo'nun gözlerine baktı. Gözlerindeki gizli kini görür gibi oldu.

"İnsanları ayırma! Çevre köylerde hâlâ Türkler var. Bu bölgede yaşayanların hepsi gitti, hiçbir Türk kalmadı ama

Makedonya'nın nerdeyse yarısı hâlâ Müslüman... Söyle bakalım, Müslümanlardan hiç zarar gördün mü?"

"Yok, görmedim!"

"Hiç kimse görmedi. Dinleri beni ilgilendirmez, ama insanlıklarına söz yok."

Pavlo dirseklerini sehpaya koydu, Boris'le alay edercesine baktı;

"Dinlerine tabii lafın olmaz. Peder yıllardır seni bir kez olsun kiliseye sokamadı. Senin din yönünden bir tasan yok. Hangi din olursa olsun senin için fark etmez" dedi ve güldü.

Kapıdan içeri Berber Aleko girince ikisi de sustu.

Aleko, her zamanki gibi söylenerek içeri girdi. Önce bara yaklaşmadı, masanın birinde oturmak istedi.

"Şu Almanlar…" dedi. "Burada ne gezerler anlamadım.

Anlaşılan Hitler dünyayı ele geçirmeye niyetli! Bulgarların Almanya ile işbirliği etmesine ne demeli Pavlo?"

Pavlo, Aleko'ya takıldı;

"Almanlar olmasa Bulgarlar, onlar olmasa Yunanlılar ya da Sırplar gelecek ne fark eder? Onlar da olmazsa komünistler sırada bekliyor" dedi ve yanındaki Boris'e baktı. Sonra konuyu hemen değiştirdi. Yusuf'u Berber Aleko'ya devretmek için acelesi varmış gibi "Boş ver bunları da gel bakalım, Boris seni bekliyor." Diye ekledi.

Aleko Boris'e baktı, merakla bir sandalye kaparak yanına oturdu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ne o Boris, yeniden öğretmenliğe mi başlayacaksın? Emeklilik seni sarmadı galiba. Çırakla haber göndermişsin. Önemli demişsin."

Başka zaman olsaydı Boris, Aleko'ya ters cevap verirdi. Fakat Yusuf'un işi, buna engel oldu.

"Öyle bir niyetim yok, Aleko. Ben görevimi tamamladım.

Şimdi sıra gençlerde…"

"Hayrola, beni neden bekliyorsun?"

"Sana bir çırak lazımmış diye duydum."

"Evet, yoksa sen mi çalışacaktın." dedi ve güldü.

Boris yine işi alttan aldı, sinirlerini bir tarafa bırakarak yumuşak bir sesle teklifini yapmak istedi.

"Oğlum, Yusuf…"

Yusuf ismini duyar duymaz, Aleko'nun yüzü birden değişti, ciddileşti. Sözün nereye varacağını anladı fakat anlamazlıktan geldi.

"Eee, nolmuş Yusuf'a?"

"Diyorum ki, onu iyi bir berber olarak yetiştirsen! Bir mesleği olur, yanında çalışsın!"

Aleko, işi yokuşa sürmek istercesine olmadık bahaneler uydurmaya çalıştı;

"Berberlik… Berberlik öyle kolay değil, Boris! Yusuf yapamaz. Berberlik deyip geçme. Bir kere berber olma isteği insanın kanında olacak. Bence sen Yusuf'a başka meslek bul! Berberlik yapamaz!"

Boris sitem etti;

"Bu kadar yıldır arkadaşız, hiç mi hatırım yok? Yıllarca bu kasabanın çocuklarını yetiştirdim."

"Yanlış anladın Boris, ben almasına alırım ama…"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Anladım, sen de korkuyorsun."

"Kimden korkuyormuşum?"

"Şu Bulgar milliyetçileri senin de gözünü korkutmuş. Çevrede Müslüman bırakmadılar, kaçırttılar ya da başlarına bir şeyler geldi. Zavallılar çekip gittiler. Sen Yusuf'u çalıştırırsan müşterin eksilir, tıraş olmaya gelmezler diye düşünüyorsun!"

Aleko kendisi için dolan içki bardağını aldı, bir yudum çekti. Sonra da kırk yıllık arkadaşı Boris'i ikna etmeye çalıştı.

"Boris, dostum! Bilmezlikten gelme, durumları görüyorsun. Türkler buradan giderken bile çoğu öldürüldü. Yapan kimdi? Bu kendini bilmeyen çeteler değil miydi? Türkleri koruyan, saklayanları da vurdular. Yusuf yanımda çalışırsa bir gece dükkânımın başına bir şey gelebilir. E, benim de varım yoğum dükkânım!" dedi ve önüne baktı.

Boris elinin tersiyle sitem edercesine Aleko'yu tersledi:

"Bırak şimdi bunları, Yusuf'u yanına alacak mısın, almayacak mısın, onu söyle!"

"Hatırın için alırım! Ama bir şey öğreneceğini sanmıyorum."

"Sen orasına karışma, Yusuf yeteneklidir. Göreceksin, kasabanın en iyi berberi olacak."

Aleko Yusuf'u almamak için başka bir bahane bulmaya çalıştı.

"Almasına alırım ama günde elli kuruşa…"

Boris, elli kuruşu duyunca ayağa fırladı.

"Sende hiç insaf yok mu be adam!"

"Hatırın için işe aldım, bir de para veremem," dedi, karşısındakinin vazgeçmesini garanti etmiş gibi birasını içmeye devam etti.

Boris sinirini yenmeye çalıştı, sakin olmalıyım diye düşündü;

"Tamam!" dedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Aleko yudumladığı birasını tam yutmadan şaşkınlıkla

Boris'e baktı;

"Ne tamam?"

"Kabul ediyorum. Elli kuruşa çalışacak. Ama neden böyle bir teklif verdiğini biliyorum. Yusuf'un yanında çalışmaması için bu komik teklifi yapıyorsun."

Aleko, bu sefer hiç cevap vermedi. Kalktı, birasını bitirmeden elini cebine soktu, İçkinin parasını Pavlo'ya uzattı. Pavlo paranın üstünü verdi ama Aleko almadı;

"Yusuf için bahşiş" dedi. Sonra Boris'e döndü; "Bak, verdiğim bahşişi berberlikte iki günde ancak kazanır. Neden burada çalışmaya devam etmiyor?"

Boris ters bir şey söylememek için kendini zor tuttu, cevap vermedi.

Aleko başına bela almış gibi çaresizce başını bir o yana, bir bu yana salladı, sonra Boris'e döndü.

"Yarın gelip başlasın bakalım. Başlasın, ama berberlik öyle kolay iş değil" dedi, arkasına bakmadan kapıya yöneldi ve meyhaneden çıkıp gitti.

Boris yerinden kalkıp mutfağa gitti. Yusuf'a müjde vermek istedi.

"Duydun mu oğlum? Artık berberliğe gideceksin!"

Yusuf, konuşulanları duymuş, morali bozulmuştu. Kimsenin kendisini yanında çalıştırmak istememesi, Müslüman diye aşağılaması zoruna gitmişti. Babasına belli etmek istemedi, elini duvarda asılı kirli havluyla kuruladı, kaşını önüne eğdi;

"Duydum. Onların inadına, göreceksin berberliği öğreneceğim!"

Boris oğlunu tekrar öptü, yarım kalan içkisini yudumlamak için geri bara döndü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yusuf, üzerindeki mutfak önlüğünü çıkardı, ardı sıra bara geldi.

"Gidiyorum Pavlo amca, işim bitti" dedi.

Pavlo, Yusuf'un gidişi üzerine nerdeyse göbek atacaktı. Son zamanlarda birçok tehdit almıştı. Yusuf'u çalıştırmaması için baskı yapıyorlardı. Elini cebine koydu, günlük ücretini fazlasıyla verdi.

Yusuf fazla ücreti ayırdı, Pavlo'nun önüne bıraktı ve sert bir bakış attı. Pavlo, paraya baktı, hiç sesini çıkarmadan alıp cebine attı.

"İstersen babanla gidersiniz, sen de bir bira iç" diye teklif etti.

Yusuf, gülerek Pavlo'ya baktı;

"Ne zaman içtiğimi gördün de şimdi içki teklif ediyorsun?

Bakıyorum eteklerin zil çalıyor, bu sevincinin benim işten ayrılmamla ilgisi var mı?" diye sordu.

Babası araya girdi;

"Boş ver oğlum bunları, eve git müjdeyi annene, kardeşine ver. Ben de birazdan geleceğim, bunu evde kutlarız" dedi, oğlunu kapıya kadar götürüp yolcu etti. Sonra geri geldi.

"Hiç bozulma dostum, oğlum doğruları söyledi. Sen Yusuf'u hiç istemedin."

Pavlo, umurumda değil dercesine elini salladı; Boris'in bardağını doldurmak için arkasını döndü. Bardağı doldurdu,

Boris'e uzattı. Tartışmayı sürdürmek istemedi. "Şu Almanlar…" diyerek konuyu değiştirdi.

Yusuf, eve giderken yolda, insanların hakkında düşündüklerini aklına geldi.

"Müslüman'mışım! Nedir bu Müslümanlık sahi? Pedere sordum ama söylemedi. Nasıl bir din acaba? Kiliseleri var mı?" diye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

düşünürken, hep içinde eksikliğini duyduğu annesi babası aklına geldi. Babalığı, anne ve babasının öldürüldüğünü söylemişti.

Kimin, neden öldürdüğünü anlatmamıştı. "Hiç değilse isimlerini bilseydim" diye düşündü.

İçinde hasret fırtınaları esti. Anne, baba özlemi yüreğinde sızısı dinmeyen bir yaraydı. Derin düşünceler içerisinde evin sokağına saptı.

* * *

Bulgar sınırına on kilometre uzaklıktaki küçük Makedon kasabası olan Yeniköy'de bir telaş vardı. Osmanlı zamanında ismi Yeniköy olan kasaba, Osmanlıdan sonra adı değiştirilerek Novo Selo olmuştu. Amaç; Osmanlıdan kalan her şeyin izini silmek, geriye hiçbir şey bırakmamaktı.

Bütün Avrupa İkinci Dünya Savaşının alevleri arasında yanarken;

Makedonya ve Bulgaristan Almanlara teslim olmanın bedeli olarak sakin bir bahar geçiriyordu. Yeniköy de bu sükûnetten nasibini almış, sokaklarda gezen Alman askerlerine aldırmadan günlük hayatına devam ediyordu.

Savaşın bütün olumsuzluklarından uzak, 1942 Mayısında

Kutsal St. Georges günü kutlanacaktı.

Kasabanın bütün evleri beyaza boyanacaktı. Peder öyle istemişti.

"Yeniköy'ü bembeyaz görmek istiyorum" demişti.

Peder Yeniköy'ün tek Ortodoks kilisesinin başrahibiydi. Bu kasabada doğup büyümüştü. Altmış beş yaşına rağmen hâlâ kırk beş yaşında gibi görünüyordu. En büyük zevki, kasabanın sokaklarında dolaşmak, kasaba halkının dertlerini, sorunlarını dinlemekti.

"Osmanlı İmparatorluğunun Makedonya'sı ile şimdi Bulgar ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Almanların yönettiği Makedonya arasında çok fark var" diyordu.

"Osmanlı zamanında daha özgürdük. Kendi özgürlüğümüzü doyasıya yaşıyorduk. Müslümanlar ile birlikte geleneklerimize ve inançlarımıza göre kanunlarımızı biz belirlerdik." Müslüman Türklerin Makedonya'nın Bulgar sınırına yakın kısımlarından çekip gitmelerine tamamen Bulgar çetelerinin baskısı ve katliamlarının neden olduğunu anlatıyordu.

Gerçek ismi Petar Donçev'di. Kasaba genellikle adını söylemezdi.

Onun yerine dini görevi nedeniyle "Peder" diye hitap ederlerdi.

* * *

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KRİSTİNA

Kumral saçları beline kadar uzayan, hafif çekik gözlü güzel bir kızdı. Yaşıtlarına göre biraz daha uzun boylu, giyimine dikkat eden biriydi. Kasabanın bu güzel kızı, gençlerin dikkatini çekiyordu.

Birkaç aile istemeye gelmişti, fakat babası daha erken diye gelenleri geri çevirmişti.

Her pazar annesiyle kiliseye gider, ayinlere katılırdı. İyi bir Ortodoks olmaya çalışırdı. Peder, her pazar onu en ön sıralarda görmezse ayine başlamıyordu. Her şeyden mutlu olmasını bilen cıvıl cıvıl bir kızdı.

Yusuf'un Müslüman olduğunu bildiği için onu kiliseye götürmeye hiç zorlamamıştı. Babası bütün çabalarına rağmen bir gün olsun ayinlere götürmediği için pedere karşı kendini mahcup hissediyordu.

Her defasında pedere "gelecek hafta babamı getireceğim" diye söz vermesine karşı bir türlü babasını kiliseye götürememenin mahcubiyeti pederle karşılaştığında yüzünde okunuyordu.

Peder, Boris'in komünist olduğunu bildiği için fazla ısrar etmiyordu.

Sadece uzaktan Boris'i takip ediyor, gördüğü yerde hal hatırını sorup geçiyordu.

Kristina çalışkan bir kızdı. Hiç durmadan çalışırdı. Annesi, kızının bu hamaratlığını ballandırarak herkese anlatmaktan zevk alırdı.

O gün Kristina, elinde uzun fırçasıyla evin sokağa bakan duvarını boyuyordu. Kısa bir merdivene çıkmış, duvarın en üst kısımlarından başlayarak evi beyaz badana ile kutsal güne hazırlıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bir yandan boya yapıyor, bir yandan da kilisede öğrendiği ilahiyi mırıldanıyordu.

Bir ara söylediği ilahiye ara verdi,"Bakalım Yusuf beğenecek mi?" diye düşündü.

Bütün dünyası Yusuf'tu. Hayalleri, geleceği, umutları

Yusuf'ta saklıydı. Onu çok seviyordu. Babasının onu evlatlık aldığını, on beş yaşına geldiğinde öğrenmişti. O güne kadar Yusuf'u öz kardeşi biliyordu.

Yusuf, kardeşi olmadığını öğrendiğinde çok şaşırmıştı. Bir süre bu durumu kabullenmemiş, sonra alışmıştı.

Yusuf, Müslüman olduğunu ilk olarak pederden öğrenmişti.

Pederin yanında duran annesine "doğru mu?" dercesine bakmış, annesi kafasını sallayarak doğrulamıştı.

Akşam babası gelince konuyu açmış, gerçeği babasından da teyid ettirmişti.

Babası, Yusuf'u Bulgaristan'da üniversiteyi okurken bulduğunu, anne ve babasının Bulgar çeteleri tarafından öldürüldüğünü, bir tanıdık arkadaşı tarafından Yusuf'un kurtarıldığını ve arkadaşı öldükten sonra mecburen kendisinin sahip çıktığını anlatmıştı.

Bir süre Yusuf'a soğuk davranmıştı. Müslümanları duymuştu ama nasıl insanlar olduğunu bilmiyordu. "Peder kabul etmediğine göre kötü bir din olmalı!" diye düşündü.

Şimdi tam on dokuzundaydı. Dört yıl önce öğrendiği gerçeğin ardında, duyguları değişmişti. Yusuf'la kardeş olmadığına seviniyordu.

Daha sonraki günlerde Yusuf'la birbirini sevmişlerdi. Bunu bütün kasaba biliyordu, Sadece baba Boris'in haberi yoktu.

Kristina, kasabanın Yusuf'a gösterdiği tepkiyi hâlâ anlayamamıştı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Müslüman olması büyük bir suç muydu? Ona göre halk korkudan böyle yapıyordu. Nazilere özenen Bulgar ve Sırp gençleri terör estirdikleri için kasabadakiler Yusuf'un buradan gitmesini istiyor diye düşünüyordu.

Bu düşüncelerle duvarı boyarken arkasından gelen sesle irkildi.

Nerdeyse merdivenden düşecekti. Arkadan sinsice yaklaşana baktı.

Bulgar asker Kiro'nun kendisine sırıtarak baktığını fark edince, hemen merdivenden indi. Duvarın alt kısımlarını boyamaya başladı. Askeri uzaklaştırmak için fırçayı kovaya batırdı, sonra hızla havaya kaldırdı. Etrafa saçılan boyaların bir kısmı askerin elbiselerine sıçradı.

Asker Kiro, üzerine sıçrayan boyaya aldırış etmeden, gözleriyle tacizini sürdürdü.

Kristina dayanamadı, Kiro'ya sert bir bakış attı.

"Senin işin yok mu? Görmüyor musun, duvarı boyuyorum! Utanmıyor musun beni taciz etmeye? Üstelik ben nişanlı bir kızım. Yarın kutsal gündür. Herkes evini boyuyor. Ama sen kutsallıktan ne anlarsın? Sizin işiniz sokaklarda avare avare gezmek, onu bunu taciz etmektir" dedi ve işine devam etti.

Kiro, Kristina'nın söylediklerini duymamış gibi hâlâ aval aval seyrederken, Kristina'ya sırıtarak takıldı.

"Nişanlı mı? Sen nişanlı mısın?"

"Evet."

"Kiminle?"

"Sana ne, çekil de işimi göreyim!"

"Ben biliyorum."

"Biliyorsan daha iyi ya, çekil git!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Düztaban biriyle nişanlısın!"

"Seni ilgilendirmez."

"Hem de Müslüman biri…"

"Olabilir, Müslüman insan değil mi?"

"Bana göre tehlikeli insanlar, hemen kasabadan defolmalı!"

"O defolacağına siz defolun! Özgür Makedonya'yı terk edin gidin!"

"Unutma, baban da bir Bulgar…"

"Bulgar ama Makedonyalı… Makedonyalı olmak ayrıcalıklıdır. Burada her türlü millet yaşar ama her şeyden önce herkes

Makedonyalıdır. Bunu asla unutma!"

"Biz olmasak kızıllar buraya gelir. Bize dua etmeniz gerekir."

"Size de lânet olsun kızıllara da! Ayrıca peder de öyle düşünüyor."

"Peder de cezalandırılacak. Halkı Bulgarlara karşı kışkırtıyor. Neyse, boş ver pederi... Senin nişanlından bahsediyorduk."

"Nolmuş nişanlıma?"

"Söyle, kendine dikkat etsin! Bence buradan hemen defolması lazım… Bak, bütün Türkler gitti. Onun ne işi var burada?

Baban başımıza belâ etti. Biz Türkleri temizlerken, baban kasabaya bir Müslüman çocuğu getirdi. Ama unutma, o nişanlım dediğin düztaban fazla yaşamaz!"

"Defol buradan! Kimse ona dokunamaz! O babamın evlâdı gibidir, babam buna müsaade etmez."

"Babandan müsaade alan kim?" diyerek tekrar sırıttı.

Tam o sırada peder Kristina'nın imdadına yetişti. Bisikletiyle geçerken, Kristina ile asker arasında tartışma olduğunu anlayınca frene bastı, bisikletten inerek yanlarına geldi.

"Kolay gelsin Kristina! Ev ne güzel olmuş. Bütün kasabanın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

evleri böyle olmalı. Kutsal günümüzde kasabamız baharın yeşillikleri arasında beyaz bir gül gibi fışkırmalı!"

Kristina saygı göstererek hemen fırçayı bıraktı;

"Evet, peder, kasabamız çok güzel olacak, göreceksiniz" diye cevap verdi.

Asker, hiç sesini çıkarmadan yine aynı laubalilikle Kristina'yı dikizlemeye devam etti.

Peder durumu fark edince Kristina ile konuşmayı sürdürmeye karar verdi. Amacı askeri oradan uzaklaştırmaktı.

"Baban nerde kızım?"

"Bilmiyorum peder, sabah evden çıkıyor, geç saatlerde dönüyor."

"Son zamanlarda çok içiyor. Söylenenlere bakılırsa yolda kendi kendine konuşuyormuş. Delirmesinden korkuyorum. Ona söyle kiliseye gelsin de bir konuşayım. Onun bir derdi var ama ne bilemiyorum."

"Bilmem peder, akşamları bizimle de pek konuşmuyor. Eve gelir gelmez kafayı vurup yatıyor."

"Yarın kutsal Corc günü, onu da görmek istiyorum. Artık yaşlandı. Kiliseye gelmeye başlasa iyi olur. Etrafta bazı dedikodular dönüyor. Yollarda kendi kendine konuşuyormuş, hayaller görmeye başlamış. Sonunu iyi görmüyorum kızım, iyi görmüyorum."

Asker konuşmaların bitmeyeceğini anlayınca, hiç sesini çıkarmadan oradan ayrıldı. Giderken tam köşeyi döneceği sırada

Kristina'ya seslendi.

"Ne bulmuşsun şu pis Türk'ten anlamadım. Ama unutma, mutlaka seninle evleneceğim, göreceksin!"

Peder, askere gözlerini kısarak baktı.

"Ne arıyor bu pinti herif senin yanında?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ben çalışırken geldi, ne dediysem uzaklaşmadı."

"Bak kızım! Bu adamın bakışlarını beğenmedim. İyi bir insana benzemiyor. Sakın yanına yaklaştırma. Şu savaş bitse de geleceğimiz belli olsa! Şu Bulgar ve Alman askerlerinden bıktık.

Tanrı bir gün özgür Makedonya'yı bize bahşedecek, göreceksiniz!"

Kristina, pederi yakalamışken hep aklında olan bir soruyu sormak istedi.

"Bağımsız bir Makedonya diyorsunuz ama peder, neden

Müslümanlar buralardan sürüldü? Onların da ülkesiydi!"

"Sen de Yusuf'u seviyorsun diye Müslüman avukatı kesildin, Kristina!"

"Yusuf ile ilgisi yok peder, öğrenmek istiyorum."

"Bunlar burada konuşulacak konular değil. Sana sadece şu kadarını söyleyeyim; onlar yüzyıllar öncesinde sonradan buraya geldiler. Burası onların toprağı değildi. Üstelik sürülmediler, kendileri göç ettiler."

"Ama aziz peder, bizim atalarımız da buraya başka yerden gelmişler. Mesela dedemler Sofya'dan gelmiş… Türkler buralardan kendiliğinden göç ettiyseler neden yollarda birçok aile öldürüldü?"

"Kristina, hadi işine devam et! Hem yarına hazırlanmak lazım" dedi ve bisikletine atlayarak uzaklaştı. Giderken arkasına dönüp seslendi;

"Babanı ve Yusuf'u unutma, yarın kutlamalarda görmek istiyorum" dedi ve kiliseye çıkan yola saparak gitti.

Kristina, tekrar merdivene çıktı, keyifle duvarı boyamaya başladı.

Yusuf'tan başka hiçbir hevesi yoktu. Yusuf'la aralarında gizlice nişanlanmak istemişlerdi. Fakat Yusuf buna karşı çıkmıştı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ailenin iznini almak gerek!" demişti.

Bu yüzden yakında babalarına durumu açacaklardı. Güzel bir nişan yapacaklardı, bütün kasaba artık nişanlı olduklarını bilecekti.

Anne Zaklina, Yusuf'u öz oğlu gibi seviyordu. Onu evladı gibi büyütmüştü. Yusuf'un Müslüman olması onu hiç ilgilendirmemişti.

Büyük göçten önce amcasının eşi de Müslüman'dı. Müslümanlarla hiçbir problemi olmamıştı. Onların komşuluklarını, misafirperverliklerini hiç unutmamıştı. Bu nedenle Yusuf'u büyütürken Müslüman olması onu olumsuz etkilememişti.

Kristina sırtını dönüp işine devam ederken; Yusuf, meydana çıkan sokaktan koşarak geldi. Sevincini Kristina ile paylaşmak için nefes nefese kalmıştı. Artık meyhanede çalışmayacaktı, çocukluktan beri hayal ettiği mesleği yapacaktı.

Kristina, son köşeyi boyarken, Yusuf sessizce yaklaştı, arkadan gözlerini kapattı.

Yusuf'un geldiğini hissetmişti.

"Bırak deli çocuk, sen olduğunu biliyorum" deyince Yusuf ellerini çekti.

"Müjde Kristina, müjde! Berber olacağım. Artık meyhaneden kurtuldum. Çok sevdiğim mesleğimi öğreneceğim." Sevincinden kendi etrafında oynayarak döndü.

Kristina, Yusuf'u ilk defa böyle neşeli görünce sevindi. Genellikle somurtkan bir hali vardı.

"Çok sevindim, çoook," dedi ve işini hemen bitirmek için fırçayı kovaya daha hızlı batırarak duvara sürmeye başladı.

Acele ederken Yusuf'un yüzü de boyadan nasibini almıştı. İkisi de gülüştüler.

Yusuf içeri girmek için cebinden anahtarı çıkardı, içeri girdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mutfakta yemek yapan Bayan Zaklina kapının açıldığını görünce

Kristina'nın işini bitirdiğini sandı;

"İşin bitti mi kızım?" diye seslendi.

Yusuf cevap vermeden mutfağa geçti, Bayan Zaklina'nın yanaklarına bir öpücük kondurdu. Bayan Zaklina Yusuf'un işten erken dönüşüne şaşırdı. Neşeli halini görünce sormadan edemedi;

"Noldu oğlum? Altın bulmuş gibi bir halin var."

Yusuf ellerini çırptı, tabakta hazır bekleyen bir pastayı ağzına attı.

"Karşında artık geleceğin ünlü bir berber adayı var! Yarın Berber Aleko'nun yanında işe başlıyorum, anne!"

Bayan Zaklina ocağa tencereyi bıraktı, havlu ile ellerini sildi, gülerek Yusuf'a baktı:

"İşte bu güzel bir haber, akşam baban da gelsin, mahzendeki şaraplardan birini çıkarayım kutlayalım," dedi ve oğlunu öptü.

Bayan Zaklina, Yusuf'un ellerinden tuttu.

"Seni böyle mutlu görmek ne güzel oğlum! Hep böyle ol!

Yarın birlikte kutsal Corc'un kutlamalarına gideceğiz. Elbiselerini yıkadım. Hepsi pırıl pırıl…"

Yusuf'un suratı asıldı. Aklına kasabadaki çocukların onu dışlaması, alaya alması, Müslüman ve Türklere söyledikleri küfürler geldi. Yarınki kutlamaya katılmak istemiyordu. Her gidişinde mutlaka birileri moralini bozuyordu. Fakat annesini de kırmak istemedi;

"Tamam, gideriz anne!" diyerek salona çıktı.

Anne Zaklina Yusuf'un yüzünün neden değiştiğini anladı, ama elinden bir şey gelmediği için hiçbir şey söylemedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yusuf salona geçti, bahçeye bakan pencereden dışarıya baktı. ”Artık zamanı geldi,” dedi.

Bu akşam Kristina ile nişan konusunu babasına söyleyecekti.

Kendini buna hazırlamıştı. Babasının bu haberi beğeneceğinden, itiraz etmeyeceğinden emindi. Bayan Zaklina zaten az çok bir şeyler biliyordu. En azından sezmiş olmalı diye düşündü.

Kristina kapıdan girdi, ellerini yıkamak için banyoya geçti.

Yusuf'un dalgın bir şekilde pencereden dışarı baktığını görünce seslenmedi, sevinçle gülerek geçti. Ellerindeki boyaları çıkarmak için epey uğraştı. Babası gelmeden Yusuf'la neler konuşacaklarını, babasına nasıl söyleyeceklerini kararlaştırmak istiyordu.

Ellerini yıkadıktan sonra havluyla kurulayarak salona girdi.

Annelerinin mutfakta olmasını fırsat bilerek konuşacaklardı.

Yusuf dalgın halde kafasını pencereden çevirince karşısında

Kristina'yı gördü, yarı şaşkınlıkla güldü ve söze girdi:

“Akşam babanla konuşacağım!”

Kristina biraz tereddüt etti:

“Biraz erken değil mi?”

“Hayır Kristina! Hem annene hem babana söylemenin zamanı geldi. Birbirimizi sevdiğimizi artık herkes bilmeli!

Böylece kimse sana yan gözle bakmaz!” diyerek kıskanç bir bakış attı.

“Babama kim söyleyecek?”

“Sen karışma Kristina, ben söylerim. Hem neden çekiniyorsun?

Artık aşkımızı gizlemenin anlamı yok!”

Kristina havluyu sandalyeye bıraktı, gelip Yusuf'un yanına oturdu, ellerini avucuna aldı:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Ben çekinmiyorum. Ama içimde bir tedirginlik var, nedenini bilmediğim tuhaf bir korku…"

"Korkma! Babana birbirimizi sevdiğimizi söyleyince o da sevinecektir."

Anne salona girince hemen başka şeylerden bahsetmeye başladılar.

Kristina, pederin yarın babasını ve Yusuf'u kutlamalarda görmek istediğini söyledi. Böylece söz yarınki kutlamalar üzerine açıldı.

Baba gelinceye kadar bu konuyu konuştular. Kristina'nın kilise korosunda ne giyeceği karalaştırıldı. Kristina, hangi elbiseleri giyeceğini annesiyle konuşurken, Yusuf her zaman olduğu gibi dalıp gitti.

* * *

Boris, her akşam olduğu gibi yine eve zil zurna sarhoş geldi.

İçeri girince herkesi pür neşe içinde gördü. Evde çoktandır böyle bir hava görmemişti. Çok sarhoş olmasına rağmen çocuklarına takıldı.

"Ne o, bensiz ne kaynatıyorsunuz bakalım?" diye sordu.

Kristina hemen araya girdi;

"Peder, yarın kutsal günde seni de görmek istiyor baba! Mutlaka gelsin, dedi."

Boris yüzünü buruşturdu;

"Şu Peder benden ne ister bilmem ki, benden ne Hıristiyan olur, ne Müslüman!" Kendini kanepeye attı ve gülerek eşine baktı. "Ama iyi komünist olur." diye ilâve etti ve güldü.

Yusuf merak etti, babasının komünist sözü çoktandır aklına takılmıştı. Son zamanlarda, kasabada bazı gençler, kitap dağıtıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dağıtılan kitaplardan bir kitap da kendisi almıştı. Kitabı okuduktan sonra komünizmi beğenmişti. Yeni düzen diye bahsediliyordu. Ezilenlerin, sömürülen halkların söz sahibi olacağı bir düzen, diyordu. Babasının ağzından da duyunca merakını gidermek istemişti.

Tam komünizm ile ilgili bir soru soracaktı ki Kristina araya girdi, soruyu sormaktan vazgeçti.

Kristina babasını yarınki kutlamalara katılmaya ikna etmeye çalıştı;

"Hem bak, ben de koroda ilahi söyleyeceğim. Beni izlemek istemez misin baba?"

Boris, kızını kırmak istemedi ama gitmemek için bir yol bulmaya çalıştı;

"Ben seni dinlerim kızım! Bak şimdi söylersin, ben dinlerim," deyince Kristina yalancıktan ağlamaya başladı. Boris yine söz vermedi ama "Gelmeye çalışırım" diyerek kızının saçlarını okşadı, eğildi yanağından öptü. Böylece kızını kırmadan konuyu kapattı.

Yusuf, heyecandan dişleriyle dudaklarını yiyordu. Söze nerede, ne zaman başlayacağını bilemedi. Bir an önce konuya girmek istiyordu.

Yemek hazırlanınca, hepsi masanın etrafına toplandılar.

Boris, Aleko'nun Yusuf'a karşı tutumunu anlattı.

Elli yıllık arkadaşımın verdiği ücrete bak! Böyle vicdansızlık olur mu? Ama durun bakalım" dedi ve kafasını salladı. Yusuf şu mesleği bir öğrensin, kasabada kimse ona tıraş olmaya gitmeyecek!" diyerek Aleko'dan intikam almış gibi sakinleşti.

Daha tabağını bitirmeden ayağa kalktı.

"Bugün çok yorgunum, yatacağım çocuklar siz oturun," dedi.

Yusuf, ayağa kalktı;

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Kristina ile ikimiz sizinle konuşmak istiyoruz," dedi.

Baba, hiç beklemeden odasına yöneldi.

"Yarın konuşuruz oğlum. Zaman çuvala girmedi ya," dedi, odanın kapısını örttü.

Yusuf, kendini o kadar hazırlamış ama konuşamamıştı.

Yüzü mosmor kesildi. Kaç saattir hazırlanıyordu…

Kristina, buz gibi olan havayı biraz değiştirmek için, yarın giyeceği elbiseleri odasından alelacele getirdi, Yusuf'a göstermeye başladı. Amacı, Yusuf'un dikkatini dağıtmaktı. Yusuf, Kristina'nın çabalarına aldırış etmeden, sessizce anne-kızı baş başa bıraktı, odasına çekildi.

Babasıyla konuşamadığı için sinirleri gergindi. Yatağına yattı, gerginliğini azaltmak için yarınki işini düşündü. İşe başlayacağı anı hayal etti. Sonra da ileride açacağı dükkânı gözlerinin önüne getirdi. İnsanlar artık ondan içki değil, tıraş olmalarını isteyeceklerdi. Beyaz bir önlük diktirecekti. Bembeyaz…

Sonra…

Sonrasını, daha fazla ilerisini düşünemedi. O kadar çok hayalleri olmamalıydı… Çünkü aklından ne zaman güzel hayaller geçse tersi oluyordu.

Bir zamanlar okumak istemişti. Okuyup, iyi bir doktor olmak…

Babasının görev yaptığı okulda ilkokula başladığında tek amacı babası gibi üniversiteyi bitirmekti. Ancak babasının okulunda altı yıl okuyabilmişti. Babası emekli olunca çocuklar onu dışlamıştı. Bazen tartışmalardan dolayı kavga etmek zorunda kalmıştı. Daha sonrasında ise okulu bırakmış, bir daha devam etmemişti. Boris, oğlunun hırpalandığını görünce okula gitmemesine itiraz etmemişti. Ama üniversiteye gitmek içinde bir ukde olarak kalmıştı. Bu nedenle kendini kitap okumaya vermişti. Her

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

fırsatta, babasının kitaplığından kitaplar alır okurdu. Konusu önemli değildi. Kitap onun için dünyaya açılan pencereydi. Kitap okurken ona seslenildiğinde, sanki derin bir uykudan uyanır gibi birkaç kez seslenildikten sonra ancak karşılık verirdi.

Yine öyle yaptı. Yastığının kenarında duran kitabı aldı, okumaya başladı. Gergin sinirlerini ancak bu yolla yatıştırabilir diye düşündü. Kitapta kaldığı yerden devam etti. Devam ettiği satırlar sanki kendisine bir mesaj veriyordu.

"Havaya fırlatılan taş konuşabilseydi, mutlaka kendi isteğiyle yolculuk yaptığını söylerdi. İnsanoğlu da aynıdır.

İnsan, kaderin çizdiği ince çizgide cambazlığa soyunurken, yaptıklarıyla övünür. Alnında, saniyede bin hüküm fırlatan mancınıkları görmezlikten gelir."

* * *

Belasica dağlarını kalkan gibi karşısına alan Yeniköy, sabah güneşinin ilk ışıklarıyla, baharın güzelliği ipekten bir çarşaf gibi önüne serilmiş, yine yeni bir güne başlıyordu. Kasabanın meydanında Usturumca'ya gidecek yolcuların telaşlı sesleriyle bir koşuşturmadır gidiyordu.

Yeniköy'ün yükseklerinde yeni çiçek açan ağaçlar, bir pamuk tarlası gibi yeşilin içinden fışkırmış, adeta beyaz ve yeşilin ilkbaharla ilk dansını yapıyorlardı. Kasabanın beyaza boyanan evleri, yeşil ovanın ortasında, ressamları kıskandıracak bir manzara çiziyordu. Yeniköy'ün kadınları bayram kutlamasına başlamadan, son bir defa sokaklarını temizliyorlardı.

Kristina ile annesi, bir yandan evin önünü süpürüyor, diğer yandan da komşularıyla günün önemi üzerinde konuşuyorlardı.

Yüzyıllardır kutlanan Kutsal Corc günün, yeni bir kutlama

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

programı yapılacaktı. Bu yıl dini ayin yanında bir de gösteriler olacaktı. Halat çekme yarışı, yöresel yemek yarışlarıyla kutlamalar daha renkli hale getirilecekti.

Bugün herkes Makedonya için dua edecekti.

Bütün halk Makedonya'nın mutlaka bir gün Almanlardan temizlenmiş, bağımsız bir ülke olacağına inanıyordu.

* * *

Öğlene doğru, bütün hazırlıklar bitmiş, kasabanın en büyük meydanı bayrama hazırlanmıştı. Her taraf balonlarla süslenmiş, kâğıttan kurdelelerle rengârenk bir bayram yeri kasabalıları bekliyordu.

Meydanın girişine balonlarla, renkli kumaşlarla bezenmiş, geniş bir kapı yapılmıştı. Genç kızlar, iyi bir eş bulmaları için meydana girerken beğendikleri kumaşlardan küçük bir parça koparark alacaklardı. Böylece bir yıl bereketli ve şansları açık geçecekti. Bu nedenle her genç kızın cebinde ya da elinde mutlaka bir makas bulunurdu. Herkes kendi getirdiği makasla kumaşı kesmek zorundaydı. İnanca göre kendi makasıyla kesmeyen kızların dilekleri kabul olmazdı.

Meydanın dışında Alman askerleri yerini Bulgar askerlerine bırakmıştı. O gün için Bulgar askerleri asayişi sağlayacaklardı.

Alana girmemek şartıyla uzaktan güvenliği sağlayacaklardı.

Aslında Peder Bulgar askerlerini de istememişti fakat Alman subay, kutsal günde olay çıkmaması için pederin bu teklifini kabul etmemişti. Almanların emri altındaki Bulgar askerleri olayları önleyecekleri yerde olayların meydana gelmesine neden oluyorlardı. Alman subayı bunu bile bile asayiş için Bulgar askerlerine görev vermişti. Amaç; halkın Alman askerlerle karşı karşıya gelmemesini sağlamaktı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Meydana ilk olarak kilise görevlileri gelmeye başladı.

Peder, arkasındaki öğrencileri, yardımcılarıyla sıra halinde meydana girdi. Kendilerine ayrılan sahneye yerleştikten sonra, kendisi giriş kapısına gitti.

Gelenlerle tokalaşıp, bayramlarını tek tek kutlayacaktı. Kalabalık, pederin kortejine saygıyla yol açtı. Kalabalığın kendisine yol açması hoşuna gidiyordu. Bu nedenle kasabada benzeri festivallerin, kutlamaların daha fazla olmasını istiyordu.

Bütün kasaba yöresel giysiler içinde, gruplar halinde meydana girmeye başladılar. Her gelen birbiriyle tokalaşıyor, sonra kendilerine uygun bir yer bulup yerleşiyordu.

Meydan, fazla zaman geçmeden dolmuştu. Etrafta çeşitli içecekler satmaya çalışan satıcılar, yerlerini alma telaşıyla koşuşturuyorlardı.

Yarışma için hazırlanan yemekler, önceden tahta masaların üzerine sıralanmıştı. Çeşit çeşit yemekler, salatalar, iştah kabartıyordu.

Kristina, annesiyle erkenden gelmiş, kendilerine güzel bir yer bulma telaşıyla etrafa bakınırken, kalabalığın arasında

Yusuf'u aradı. Bulamayınca annesinin gösterdiği yere oturdu.

Genç erkekler törene gelen kızları daha iyi görmek için hafifçe yüksek bir yere toplandılar. Kristina tekrar ayağa kalktı, etrafa göz gezdirdi. Sonra meydanın girişindeki sokağın köşesinde

Yusuf'u fark etti. Kendilerini görmesi için elini havaya kaldırarak Yusuf'a görünmeye çalıştı. Yusuf, kısa bir göz taramasından sonra Kristina'nın havadaki elini gördü. Kalabalığı yararak Kristina'ya doğru yürüdü. Kalabalıktan hoşlanmadığı için söylene söylene annesi ve Kristina'nın oturduğu bankların yanına vardı.

Kristina, babasını Yusuf'un yanında görmeyince kaşlarını

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çattı;

"Hani babam da gelecekti? Neden gelmedi?" diye sitem etti.

Yusuf, hafif gülümseyerek Kristina'ya baktı;

"Meyhanede içiyor. Gelmek istemiyor."

Kristina yüzünü buruşturdu;

"Bana söz vermişti. Ben de Peder'e, Babam gelecek, demiştim.

Şimdi ne cevap vereceğim?"

Anne üzüntüsünü belli etmeden kızının saçlarını okşadı:

"Daha zaman var kızım, belki gelir. Biz Yusuf'la buradayız, hadi ilahi grubu hazırlanıyor, pederi bekletme, git!" dedi.

Kristina, Yusuf'un yanağına bir öpücük kondurdu ve ilahi grubunun bulunduğu sahne gibi yüksek, geniş basamaklara doğru yürüdü.

Bayan Zaklina, Yusuf'un kutlamalara gelmesine çok sevindi.

İlk defa onu kutsal günde görüyordu. O sırada arkadaşları yanına doluştu.

Annesinin arkadaşlarıyla konuştuğunu görünce kendine başka bir yer aramaya başladı. Kadınların yanında kalmak istemedi.

Annesiyle vedalaşarak uzaklaştı.

Çevresine baktı, yanına gidecek kimseyi göremeyince, meydanın

çıkış kapısına doğru yürümeye başladı. Yavaş yavaş kapıya yaklaşınca karşısında sanki kendini bekliyormuş gibi duran asker Kiro, uzaktan sırıtarak Yusuf'a baktı. Onun Kristina'da gözü olduğunu duymuştu.

Kiro, tören alanı girişinde peder tarafından görevlendirilen gençlerle tartışıyordu. Görevli, Kiro'yu meydana bırakmıyordu.

Peder öyle tembihlemişti. Bugün burada ne Alman ne de

Bulgar askeri görmek istemiyorum!" diye görevlileri sıkı sıkı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ya tembihlemişti. Fakat Bulgar askerleri bütün ısrarlara rağmen tören alanına doluşmuşlardı. Pederin Bulgar subayı ile konuşması sonucu, Bulgar askerleri alandan biraz uzaklaşmış, uzaktan töreni izlemeye razı olmuşlardı. Alana giden geniş meydan kapısında birkaç gönüllü genç görevlendirilmişti. O gün görevde olmamasına rağmen Kiro askeri üniformasını giymiş, tören alanına girmeye çalışıyordu. Kapıda görevli gençler Kiro'nun içeri giremeyeceğini söyleyince, aralarında bir tartışma başladı.

Görevli, pederin kendilerine söylediklerini tekrarladı;

"Git buradan! Bugün burada asker görmek istemiyoruz!"

Kiro görevliye bir omuz attı;

"Konuştuklarına dikkat et! Ben Bulgar askeriyim," diye çıkıştı.

Görevli ısrarla askeri geri itti.

"Asker olduğunu biliyorum."

"Başının belâya girmesini istemiyorsan, yol ver! Girmek istiyorum.

Benim adım Kiro," dedi.

"Adını da biliyoruz."

"Öyleyse sorun ne?"

"Sorun sivil olmaman. Kasabalı, üniformalı istemiyor. Hemen defol buradan!"

"Tamam, gideceğim ama önce Kristina'yı görmek istiyorum, nerde?" diye sorunca görevli Yusuf'a baktı. Yusuf'un duymaması için içinden dua etti. Tekrar Kiro'nun omuzlarından tutup geri itti.

"Bak Kiro! Beni iyi dinle! Kimseyi rahatsız etmeye hakkın yok. Hem o kız nişanlı, duymadın mı?"

"Böyle konuş bakalım. Bizi beğenmiyorsunuz ama kızılların

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tankları kasabaya girdiğinde fare gibi kaçacak delik arayacaksınız.

Ben bir savaşçıyım. Burası bir bayram yeri de olsa girmesini bilirim," diyerek görevliyi yana itti.

Girişte bir şeyler içmek için bekleyen Yusuf'un önüne dikildi.

"O nerde?"

Yusuf askerin kimi sorduğunu anladığı halde anlamazlıktan geldi.

"Kim?"

"Kız kardeşin."

"O benim kız kardeşim değil!"

"Kristina nerde?"

"Neden arıyorsun?"

"Sana ne? Belki evlilik teklifi yaparım!"

O ana kadar sakin duran Yusuf, askerin yakasını sıkıca sardı;

"O benim nişanlım."

Asker dalga geçer gibi sırıtarak Yusuf'a baktı. Sonra büyük bir kinle yüzünü buruşturdu;

"Bir bana bak, bir de kendine… Ben bir askerim. Sen ise sadece bir yamaksın. Ayrıca sen Kristina ile evlenemezsin, çünkü

sen Müslümansın, Zaten yakında layık olduğun yere gideceksin!

Tıpkı diğer Müslümanlar gibi…"

Yusuf, askerin yakasını kendine doğru çekti. Tam göz göze gelmişlerdi.

"Söyle bakalım, Müslüman olmam seni neden rahatsız ediyor?

Hem sen daha yakın zamanda geldin, benim Müslüman oldu-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ğumu kim sana yetiştirdi?"

"Seni ilgilendirmez!"

Yusuf, askerin yakasını bıraktı, geri çekildi. Yüzünü buruşturarak

Kiro'ya baktı.

"Biliyor musun, bir köpek gibi kokuyorsun."

"Söyle bakalım, Müslüman değil misin? "

"Dua et, bugün dini bayram yoksa asker falan dinlemez, senin belânı verirdim," diyerek döndü, gitmek istedi.

Asker hâlâ Yusuf'u kızdırmak, kavga çıkarmak için elinden geleni yapmaya çalışıyordu.

"Benimle konuşurken dikkat et. Ben bir Bulgar askeriyim.

Senin hayatın benim elimde," dedi. Sen görürsün dercesine

Yusuf'un yüzüne baktı, tehditkâr bir şekilde kafasını salladı.

Amacı Yusuf'u tahrik edip bir yumruk da olsa atmasını sağlamaktı.

Böylece onu gözaltına almak için bir sebep doğmuş olacaktı.

"Şu haline bak, yüzün korkudan mosmor oldu. Müslümanların hepsi böyledir. Hepsi de korkak. Ayrıca Müslümanlar bir kadını sevmesini bilmezler."

Yusuf, Kiro'nun amacını anladığı için kendi kendini sakinleştirmeye çalıştı.

"Neden?"

Kiro sesini daha da yükseltti.

"Çünkü Müslümanlar korkaktır, asker olamazlar. Bütün kadınların hayalinde bir asker vardır."

Yusuf geri geldi askerin burnunun dibinde durdu.

"Şimdi buradan defolmazsan seni fena yaparım!"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Sana benimle dikkatli konuş demedim mi? Yamak!"

"Ben artık yamak değilim."

"Her ne olursan ol, ama asker olamazsın."

"Ben artık berber olmaya karar verdim. İyi bir berber ustası olacağım."

Asker elini cebine soktu, bir madeni para çıkararak Yusuf'un avucuna bıraktı.

"Siz Müslümanların tek derdi budur. Anladın mı? Al parayı yol ver, Kristina'yı göreceğim. Ayrıca senin zaten sayılı günlerin kaldı. Bana kalırsa bu son günlerinin kıymetini bil! Yakında

Almanlar da gidecek, kasaba tamamen Bulgarlara kalacak.

Yalnız kasaba değil, bütün Makedonya! İşte o zaman sen dâhil, bütün Müslümanlar cehenneme gidecek."

Yusuf'un son sabrı da taşmıştı.

"Sen bir hayvansın!" Gözüne yumruğu indirdi. Karşılıklı yumruklaşmalar olunca çevredekiler kavgayı seyretmek için oraya koşuştular.

Görevli kişi hemen askerin kolundan yakalayarak onu uzaklaştırmaya çalıştı. Ortada dolaşan kasabanın delisi gülerek

Yusuf'un sözünü tekrarlayıp güldü.

Asker yaka paça dışarı atıldıktan sonra, küfür ve tehditler savurarak bayram yerinden uzaklaştı.

Olayı görenler hemen oraya koşuştular. Görevli, neler olduğunu kısaca anlatırken, Yusuf, hemen oradan ayrılarak

Kristina'yı seyretmek için meydanın ortalarına doğru ilerledi.

Görevli adam Yusuf'un dedikodusunu yanındakilerle yapmaya devam etti;

"Asker haksız ama söylediklerinin bir kısmı doğru... Boris, başımıza bir Müslüman belâsı sardı. Biz de kasabada Müslüman

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

istemiyoruz."

Olayı görenlerden biri görevlinin sözünü kesti;

"Haksızlık etmeyin! Müslüman olmuşsa nolmuş? İnsan insandır.

Müslüman da olsa, Hıristiyan da olsa fark etmez," diyerek herkesi susturdu.

Kasabanın delisi gülerek; " Yusuf Müslüman, biz neyiz, Yusuf Müslüman, biz neyiz!" diyerek uzaklaştı.

Meydanda bir müzik sesi yükselince herkes konuşmayı keserek dağıldı.

Yusuf, sinirinden yerinde duramıyordu. Askerin söyledikleri kulaklarında çınlıyordu. Kristina'nın başına bir şey gelmesinden korkuyordu. İçine bir şüphe doğdu; "Yoksa Kristina ile asker arasında bir şey mi var?" diye düşündü. Sonra kendini ayıpladı.

Kristina böyle bir şey yapmaz, diyerek içini rahatlattı. İçinden;

"Artık Kristina ile nişanlanma zamanı geldi" diye düşündü.

Meydana doluşan insanların müzik eşliğinde dansları, kasabanın üzerindeki ölü toprağını kaldırdı. Meydanda bir hareketlenme, bir canlılık başladı.

Yusuf, kendine konuşacak bir arkadaş bulamayınca, eve gitmeyi düşündü. Yine kitaplarının arasına dalıp, okumak istedi. Sonra vazgeçti, yolunu değiştirdi.

Önce yarın başlayacağı berbere uğramak istedi. Karşıdan, önce dükkânda kim var diye baktı. Kendisi ile yaşıt kalfayı yalnız görünce sevindi. Hemen dükkâna girdi. Selam verdi. Kalfa elindeki tarağı temizlerken Yusuf'u görünce bıraktı. Yusuf'a şaşkınlıkla baktı. Meyhanede çalışıyor olması gereken Yusuf, bu saatte neden dışarıda diye şaşırmıştı.

Meyhanede çalışırken müşterinin olmadığı zamanlar dışarı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

da buluşur, konuşurlardı. Hatta Yusuf ile konuştuğu için ustası tarafından azarlanmıştı ama o, yine de Yusuf'la arkadaşlığı kesmemişti. Yusuf'un saçına sakalına baktı, tıraş için gelmediği belliydi. Çünkü daha on gün önce saçını tıraş ettirmişti. Sandalyeyi gösterdi.

"Hoş geldin Yusuf! İşi bıraktın mı?" diye sordu.

Yusuf, Aleko'nun henüz kalfasına kendisini işe başlayacağını söylemediğini anladı.

"Senin haberin yok galiba, Dragi."

"Ne haberi? Merak ettirme de söyle!"

"Ben de artık burada çalışacağım," deyince kalfa hayretten gözlerini faltaşı gibi açtı.

"Sahi mi? Aleko kabul etti mi?"

Yusuf gülerek kalfanın omzuna elini attı.

"Elbette kabul etti. Benim gibi çırak başka nerden bulacak?

Nerdeyse bedava çalıştıracak!"

"Ne zaman başlıyorsun?"

"Yarın."

Kalfa hemen berberliği anlatmaya başladı. İşe Yusuf'tan önce başlamasının avantajlarını kullanarak hava atmak istiyordu.

Berberliğin ne kadar zor bir meslek olduğunu anlatarak, üstünlüğünü kabul ettirmeye çalışıyordu. Bir yıl önce başladığı mesleğin güya inceliklerini dile getirerek, kıdemini tescil ettirme telaşındaydı.

Kasaba halkı kutsal bayram yerinde olduğu için müşteri de yoktu.

İkisi kafa kafaya verip, berberliği konuşuyorlardı. Yusuf, arkadaşını dikkatle dinliyor, onun söylediklerini tasdik ederek onaylıyordu. Usturanın nasıl tutulacağını, müşteriye nasıl davranıla-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

cağını öğreniyordu. En önemlisi de bahşiş almak için mutlaka müşterinin ceketini tutmak, varsa bastonunu eline vermek gerektiğiydi. Gerçi Yusuf meyhanede zaten bunları yapıyordu. Ama berberlikte de gerektiğini bilmiyordu. Bütün bu meslek sırlarını anlatan arkadaşına teşekkür etti.

Yusuf, duvardaki saate baktı, epey geç olmuştu. Akşam olmak üzereydi. Ayağa kalktı. Kalfa Yusuf'un omzundan tutarak yerine oturttu. Yalnız kalmak istemiyordu. Bir arkadaş bulmuşken onunla biraz daha zaman geçirmek istedi. Kasabanın futbol takımından bahsetti. Kendini takıma almadıkları için, takımın iyi oynayamadığını anlattı.

Yusuf kalfa ile konuşurken kafası tezgâhın üzerindeki ustura ve malzemelerdeydi. Onları kullanabileceği günü hayal ediyordu. Kalfa konuşurken o sadece kafasını sallıyor, öte yandan malzemeleri inceliyordu.

Zamanın nasıl geçtiğini anlamamışlardı. Yusuf, bayram yerinden eve gitmek için çıkmıştı.

Güneş batmak üzereydi. Meydan hâlâ tıklım tıklım, herkes eğleniyor, birbiriyle konuşuyor, şaklaşıyordu. Etraf cıvıl cıvıldı.

Bir ara tekrar kutlama alanına girmek istedi, sonra vazgeçti.

Asker Kiro'nun sözleri moralini bozmuştu. Kalfa ile vedalaştı, sonra evin yolunu tuttu.

Yolda giderken Kristina aklına geldi. Nişanlanmak istediklerini babalarına anlatmaması canını sıkıyordu. Bir an önce anlatmalıyım, diye düşündü. Meydandan geçti, eve doğru yöneldi. Kilisenin önünden geçerek ormana doğru gitmek istedi. Geç olmuştu, kilisenin önünden tekrar geri döndü.

Birden ara sokakta nerden çıktıkları belli olmayan bir iki gölge görünüp, köşede kayboldular. Yusuf umursamadı. Arkasında ayak sesleri duydu. Arkasına baktı, kimseyi göremedi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tekrar yürümeye başladı. Üst sokağa geçen ara yoldan, kestirmeden gitmek istedi.

İki metre genişliğinde, sadece evlerin çıkışları için bırakılan dar yola saptı. Bir iki adım atmadan, ayak sesleri sıklaşmaya başladı. İki kişi arkasından hızla ona yaklaşıyordu. Yanaştıklarında

Yusuf, yol vermek istedi. Geriye dönüp gelenlere bakmak istedi. Dönmesiyle kafasına taşı yemesi bir oldu. Taş sağ kulağının üst kısmına gelmişti. Yusuf eliyle kafasını kontrol ederken, gelenler yumruklarla Yusuf'a vurmaya başladılar. Yediği yumruklarla daha fazla ayakta kalamadı. Yere yığıldı, kaldı. Kim olduklarını görmek için kafasını çevirince yüzüne bir tekme daha yedi. Ondan sonra tekmelerin arkası kesilmedi.

"Defol git buradan, pis Türk! Bu sana ilk ikazımızdır, defolup gitmezsen, gelecek sefer bir daha ayağa kalkamazsın. Senin bu kasabada işin yok. Boris seni başımıza bela ettiğine pişman olacak!" Ardından köşeyi dönüp kaçmaya başladılar.

Yusuf kafasından akan kanları önce fark etmedi. Bir süre kımıldamadan yattı. Ayak sesleri gittikçe uzaklaştı, sonra duyulmaz oldu. Kafasından akan kan parke taşlarına bulaşmıştı. Hemen yan tarafta evin bahçesini çeviren tahta çitlere tutunarak güçlükle ayağa kalktı.

Evi yakındı; ama yürüyecek hali yoktu. Duvara tutunarak evlerinin bulunduğu üst sokağa çıktı. Etrafına baktı, yardım isteyecekti, fakat sokakta kimseler yoktu. Herkes kutlamalardaydı.

Yediği darbeler umurunda değildi, bir an önce kafasından akan kanları durdurmak için eve varmaya çalışıyordu.

Sokağın karşısına geçerek evlerinin kapısına kadar yavaş yavaş geldi. Anahtarı çıkarıp kapıyı açarken, ayağında tek ayakkabısının olmadığını fark etti. Öteki ayakkabıyı çıkardı, kendini içeri attı. Kapıyı kapatıp hemen banyoya yöneldi.

Banyo kapısına varmadan büyük salonda bayılarak düştü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Boylu boyunca yere serilip kaldı…

* * *

Boris Bulgar asıllı bir Makedonyalıydı. Osmanlı zamanında dedesi bu kasabadan biriyle evlenerek buraya yerleşmiş, bir daha

Sofya'ya dönmemişlerdi. Babası ölünceye kadar Yeniköy'de küçük bir dükkân işletmişti. Babasının maddi durumu iyi olduğu için Boris'i Sofya Üniversitesi'ne göndermişti. Kendisi mimar olmak istemişti fakat babasının isteğine uyarak öğretmen olmuştu. Babası, kiliseye bağlı dini bütün bir Ortodoks'tu. Her pazar Boris'in elinden tutarak birlikte kiliseye giderlerdi. Boris, üniversiteye gidince dinden uzaklaşmaya başladı. Rus İhtilali ile birlikte dünyayı saran sosyalizmden, bir üniversite genci olarak o da etkilenmişti. Üniversiteden sonra kasabaya geri dönmek istemiyordu. Sofya'da yaşamak istiyordu. Fakat annesinin ısrarı ile kasabaya geri döndü.

Kasabaya döndüğünde babasının üzüldüğünü öğrenmiş, bir daha Sofya'ya geri dönmemişti. Kasabada evlenip yerleşmişti.

Burada bir okulda öğretmenlik yapacaktı.

Bütün kasabada yalnızca birkaç genç üniversite okumuştu.

Üniversiteye ancak varlıklı ailelerin çocukları gidebiliyordu.

Boris bu şanslı birkaç gençten biriydi.

Müracaat eder etmez öğretmen olarak atanmıştı. Görevine başladıktan bir yıl sonra evlenmişti. Evlendiği kız ile mutlu bir hayat sürüyordu. Kristina doğduktan beş ay sonra kendisine gelen bir mektup üzerine alelacele Sofya'ya gitmişti.

Geri döndüğünde yanında bir çocuk vardı. Daha sonraki yıllarda çocuğu evlatlık aldığını kasabaya söylemişti fakat kasabanın

Yusuf'u kabullenememesinden dolayı üzülmüş, kendini içki-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ye vermişti.

Emekli olduktan sonra bütün günü meyhanede geçiyordu.

Meyhaneye gitmesinin nedeni sadece içkiydi. Sanki bütün dertlerini, Yusuf'a karşı yapılan haksızlıkları içkiyle unutmak ister gibi meyhaneye sığınıyordu. Bazen Yusuf hakkında söylenenlere öylesine aşırı tepki gösteriyordu ki, kasabalılar hayret etmekten kendini alamıyorlardı.

Boris, her zamanki gibi meyhanenin başköşesinde oturmuş, içkisini yudumlayıp etraftakilerle çeneye tutuşmuştu.

Kendisi gibi törenlerden kaçan birkaç kişiyi etrafına toplamış,

Makedonya'nın geleceği üzerinde konuşuyorlardı.

Bulgar olmasına rağmen tam bir Makedon milliyetçisiydi.

Makedonya'nın bağımsızlığını ısrarla savunuyordu. Yanındaki ise Almanları savunuyordu.

Adolf tam istediğim gibi bir lider. Bulgarlar, Yugoslavlar veya Yunanlılar Makedonya'yı yöneteceğine Adolf'un yönetimini tercih ederim, diyordu.

Boris adamı tersledi, korkusundan Adolf'u kötülemedi ama yine bağımsızlıktan yana konuşarak dolaylı olarak Alman ortağı

Bulgarlara ateş püskürdü.

"Ah şu Bulgarlar! Önce Osmanlı zamanında kendi bağımlısızlıkları yetmiyormuş gibi gözlerini Makedon topraklarına diktiler.

Çeteleriyle Makedonya'da kardeşçe yaşayan Müslümanları topraklarından sürdüler. Şimdi de Almanlarla işbirliği yaparak

Makedonya'yı ele geçirmeye çalışıyorlar. Fakat dostlar,

Makedonya asla teslim olmayacaktır! Bağımsızlığı için her şey yapacaktır."

Karşısındaki Alman taraftarı olan adam güldü;

"Makedonya'nın kaç askeri var?" dedi; içkisinden bir yudum

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

aldı ve sözüne devam etti: "Boş konuşuyorsun, hayallerle bağımsız olunmaz dostum!"

"Ben hâlâ aynı fikirdeyim. Makedonya bağımsız olacaktır" diye cevap verdi Boris ve sustu.

Masada biri konuyu değiştirdi, sözü Yusuf'a getirdi.

"Sen şu Türkleri pek tutuyorsun. Baksana çocuklarına bile sahip çıktın. Büyük göçte gittiler de fena mı oldu? Bak kuzey ve güney Makedonya arazileri bize kaldı" diyerek sırıttı.

Meyhaneci Pavlo adamı destekledi;

"İyi oldu tabi. Bak şimdi herkes aynı dinden," deyince, Boris araya girdi.

"Pavlo'yu duyan da kiliseden çıkmıyor sanacak. Sen pederi en son ne zaman gördün?"Masadakiler kahkaha atarak Pavlo'ya baktılar. Pavlo, Boris'e tazelediği içkisini uzatırken alaycı bir bakış attı;

"Bana söyleyene bak! Sen kilisenin yolunu bile bilmezsin be!" deyince bütün meyhane kahkaha attı. Boris, kahkahalara sinirlendi, hemen ayağa kalktı, yeni doldurulan kadehi kafaya dikti, sonra arkasına bakmadan meyhaneden çıktı.

Arkasından gülüşmeler devam ederken, yalpalayarak karşı yola çıktı. Berber Aleko'nun dükkânın yanından geçti. İçeride

Aleko'yu göremeyince selam vermekten vazgeçti, yoluna devam etti. "Kızıma söz vermiştim, acaba kutlamalar devam ediyor mu…" diye söylendi.

Kasabanın meydanına doğru yürüdü. Sonra pişman oldu, evin sokağına döndü, eve gitmeye karar verdi. Sokakların sessizliği tuhafına gitti. "Ne oluyor anlamadım, sanki Makedonya'nın bağımsızlığı kutlanıyor. Altı üstü Corc bilmem ne günü işte!" dedi ve kapıya el attı. Kapıyı açık görünce şaşırdı. "Gelmişler galiba!" dedi. Doğrudan salona açılan kapıdan girdi, ayakkabılarını çıkar-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dı, rastgele kenara itti.

Önce salonun ortasında yatan Yusuf'u fark etmedi. Işığı yakınca

Yusuf'u gördü. "Aman Allah'ım!" dedi ve eğildi. Önce hayal gördüğünü sandı. Eliyle Yusuf'un yüzüne dokundu. Yüzü kan içindeydi ve hâlâ kan akıyordu. Halının üzerine akan kanları görünce çılgına döndü.

"Oğlum! Yusuf!" diye seslendi.

Yusuf'tan ses çıkmayınca, hemen nabzına baktı. Normal attığını görünce sevindi. "Allah'ım sana şükür, oğlum yaşıyor!" dedi, içeriden hemen sargı bezi ve kolonya getirdi. Yusuf'u belinden doğrulttu. Yüzünü kolonya ile ovdu. Sonra telaşla etrafına baktı, kanepenin üzerinden Bayan Zaklina'nın eteğini aldı, yaranın üzerine tampon yaptı.

Yüreği titredi, içinde fırtınalar koptu. Yusuf'a öyle bir sarıldı ki, elinden gelseydi canından can verecekti. Bir yandan

Yusuf'u ayıltmaya çalışıyor, bir yandan gözlerinden sicim gibi akan gözyaşlarını elinin tersiyle siliyordu.

"Oğlum! Yavrum! Kim yaptı? Bu zalimliği sana kim yapabilir! Ahhh bütün suç benim, yavrum, bütün suç benim!" diyerek tekrar tekrar bağrına basıyordu. Kafasındaki kanları temizledi, kaldırıp kanepeye yatırdı.

Yusuf, hafifçe gözlerini açtı, etrafına göz attı. Babasının yanında telaşla ağladığını görünce onu rahatlatmak istedi; "İyiyim baba, korkma!" diyebildi.

Bu ses Boris'e dünyaları bahşetmişti. Gözleri ışıldadı.

Hemen Yusuf'un odasına koştu, yatağını hazırladı, geri döndü, kanepede yatan oğlunu kucaklayıp götürmek istedi.

Gücü yetmedi, tekrar yerine bıraktı.

Yusuf doğruldu, babasına dayanarak yürüdü. Yatağına kadar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yalpalayarak yürümeye çalıştı. Kaburgalarına yediği tekmeler nefes alış verişini güçleştiriyordu. Kendini yatağa bıraktı, sırt üstü yattı.

"Noldu oğlum, kim yaptı bunu sana?" diye sorunca Yusuf güldü.

"Evlatlığın Türk ve Müslüman olursa böyle olur. Ne işin vardı beni evlatlık alacak? Bak başına iş açtın. Kimin vurduğunu görmedim. Ama şu Hitler ruhlu Bulgarlar olmalı!" dedi.

Kiro'yu kastediyordu.

Boris kafasını çaresizlikle salladı. İşin buraya varacağını hiç tahmin etmemişti. Her ne kadar çevresi onu ikaz etse de, ciddiye almamıştı. Yusuf'a baktı, ateş fışkıran gözlerini kıstı;

"Bu oyuna son vermenin zamanı geldi! Oyun tehlikeli olmaya başladı. Evet, bu oyun sona ermeli" diye mırıldandı.

Yusuf babasının mırıldanmasından başını belaya sokacağını sandı;

"Sen karışma, ben onlara dersini veririm," dedi.

Boris Yusuf'a baktı, yanaklarını okşadı;

"Benim günahlarımı sen ödüyorsun oğlum, hepsi benim suçum!

Ama bunu hemen halletmem lazım. Yoksa seni kaybederim," dedi ve kafası önüne düştü.

Yusuf, babasının söylediklerinden hiçbir şey anlamadı. Neyin günahı, babasının günahı neydi, diye sormadı. Kafasını yastığa koydu, sonra babasına döndü;

"Boş ver, üzülme! Ben yarın Dedeli'ye gitmek istiyorum, deyince

Boris ayağa fırladı;

"Dedeli mi? Ne işin var orada?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Artık kendi dinimle tanışma sırası geldi. Müslüman olduğuma göre, Müslümanlığın ne olduğunu öğrenmek istiyorum.

Yıllardır Müslüman ve Türk olduğum için ikinci sınıf insan muamelesi gördüm. Ama dinimi bilmiyorum. Onu öğrenmem lazım. Aziz peder kiliseye gitmem için çok konuştu, ikna etmeye çalıştı ama ne yalan söyleyeyim, içim elvermedi. Çünkü ben başka bir dine mensubum!"

Boris, iki eliyle dizlerine vurdu, etrafında dönmeye başladı;

"İşte korktuğum oldu. Sonunda oldu," dedi. Aynı sözleri tekrarlayarak odada dönen babasına baktı, bir anlam veremedi;

"Neden korkuyorsun? Gören seni kilisenin papazı sanacak.

Ama biliyorum ki, kilise ile aran yok, neden telaşlanıyorsun?

Ayrıca beni Müslüman bir aileden aldığını kendin söylüyorsun," dedi. Babasının telâşına bir anlam bulmaya çalıştı.

"Sonra anlatırım, sonra…" dedi ve salona gitti.

Bir dakika sonra...

Boris kafasını iki elinin arasına aldı, tekrar odaya daldı. Aynı telaşla geri geldi, delirmiş gibi tekrar Yusuf'un odasına girdi.

"Bu meseleyi halledeceğim oğlum, göreceksin, en yakın zamanda halledeceğim," diyerek tekrar salona geçti. Sargı bezi ve biraz pamukla geri döndü. Yusuf'un başına özenle pansuman yaptı ve sardı. Yusuf, babasının kendisi için kaygılandığını görünce sevindi:

"Sen karışma baba! Ben ne yapacağımı biliyorum. Hepsinin hakkından gelmesini bilirim," dedi ve kafasını yastığa koydu.

Boris, Yusuf'u duymadı bile… Salonda hâlâ söylenip duruyordu.

Sanki o kadar içkiyi içen kendisi değildi.

Yusuf, yorganı kafasına çekti, uyumaya çalıştı.

Boris, Yusuf'un uyumak istediğini görünce kapıyı kapattı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bir an ne yapacağını bildiği halde unutmuş gibi çenesini avucuna aldı düşündü. Sonra birden ceviz ağacından yapılmış camekânın yanına gitti ve eğildi. Camekânın alt çekmecesini çekti. Bir sürü evrak arasından telaşla temiz bir kâğıt çıkardı. Tekrar çekmeceyi karıştırdı, sarı eski bir zarf bulup çıkardı. Eskimiş ceketinin iç ceplerinden birinden kalemini çıkarıp masaya oturdu. Telaşlı, kızgın ve aceleci hareketlerle kâğıda yazmaya başladı.

Mektubu yazarken elleri titriyordu. Doğru düzgün olup olmadığına bakmadan bir an önce mektubu yazıp bitirmek istedi.

Mektubu fazla uzun tutmadı. Kâğıdın altına imzasını attı, sonra aynı çekmeceden çıkardığı zarfa aceleyle yerleştirdi. "Artık bu sorun çözülmeli! Neye mal olursa olsun çözülmeli!" diye tekrarladı, ertesi gün postaya vermek üzere ceketinin iç cebine zarfı yerleştirdi. Sonra mutfağa gitti, titreyen elleriyle şarap şişesini açtı, bardağa doldurdu, bardağın hepsini birden kafaya dikti. Bu defa şarap şişesini alıp odasına çekildi. Şişeyi kafasına dikti, nefesi kesilinceye kadar içti. Sonra şişeyi ağzından çekti, derin bir nefes aldı. Şişeye baktı. Dolu şişe yarılanmıştı. Yalpalayarak pencerenin kenarına bıraktı. Kendini rastgele yatağa attı. Yusuf'un hali gözlerinin önünden gitmiyordu. Tavanı seyrederken kendi kendine konuşmaya başladı:

"Mazim günahlarla dolu... Hatalarla dolu. Ama kimse yoluma ışık tutmadı.

Hoş, tutsaydı ne değişirdi ki? Ben ne bir efsane olmak istedim, ne de efsaneleri severim. Geride bıraktığım acılar, çantamda taşımam mı gerek? Keşke ıstıraplarım, hatalarım, sevdiklerimin işine yarasa… Ne yazık ki yaramıyor!

Keşke ağlayabilsem. Yıllardır ağlayamıyorum. En son ne zaman ağladım acaba?" Karşısında duran fotoğrafına baktı. Ta çocukluğuna gitti.

"Kurdun önümdeki kuzuyu kaptığı zaman mı? Hayır. O ağla-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

maktan çok, korkuydu. Benim söylemeye çalıştığım; ağlamanın içinde bir damla korku olmamalı, tam tersine kalbe sığmayacak kadar sevgi yüzünden olmalı. O zaman gözyaşlarımdan inci yapabilirim. Bu incilerden bir tespih yapıp, oğlumun ayaklarına sererdim."

Fotoğrafını eline aldı, çerçevenin camında sisli bir duman gibi katmanlaşan tozu sildi.

"Bazen, hemencecik ölmek istiyorum. Poz vermeden, kimse başımda göstermelik yaşlar dökmeden… Yapayalnız... Akşam batan bir güneş gibi muhteşem değil, kaderin bileklerime taktığı prangalarla birlikte, bir odadan diğer bir odaya geçer gibi...

Merasimsiz, gösterişsiz, tek başıma…" diye düşündü. Yusuf'u o hale getirenleri hatırladı. Alnı bir mezar taşı gibi soğuk, bakışları işsiz kalmış cellât gibi duvardaki silaha baktı.

Kalktı, tekrar Yusuf'un odasına girdi. Yusuf'un sargılı kafasına baktı, eliyle okşadı, ciğerlerine sanki hançer saplandı. Uyuduğunu görünce geri çekildi ve içi ferahladı, odasına gitti. Uzandı, kendisi de uyumaya çalıştı.

* * *

Kutsal Corc günü büyük bir coşku içerisinde geçmişti. İlahiler, yemek yarışları, müsabakalar, ikramlarla kasaba meydanı eğlenceye doymuştu. Peder, törene katılanları tek tek tokalaşarak kutlamış, evlerine yolcu etmişti. Akşamın geceye döndüğü saatlerde kutlamalar sona ermişti. Kasabanın sokakları tekrar cıvıl cıvıl olmaya başlamıştı. Herkes dini görevini yerine getirmenin mutluluğu ile evlerinin yolunu tuttu.

Kristina ile annesi, pederle vedalaştıktan sonra eve gelmişlerdi.

Pederin kendisine babasını sormaması keyfini bir kat daha artırmıştı. Zaten babasının geleceğinden umudu yoktu ama yine de gözleri her an meydanın girişindeydi. Yusuf'un hemen mey-

dandan ayrılmasını hoş görmüştü. Ne de olsa Müslüman'dı.

Hıristiyan dinine ait bir kutlamaya katılmayabilirdi, diye düşündü.

Evde kendilerini bekleyen üzücü olaydan habersiz, anne kız şakalaşarak evden içeri girdiler. Bayan Zaklina lambayı yakar yakmaz, salonun ortasındaki kanlar gözüne çarptı. "Aman

Allah'ım! Boris, Yusuf!" diye çığlık attı.

Kristina, hemen Yusuf'un odasına koştu. Yusuf'un başının sargısını görünce üzerindeki yorganı yana çekip sarıldı. Çığlık çığlığa ağlamaya başladı. Yusuf, bir anda neye uğradığını şaşırdı.

Uykudan büyük bir korkuyla sıçradı. Başında Kristina'yı gördü. Hemen toparlanıp kalkmak istedi fakat Kristina sımsıkı sarıldığı için kalkamadı.

Yusuf, Kristina'yı sakinleştirirken Bayan Zaklina ile Boris de içeri girdiler. Yusuf, durumu kısaca anlattı ve iyi olduğunu söyledi.

Kristina ve annesi Yusuf'un iyi olduğunu görünce biraz sakinleştiler.

Bu arada kapı büyük bir gürültüyle çalmaya başladı.

Beraber eve geldikleri komşular evdeki çığlıkları duyunca neler olduğunu öğrenmek için koşuşmuşlardı.

Kapı çalındı, anne kapıyı açar açmaz komşular içeri doluştu.

Boris uykulu gözlerle, yine bir şey oldu telaşıyla salonda şaşkın şaşkın dönmeye başladı. Yusuf kalkıp salona geldi. Herkes

Yusuf'un üzerine üşüştü. Her ağızdan bir soru çıkıyordu. Yusuf, herkesi sakinleştirdikten sonra düştüğünü söyledi. Kiro ve arkadaşlarının yolunu kesip dövdüğünü söylemek istemedi. Söylerse işlerin daha karışacağını biliyordu.

Durumu öğrenen komşuları tek tek geçmiş olsun diyerek geri evlerine yollanmaya başladılar.

Babası, Yusuf'un açıklamalarını kafasıyla onaylayarak tekrar odasına döndü. Annesi, Yusuf'a sarıldı. Kafasını eliyle kontrol etti, öptü, yanaklarını okşadı.

"Bizi korkuttun be oğlum! Nasılsın şimdi?" diye sordu.

Kristina, Yusuf'un gözlerine baktı, olayın öyle olmadığını anlamış gibi sesini çıkarmadan annesinin gitmesini bekledi.

Boris, bir şeyler mırıldanarak odasına gitti.

Bayan Zaklina, Yusuf'u kaldırdı, tekrar odasına götürmek istedi.

Yusuf, yardım almadan kendiliğinden kalkıp odaya gitti.

Bayan Zaklina ve Kristina yatağının başucuna oturdular. Yusuf, uydurduğu hikâyeyi tekrar anlattı. Sadece bir kaza olduğuna dair onarlı ikna etmeyi başardı. Daha doğrusu, başardığını sandı.

Fakat Kristina buna inanmadı.

"Tanrı seni bize bağışladı oğlum," dedi Bayan Zaklina.

Yusuf hiç cevap vermeden yatağına uzandı; Kristina hâlâ ayakta annesinin gitmesini bekliyordu. Gerçeği öğrenmek istedi.

Annesi "İyi geceler!" dileyerek odasına gittikten sonra Kristina,

Yusuf'un başucuna oturdu. Yusuf, Kristina'ya bakmamak için gözlerini hafifçe kapattı. Kristina, eliyle Yusuf'a hafifçe dokundu.

Merakını gidermeden odasına gitmek istemedi.

"Yusuf! Kim seni bu hale getirdi, anlat bakalım," dedi.

Yusuf cevap vermedi. Kristina olayı öğrenmeye kararlıydı.

"Herkesi inandırırsın ama beni değil! Zaten meydanda şu aptal askerle tartışmışsın. Ne işin var böyle soytarılarla?"

Yusuf küskün bir tavırla Kristina'ya bakmadan cevap verdi;

"Sana sormak lazım. Asker Kiro seninle evlenmek istiyor."

"O isteyebilir. Öyle bir domuzla evlenmem için deli olmam la-

zım. Hem sen nasıl konuşuyorsun böyle? Hani aramızda nişanlanmamış mıydık? Babama beraber söyleyecektik?"

Yusuf sitemini sürdürdü;

"Ben uyuyacağım, beni rahat bırak!"

"Yusuf, beni dinle!"

"Kristina sonra konuşuruz, şimdi uyumak istiyorum," dedi, yorganı kafasına çekti.

Kristina, Yusuf'un tavrına dayanamadı ve ağlamaya başladı.

Bu kez Yusuf, Kristina'nın ağladığını görünce dayanamadı, yerinden kalktı.

"Tamam, ağlama, ama galiba evlenmemizi kimse istemiyor.

Beni tehdit ettiler, buradan gitmemi istiyorlar."

Kristina şiddetle reddeder gibi kafasını salladı;

"Hayır, kimse bize engel olamayacak. Gerekirse buralardan beraber kaçar gideriz."

Yusuf, Kristina'ya umutsuzca baktı.

"Dediğin gibi olsun ama benim hiç umudum yok, Kristina!

Birkaç köyde Türkleri yine rahatsız etmişler, göçe zorluyorlar.

Sabah beni erken kaldır. Dedeli'ye gideceğim," deyince Kristina şaşırdı;

"Ne işin var orada?"

"Artık dinimi öğrenmenin zamanı geldi. Yıllardır Müslümansın, diye horluyorlar ama ben hâlâ Müslümanlığın ne olduğunu bile bilmiyorum. Dinimi öğrenmeliyim."

Kristina itiraz etti;

"Aziz Peder seninle konuşmak istiyordu. Onunla görüş, ondan sonra git. Hem ben de beraber gelmek istiyorum. Seni yalnız gönderemem."

"Pederle defalarca konuştuk. Benim kiliseye devam etmemi,

Hıristiyan olmamı dolaylı olarak söyleyip duruyor."

"Sen ne düşünüyorsun?"

"Bilmiyorum, içimde bir boşluk var. Sanki buraya ait değilim.

Bugün kutlamalar bana soğuk geldi. Kendimi oraya ait hissetmedim.

Hem artık, ne olduğumu bilmek istiyorum."

Kristina, Yusuf'un sargısından dışarı taşan saçları düzeltti.

Alnından öptü.

"O zaman ben de geliyorum."

Yusuf, tekrar doğruldu, Kristina'ya yalvarırcasına baktı;

"Bu sefer olmaz Kristina. Ama söz daha sonra beraber gideriz."

Kristina birden geri çekildi, aklına bir şey gelmiş gibi gözlerini tavana dikti.

"Dedeli çok uzak, duyduğuma göre Yunanistan'da bizim sınıra yakın bir yerde, ama oraya gideceğine Doyuran Gölü kenarında bir yerde yaşlı bir Müslüman yaşıyormuş, bize de çok uzak değil. Herkes adamın tuhaf olduğunu söyler. Tek başına yaşarmış.

Müslümanlar onu sık sık ziyaret edermiş. Müslümanların azizlerinden bir olmalı. Onun yanına git."

"Bunu sana kim söyledi?"

"Hıristiyanlardan bile insanlar gidiyorlarmış. Geçenlerde, kadınlar konuşuyordu. Şifa veren manastır gibi bir evmiş."

Yusuf, düşündü, aklına yattı. İçini bir heyecan kapladı. Kalbine tatlı bir heyecan, bir sıcaklık geldi. İlk defa bir Müslüman ile karşılaşacak, dinini öğrenecekti. Heyecanla Kristina'ya döndü;

"Tam olarak yerini nasıl öğrenebiliriz?"

"Doyuran Gölünün üst tarafında olmalı. Öyle duymuştum.

Ormana ayrılan yolu biraz tırmandıktan sonra ormanın içerisinde tek katlı eski bir evmiş. Gölün kuzey yamaçlarında..."

Yusuf tebessüm ederek Kristina'ya baktı.

"Ben Müslüman, sen Hıristiyan, yola çıkalım bakalım ne olacak..." dedi.

Kristina, hiç yorum yapmadı, Yusuf'u öptü ve iyi geceler demek için lambayı söndürmeye gitti. Birden aklına geldi, geri döndü;

"Babama ne zaman açıklayacağız?"

Yusuf biraz düşündü;

"Ben dönünce söyleriz. Artık bu durum canımı sıkıyor. Babamın da bilmesi lazım," dedi. Kristina kafasıyla onayladı, lambayı söndürüp odasına gitti.

Yusuf'un uykusu kaçmıştı. Kristina'nın dediği adamı merak ediyordu. Kendisi de bu adamı duymuştu ama kasabadaki insanlar "tehlikeli bir deli" diye bahsediyorlardı. Üstelik Müslüman olduğunu da bilmiyordu. Acaba kendisini aydınlatacak kadar bilgisi var mıydı? Şyet beni aydınlatacak biri değilse Dedeli köyüne devam eder giderim, diye düşündü.

Bu düşünceler içerisinde uykuya daldı gitti. Ruhu göçmen kuşlar gibi, onu aldı daha önce hiç tatmadığı duygularla, hiç hissetmediği heyecanla başka bir boyuta taşıdı. Kendini gökyüzünde gezer buldu. Önce bir süre kasabanın üzerinde dolaştı.

Sonra Ograzden Dağlarına doğru uçtu. Ormanları seyretti.

Bir şeyler aradı. Aradığını bulamayınca Koneren (Konjarevo) tarafından Bulgaristan bölgesine göz attı. İçi karardı, hemen geri döndü.

Güneye doğru ilerlerken Doyuran Gölünü gördü. Gölün yeşil rengi, baharın rengiyle birleşince yukarıdan zor fark ediliyordu.

Gölün kenarında sanki onu çeken bir şey vardı. Yüreği onu

ısrarla göle doğru götürdü.

Aşağı doğru inerek, gölün Yeniköy'e düşen tarafına baktı.

Beyaz, uzun sakallı biri kayanın üzerine çıkmış ona eliyle "Gel

" diyordu. Bu öyle bir çağrıydı ki bir mıknatıs gibi onu kendisine çekiyordu. Yaşlı adama doğru inmeye başladı. İndikçe, Boris'in sabırsızlığı daha da arttı. Kendisini çağıran elin sahibini görmek için sabırsızlandı.

İner inmez karşısında; beyaz sakallı, uzun boylu, beyaz elbiseler içinde, ihtiyar delikanlı tabirine tam uyan, görünüşü ile bir bilgeyi andıran adamı karşısında buldu. Önce ne diyeceğini şaşırdı. Eli ayağı birbirine karıştı. Bilgeye baktı, yüzündeki nur, tarifi imkânsız bir yansımayla içine doldu.

"Nasıl olur? Bir insan bu kadar güzel olabilir mi?" dedi içinden.

Bilgenin yüzüne daha fazla bakamadı, kafasını önüne eğdi.

Bilge ellerini önde birbirine bağlamış, tebessümle Yusuf'u seyretmeye devam ediyordu. Yusuf biraz daha yaklaştı. Dayanamadı, bilgenin eline sarıldı, öptü, başına koydu. Sonra büyük bir saygı ve edeple karşısında el bağladı.

Bilge, Yusuf'un elinden tuttu. Hafifçe kendine doğru çekti.

"Neden geciktin Yusuf'um?" İsmini söyleyince Yusuf irkildi.

"İsmimi nerden biliyor?" diye içinden geçirdi.

Hafifçe başını kaldırdı, bilgeye baktı;

"İsmimi nereden biliyorsunuz?" diye sordu utanarak.

Bilge tebessümle onun ellerini avucuna aldı, sıktı.

"Bizi çok beklettin oğul! İsmini bilmemiz sana ilginç gelmesin, gönüller dergâhında bilinmeyen bir şey yoktur. Yeter ki gönlünü bu dergâha ver, gerisi Allah'ın izniyle çok kolay!"

"Sizi tanıyamadım. Kristina söyledi. Ama bağışlayın hâlâ is-

minizi bilmiyorum," diye sordu yumuşak bir sesle.

Bilge, Yusuf'u koltuğunun altına aldı, diğer omzundan tuttu;

"Adımıza Derman Baba derler oğul. Yörük Türklerindeniz.

Dallarımız Anadolu'ya gitti ama biz gidemedik. Burada işimizi bırakıp gidemedik."

Yusuf, konuşmalardan sonra üzerindeki heyecanı biraz atmıştı.

"Ben Müslümanım, anam babam göçte öldürülmüş. Bir öğretmen beni evlatlık alıp büyüttü. Ancak kasaba halkı beni horluyor, Bulgar gençleri beni tehdit ediyor. Buradan gitmemi istiyorlar. Yarın sabah size gelmeyi düşünüyorum. Müslümanlığı öğrenmek istiyorum," dedi.

Bilge Yusuf'u karşısına aldı, iki omzundan tuttu.

"Dinle oğul! Sana "Nerde kaldın?" dediysek özlediğimizden söyledik. Sen yarın gelme! Daha sonra gel. Daha halletmen gereken işlerin vardır. Babanla konuşacağın bir şey yok mu?"

"Var efendim."

"Konuş, ondan sonra gel oğul. Bizim acelemiz yok. Ortada bir yanlış var, onu düzelt. Biz hep buradayız," dedi, ardından göle baktı. Biraz bekledi, tekrar Yusuf'a döndü;

"Sen Yusuf'un hikâyesini bilir misin?"

Yusuf bilgeye şaşkın şaşkın baktı. Bilge tebessüm etti.

"Neyse, bunu da sonra öğrenirsin. Şimdi var git evine, işlerini hallet, ondan sonra gel. Öyle gel ki, yüreğin susamış olsun!

Öyle gel ki, Yusuf'un hikâyesini merak etmiş olasın. Öyle gel ki, çölde dudakların susuzluktan çatlamış olsun," dedi ve kayboldu.

Yusuf, başının ağrısından uyandı. Etrafına baktı. Gördüğü rüya taptaze gözlerinin önündeydi. sanki gerçekti. Yatağında

doğruldu, rüyayı düşündü. Daha önce böyle bir rüya görmemişti.

Kristina'nın anlattığı adam olmalı, tuhaf, diye düşündü. "Bana sonra gel!" dedi. Demek biraz daha zaman var diye düşündü.

Tekrar kafasını yastığa koydu, hâlâ rüyayı yaşıyormuş gibi dalgındı.

Gözlerini kapattı, bilgeyi düşünerek uyumaya çalıştı.

* * *

Sabah babasının sesiyle uyandı. Kafasını yokladı sadece hafif bir ağrı hissediyordu. Boris içeri girmeden, kapının arkasından

Yusuf'a seslendi;

"Kalk oğlum bugün güzel bir gün olacak," dedi.

Akşam Yusuf'un bir köye gideceğini unutmuştu.

Yusuf, gözlerini ovarak yatağından uyandı.

"Bu saatte mi?"

"Hadi kımılda oğlum! Dükkânlar çoktan açıldı. Çıraklar dükkânlara erken giderler," diyerek ortalığı telaşa verdi.

Yusuf'un bugün bir köye gideceği aklına gelince durdu.

"Ben" dedi, rüyası aklına geldi. Bilge, işlerini hallet, sonra gel demişti. "Babanla konuş!" diye eklemişti. Onu hatırlayınca cümlenin sonunu getirmeden ayağa fırladı.

Hemen yanı başındaki pantolonunu aceleyle giyindi. Üzerine bir tişört geçirip birlikte odadan çıktılar.

Boris, Yusuf'un kafasındaki bandajı özenle çıkardı, sadece yara yerini küçük bir tutam pamukla bantladı. Yusuf, banyoda yüzünü ve kan lekelerini bir güzel yıkayınca yaradan başka bir iz kalmamıştı.

Anne, kahvaltıyı hazırlamıştı. Yan odada kalkmak istemeyen

Kristina ile kahvaltı gecikti diye tartışıyordu. Kristina'nın kalkmayacağını anlayınca salona geldi, Yusuf'un kafasını kont-

rol etti, yanaklarından öperek sevdi. Ağrısını sordu. Yusuf hafifçe bir ağrının olduğunu söyleyince sevindi. Oğlunu tekrar öptü, masaya oturdu.

Yusuf, kahvaltıya bile bakmadı, hemen dış kapının önünde duran ayakkabılarını giyinmeye koyuldu. Boris, akşam yazdığı mektubu postaya vermek için cebine koymuştu. Mektubun yerinde olup olmadığını eliyle yokladı. Zarfı tekrar yerine yerleştirdi.

Babası, Yusuf'un telaşını görünce sevindi. İçinden "Belli ki mesleğini seviyor!" dedi.

Onlar dışarı çıkarken, anneleri hazırladığı kahvaltı masasıyla baş başa kaldığını görünce sinirlendi.

"Bundan böyle kahvaltılarınızı kendiniz hazırlayın. Artık benden beklemeyin!" dedi.

Yusuf, babasıyla birlikte cevap vermeden kapıyı çarparak, meydana giden ara sokağa saptı.

Kilisenin bahçesinde banklarda oturan iki rahibe selam verip geçtiler. Boris, arkadan pederin geldiğini görünce yakalanmamak için adımlarını sıklaştırdı. Berber dükkânının bulunduğu kasaba çarşısına doğru yürüdüler. Babası, arkadan yetişmeye çalışan Yusuf'a seslendi;

"Çabuk, pedere görünmeyelim. Beni arıyormuş. Beni yakalarsa bir saat konuşur, dedi.

Berberin önüne gelince, dün elli kuruş üzerinde tartıştıkları

Aleko ile göz göze geldiler. Aleko, Yusuf'u görünce yüzünü buruşturdu. Ücreti çok aşağı tutmasının sebebi, onları bu işten vazgeçirmekti. Buna rağmen vazgeçirememişti.

Boris yüzünü buruşturan Aleko'yu yumuşatmak için daha samimi olmaya çalıştı;

"Aleko, dostum geldik! Yusuf sana emanet! Artık bundan son-

ra senin elemanın!" diyerek Aleko'nun asılan suratını görmezlikten geldi.

Aleko, itiraz edecek bir nedeni kalmadığı için dudağını büzdü.

"Tamam," dedi. "Bundan sonra sabah erkenden gelecek, gün batımında işi bırakacak. Ama daha önce söylediğim gibi, berberlik öyle kolay bir meslek değil. Bir insanın kanında berberlik olacak yoksa..." Yusuf'a sert bir bakış attı.

Yusuf, Aleko'nun sözlerinden alındı ama belli etmedi. Babasına baktı, neredeyse mutluluktan uçacaktı. Sonra dükkâna daldı.

Babası, büyük bir iş başarmış gibi, büyük bir keyifle Berber

Aleko'nun elini sıktı, teşekkür ederek mektubu postaya vermek için posta memurluğuna doğru hızlı ve aceleci adımlarla gitti.

Aleko, içeri girerek Yusuf'la ile birlikte çalışacak kalfayı tanıştırdı.

Onların önceden tanıştıklarını bilmiyordu. Tanıştırırken ikisine de sert bir edayla talimatları hatırlattı:

"Bundan böyle dükkân ikinize teslim... Sen tecrübelisin

Dragi. Ne öğrendiysen Yusuf'a da öğreteceksin," dedi ve

Yusuf'a baktı. "Hadi şimdi dükkânı bir güzel temizle bakalım" diye ekledi, kapının yanındaki fırçayı aldı, Yusuf'a uzattı, sonra da morali bozuk bir şekilde dükkândan çıktı.

Yusuf ve arkadaşı, bir yandan temizlik yaparken, diğer yandan dün yarım kalan futbol sohbetine devam ettiler.

Yusuf, solda oynadığını ve iyi bir sol bek olduğunu iddia ederken, arkadaşı, kendinin iyi bir golcü olduğunu, her maçta mutlaka gol attığını söylüyordu.

"Seni bizim takıma almaya çalışacağım. Futbol ayakkabıların var mı?" diye sordu Yusuf'a.

Yusuf, üzgün bir edayla kafasını salladı;

"Yok!"

"Senin gibi bir futbolcu ayakkabısız olur mu?"

"Param yok," diyerek boynunu büktü ve kalfaya baktı. "Bir ayakkabı kaça?"

"Boş ver, bende fazladan bir çift var. Sana ucuza sayarım, üzülme!"

Yusuf sevinçle arkadaşına sarıldı.

"Bu iyiliğini unutmayacağım," dedi ve heyecanlı bir şekilde futbolda ne kadar iyi olduğunu anlatmaya devam etti.

"Solum mükemmeldir. Sağım da iyidir. Yeter ki iyi bir ayakkabım olsun. Gerisini göreceksin," diye tamamladı.

"Göreceğiz…" dedi Dragi, sonra elini uzattı ve Yusuf'tan sigara istedi.

"Sigaran var mı Yusuf?

Yusuf, "Sigara kullanmıyorum," deyince kalfa tezgâhın üzerindeki

Aleko'ya ait sigara paketine baktı. Nasıl olsa anlamaz, diyerek paketten bir tek sigara çekerek aldı.

"Futbol ile sigara bir arada gitmez ama boş ver, henüz daha genciz. Bize sigara engel olamaz," dedi ve sigarayı yaktı. Bir iki nefes aldı. Aynada kendini seyrederken dumanı aynaya doğru savurdu. Aklına birden ustası geldi. Ya içerken içeri girerse diye, korkusundan kapının önüne çıktı.

Daha iki nefes çekmeden köşeden aniden Aleko göründü.

Çırak, ustasının geldiğini eder fark etmez sigarayı avucuna sakladı. Bir an ne yapacağını şaşırdı. Bugüne kadar hiç yakalanmamıştı.

Hemen içeri girdi, hiç beklenmedik bir çabuklukla sigarayı

Yusuf'un eline sıkıştırdı.

Aleko, çırağını kapıda görmüştü fakat elindeki sigarayı görmemişti.

Böyle bir ihtimal aklına bile gelmemişti. İçeri girer girmez içerideki dumanı fark etti, çıraklara baktı.

Yusuf, çabucak eline tutuşturulan sigaraya baktı. Önce

Dragi'ye sonra Aleko'nun gözlerine baktı. Aleko'nun kendisine inanmayacağını anlayınca sadece çaresizce Aleko'nun tepkisini bekledi.

Aleko, sanki böyle bir fırsat bekliyormuş gibi, gözlerini büyüttü, Yusuf'un üzerine yürüdü.

"Sigara içiyorsun, ha? Daha ilk günde, ha? İşi böyle savsaklarsan berber olamazsın! Ben babana söylemiştim. Bir insanın kanında yoksa berber olamaz. Berberlik öyle sıradan meslek değil.

Herkes berber olamaz. Daha ilk günde verdiğim görevi bırakmışsın, sigara içiyorsun," dedi. Elinden sigarayı aldı ve inceledi. Kendi paketinden alındığını görünce daha da bağırmaya başladı.

"Hem de benim sigaramdan..." Yusuf'u dövecekmiş gibi üzerine yürüdü.

Yusuf, "Ben sigara içmiyorum. Bunu arkadaşım elime tutuşturdu!" diyemedi.

Kalfa, Yusuf'un sustuğunu, onu ele vermediğini görünce utandı, yaptığından pişman oldu.

"Usta o sigara benimdi, Yusuf sigara kullanmıyor," dedi.

Fakat Aleko inanmadı. Daha doğrusu inanmak istemedi.

Çünkü işine böyle geliyordu. Bir bahane bulup Yusuf'u usandırmak, kaçırmak niyetindeydi.

Kalfanın bu itirafına da sinirlenip onu azarladı.

"Sana tavsiyem, kimsenin günahını üzerine alma! Yusuf'u

korumak için bunu söylediğini biliyorum. Böyle yaparsanız ikinizi de kovarım," dedi. Müşteri içeri girince, Yusuf derin bir nefes aldı. Çünkü Aleko müşteriyi görünce sustu, yalaka bir tavırla müşteriye gülümsedi.

Müşteriye yeri gösterdi. Sonra da ikisine seslenerek yanına çağırdı.

"Seyredin bakalım şimdi! Bakın tıraş nasıl olurmuş. Öyle berber olmak kolay sanmayın. Yapamayacaksanız baştan işe girmeyin," diyerek tekrar Yusuf' baktı. "Yusuf, sen neden berber olmaya karar verdin? Bak boyacı, sıvacı olabilirsin! Yok, yok en iyisi marangozluk! Tam sana göre! Hem o işlerde daha fazla para var."

Yusuf, ustanın bu sözüne bozuldu ama belli etmemeye çalıştı.

"Berberlik çocukluktan beri hayalimdeki meslek Aleko

Usta," dedi.

Aleko, suratını buruşturdu, Yusuf'u caydırmak için bir hamle daha yaptı.

Yusuf'un "Berberlik çocukluktan beri hayalimdeki meslek," sözüne güldü.

"Müslümanlar ancak yaylalarda davar güderler oğlum. Senin kanın Müslüman olduğuna göre, kanında çobanlıktan başka bir şey yoktur," dedi ve müşteriyle birlikte kahkaha attılar.

Yusuf, tahammül sınırının aşıldığını fark etti ama "Ya sabır!" diyerek sustu. İçinden, "İyi ki bu kasabada doğmamışım, bunlardan biri olmamışım," dedi.

Her defasında Türklere, Müslümanlara taş atan bu kasabada yaşamak istemiyordu. Önce babalığı ile konuşacaktı. Kızıyla evlenmesine razı olursa, Kristina'yı alıp buradan gitmeyi düşünüyordu.

Ama berberlik aklına gelince gitme fikrinden vazgeçti.

Müşterinin yere atılan saçlarını toplarken, Dragi, Yusuf'a göz

ucuyla özür dilercesine baktı. Yusuf özrü kabul etti yüreğinde.

Dragi'yi rahatlatmak için tebessüm etti.

Müşteri gittikten sonra Aleko, ikisine kaşlarını çatarak baktı.

"Ben meyhanedeyim. Müşteri gelirse hemen çağırın," dedi, gitti.

Ustaları dükkândan çıkınca, arkadaşı Yusuf'a baktı ve özür diledi. Yusuf, ilk defa bir arkadaş bulduğu için özrünü kabul etti, onunla dostluğunu ilerletmeye çalıştı. Başka arkadaşı olmadığı için Dragi'yi kabahati ile kabullendi.

Eliyle arkadaşının belini sıvazladı, işlerine devam ettiler.

Yusuf'un keyfi yerindeydi. Berber olacaktı. Kendi dükkânını açacak, kendi işinde çalışacaktı. Hayalindeki dükkânı bile çizmişti.

Koltukları, Sofya'dan getirtecekti. Hem de en modern, en yeni çıkanlarını alacaktı.

Dükkânın dört bir yanını boy aynalarıyla süsleyecekti. Kullandığı kremler, kokular en kalitelilerinden olacaktı. Bir gelen, bir daha başka berbere gitmeyecekti.

Yusuf, bütün bu hayallerine kavuşmak için Aleko'nun haksızlıklarına bir süre boyun eğmek zorunda olduğunu biliyordu.

Bu nedenle söylenenlere kulak asmadan çalışıyordu.

O günden sonra her sabah erkenden geliyor, daha Dragi gelmeden dükkânı açıyor, temizliğini yapıyor, sonradan da ustasını bekliyordu.

İşe başlayalı birkaç ayı geçmesine rağmen henüz bir tıraş yapmamıştı. Aleko daha zaman var, diyerek tıraş yapmasını istemiyordu.

Ustası makası kullanırken, el hareketlerine dikkat ediyordu.

Sakalları alırken jileti kullanışına, yüzü kesmeden sakalı nasıl

aldığına bakıyordu. Ona göre en zor tıraş, sakal tıraşıydı. Sakal tıraşında en zor kısım ise dudak altını ve çeneden boğaza doğru inen kavisli bölgeyi almaktı.

Aleko'nun kendisine laf söylememesi için akşama kadar hiç durmadan çalışıp çabalıyordu. Yusuf işe başladıktan sonra Dragi'ye gün doğmuştu. Sadece ustası olmadığı zaman veya müşteri fazla olduğu zamanlar tıraş yapıyor, geri zamanlarda kapının önünde oturup keyif çatıyordu.

Aleko, Yusuf'u kovmak için en ufak bir hatayı dahi affetmeden görüyor ve onu usandırmaktan bir türlü vazgeçmiyordu. Her şeye rağmen Yusuf, inatla mesleği öğrenmeye gayret ediyordu.

* * *

Aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen Yusuf hâlâ babasıyla konuşma fırsatı bulamamıştı. Eve gittiğinde babası ya meyhanede oluyordu, ya da onu uyumuş buluyordu.

Önce Kristina'nın annesiyle konuşmasını kararlaştırdılar.

Anneden sonra hep birlikte babaya anlatacaklardı. Belki o zaman daha kolay olurdu diye düşündüler.

Yusuf'la bu kararı aldıktan sonra Kristina annesinin sakin bir zamanını yakalamaya çalıştı. Bir akşamüstü Kristina ve annesi evin arka bahçesinde, çay içmeye hazırlanıyorlardı.

Yusuf ile evlenmek istediğini ilk defa annesine açıklayacağı için çok heyecanlıydı. Söze nasıl, nerden başlayacağını bilemedi.

Önce pederden söz açtı, sonra babasının kiliseye olan soğukluğundan bahsetti.

Anne Zaklina kızına takılmadan edemedi.

"Kristina, seni gören, istemeye gelecekler sanır. Bu neşen hep böyle sürer inşallah kızım," dedi.

Annesinin şaka olsun diye söylediği söz Kristina'nın işine gelmişti.

"Belli mi olur, belki gelecek olan vardır anne…" dedi.

Şaşkınlıktan annesinin yudumladığı çay ağzını yaktı, bardağı aceleyle geri çekti. Önce Kristina'nın gözlerine baktı. Oldukça ciddi olduğunu görünce şaşırdı.

"Sen ciddi misin?" diye sordu.

Kristina, konuyu açmanın tam sırası diye düşündü.

"Birileri gelip beni sizden istemeyecek anne, ben kendimi başkası için sizden isteyeceğim, deyince annesi tekrar şaşkınlıktan bardağı yerine bıraktı.

"Bir yaşıma daha girdim. Kendini anne ve babasından başkasına isteyen kızı ilk defa duyuyorum. Nasıl olacak o iş?"

"Anne! Seninle konuşmam lazım," dedi ve sustu. Elindeki bardağa baktı, yüzü ciddileşti, bir yudum çay aldı. "Ben ve Yusuf…" dedi ve durdu.

Annesinin tepkisini görmek için yüzüne baktı. "Birbirimizi seviyoruz. Bu nedenle evlenmek için izninizi istiyoruz."

Annesinin bir anda yüzü renkten renge girdi. Bir süre ne diyeceğini bilemedi. Biraz düşündü, Kristina'ya baktı.

"Nerden çıktı kızım bu evlilik işi?"

"Anne, sen bir şeyler sezmiyor muydun? Yani hiç tahmin edemedin mi?"

"Hayır, ben sadece birlikte büyüdüğünüz için karşılıklı kardeş ilgisi olarak düşünmüştüm."

Kristina annesinin yüzünün normale döndüğünü görünce söze girdi.

"Peki, ne diyorsun anne? Ne düşünüyorsun?"

Annesinin şaşkınlıktan bir süre hiç sesi çıkmadı. Çayını aceleyle içti. Sonra kalktı, çayını doldurdu, sakince yerine oturdu.

"Baban?"

"Bu akşam konuşacağız. Yusuf işten gelsin, hep birlikteyken

söyleyeceğiz. Ama babamın itiraz edeceğini sanmıyorum. Beni ve Yusuf'u ne kadar sevdiğini bilirsin. Önce senin kararını öğrenmek istedik.

Annesi derin bir nefes aldı. Sonra kızının beline kadar uzanan saçlarını eline doladı, kendine çekti ve öptü.

"Ben Yusuf'u severim. Oğlum gibi elimde büyüdü. Neden olmasın kızım," der demez Kristina çığlık atarak annesinin boynuna sarıldı, yanaklarına ardı ardına öpücükler kondurdu. Annesi kendini kurtarmak için tatlı sert geriye itti.

"Dur kız, beni boğacaksın. Doğrusu Yusuf'u bu kadar sevdiğini bilmiyordum. Ama baban kabul etmeyene kadar sevinme.

Biliyorsun inattır," dedi ve ilave etti; "Müslüman olması seni rahatsız eder mi?"

Kristina sözün yine din konusuna geldiğini görünce yüzünü buruşturdu.

"Peki, anne Yusuf'u sen büyüttün. Yusuf'un Müslüman olması seni rahatsız etti mi?" diye soruya soruyla cevap verdi.

Anne kızına kaşlarını çattı

"Olur mu hiç… Asla böyle bir şey düşünmedim. Bir sorun da olmadı."

"Öyleyse benim için neden sorun olsun? Ben diniyle değil,

Yusuf'la evleneceğim," diyerek annesini öptü ve bardakları mutfağa götürdü.

Giderken, havalarda uçuyordu. Nihayet sevdiği ile evlenecekti.

Hayallerinde ne ev, ne de eşya vardı, sadece Yusuf'la geçireceği mutlu bir hayat…

Bu hayat nerde olursa olsun önemli değildi. Gerekirse sevdiğiyle başka yerde de yaşayabilirdi.

Tepsiyi mutfağa bıraktı, geri geldi. Bahçedeki kanepeye geçen annesinin dizlerine yattı. Zaklina Hanım kızını sevdi.

Saçlarını okşadı. Sonra daldı, Kristina'nın çocukluğuna gitti.

Yusuf'un ilk geldiği günü hatırladı. İki çocuk hemen anlaşmışlardı.

Sanki bir anne babadan doğmuşlar gibi kardeşçe büyümüşlerdi.

Yusuf ilk geldiğinde içi sızlamıştı. Anne babasını tanımadan, başka bir ailenin yanında büyüyecekti. Hep mahzundu, hep içinde bir şey eksikti. Boris, Yusuf'un hikâyesini öyle dramatik bir şekilde anlatmıştı ki, Zaklina Hanım çocuğa bakarak ağlamıştı. Yufka yüreği Yusuf'un ailesinin acı hikâyesine dayanamamıştı.

Bu arada Kristina annesinin dizlerinde bir bebek gibi uykuya daldı. Zaklina Hanım kızının uyuduğunu görünce, usulca uyandırmadan dizlerini çekti, içeriden bir örtü ve yastık getirdi.

Hissettirmeden kafasını hafifçe kaldırdı ve yastığı başının altına yerleştirdi. Sonra örtüyü örttü. Eğildi, yanaklarını öptü, "Ne çabuk büyüdünüz?" diye söylendi.

* * *

Yusuf, akşam eve neşeyle geldi. İçi içine sığmıyordu. Kapıdan içeri girer girmez Kristina'ya takıldı.

"Evet, tıraş olmak isteyenler sıraya lütfen!" dedi ve annesine sarıldı, yanaklarından öptü. Sonra mutfağa koştu. İçeriden bir parça taze yapılmış ekmeği alıp odaya döndü.

O gün ilk defa sakal tıraşı yapmıştı. Hem de hiç hatasız, en ufak bir yara bere açmadan; adamın suratını sinekkaydı tıraş etmişti.

Aleko, her zaman söylediği gibi, "Müşteri gelince haber verin," demişti. Kalfa Dragi, pazara çıkmıştı. Yusuf, Aleko'ya haber vermedi. Zaten Aleko'ya bakılırsa daha bir yıl ustura vereceği

yoktu. Bu fırsatı değerlendirmek istedi. Büyük bir cesaretle ilk tıraşını gerçekleştirdi. Aleko dükkâna geldiğinde, Yusuf tıraşı bitirmiş, adamı yolcu ediyordu. Aleko, önce şaşırdı. Müşteri gittikten sonra Yusuf'u iyi bir fırçaladı. Yusuf'un bu kadar kısa sürede işi kavrayacağını beklemiyordu. Ustasının mahkeme duvarı gibi suratına rağmen, Yusuf sanki dünyada ilk defa bir şey keşfetmiş gibi, içi içine sığmıyordu. Akşamı bu sevinçle zor etmiş ve eve sevinçle gelmişti.

Zaklina Hanım, çocuklarını hiç böyle mutlu görmemişti.

Hep sıkıntı içerisinde geçen bir hayat yaşamıştı. Çocukların neşesine baktı, "Nihayet!" dedi. "Galiba Boris'le yaşayamadığım aile sıcaklığını çocuklarımla yaşayacağım!" Yusuf'a baktı, onu ilk defa böyle cıvıl cıvıl görüyordu. Küçüklüğünden beri her şeyi içinde yaşayan, yüreğindeki fırtınalara tek başına göğüs geren bu çocuk, şimdi hayat dolu bir genç olmuştu.

"Onu böyle değiştiren her neyse inşallah devam eder,"diye geçirdi içinden.

Kanepeye oturdu, Yusuf'un iştahla mutfaktan aldığı ekmeği yiyişini seyretti.

Kristina'nın bir ceylan gibi sekerek ona takılması, evin havasını değiştirmişti.

Sonra eşi aklına geldi. Keşke o da burada olsaydı. Şu çocukların halini görseydi, diye içinden geçirdi. Belki etkilenir de şu içki belâsından vazgeçer, evinde oturur, çocuklarıyla vakit geçirirdi, diye düşündü.

Boris ile tanışması da çok ilginç olmuştu. Kocası, kendisinden on yaş büyüktü. Öğretmen olarak Yeniköy'e geldiğinde onu evli sanmıştı.

Hep abi gözüyle baktığı kasabanın öğretmeni ile bir düğünde kendisini boyu beraber dansa kaldırmasıyla tanışmıştı. Boris çok alkollü olduğu için ayağı takılmış, dans esnasında bir seksen

yere uzanmıştı.

Bin bir özür dilemiş, Bayan Zaklina ile ilk defa göz göze gelmişlerdi.

Ondan sonra samimiyetleri ilerlemişti.

Boris, Bayan Zaklina'ya evlilik teklifini Doyuran Gölü'nün kenarında piknikte yapmıştı. Hayatı hep ilginç şeylerle doluydu.

Sade bir düğünle evlenip, dünya evine girmişlerdi.

Evlendikten sonra Boris'in alkole olan düşkünlüğü yüzünden doğru dürüst bir gün görmemişti.

Bütün davetlere yalnız gitmişti. Her pazar kilisedeki ayinlere yalnız katılırdı. Bu nedenle hep mutluluk ile mutsuzluk arasında gidip gelmişti.

Kristina'nın doğduğu yılın ortasında Boris bir hafta ortadan kaybolmuştu. Sofya Üniversitesinde işi olduğunu söylemişti.

Dönüşünde beraberinde bir çocukla gelmişti. Anlattığı hikâye

Bayan Zaklina'yı çok etkilemişti.

Bir Türk aile, Bulgar askerlerince götürülmüş, işkence yapılarak öldürülmüştü. Türkiye lehine ajanlıkla suçlanmışlardı.

Çocukları iki gün evde ağlamış, kimse sahip çıkmamıştı.

Boris'in bir dostu çocuğun ağlamasına dayanamamış, evine getirmişti.

Sofya'ya gidince üniversiteden tanıştığı eski dostuna uğramıştı. Fakat arkadaşını ağır hasta görmüş, onu hastaneye kaldırmıştı ama kurtarılamamıştı. Adam ölünce çocuğu da almış, mecburen yanında getirmişti.

Arkadaşı ölmeden birkaç saat önce çocuğun hikâyesini anlatmış,

Boris'e çocuğa bakması için ricada bulunmuştu. Boris'in kimsesiz bir çocuğu sahiplenmesi bütün kasaba tarafından önce ya-

dırgandı, sonra herkes takdir etti. Sonrasında bu çocuğun Müslüman ve Türk olduğu anlaşılınca Boris'i önce takdir edenler tek tek ağız değiştirerek yadırgamaya başlamışlardı.

Zaklina Hanım, büyük göçten önce Türk komşularını hiç unutmadı. Onların komşulukları, misafirperverlikleri hafızasının bir köşesinde hep saklıydı. Bu nedenle Yusuf'u hemen kabul etmişti. Türklerden çok iyilik görmüştü. Bunu böylece ödemiş olurum, diye düşünmüştü.

İşte o bir akşam eve damlayan garip, yetim çocuk, şimdi aynı yaştaki kızıyla evlenecekti.

Masayı Kristina ve Yusuf birlikte hazırlarken, Zaklina Hanım oturduğu yerden düşüncelere dalıp eskilere gitmişti. Masanın hazır olduğunu görünce derin bir uykudan uyanır gibi kendine geldi, ayağa kalktı;

"Babanızı biraz daha bekleyelim, birazdan gelir," dedi.

Kristina o akşam masayı bir güzel süsledi. Onlar için özel bir akşam olacaktı. İkisinin de hayalleri, geleceği, umutları bu akşam yönünü bulacaktı.

Kristina, mutfakta Yusuf'a annesiyle konuştuğunu bir fırsatını bulup söylemişti. Kristina'nın gözlerinin güldüğünü gören Yusuf, işlerin yolunda gittiğini anlamış, neşesi daha da artmıştı.

Zaklina hanım, Boris gelmeden ikisiyle konuşmak istedi.

"Gelin bakalım yanıma, bebeklerim," dedi.

İkisi de iki küçük çocuk gibi usulca yanına sokuldular. Biri sağına biri soluna oturdu. Zaklina Hanım ikisinin de elini tuttu.

"Yusuf'um, seni oğlum gibi yetiştirdim. Tabi öz annen baban gibi asla olamaz ama elimden geleni yaptım. Sen Kristina! Seni gözümden sakındım. İyi bir insan, sevgi dolu bir kız yetiştirmeye çalıştım. Şimdi bir karar vermişsiniz. Evlenmek istiyorsunuz.

Buna itirazım olmadığı gibi, en az sizin kadar sevindim. İki-

nizin mutluluğunu görmek beni daha mutlu edecektir. Aranızda tek fark dininizin ayrı olmasıdır. Ama şunu unutmayın, Tanrı bizi yaratırken dinimizle yaratmadı. Bize verdiği anne babayı da kendimiz seçmedik. Bu tamamen Tanrının takdiridir.

Ben daha yedi yaşındayken büyük bir felaket yaşadık. Büyük göç oldu. Müslüman Türkler topraklarını terk etmek zorunda kaldı. Buralarda can güvenlikleri sağlanamadı. Aşırı milliyetçi ve ayrılıkçı gruplar, köyleri bastılar, insanları öldürdüler.

Benim çocukluk arkadaşlarımın hepsi gitti. Onlarla kardeş gibi yaşardık, oyunlar oynardık.

Müslümanlar gittikten sonra camileri yıkıldı. Arkalarında hiçbir şey kalmadı. Demek istediğim, hâlâ Makedonya'nın üçte biri Müslüman ve Türk. Fakat bu bölgede kalmadılar. Bulgarlar bu bölgeyi kendi topraklarına katmak için Hitler'in yanında yer aldı. Tanrıya şükür, dünya yanarken biz rahatız. Bulgar askerlerinin kasabada olmaları, Türklere olan düşmanlık nedeniyle senin hayatından endişe ettim, hâlâ ediyorum. Kasaba halkı aslında Müslümanlara karşı değil... Neyse boş verelim şimdi bunları…

Birazdan babanız Boris gelecek. İkinizi de canını verecek kadar çok seviyor. Evlilik kararınıza karşı çıkacağını sanmıyorum.

Tanrının izniyle kısa zamanda sizi evlendiririz," dedi, ikisini de öptü. Masaya baktı, yemek soğuyordu. İçinden, kocasına kızdı ama çocuklara belli etmedi.

"Hadi yiyelim. Anlaşılan Boris gecikecek. Son zamanlarda alkol ile yatıyor, alkol ile kalkıyor. Bir derdi var ama anlatmıyor.

Eskiden de içerdi fakat bu kadar değil…" dedi.

Hep birlikte masaya oturdular. Hepsinin de gözleri kapıdaydı.

Babanın gelmesi ve bir an önce bu konuyu açmak için sabırsızlanıyorlardı.

Boris hâlâ meyhanede, Aleko ile Makedonya'nın bağımsızlığını tartışıyordu. Zamanın gece yarısını geçtiğinin farkında değildi.

Kendini alkole vermiş, durmadan içiyordu. Gizlice yazdığı mektubu postaya atmış, biraz içi ferahlamıştı. Mektup onun için çok önemliydi. Kimsenin bilmemesi gerektiği için gizlice yazmıştı.

Pavlo, meyhaneyi kapatacağını hatırlatınca Boris kızdı.

"Ne zamandan beri meyhaneyi akşamdan kapatır oldun?" diye sitem etti.

Pavlo güldü;

"Sabah oldu be Boris! Senin zamandan haberin var mı?" deyince

Boris köstekli cep saatini çıkardı, gözünden biraz uzaklaştırarak baktı. Saatin sabaha yakın olduğunu görünce şaşırdı.

İtiraz etmeden oturduğu yerden Aleko ile kalktılar.

Aleko, Boris'in kulağına eğildi, gizli bir şeymiş gibi kısık bir sesle;

"Boris, şu senin evlatlığına sahip çık, çok tehlikede," dedi.

Boris birden olduğu yerden sıçradı;

"Ne tehlikesi? Açık konuş!"

"Gizli konuşacak bir şey yok, kutsal günün kutlamalarında askerlerle tartışmış. Bak söylemedi deme, başına bir şey getirirler."

"Kimse bir şey yapamaz. Hiç kimse ona dokunamaz, herkes bunu iyi bilsin ki, beni öldürmeden oğluma bir şey yapamazlar."

Aleko, dalga geçer gibi baktı.

"Sen öyle san!"

Boris sinirlendi, kapıya kadar yürüdü, durdu ve Aleko'ya baktı.

"Herkes yakında neyin ne olduğunu anlayacak. Göreceksiniz, herkes anlayacak," dedi ve kafasını tehditkâr bir şekilde salladı.

Pavlo, hiçbir şeye el sürmeden anahtarı hazırladı.

Hep birlikte meyhaneden çıktılar.

Aleko, hâlâ akşamdan beri tartıştıkları konuyu; Almanların

Makedonya'da kalmaları gerektiğini savunuyordu. Hitler'e övgüler yağdırıyor, savaşı kesin Hitler'in kazanacağını iddia ediyordu.

Boris, Aleko'ya çıkıştı.

"Ne Bulgar, ne Alman, ikisi de Makedon düşmanı," dedi.

Bu tartışmalarla geniş meydana geldiler. Üçü de vedalaşarak evlerine doğru yürüdüler. Boris, eve giderken Yusuf'un Müslüman olma fikri kafasına takılmıştı. Birbaşına söylenerek gidiyordu. "Müslüman olacakmış. Her şey tamam, bir bu eksikti. Müslüman olacakmış!" diye tekrarladı.

Evinin kapısına gelince durdu. Elini cebine soktu, anahtarı aradı. Bulamayınca kapıyı çalmak zorunda kaldı.

Biraz bekledi, açan olmayınca biraz daha şiddetle tokmağı vurdu. Zaklina Hanım söylene söylene kapıyı açtı.

"Bari hiç gelmeseydin! Saat kaç, haberin var mı?" diye çıkıştı.

Boris cevap vermedi. Ayakkabılarını çıkardı, salona girdi.

Ceketini ve şapkasını vestiyere astı, doğrudan odasına geçti.

Zaklina ardından gitti. Çocuklar duymasın diye, kapıyı kapattı.

Sonra soyunmadan yatağa uzanan kocasına bir daha çıkıştı;

"Sen yaşıyor musun? Ne halde olduğunu görmüyor musun?

Akşamdan beri seni bekledik. Çocuklar seninle konuşmak istiyorlardı. Bir gün de erken gelsen olmaz mı?" dedi ve sustu.

Boris pantolonunu çıkarmadan yatacağı tarafa geçti,

"Yarın konuşuruz, şimdi hiç halim yok Zaklina," dedi, sırtını döndü. Zaklina hanımın sinirinden uykusu kalmamıştı. Yatağa oturdu ve ağlamaya başladı.

Boris, karısının ağlamasını duymadan horlama faslına geçmişti bile.

Yıllardır alkol yüzünden bir akşamI beraber geçirmemişlerdi.

Eskiden bu kadar geç gelmezdi. Hiç değilse akşamın yarısını birlikte geçirirlerdi. Fakat son zamanlarda daha fazla alkol alıyor, geceleri sabaha doğru eve geliyordu. Bir sorunu olsaydı kendine söylerdi, diye düşündü. Çaresizce gözyaşlarını sildi, "Kader!" dedi, yatağa uzandı, uyumaya çalıştı.

* * *

Zaklina Hanım sabah erkenden kalktı, Yusuf'un odasın geçti.

İşe gitmesi için uyandırmak istedi. Yusuf, nefes alamıyordu.

Yatağından uyanmış, boğulurcasına öksürüyordu.

Elini Yusuf'un alnına koydu, ateşine baktı. Yusuf ateşler içerisinde yanıyordu. Mutfağa gitti, sıcak suya biraz limon sıktığı bardakla geri döndü. Yusuf yatağında oturmuş, nefes almakta güçlük çekiyordu. Kalkmak, hazırlanmak istedi. Annesi itiraz etti;

"İşe gidemezsin oğlum. Hadi kalk şunu iç, baban kalkınca doktor çağıracak," dedi.

Yusuf, şişen bademciklerinden dolayı sadece başını salladı.

Annesi arkasına yastık yapıp Yusuf'u doğrulttu ve sıcak limonatayı içirmeye çalıştı. Yusuf, annesinin elinden bardağı alıp, kendi içti.

Yusuf sıcak limonatasını içerken, o da kocasını uyandırmaya gitti. Akşam düştüğü gibi duruyordu. Alkolün etkisi ile baygın halde yatıyordu.

Boris, önce kalkmak istemedi. Uyku arası karısına kızarak yorganı tekrar kafasına geçirdi. Bayan Zaklina tekrar eliyle Boris'i silkeledi. Kalkmayacağını anlayınca, eğildi kulağına;"Yusuf çok hasta, doktor çağır!" dedi.

Boris'in, Yusuf'un hastalığını duymasıyla yataktan fırlaması bir oldu.

"Noldu Yusuf'a?" diye endişeyle eşine baktı.

"Ateşler içerisinde yanıyor, fena üşütmüş, çabuk doktoru ça-

ğır," dedi ve odadan çıktı.

Boris bir dakikada üstünü giyindi, Yusuf'un odasına koştu.

Yusuf'a baktı, telaşla yanına gitti, elini alnına koydu;

"Çok fena!" dedi, hiç beklemeden odadan çıktı, doktoru çağırmaya gitti.

Yusuf, doktoru sevmediği için gelmesini istemedi. Babasına "gitme" diyecekti ama babası buna fırsat vermeden kapıdan çıkmıştı.

Kasabanın doktoru, ırkçı bir Bulgar'dı. Yine böyle bir ateşlenme esnasında muayeneye gelmişti. Adam Türklere söylemediğini bırakmamıştı. O günden sonra Yusuf bu doktoru bir daha görmek istemedi.

Kristina'nın ve annesinin telaşı ile babası aceleyle çıkıp gitmişti.

Son muayeneden sonra artık bu doktora muayene olmayacağına dair kendine söz vermişti.

Kasabanın tek doktoru olduğu için kendini büyük görürdü.

Çantasıyla yolda giderken, dünyayı kendisi yaratmış gibi kasılarak yürürdü. Şişman, iri göbeğini ilerde tutar, gittiği yerde

Hitler'i örnek gösterirdi. "Bakın, Hitler nasıl temizlik yapıyor?

Almanya'da Yahudi bırakmadı, temizledi. Biz neden yapmıyoruz?" derdi.

Kristina havlunun bir kenarını soğuk suyla ıslatmış, suyunu sıkarak Yusuf'un alnında tutuyordu. Anne Zaklina tahta sandalyeyi çekip, yatağın bir köşesinde derin düşüncelere dalmış gitmişti. Kocasının durumu hiç hoşuna gitmiyordu. Son zamanlarda daha fazla içiyordu. Bir derdi olduğu belliydi; ama neden kendisiyle paylaşmıyordu diye üzülüyordu. Mutlaka konuşmalıydı.

Bu gidişle alkolik olacaktı.

Kocasının sabaha doğru eve gelmesi, sorumsuzca ve konuşmadan yatması zoruna gitmişti.

Yusuf annesinin düşünceli olduğunu görünce yattığı yerden doğruldu, Kristina'nın alnına bastırdığı havluyu eliyle tuttu, annesine baktı;

"Bir şey mi oldu anne? Neden derinlere daldın gittin?" dedi.

Bayan Zaklina, çocukları üzmek istemedi; "Yorgunum çocuklar, başka bir şey yok!" dedi ve Yusuf'a çıkıştı. "Hem sen kendine bak oğlum, baksana nefes alamıyorsun," diyerek lafı başka yöne çekti.

O arada doktorla babası içeri girdiler. Doktor, Yusuf'u görünce tekrar suratını astı. Muayene için hazırlık yaparken bile, karşısındaki bir vatan hainiymiş gibi baktı.

Her zaman olduğu gibi önce çantasını yatağın başucuna koydu, sonra kollarını dirseklerine kadar sıvadı. Bunu alışkanlık haline getirdiği için, daha hastanın durumuna bakmadan kollarını sıvardı. Sonra cebinden bir puro çıkardı, yaktı.

Muayeneye boğazından başladı.

Kristina telaştan ne yapacağını bilmiyordu. Doktora sürekli;

"Çok mu kötü doktor, iyileşecek mi?" diye soru üstüne soru soruyordu. Nerdeyse doktorla birlikte muayene yapacak gibi doktorun sağında solunda dolanıp duruyordu.

Boris, sandalyeye oturmuş, o da doktoru soru yağmuruna tutuyordu.

Doktor herkese sabırlı olmalarını ikaz ettikten sonra

Yusuf'un ağzını açmasını söyledi.

"Uzun bir A söyle bakalım!"

"Aaaaaaaa…"

"Olmadı, daha sesli!"

"Aaaaaaaaaa!..."

Doktor bir yandan muayene ederken, bir yandan da sorular sorarak onu konuşturmaya çalışıyordu.

"Kaç yaşındasın?"

"Yirmi."

"Evet, sağlam bir delikanlısın. Oldukça sağlıklısın. Bunu açıkça görebiliyorum. Sen Osmanlıca bilir misin?"

"Hayır."

"Mesleğin ne?"

"Berber olacağım."

"Şimdi gözlerine bakalım. Aç bakalım gözlerini!"

Doktor, daha yakın bir gözlük takarak gözlerini incelemeye başladı.

"Neyim var, doktor? Mikrop mu kaptım acaba?"

"Bakalım, biraz bekle," dedikten sonra Boris'e anlamlı bir şekilde baktı.

Boris yerinden kalktı. Mutfağa gitti.

" Babalığın yakın dostumdur. Onu iyi tanırım."

Babası mutfakta bir şeyler atıştırırken arkasından söylenenleri duymamıştı.

"Babana "kurnaz tilki" derdik. Çok kurnazdı. Aynı zamanda zeki de... Hepimiz doktor olacağız derdik arkadaşlarla, baban öğretmenliği seçerek bizden ayrılırdı. Hani iyi de oldu. Kasabanın bütün çocukları ona çok şey borçlu... O olmasaydı biz kimliğimizi unuturduk. Devrimci bir ruhu vardır. Haaa bak, babanın kadınlarla arası iyidir. Çaktırmaz ama bu zaafı vardır. Ayrıca yakışıklıdır da. Kadınlar da ona bakarlar."

Bütün bunları anlatırken, annesini kızdırmak için gülerek ona baktı.

"Oğlunuz hoşuma gitti, Bayan Zaklina! Berberlik güzel bir meslek… Berber olması iyi bir seçim… Böylece kasabanın tek berberinden kurtulmuş oluruz.

Hadi bir daha "Aaa" de!"

Yusuf derin bir nefes aldı;

"Aaaaaa…"

"Bir daha!"

"Aaaaaaaaaaa!"

"Güzeeel!"

Annesi araya girerek hem Kristina'nın, hem de kendi merakını gidermek istedi;

"Çok mu kötü doktor?"

"Bana doktor deme, ismimi söyle lütfen. Bana doktor denilmesinden hoşlanmıyorum."

"Peki, Bay Stanko. Durumu nasıl?"

"Ben profesörlüğü reddettim. Bu kasaba için bütün unvanları elimle bir yana ittim. Kendimi bu kasabaya adadım."

Kadın, sorduğu sorunun cevabını alamadığı için sorusunu tekrarladı.

"Çok mu kötü doktor?"

"Sevgili bayan, dünyada en zor meslek doktorluktur. Öyle sıradan bir meslek değildir. Fedakârlık ister, insan sevgisi ister. İnsanları sevmezsen bu mesleği eksik yaparsın. Beni

Bulgaristan'ın en büyük üniversiteleri istedi. Yalvardılar ama gitmedim. Baba toprağını terk etmedim. Slav ırkındanım ama gerçek bir Makedon'um."

Yusuf şiddetli bir öksürüğe tutuldu. Doktor bunu hiç hesaba katmamıştı.

"Ne zamandan beri öksürüyor?" diye sordu.

Mutfakta bir şeyler atıştıran baba geri gelmiş, doktorun yanında duruyordu. Puro dumanın Yusuf'u rahatsız ettiğini görünce müdahale etti:

"Doktor, Yusuf'un öksürüğü hastalığından değil, sizin puronuzun dumanından," deyince Kristina güldü.

Doktor purosunu ağzından aldı, kenara koydu, vatanseverlik dersine devam etti.

"Makedonya toprakları kutsaldır. Asla düşman ayağı basmamıştır.

Halkı asildir. Özgürlüğüne düşkündür. Ağzını bir daha aç bakalım!"

Yusuf tekrar ağzını açıp bekledi.

"Tamam! Baş ağrısı var mı?"

"Hayır."

"Uykusuzluk?"

"Bazen."

"Hah, tamam işte! Ama hastalıktan değil, sigaradan" deyince

Yusuf itiraz etti.

"Ama doktor, ben sigara kullanmam ki!"

"Olsun, içenlerin içinde çok bulunmuşsun," diyerek teşhisini doğrulamak istedi.

Dinlemesi için Yusuf'un sırtını açmasını söyledi. Dinleme cihazını bir iki yere gezdirdikten sonra, tekrar bir şey bulmuş gibi kafasını salladı.

"Kötü bir şey yok delikanlı, kötü bir şey yok. Almanların buraya gelmek istemelerinden daha kötü bir gelişme olamaz zaten.

Burada ne bulacaklar anlamadım. Kasabamızda Yahudi yok. Hepsi de yerin dibine battı gitti. Bazen acaba Müslüman mı arıyorlar diye aklıma geliyor ama…" dedi ve sustu. Bademciklerine

bir daha baktı;

"Basit bir soğuk algınlığı… Şimdi sana vereceğim şurubu günde üç defa bir kaşık al. Bir iki günde hiçbir şeyin kalmaz."

Yusuf, doktorun Müslümanlar hakkında söylediklerine alınmıştı.

Doktora döndü;

"Neden Müslümanlara bu kadar düşmansınız? Onlar da insan değil mi? Zaten bir yandan Bulgarlar, bir yandan Yunanlılar ve Yugoslavlar zavallıları silip, topraklarından attılar." Doktor, Yusuf'un bu sert tepkisine şaşırdı;

"Bana bak delikanlı; Ben Osmanlıları iyi tanırım. Sen daha dünyada yokken onlar bizi yönetiyordu. Bu topraklar bizim babalarımızın topraklarıdır. Bizi kötü yönettiler demiyorum. Ama Müslümanların topraklarımızda ne işi var? Onlar Arabistan'a ait. Oraya gitsinler. Hem sen neden böyle tepki gösterdin? Duyanlar seni Türk sanacak. İşte şurubun burada. Mutlaka kullan, tamam mı?" diye tembihledi.

Yusuf, hemen ayağa kalktı ve hırsla şişeyi kenara fırlatarak yan taraftaki odaya geçti.

Bayan Zaklina arkasından bağırdı ama o dinlemedi. Kapıyı çarparak çıktı. Babası arkasından koştu, dışarı çıktılar.

Doktor anneye anlamsız bir yüz ifadesiyle baktı;

"Noldu şimdi bu delikanlıya?"

Anne üzgün bir şekilde doktora baktı;

"Öyle dememeliydiniz doktor. Biliyorsunuz biz Yusuf'u evlat edindik. Annesi babası Müslüman Türk…

Doktor bütün söylediklerini bilerek söylemişti. Yusuf'un

Müslüman olduğunu biliyordu fakat bilmezlikten geldi. Bayan

Zaklina'ya kaşlarını çatarak sesini yükseltti.

"Sen ne dediğinin farkında mısın?

"Evet, öyle doktor…

"Bilmiyordum. Bilseydim böyle konuşmazdım," dedi ve çabucak çantasını toplamaya başladı. Aceleyle toparlanıp evden çıktı. Kapıdan iki metre uzaklaştı, sonra tekrar geriye döndü ve özür diledi.

Babası, Yusuf'u sakinleştirdikten sonra tekrar odaya döndü.

Doktorun gittiğini görünce açtı ağzını, yumdu gözünü.

"Buraya muayeneye mi gelmiş, fikirlerini söylemeye mi belli değil. Adam doktor değil, sanki felsefe öğretmeni. Sana ne be adam Müslümanlardan, Osmanlıdan?

Anne araya girerek kocasını suçladı;

"Sen yaptın. Bütün bunların sebebi sensin. Çocuğu getirdiğin gün yalnız bana söyledin. Ben sır gibi sakladım ama sen durmadın. Meyhanede beraber içtiğin arkadaşlarına anlattın.

Onlar da herkese yaydılar. Şimdi yaptığımız iyilik mi yoksa kötülük mü belli değil. Bir hayır yapalım derken, çocuğun hayatı tehlikeye girdi.

"Tamam, artık tartışmayalım. Yusuf'u çağırın, gelsin."

O zamana kadar susan Kristina hemen fırladı, Yusuf'u getirmeye gitti.

Önce yan odaya baktı, göremeyince arka bahçe kapısının açık olduğunu fark etti, bahçeye baktı, Yusuf'u bahçede buldu.

"Artık bırak bu tartışmaları, bizi düşün! Anneme nişanlandığımızı söyledik. Tepki göstermedi. Şimdi sıra babamda…

Şimdi tam sırası... Hadi içeri girip açıklayalım. Babam da bilsin."

Yusuf, hâlâ burnundan soluyor, doktora ağzına geleni sayıyordu. Ama Kristina'nın sözleri onu biraz sakinleştirdi.

Kristina'ya baktı, gülümsedi.

"Evet," dedi. "Tam sırası. Artık gizli nişanlılığa son verelim.

Dünya âlem seni sevdiğimi bilsin. Kimse sana yan gözle bakmasını istemiyorum. En başta o asker Kiro."

İkisi birlikte içeri girdiler. Anne ve babanın tartışmaları bitmiş, oturuyorlardı. Kristina ile Yusuf kol kola odaya girdiler.

Baba, Yusuf'u sakin görünce sevindi. Kristina'ya göz kırparak teşekkür etti.

"Yusuf, oğlum, doktorun saçmalıklarına kulak asma. Biz bir aileyiz ve bunu hiç kimse bozamayacak, tamam mı?"

Babalığının yumuşak ve şefkat dolu sesi, Yusuf'un içini ısıttı.

"Evet, baba," diye cevap verdi.

"Seni kızımdan ayırmadım. Öz oğlum gibi bildim. Bunu mutlaka hissetmişsindir. Yalanım varsa, hatam varsa şimdi yüzüme söyle!"

"Hayır, bu konuda haklısınız," diye cevap verdi Yusuf.

"Annen de aynı benim gibi, seni oğlu kadar sever. İkinizi de birbirinden ayırmadı."

"Evet, doğru. Bu konuda aksi bir şey iddia etmedim zaten.

"Ama bu doktor… Senin arkadaşınmış. Neden Müslümanlara böyle düşman?"

"Boş ver o gevezeyi. Bakma öyle konuştuğuna, başvurmadığı üniversite kalmadı ama hiçbiri almadı. Geri zekâlı, kasabanın başına kaldı. Irkçı bir adamdır. Böyle şeylere kanma.

Önemli olan benim sana bakışımdır, başkasına aldırma oğlum.

Hadi yemeğe oturalım," dedi ve kahvaltıya geçtiler. Yusuf hâlâ zor nefes alıyordu. Annesi kahvaltıdan önce şurubu getirdi, kaşığa doldurdu, Yusuf'un sızlanmasına bakmadan zorla içirdi.

Uzun süredir ilk defa hep beraber bir kahvaltı yapacaklardı.

Birlikte masaya oturdular. Anneleri ekmeği keserek herkesin önüne koymaya çalışıyordu. Yusuf söze nasıl başlayacağını düşündü. Lafı dolandırmadan mı, yoksa ima ederek mi anlatsa diye içinden geçirdi. En iyisi lafı gevelemeden söylemekti.

Kendisi için ayrılan yumurtayı aldı, masanın kenarına hafifçe dokundurdu, sonra soymaya başladı. Bir yandan yumurtayı soyarken, diğer yandan Kristina ile bakıştılar. Kristina, tam zamanı dercesine gözüyle söze girmesini işaret etti, daha fazla sabredemedi ve söze başladı;

"Baba ben bir şey söylemek istiyorum."

Babası aldığı ekmeği tekrar ikiye böldü, Yusuf'a baktı.

"Yemek yedikten sonra dışarı çıkarız, erkek erkeğe konuşuruz," dedi.

Yusuf inatla şimdi söylemek istediğini tekrarlayınca babası sesini çıkarmadı.

Anne ile kız bir an göz göze geldiler. Neler olacağını merak ediyorlardı. Babasının bu habere sevineceğinden şüpheleri yoktu.

"Baba, biliyorsun ben yirmisindeyim. Kristina da artık gelinlik çağına geldi."

Baba ağzına götürdüğü ekmeği geri çekti. Beyninde binlerce, yüz binlerce karınca hareket etti. Yusuf'tan gelecek teklifi biliyormuş gibi, gözlerini yumdu. O an sağır olmak istedi. Hiçbir şey duymamak için her şeyini verirdi.

"Eeee nolmuş?" dedi, Yusuf'un ağzından çıkacak kelimeyi bekledi.

Yusuf, lafı hiç gevelemeden doğrudan söyledi.

"İzin verirsen evlenmek istiyoruz. Biz birbirimizi seviyoruz."

O an sanki salona bir bomba düştü. Bayan Zaklina, Boris'in kesin kabul edeceğini düşünüyor ve bunu kutlamaya hazırlanıyordu ki, kocasının suratının renkten renge girdiğini görünce,

şaşkınlıktan afalladı kaldı.

Boris'in gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Yutkundu, sesi bir an kesildi, konuşamadı. Eliyle boğazını tuttu, bir an boğulacağını sandı. Zor belâ, "Evlenmek mi?" diyebildi.

Anne onları desteklemek için araya girdi.

"Tam zamanları Boris! Çocuklar birbirini sevmişler," dedi.

Boris bir an nefessiz kalacak, boğulacak sandı. Hiddetinden göz bebeği dışarı fırladı.

"Sus be kadın! Sen sus!"

Sinirinden ekmeğe yağ sürdüğü bıçak yere düştü, çayı masaya döküldü. Masada herkes şaşkınlıktan adeta küçük dilini yuttu. Bu kadar hiddet kimsenin aklına gelmemişti.

Bayan Zaklina bu kadar yıl beraber olduğu eşini ilk defa bu kadar sinirli görmüştü. Daha önce sinirlendiği zaman yine de sakin bir sesle itirazını belirtirdi. Kocasının bu halinden ürktü.

Ürkmesine rağmen sakinleştirmek istedi;

"Noldu sana böyle? Elindeki ekmek bile düştü. Yüzün mosmor oldu. Bu, o kadar kötü bir şey değil ki!"

Odada herkes hayretler içerisinde Boris'e bakakaldılar.

"Sus!" diye daha yüksek bir sesle bir daha bağırdı.

Yusuf, bu tepkiye bir anlam veremedi. Araya girip babasını yumuşatmak istedi.

"Annem doğru söylüyor. Biz birbirimizi seviyoruz. Biz kardeş değiliz. Kan bağımız yok. Beni sevdiğini söylüyorsun ama kızını bana vermeye gelince bundan kaçıyorsun. Ben Müslüman çocuğu olduğum için mi bunu yapıyorsun? Yoksa sen de mi doktor gibi düşünüyorsun?"

Boris, taş kesilmişçesine Yusuf'u dinliyordu. Hiçkımıldamadan.

Sanki dilini yutmuştu. Gözlerini kırpmasa, dondu kaldı

sanılacaktı.

Ağzını zorla açtı, elleri titriyordu.

"Oğlum, olmaz dediysem olmaz! Bu konuyu bir daha açmak yasak," dedi ve ayağa kalktı.

Kristina babasının tepkisine anlam verememişti. Hiç beklemediği bir reaksiyon ile karşılaşınca ağzındaki lokmayı yutmadan babasına bakıyordu.

"Neden olmaz baba?" diye araya girdi.

"Çünkü olmayacak bir iş olduğu için olmaz."

Anne, babayı ikaz etti.

"Bağırma, bütün komşular duyacak," dedi.

"Hayır, hayır, hayır!"

Kristina ağlamaya başlayınca annesi kızdı.

"Sen de ağlama kızım şimdi!"

"Beni Yusuf'a vermezseniz kendimi asarım!"

Anne bu defa kızına bağırdı.

"Bu saçmalıkları bir daha duymak istemiyorum. Bir daha intihar sözünü ağzına sakın alma!"

"Ya da kaçar giderim. Hiç kimsenin beni bulamayacağı bir yere…"

"Allah seni cezalandırır, böyle bir şey yapma!"

"Cezalandırsın!"

Yusuf, ağlayan Kristina'ya baktı, sakin olmasını söyledi, fakat

Kristina ağlayarak odasına kaçtı.

Boris Kristina'nın dışarı çıkmasını fırsat bilerek sesini alçalttı,

Yusuf'u vazgeçirmeye çalıştı;

"O sana eş olamaz oğlum. Sana başka bir kız buluruz," diyerek sırtını sıvazladı. Yusuf kendini geriye çekti.

"Ben başkasıyla asla evlenmem. Kristina olmadan yaşayamam!"

Baba tekrar elini sırtına uzattı ama Yusuf ayağa kalktı, kendini uzak tuttu.

"Bak oğlum! Bunu sonra seninle baş başa konuşuruz. Ama olmaz dediysem bugün de olmaz, yarın da olmaz, hiçbir zaman da olmayacak. Bunu kafana koy tamam mı?" dedi ve elleriyle terleyen yüzünü sildi.

Anne, kocasının bu aşırı tepkisine hâlâ bir anlam verememişti.

"Seni anlamıyorum Boris, daha doğrusu tanıyamıyorum. Bu kıskançlık neyin nesi? Kız on dokuzuna gelmiş. Mutlaka biriyle evlenecek. Bu neden Yusuf olmasın? Üstelik bu çocuk elimizde büyüdü, onu iyi tanıyoruz, iyi bir çocuk. Dünyanın kanunu bu, insanlar zamanı gelince evlenir. Kızının mutlu olmasını istemez misin? Kızcağız seviyor, bırak evlensinler!"

Karısının sesi beynine kurşun sıkılmış gibi, gözleri yerinden fırlayacakmış gibi hiddetlendi.

"Sus be kadın, bana akıl verme!" diye tekrar bağırdı.

"Peki, neden karşı çıkıyorsun? Bana da söyle de anlayayım."

"Kristina daha küçük, biraz daha hayatı tanımalı, olgunlaşmalı diye düşündüğüm için karşı çıkıyorum. Onlar kardeş gibi büyüdü."

"Bütün çocuklar anne babalarına göre çocuk kalırlar. Asla büyümezler. Bu bir sebep değil."

Yusuf bu tartışmayı köşede dinlerken araya girdi.

"Ben neden hayır dediğini biliyorum. Çünkü ben Müslüman'ım."

Babası bu söze daha çok sinirlendi.

"Bir daha bu sözü duymak istemiyorum."

"Gerçek neden bu değilse nedir?"

"Müslüman, Müslüman, başka laf bilmez misin?"

"Ama öyle."

"Senin Müslüman olduğunu başta bilmiyor muydum? Biliyordum.

Öyle olsaydı ta baştan seni evlatlık olarak kabul etmezdim.

Son günlerde iki lafından biri Müslüman sözü oldu, ne var bu kelimeyi tekrar etmekte anlayamıyorum. Ben kimsenin milliyetine, dinine bakmam. Ben bir öğretmenim. Evde Müslüman, sokakta Müslüman, meyhanede Müslüman… Artık bu sözü duymaktan bıktım."

Anne dayanamadı tekrar araya girdi;

"Sen fazla abartıyorsun. Çocuk işine gidip geliyor. Ben ağzından Müslüman sözünü duymadım."

"Sadece bu da değil. Neyse sonra konuşuruz, ben çıkıyorum," dedi, şapkasını alarak kapıya yöneldi.

Anne, eşinin gidişine daha da kızdı. Ve önüne geçti, gitmesine engel olmak istedi;

"Nereye?"

"Rahat edebileceğim bir yere…"

"Senin rahat edeceğin yer meyhanedir. Ancak içkiye sığınırsın."

Anne söylenirken, Boris cevap vermeden kapıyı açtı, dışarı çıktı.

Yusuf köşeye çekilmiş, kafasını önüne eğmiş üzüntülü bir şekilde düşünüyordu. Annesi, onu teselli etmek için yanına gitti;

"Üzülme oğlum! Evlenmeniz için elimden geleni yapacağım.

Baban şimdi sinirli, kızını çok sevdiği için evlenmesine tahammül edemiyor. Bütün babalar bu tepkiyi gösterirler. Hoş

görmek lazım... Bak, göreceksin, sonradan o da yumuşayacaktır."

Kristina, babasının gittiğini duyunca, odaya geldi. Annesinin sözleri ikisini de umutlandırmıştı.

"Ben çayı ısıtayım," dedi, mutfağa gitti. Anne, Yusuf'un sırtını sıvazladı, teselli etmeye çalıştı.

Baba meyhanenin yolunu tutmuş, yolda söylenerek gidiyordu.

"Allah'ım, bana sabır ver! Nerden çıktı şimdi bu evlilik?

Olacak iş mi? Kime nasıl izah ederim… Şu mektup yerine varmadı mı daha?" dedi. Kendisini kapıda bekleyen Aleko'ya yöneldi.

Her zaman olduğu gibi yine içkiye sığınarak, olanları biraz olsun unutmaya çalışacaktı.

Meyhanenin sahibi kapıya çıkmış, omzunu kapıya dayamış, sigarasını içiyordu. Boris'in söylenerek geldiğini görünce şaşırdı.

"Akşam içtiğin yetmedi mi? Bu saat erken değil mi?" diye takıldı.

Boris, Pavlo'ya sert bir bakış attı, cebinden paketini çıkardı, bir sigara yaktı.

"Konuşma da bana bir sert içki getir bakalım. Bana takılma, kafam bozuk."

Meyhaneci içki getirmek için içeri girdi. Boris hâlâ söylenmeye devam ediyordu;

"Bir defasında gerçekleri söylemek istedim. Ama inanmazlar diye, beni ayıplarlar diye vazgeçtim. Niçin böyle yaptım diye kendime kızıyorum. Keşke en başında gerçekleri söyleseydim.

Şimdi bunlar başıma gelmezdi. Onu kendi canım, kendi kanım bildim. Eskiden küçük bir çocuktu, Kimse Müslüman ya da Hıristiyan dedikodusu yapmıyordu. Büyüdükçe problemler ortaya çıktı."

İçeriden içkisi gelince bir yudum aldı. İki genç köşe masada oturmuş, gülüşüyorlardı. Gençlerin gülüşmelerine sinirlendi, kendisine gülüyorlar sandı.

"Ne sırıtıyorsunuz?"

Gençler, saygıdan dolayı cevap vermeden masadan kalkıp meyhaneden çıktılar.

Gençlerin gittiğini görünce içki kadehi ile içeri girdi. Köşede yalnız bir masa buldu, oturdu.

"Bugün nasıl olsa buradayım," dedi ve içmeye devam etti.

Pavlo, Boris'in sinirli olduğunu görünce yanına gitmedi.

Masalarla uğraştı. Onu biraz yalnız bırakmak istedi. O sırada Aleko, Yusuf'un işe gelmeyişini bahane edip bir daha gelmemesini söylemek için meyhanenin kapısından girdi. Boris'in masasına yaklaştı, perişan halini görünce söyleyeceklerinden vazgeçti.

Boris, Aleko'yu görünce iyice köpürdü. Yusuf işe gelmediği için şikâyet edeceğini biliyordu.

"Ne var, Aleko? Yusuf işe gelmedi, artık gelmesin mi diyecektin?"

Aleko evet ile hayır arasında bir kararsızlıkla sadece yavaşça

"evet" diyebildi. Boris artık dayanamadı, çoktandır içinde sakladığı her şeyi Aleko'nun yüzüne haykırdı.

"Senin istediğin de bu değil miydi? Bir açığını bulup çıkarmak istemiyor muydun? İşte istediğin oldu. Yusuf hasta, işe gelemez.

Kaç gün gelmeyeceği belli değil. Şimdi rahatladın mı?" dedi ve elindeki kadehi bir dikişte içti.

Aleko, Pavlo'ya baktı. Pavlo eliyle işaret ederek "Sus!" demekle yetindi.

Aleko, Boris'i hiç böyle görmemişti. Bir şeye kızdığı belliydi ama sıradan bir şey değildi. Sesini çıkarmadı, cevap vermedi.

Geçti, bara oturdu, Boris'in yanına değil.

Bardan Boris'i seyrederken haline acıdı; "Böyle giderse kasabanın delisine yeni bir arkadaş geliyor!" diye mırıldandı.

* * *

Yusuf işine gitmek için annesinden izin isteyerek kendini dışarı attı. Annesi itiraz etti:

"Hayır, işe gidemezsin oğlum! Hasta olduğunu unutma!

Lütfen yatağına uzan ve dinlen," dedi ama Yusuf annesinin sesini duymadı bile. Onun amacı iş değildi. Zaten işe gitse bile geç kaldığı için Aleko ile tartışacağını biliyordu. Annesi ile

Kristina'yı baş başa bıraktı. Kapıyı kapatıp evden çıktı.

Babasının konuşmaları aklını karıştırmıştı. Babasına bir şeyler olmuştu, onu tanıyamıyordu. Kendini bildi bileli babasından böylesine sert, acımasız bir tepki hiç görmemişti. Kafası karmakarışık, sarhoş gibi kapıdan çıktı.

Kasabanın meydanına giden sağ yoldan gideceğine, kasabanın dışına uzanan ara sokaktan yukarı doğru yürüdü. Olanlara bir türlü inanamıyordu. Çok güvendiği babası da onu bütün kasabalıların yaptığı gibi ayırıyordu. Müslüman olduğu için kızını vermek istemediğini düşündü. Bir an nereye gideceğini şaşırdı.

Tekrar eve döndü, ayakları gitmedi.

Büyüdüğü ev kendisine karanlık bir mezar gibi geldi. Aklına delice bir şey geldi. Artık yeter, deyip rastgele yürüdü.

Bir anda kendini Ograzden yamaçlarından yukarı tırmanırken buldu. Yürüdükçe yürüdü. Şuursuzca yamacı tırmanmaya başladı.

Vücudunun kırgınlığı umurunda değildi. Hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şeye aldırmadan patika yoldan yukarı tırmandı.

Çılgınca eline gelen otlara tutunarak bir an önce yukarı varmaya çalıştı. Yaydan çıkmış bir ok gibiydi. Zamansız ve şuursuz bir ok...

"Ölmek!" dedi. "Nerdesin ölüm?" Tırmandığı yokuştan yukarı baktı. "Bu sefer seni yakalayacağım."

Dik yamaca tırmanırken kâh otlara tutundu, kâh ağaç dallarına sarınarak bir an önce zirveye ulaşmak istedi. Çıkarken kollarını, ayak bileklerini çalıların yaraladığını fark etmedi bile.

Sonunda zirveye vardı. Yetinmedi, önünde durduğu küçük bir tepeciğe çıktı. Yükseğe, en yükseğe çıkmak istiyordu. Biraz daha yürüdü, sonra durdu. Nefesi kesildi. Kalbi duracak gibi çarpıyordu. O kadar terlemişti ki, yüzünü yıkamış gibi çenesinden terler su gibi akmaya başlamıştı. Geriye döndü, geldiği yola baktı, şaşırdı! Bu kadar yolu hasta haliyle bir nefeste nasıl tırmandığına hayret etti.

Kuş bakışı kasabayı seyrederken, yüreğinin derinliklerindeki bir boşluğun içerisinde buldu kendini. Tekrar ölüm geldi aklına.

Artık hayata tahammül edecek gücü yoktu. Tek güvendiği babası bile ona sırtını çevirmişti.

Belindeki manda derisinden yapılmış bir ton yükü tartabilecek, uzun ince kuşağını söktü, altında durduğu ağaca baktı.

Kendisine en yakın dalın altına gitti.

Ağacın çatal dallarından birini gözüne kestirdi. "Tamam!" dedi "Bu dal uygun!"

Sonra ağaca tırmandı. Bir sıçrayışta dalın bulunduğu boğuma geldi. Gömleğini soydu, kuvvetli olup olmadığını denedi.

En az kuşağı kadar olmasa da kuvvetli sayılırdı. Gömleğin kolu ile kuşağın uçlarını sıkı düğümlerle birbirine bağlayarak, istediği uzunluğu elde etti.

Ağacın ince dalına gömlek tarafını bağlamaya çalıştı. Gömleğin diğer kolunu da ağacın dalına sardı, üstten düğüm attı.

Yukarıda işini bitirdikten sonra ağacın üzerinden bir tavşan çevikliği ile yere indi. Çevresine baktı, iri bir taş aradı. Sanki o

hasta insan gitmiş, yerine sapasağlam biri gelmişti.

Biraz ötede tam istediği gibi bir taş buldu. Yarı kısmı toprağa gömülü taşı bir iki zorlama ile yerinden oynattı. Tek başına taşıyamayacağını anlayınca yerde yuvarlayarak ağacın altına getirdi.

İpin tam altına koydu. Taşın üzerine çıkarak boyun ile taş arasındaki mesafeyi ayarladı.

Kuşağın aşağı gelen ucuyla boynuna geçebilecek bir ilmik yaptı. Biraz geri çekildi, ipe baktı. "Gitmeliyim!" dedi. "Gitmek en iyisi! Zaten bu kasabada fazlayım. İnsanların ağzında sakız olmaktan bıktım. Gitmeliyim!" diye tekrarladı.

Yavaş yavaş dalın altına geldi. İpi eliyle bir daha kontrol etti, sağlamdı. Taşın üzerine çıktı, kuşaktan yaptığı ilmiği boynuna geçirdi.

"Ne demeliyim? Hangi duayı okumalıyım acaba? Müslüman'ım ama hiçbir dua bilmiyorum ki?"

Dua kelimesiyle birlikte rüyası aklına geldi. Rüyasında konuştuğu bilgeyi hatırladı. Durdu, rüyasını düşündü. Nur yüzlü bilgenin nasihatleri aklına geldi. Bir hikâyeden bahsetmişti.

Neydi o? Hah, Yusuf'un hikâyesi… Hikâyeyi sonra anlatacaktı.

O ana kadar bir an önce gitmek isteyen yanı, birden tersine dönmeye başladı. Vazgeçmek istedi. Sonra vazgeçmek isteyen tarafına kızdı. "Geri dönmek yok! Ya şimdi, ya da hiçbir zaman…" dedi.

Çok garip! İçinde gitmek istemeyen, direnen taraf, bilgeyi hatırladıktan sonra büyümeye başlamıştı. Gitmek isteyen tarafı gittikçe küçülüyordu, yok oluyordu.

Dengeler hızla değişmeye başlamıştı. Oysa daha demin gitmek isteyen yanı daha büyüktü.

Yusuf, hâlâ gitmeye razı tarafını dinledi. Gitmek isteyen tarafını bütün gücüyle destekledi. Gitme sebeplerini aklından geçirdi.

Beyninde imkânı tarifsiz bir savaş başladı. Gitmek ile kalmak arasında savaşıyordu. Kıran kırana bir mücadelenin ortasında kaldı.

"Gitmeliyim artık" dedi tekrar. "Gitmeliyim! Gitme vakti geldi. Artık direnmenin anlamı yok! Direnecek bütün ipler teker teker koptu. Geriye dönersem, acı çekmekten yorulan bedenim, kalbim, zoraki yürüyen bacaklarım ve kederli ömrüme şahit olmaktan yorulan gözlerim bana isyan eder."

Onu hazır bekleyen ipe bir daha baktı. Sonra gözleri yavaşça ayakuçlarına düştü.

Haberi olmadan ayakkabılarını çıkarmıştı. Ayaklarına dikkat etti. Çıplak ayaklarında iğreti gibi duran ayak parmaklarına konan bir sinek dikkatini çekti. Bir süre onu seyre daldı. Her ne anlıyorsa kuru tırnağa yapışmış, karnını doyurmaya çalışıyordu.

"Kesmeliyim!" dedi tekrar. Kendimi yok olmaya mahkûm etmeliyim!" diye düşünerek tekrar cesaretini toplamak için psikolojik destek sağlamak istedi.

"Yok olmak… Ah, bunu bir başarabilsem!"

Boynu kafasından ayrılmış gibi göbek hizasına kadar düştü.

Tekrar gözü ayaklarına takıldı. Sinek hâlâ tırnağının üzerinde duruyordu. "Keşke şu sinek kadar hayatla barışık olsam! Bunu ne çok isterdim," diye düşündü.

Yavaş yavaş içindeki öteki yarısı uyanmaya başladı. Her şeye rağmen yaşamak isteyen diğer yarısı…

Birden yüreğinin hangi köşesinden estiğini bilmediği ve onun yok olmasına hep engel olan duyguları depreşti. Aklındaki bütün çılgınlıklar kayboldu. Arka cebinde taşıdığı küçük aynayı çıkardı, kendini seyretti. Sanki o yorgun, renksiz yüz gitmiş, yerine renkli, canlı bir yüz gelmişti. Biraz önce beyaz ölüm rengi, yerini elma kırmızısı yanaklara terk etmişti.

Kendini garipsedi. Ayıpladı.

"Daha az önce bütün güçlüklere göğüs geren, bütün pislikleri yok edebilecek güçteydim. Ne oldu bana? Neden bu kadar aciz, kaçmaya çalışan bir korkak gibi davranıyorum?

Hâlbuki ne çok mücadele ettim… Ne çok karanlıkları tek başıma yırtıp aydınlıkları kovaladım. Ne karanlık kuyuları tırnaklarımla kazıyarak çıktım!

Belki hayatım boyunca çok az mutlu günlerim oldu ama hayatla mücadele etmek, şeytanın pes edişime kahkahalarla gülmesine müsaade etmek bana yakışmaz. Şimdi pes etmek üzereyim.

Bana yakışır mı pes etmek?"

Nerdeyse dizlerine değecek kafasını kaldırdı. Zamana baktı.

İkindi vaktiydi. Ormanda kuş sesleri kulağına çalındı, derin bir nefes çekti, içindeki bütün direnmeler galip gelmişti.

Çocukluğunun geçtiği Yeniköy'e baktı. Ovadaki yeşil tarlaların baharla oynaşını seyre daldı. Strumica nehrinin yılan gibi ovayı ortadan bölerek geçişini seyretti. Ne kadar güzeldi. Daha önce de bu manzaraya bakmıştı, fakat şimdi adeta cennet bahçeleri gibi geliyordu. Epey seyrettikten sonra gevşek duran boynundaki cellâdı çıkardı, taşın üzerinden aşağı indi.

Aklında artık gitmek yoktu. Gitmek aklından çıkmıştı.

Derin bir nefes çekti. Ovaya döndü, sonra aklına gelenleri sesli bir şekilde dışarıya haykırdı. Avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Duvarlarda sımsıkı örülmüş taşların ortasında inadına fışkıran yemyeşil sarmaşığım ben.

Bembeyaz karların arasında, inatla baharı müjdeleyen kardelenim ben.

Bir daha büyümesin diye, gövdesi hoyratça kesilen ağaçtan, ucun ucun sürgün veren filizim ben.

Hiçbir hoyrat el yeşermemi engelleyemeyecek!

Bu topraklarda ben hep var olacağım!

Taşa, baltaya inat…

Keçiler de yese sürgünümü,

Hoyrat eller de kesse gövdemi,

Ne bir zalim baltaya,

Ne de önümü kesen taşa yenilmeyeceğim.

Kırmızı gelinciğin al yaprağında,

Beyaz bir papatyanın incecik belinde,

Sallayacağım bedenimi esen rüzgârlara,

Tıpkı atalarım gibi…

Bu topraklarda kalan son bir Osmanlı gibi…

Bütün acılara inat…"

Bu sözler nasıl aklına gelmişti, kendine hayret etti. Ama iyi olmuştu. Kendini şimdi daha güçlü, yaşamaya istekli hissediyordu.

Yüzünü ipe çevirince ağaca astığı ip onu ürküttü. Bunu ben mi hazırladım, diye şaşırdı. Boynunu kuşaktan kurtardı. İpe baktı. İpi ne zaman, nasıl hazırladığını hatırlamadı.

Sonra güldü;

"İyi bir cellât olurmuşum ben. Baksana, kendi yaptığımı sökemiyorum!" dedi.

İpi söktü, yere attı, kemerini tekrar beline taktı, sonra yavaşça taştan aşağı indi. Taşın üzerine oturdu, ellerini dizlerinin üzerine yerleştirdi ve sessizce ağlamaya başladı. Ağlarken gözyaşlarına dokunmadı. Gözyaşları özgürce istedikleri gibi aktılar.

Onlara hiç engel olmadı. Sadece yeşil ovayı ve Ograzden ormanlarını seyretti.

Bir süre sonra bir ses duydu uzaktan… tok, davudi bir ses.

"Yusuf! Sakin ol! Sana daha Yusuf'un hikâyesini anlatacağız."

Yusuf etrafına baktı, kimseyi bulamayınca sık ormanlık arasında göz gezdirdi. Gözüne büyük bir kayalık çarptı, hiç düşünmeden kayalığa tırmandı. Heyecanlandı. Yalnızlığını duyanı, ona sesleneni bulmak istiyordu. Yırtık lastik ayakkabılarına aldırmadan dikenli otları yararak sivri uzun kayalığa tırmandı.

Yüreğine bir ateş düşmüştü.

Gelen ses, içinde durmadan dönen boşlukta sanki Yusuf'u yakalayıp dışarı çıkaracaktı. Bir umut, bir ışık olmuştu.

Kayayı tırmandıktan sonra hızla inip kalkan göğsünü tuttu.

Sonra elini siper edip, önce güneye baktı. Belasica dağlarını gördü. Sonra döndü kuzeye Ograzden dağları arasında kalan vadiye göz attı. Kendini gökyüzünde uçuyor sandı.

"Nerden geldi o ses?" diye söylendi. Sesi duymuş muydu yoksa hayal mi görmüştü, diye tereddüt geçirdi. Ayaklarında bir sızı hissetti, ayakkabısının yırtığından kan sızıyordu. Çalılar arasında çılgınca sese koşarken, ayaklarının yaralandığını fark edememişti. Oturdu, ayağının üst derisi kediler tırmalamış gibi çizilmişti. Cebinden mendilini çıkardı, kanı durdurmak istedi.

Sinek uçup gitmişti.

Güne veda etmeye hazırlanan güneş, yavaş yavaş batmaya yüz tutarken Yusuf hâlâ içindeki boşlukta dönüp duruyordu.

Umut diye yakalamaya çalıştığı sesin sahibini bulamamıştı.

Duyduğu ses onu yine boşlukta bırakarak gitmişti.

Savaş uçakları tepesinden geçerken, dönüp bakmadı. İlgisini çekmedi… Hâlâ kendini arıyordu. Bulamayacağını bile bile aramaya çıkmıştı.

Kayalıktan inerek, gökyüzüne baktı. Bağırmak istedi. Avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı. "Ey beni yaratan! Benim halim ne olacak?" diye yalvardı. İçindeki tarifi imkânsız volkan durma-

dan kaynıyordu. “Umut!” dedi. “Umut yok mu, Allah’ım?”

O anda gözlerinden tekrar yaşlar yanaklarına, oradan da kanayan ayaklarına damladı.

Her damlanın düştüğü yerdeki yaraların sızısı yok oldu, yaralar kayboldu. Farkına varmadan yürüdü, bayır aşağı inerken, aynı ses yine kulaklarında çınlattı;” Yusuf! İşlerini bitirmedin mi? ” dedi.

Yusuf, hemen rüyasını hatırladı. Rüyasında gördüğü bilge ona, “İşini bitir, sonra gel!” demişti. Tekrar sesin geldiği tarafa baktı, hiçbir şey göremeyince önüne döndü.

“Gitmeliyim!” diye düşündü. “Bilgeme gitmeliyim. Rüyamda gördüğüm bilgeye ulaşmalıyım, yoksa aklımı oynatacağım.”

Çok yorgundu. Eve gitmeye gözü kesmiyordu. Ateşi biraz düşmüştü. Biraz önce nerdeyse hayatına son verecekti. Şimdi de böyle bir şeyi nasıl yaptığına şaşıyordu. Aşağı, ovaya doğru hızla inmeye başladı. Zirveden inerken bu kadar yolu nasıl tırmandığına şaşırdı. Kasabaya yaklaşınca gömleğini yukarıda unuttuğunu hatırladı. Bir daha yukarı tırmanmaya gözü kesmedi. Yoluna devam etti.

Kilisenin yanına geldiğinde durdu. İçeri girmek istedi, sonra vazgeçti. Pederden yardım almak istiyordu. Peder, babalığı ile konuşursa belki kırmaz, diye düşündü ama son anda vazgeçti, evin yolunu tuttu.

Eve vardığında içerde Kristina’nın ağlama sesini duydu. Kapıyı açtı, içeri girdi. Salonda annesinin dizlerine yatmış, bir yandan babasına sitem ediyor, bir yandan ağlıyordu. Yusuf’un içeri girmesiyle, ayağa kalktı.

Anne Yusuf’a kızdı;

“Meraktan öldürdün be oğlum. Hasta halinle nereye çıkıp gittin? Gömleğin nerde?”

Yusuf cevap vermedi, odasına geçti. Kristina Yusuf'un ardından odaya girdi.

Yusuf'un gömleksiz gelmesi gözünden kaçmamıştı fakat hiçbir şey sormadı. Soracak hali de yoktu. Yorgun ve ağlamaktan şişmiş gözlerini tekrar sildi, odaya girdi, Yusuf'un yanına oturdu. Yusuf, kafasını önüne eğmiş, hiç sesi çıkmıyordu.

Kristina, gözlerini silerken umutsuzca Yusuf'a döndü;

"Yusuf, ne yapacağız?"

Yusuf Kristina'ya kararlı gözlerle baktı, tekrar önüne döndü;

"Artık ağlamayı bırak! Ağlamakla bunu halledemeyiz. Akşam tekrar konuşacağız ama lütfen sakin ve sabırlı ol!"

Bayan Zaklina içeri girdi, ikisine de kızdı;

"Bu ne telaş, neden biraz sakin olmuyorsunuz? Ben sizinleyim ve bunu haledeceğim, gerekirse alır başımızı gideriz. Ama önce sakin olmanızı istiyorum," dedi ve Kristina'ya sert bir bakış attı;

"Hadi Kristina! Yemek yapalım kızım." Yusuf'un yanına geldi, elini alnına koydu. Ateşin düşmüş, sen de biraz yat oğlum!" dedi ve dışarı çıktılar.

Yusuf, kanepeye uzandı. Sızlayan ayaklarına umursamadan dizlerini karnına doğru çekti, yumruk kadar oldu. Gözlerini yumdu, uykuya dalmak istedi, uykusu gelmedi. Daha biraz önce intihara karar vermişti. Her şey hazırdı.

Sadece son bir hamle kalmıştı. Fakat başaramamıştı. Uyuyamayacağını anlayınca kalktı, pencere kenarında duran kitabı aldı, kaldığı yerden okumaya devam etmek istedi. Satırları okurken, kitap sanki kendisine sesleniyormuş gibi, dikkatle satırları okudu.

Her insan aslında gurbettedir. Gurbettedir ki, bir türlü huzur bulduğu bir yer bulamaz. Tıpkı ırmağın sularına salınmış kayık

gibidir. İrade sadece bir gölge…

Hayat bir oyuna benzer. Önceden yazılmış bir oyun...

İrade ile yürüdüğümüz yolda, sahnede görülmeyen bir suflörün fısıltılarıyla kelimeleri tekrar edip, oyunumuzu oynuyoruz.

Ne kadar irade diye inatla diretirsek diretelim, suflörün fısıldadığı kelimelerden başka bir şey söylemiyoruz.

Aile… Anne… Baba… Akrabalar… Kim seçti? Kendimiz mi?

Yoksa tamamen bir tesadüfler manzumesi mi?

Tesadüf, tesadüf… Bu kelimeyi milyonlarca defa, her şeyin başında kullansak bile her an gelişen olaylara yetiştiremeyiz. Zavallı...

"tesadüf"…

Dili olsa, yeterrr!... Bütün bu olanlarla ilgim alakam yok demez miydi?

Çünkü her şey Kader...

Son cümleyle birlikte içindeki sıkıntı biraz daha yok oldu.

Rahatladı. Kendini yatağa bıraktı, uyudu.

* * *

Kristina akşam yemeği hazırladıktan sonra kapı çalındı. Kapıyı açtı, karşısında babasını görünce şaşırdı. Uzun zamandır ilk defa erken gelmişti. Babasıyla hiç konuşmadı. Geri salona gelerek tabakları yerli yerine koymaya devam etti.

Boris, salonda Yusuf'u göremeyince kimseye bir şey sormadan odaya yöneldi. İçeri girdi, Yusuf'u uyur bulunca sevindi.

Yavaşça yatağına yaklaştı. Eliyle dokunmak, yüzünü okşamak istedi. Yusuf birden uyandı. Babasını başında görünce hemen doğruldu. Yüzünü ters tarafa çevirdi, babasına küskün olduğunu hissettirmek istedi.

Boris oğluyla konuşmak için meyhaneden erken çıkıp eve gelmişti.

Bugün her zamandan daha fazla alkol almıştı. Konuşurken kelimeleri söylemekte zorlanıyordu. Bunu bile bile yapmıştı.

Boris yavaşça yatağın ucuna ilişti; "Oğlum, nasıl oldun?" diye sordu, elini alnına koyup ateşine bakmak istedi. Yusuf başını çekti, eli boşta kaldı.

Boris kalbinden hançerlenmiş gibi kafası önüne düştü. Döndü, kapıda kendisini seyreden Kristina ve eşine baktı.

"Siz dışarı çıkın, Yusuf'la baş başa konuşacağız," dedi.

Anne itiraz etti.

"Daha yemek yemedi. Sabah da yememişti. Önce yemek yiyin, sonra konuşursunuz," dedi.

Boris, konuşmakta ısrar etti, göz işareti ile dışarı çıkmalarını söyledi. Bayan Zaklina ve Kristina daha fazla itiraz etmeden dışarı çıktılar.

Boris, Yusuf'un yanı başına oturdu.

"Bak oğlum! Sana bazı gerçekleri söylemem gerek!"

"Ben senin oğlun değilim!"

"Nasıl konuşuyorsun, Yusuf? Elbette oğlumsun!" diye itiraz etti.

"Sen sarhoşsun!"

"Hatırım için Yusuf, lütfen beni dinle!"

"Dinlemek istemiyorum!"

"Beni dinlersen, hak vereceksin!"

"Sana artık inanmıyorum. Sen git nutuklarını başkalarına anlat. Küçüklükten beri bana oğlum diyorsun. Fakat mutlu olmamı istemiyorsun!"

"Yusuf, böyle saygısızca konuşma, beni kırıyorsun."

"Saygısızlık yapmamı istemiyorsan lütfen odadan çık!"

"Sen kadere inanır mısın?

"Elbette… Ama kaderimi çizmene müsaade edemem!"

Boris Yusuf'u tanıyamadı. O yumuşak huylu, sakin çocuk yok olmuştu. Şimdi söylediği sözleri daha evvel hiç duymamıştı.

"Ne kadar üzgün olduğumu görmüyor musun? Senin mutlu olmanı en çok ben isterim ama önce gerçekleri dinle!"

"Annemi de üzdün, Kristina'yı da…"

"Onu da üzmek istemezdim ama gerçekler!"

"Hangi gerçekler? Neden bahsediyorsun?"

"Oturabilir miyim? Anlatacağım…"

"Ne diyeceğini biliyorum. Sana hayatımı borçlu olduğumu

mu söyleyeceksin.? Ben zaten bunu biliyorum. Her defasında söylüyorum."

"Bak Yusuf! Gerçekleri söylemek için gün boyunca içtim."

"Söylemene gerek yok, kibrit çaksam uçacaksın!"

"Bana hayatını borçlu olduğunu söylüyorsun. Ama hayatımı bilmiyorsun, neler yaşadığımdan haberin yok. Hayatımın nasıl geçtiği seni hiç mi hiç ilgilendirmiyor… Dinlemek istemiyor musun?"

"Beni hiç ilgilendirmiyorsun. Sen sarhoşsun, beni duygularla bastırmaya çalışıyorsun."

"Anlatacaklarım seni de ilgilendiriyor. Hatta hayatını değiştirecek gerçekler…"

"Ben bir Müslüman'ım. Benim hayatımı kurtardığın için minnettarım ama artık odadan çık! Seni ve hayatını dinlemek istemiyorum. İleride zengin olursam şu kasabanın ortasına

Müslümanların ibadet binalarını yapacağım. Ve herkese Müslüman olduğumu, bununla gurur duyduğumu haykıracağım!

"Yine mi aynı sözü tekrar ediyorsun?

"Evet, ben Müslüman'ım. Bundan dolayı kızınla evlenmemi

istemiyorsun!"

Boris kafasını umutsuzca salladı. Yüreğinin derinliklerinde bir fırtına esti, onu aldı savurdu, okyanusta rotasız bir gemi gibi sallanarak ayağa kalktı.

Oğluna söz anlatamayacağını anlamıştı. Kalktı, tekrar

Yusuf'a baktı. Gözyaşlarını eliyle sildi.

"Bu kadar acımasız olduğunu bilmiyordum, oğlum," dedi ve çıktı. Çıkarken "Allah'ım, derdimi anlatamadım" diye mırıldandı.

Umutsuzca salondaki koltuğa kendisini bıraktı.

Oğlunun söyledikleri onu çok kırmıştı. Salondaki koltuğa yığıldıktan sonra sessizce ağlamaya başladı. "İçinde bulunduğum durumu atlatmak, bir çare bulmak zorundayım" diye düşündü. "En iyisi, pedere gideyim. Evet, evet, iyi aklıma geldi.

Ben gerçekleri pedere anlatayım, peder Yusuf'la konuşsun," dedi ve tekrar dışarı çıktı.

Oğlunun bu düşmanca davranışını kendine yedirememişti. Canı gibi koruduğu oğlu, kendisine hakaret edecek kadar nefret ediyordu. Bu sorunu peder ile halletmek en akılcı yol olarak göründü gözüne. Kiliseye doğru yöneldi, birkaç adım attı, durdu. "Yarın uğrar, bu işi hallederim," dedi, meyhaneye yöneldi. Kaldığı yerden içmeye devam edecekti.

* * *

Aradan on beş gün geçmişti. Boris hâlâ dört gözle mektubunun cevabını bekliyordu. Çünkü gittikçe işler içinden çıkılmaz hale geliyordu.

Nikolova ailesinin içerisindeki deprem, kasabada dedikodu kazanını iyiden iyiye kaynatmıştı. Sokakta, evlerde, meyhanede

Nikolova ailesi ile ilgili dedikodular başını alıp gidiyordu.

Bütün bu dedikodulara, Makedonya'daki iç kargaşa ve Bulgar hâkimiyeti eklenince, dedikodunun en başında Yusuf'un hayatı-

nın tehlikede olduğu konuşuluyordu.

Kasaba gençlerinin ve Bulgar askerlerinin tamamının aynı konu dillerindeydi:

Asker Kiro, aşırı milliyetçi Sırp gençleriyle sırıtarak Yusuf'tan bahsediyordu. Kiro, elinde bira şişesiyle gençleri kışkırtmaya çalışıyordu.

"Sizde yürek yok! Siz böyle mi Makedonya'ya sahip olacaksınız?

Bir Türk'ü kovamadınız," diyerek gençlerin tepkisini ölçmeye çalıştı.

Gençlerden heyecanlı ve yaramaz olan biri ileri atıldı.

"Dur bakalım, erken konuşuyorsun!"

Kiro, genci tavına getirmişken işi alevlendirmek istedi.

"Size öldürün demedik, kaçırın gitsin, biraz hırpalayın yeter.

Korkak, düztabanın biri zaten," dedi ve birasından yudumladı.

Uzun boylu, zayıf, sıska bir genç ileri atıldı.

"Düztaban dediğin, geçenlerde senin ayaklarını yerden kesti," deyince hepsi gülüştüler.

Kiro, elindeki şişeyi bir dikişte içti, şişeyi hırsla yere çarptı.

Şişe tuz buz oldu, dağıldı.

"Ben onun elinden nişanlısını alacağım. O da görecek, siz de… Kristina'yı alacağım."

Kısa boylu şişman genç Kiro'ya takıldı.

"İstersen kaçıralım, ha ne dersin?"

Kiro gence kızdı;

"Kendi işimi kendim görürüm. Yakında görürsünüz!" dedi.

Diğer asker de Kiro'nun peşine takıldı, meydandan uzaklaştılar.

Sokağın başına geldiklerinde önlerine bir kadın çıktı, Kiro ve arkadaşlarına bir şeyler sormak için selam vererek önlerinde

durdu.

Kadını kasabada ilk defa görüyorlardı. Elli- elli beş yaşlarında, kısa, beyaz saçlı sıska bir bayan… Gözlüklerini çıkardı, gençleri tek tek süzdü. Gençler birbirine baktılar. İlk defa bir yabancı görmüş gibi aptal aptal kadını seyrediyorlardı. Kadın elindeki tahta bavulu yere bıraktı.

"Kasabada kalabileceğim bir otel var mı gençler?" diye sordu.

Hep bir ağızdan cevap verdiler;

"Var!" dediler. Otele uzanan dar sokağı gösterdi birisi.

"Şu sokaktan yüz metre ileri gidin, bir meyhane göreceksiniz.

Meyhanenin üst katı oteldir. Meyhanenin sahibi aynı zamanda oteli işletir," diye tarif etti. Kadın gençleri bulmuşken biraz bilgi edinmek istedi.

"Boris öğretmeni tanır mısınız?"

Hepsi birbirine baktı, yine hep bir ağızdan "Evet!" diye cevap verdiler. Kadın gençlere güldü.

"Sizin ağzınız birbirine mi bağlı?" dedi ve teşekkür ederek, tarif edilen sokakta ilerlemeye başladı.

Gençler şaşkınlıkla "Bu da kim?" dercesine bakıştıktan sonra kasabanın sokaklarında serserice dolaşmaya çıktılar.

Bayan Talina, küçük ahşap bavulunu aldı, gençlerin gösterdiği meyhaneye doğru yürüdü. Açık olan meyhane kapısından önce kafasını soktu, içeri baktı. İçeride loş bir ışık vardı. Masalarda oturanlara aldırmadan bara yaklaştı.

Pavlo'nun yeni işe aldığı yardımcı kız, boş bardakları yerleştiriyordu.

Kapıdan giren kadına önce dikkat etmedi, Göz ucuyla baktı, sonra birden dikkat kesildi. Yabancı olduğunu görünce elindeki boş bardakları bıraktı, kadına doğru gitti.

Hafifçe kafasını eğdi, bayana nazikçe bir selam verdi;

"Buyurun! Birini mi aramıştınız?"

Pavlo, oteline yeni bir müşteri bulduğunu tahmin ederek oldukça nazikleşmeye dikkat etti.

Pavlo'nun bu adavranışı, Bayan Talina'nın hoşuna gitti, gülümsedi.

"Ben Bayan Talina, Sofyalıyım, kalacak bir otel arıyorum.

Yeriniz var mı?" diye sordu.

Pavlo günlerdir boş olan oteline bir müşteri bulmanın sevinciyle kadının önünde iki büklüm oldu.

"Olmaz mı efendim! Odalarımız günlük temizlenir, yataklarımız tertemizdir," diye otelini övmeye başladı. Ayda bir kere ancak tozunu aldığı otelini nerdeyse birinci sınıf diye yutturacaktı.

Bayan Talina duvar dibinde bir masaya oturdu.

Pavlo elindeki bavulu bayanın yanına bıraktı, sonra ellerini ovuşturdu, ne içmek istediğini sordu. Bayan Talina, ilk girdiğinde loş ışıkta kimseyi fark etmedi. Gözü ışığa alışınca, masaları gözüyle şöyle bir taradı. Sonra Pavlo'ya döndü;

"Boris öğretmen buraya uğrar mı?"

Pavlo hemen köşe masaya baktı, Boris'i işaret etti.

"Boris buranın müdavimlerindendir. Tanıyor musunuz?

Bak, köşe masada arkadaşlarıyla oturuyor," dedi.

Bayan Talina, o an Pavlo'ya inanamadı. Yanlış anlamadıysa

"Burada!" demişti. Önce gösterdiği yere bakmak istemedi.

Bir an başı döner gibi oldu, düşeceğini sandı, elini masaya koydu! Sonra yavaşça Pavlo'nun gösterdiği masaya baktı. Üç kişi oturuyordu, üçünü dikkatle süzdü, Boris'i tanıyamadı.

"Hangisi?" diye sordu.

Pavlo, Boris'e seslendi.

"Hey Boris, seni biri soruyor, gelir misin?" dedi.

Boris, o kadar sarhoştu ki, barda birinin olduğunu bile fark edemedi. Güçlükle yerinden kalktı, yalpalayarak masaya yaklaştı.

Alkolden gözleri kaymıştı. Dikkatlice Talina'ya baktı.

Önce göz kapaklarını büzdü, küçülttü, dikkatle süzdü. Birden bir hazine görmüş gibi gözlerini sevinçle açtı;

"Nihayet geldin ha!" dedi.

Talina, karşısında ayakta zor duran Boris'e dikkatle baktı.

O genç, yakışıklı, çevik adamdan eser kalmamıştı. Yerinden kalktı, gözlüklerini çıkardı, Boris'in gözlerinin içine dikkatle baktı:

"Çok değişmişsin Boris, perişan olmuşsun."

Boris'in eli ayağı titriyordu. Heyecandan ne yapacağını şaşırdı.

Pavlo, Talina'nın bavulunu kenara aldı, meraklı gözlerle ikisini de seyretmeye başladı. Merakından duramadı. Boris'in yanına yaklaştı, kulağına fısıldayarak konuştu.

"Boris akraban mı?" diye sordu.

"Evet, akrabam Pavlo, sana sonra anlatırım dedi, Pavlo'yu uzaklaştırdı. Etrafına baktı, en yakın boş masaya eliyle oturmasını işaret etti.

Masaya oturur oturmaz, ikisi de hiç konuşmadan birbirini süzdüler. Bir süre konuşmadan birbirini seyrettiler.

Boris, Bayan Talina'nın yüzündeki yanık lekesini görünce şaşırdı.

"Yüzüne ne oldu?" diye sordu.

Bayan Talina yorgun gözlerle karşı duvara baktı.

"O gördüğün yara nedir ki, Boris? Bir de görünmeyen yarala-

rım var. Onları bir bilsen!" dedi ve sustu. Sonra döndü,

Boris'in gözlerine baktı. Ama sen anlamazsın, neden sana anlatıyorum bilmem ki…" diye ilave etti.

Boris hemen konuya gelmek istiyordu, sabırsızlıkla elini Bayan Talina'nın ellerinin üzerine koydu. Bayan Talina ellerini hemen geriye çekti.

"Konuşmamız lazım Talina, işler çok karışık. Son umudum sensin. Mutlaka Yusuf'a annesi olduğunu inandırman gerek.

Sana mektupta yazdığım gibi…"

Talina, barda kendilerini meraklı gözlerle süzen Pavlo'ya içki getirmesi için işaret etti. Pavlo belki bir şeyler duyarım umuduyla içkiyi doldurdu, garsona vermeden kendi eliyle götürdü.

İçkiyi verdikten sonra durdu. İkisi de kendisinin gitmesini beklediklerini anlayınca merakını gidermeyi ertelemek zorunda kaldı, tekrar bara döndü.

"Ee, anlat Boris, neler yaptın? Emekli olmuşsun. Bir de kızın varmış. Mektupta okudum."

"Anlatacak bir şey yok Talina, zor durumdayım. Hem de çok zor, Yusuf…" dedi. Bayan Talina sözünü kesti.

"Bu Yusuf ismini sen mi uydurdun?"

Boris kafasını önüne eğdi.

"Mecburdum!"

Bayan Talina'nın sinirden elleri, yarı sarkan yanakları titremeye başladı.

"Neye mecburdun? Niçin mecburdun?" dedi, Boris'in konuşmasına izin vermeden devam etti.

"Sen var ya, kafası koparılacak bir adamsın, biliyor musun?

Buraya senin için gelmedim. Buraya gelişimin sebebi, yıllarca hasreti yüreğimi yakan oğlumdur. Onu senden kurtarmaya geldim.

Okuldan mezun olduktan sonra hemen Sofya'dan kaçtın.

Hamile olduğumu bile bile kaçtın. Beraber yaşadığımız beş yıl boyunca beni sevdiğini, benim için öleceğini söyledin. Ama ne yazık ki, okul bitince, o çok sevdiğin, hayatını uğruna verebileceğini söylediğin kadını yüzüstü bırakıp gittin. Hem de doğacak bir çocukla… Şimdi diyorsun ki, yüzüne noldu. Peki ya içimin nasıl yandığını, yüreğimdeki yaraları biliyor musun?"

Derin bir nefes aldı, sonra tekrar Boris'in gözlerinin içen bakarak konuştu;

"Bilemezsin tabi, nerede bileceksin. Buraya geldin, yeni bir hayat kurdun, mesleğine başladın, herkes seni sevip sayıyordu, saygın biri oldun. Ben, bir siyasi cinayetin sanığı olarak hapishanelere girdim. Hiç alakam olmayan bir cinayetten sorumlu tutuldum. Daha yavrumun kokusunu tam alamadan, onu doyasıya sevmeden… Sonrası malum... Gelip beni ziyaret etmeden çocuğu kaçırırcasına alıp buraya geldin…"

Boris başını önüne eğmişti, Talina'nın gözlerine bakamıyordu.

Pavlo'nun merakı daha da artmıştı. Kadının, Boris'i yargılar gibi durmadan konuşması Pavlo'yu meraktan çatlatıyordu.

Talina, içkiden bir yudum aldı, İçten derin bir nefes çekti ve devam etti.

"Yusuf ha! İvan ismi neden Yusuf oldu? Bunu yaparken vicdanın sızlamadı mı? Kim bilir Müslüman olduğu için ne kadar itilip kakıldı yavrum. Kim bilir başına neler geldi. Müslümanların başına gelenlere bakılırsa, İvan'ın başına gelenleri tahmin etmek pek zor değil. Göçten sonra, gitmeyen Müslümanların yarısı, kim vurduya gitti. Kimi karanlıkta bıçaklandı, kimi dağda doğrandı, kimi yangında öldü. Ve sen bütün bu tehlikeleri bile bile çocuğun ismini Yusuf koymuşsun! Niçin?"

Boris'in cevap vermesine fırsat vermeden konuşmasına devam etti.

"Sen cevap verme, ben söyleyeyim… Tabii aile saadeti için.

Eşin gerçekleri bilmesin diye… " dedi ve tekrar bir yudum içki aldı.

Pavlo, an be an takipteydi. Merakını gidermek için kadehin boşalmasını bekliyordu. Bardak daha bitmeden hemen geldi, tazelemek istedi.

Boris, kafasını kaldırdı, Talina'ya baktı.

"Çok ağır konuşmuyor musun?" diye sordu. Bardağı tazeleyen

Pavlo hiç değilse bu kadarını duyduğu için sevinerek yerine gitti.

Bayan Talina, Pavlo'nun gittiğini görünce Boris'e tekrar döndü.

"Bu söylediklerimden hangisi yalan? Sen bunlara ağır mı diyorsun?

Şu gördüğün kasaba yaptıklarını bilse, seni burada bir dakika bırakmaz, kovar. Sen bu sözlere dayanamıyorsun, ya ben? Ben derdimi kime yanayım? Çektiklerimi, boşa geçen yıllarımı, hapislerde bir gün gelip sormayışını, çocuğumu alıp götürdükten sonra bir daha göstermeyişini… Hangisini, kime anlatayım?" Hangisini diye tekrarladıktan sonra gözlerinden yağmur gibi yaş boşalmaya başladı. İçinden, "İyi ki meyhane karanlık. Kimse ağlamamı görmemeli!" diye geçirdi. Gözlerini sildi. Yanan yüreğiyle tekrar Boris'e sitem etti:

"Boris! Bende yürek kalmadı, biliyor musun? Yüreğimi önce sen yaktın, olmadı, komünistlik diye bir ideolojiye beni ittin, sonra hapse düştüm, çocuğumu benden aldılar, yaktılar, o da yetmedi, sen bir gün çocuğumu getirmedin, ikinci kez yüreğimi yaktın.

Şimdi bende yanacak yürek de kalmadı. Diyeceksin ki, neden yaşıyorsun?

Yaşayacak bir tek nedenim var. Şayet beni reddetmezse oğlum tek yaşama umudumdur. Kabul etmez de benimle gelmezse,

işte o zaman artık yaşamak için hiçbir nedenim kalmaz.

Buraya geldim. Sadece oğlum için geldim. Son şansım, umudum için geldim. Bir deneyeceğim. Bakacağım artık şansıma… Hani fırtınalı bir havada geriye kalan tek kibrit çöpü gibi. Ya yanar, ya yanmaz…" dedi, elinde olmayarak hıçkırdı ve tekrar ağlamaya başladı.

Boris, Talina'nın son sözünde kafasını kaldırdı;

"Yanacak Talina, yanacak! O son kibrit çöpü, fırtına da olsa yanacak!"

Talina, umursamaz bir yüz ifadesiyle Boris'e baktı.

"Bilemem. Ama hayatımın kibrit çöpüne bağlı olduğunu biliyorum.

Gerçeği bilen benden başka kimler var? "

"Kimseye anlatmadım," dedi Boris.

"Yarın herkes öğrenmeli! Yarın herkes bilecek artık. Şimdi çıkıp yatacağım. Yıllarca hasretinde yandığım oğlum ile şimdi karşılaşmak istemem. Yarın önce gerçekleri anlat, sonra da yanıma getir," dedi ve ayağa kalktı.

Meraktan çatlamak üzere olan Pavlo'nun yanına gitti.

"Mümkünse hemen odama çıkmak istiyorum," dedi.

Pavlo koştu, barın duvarına astığı anahtarlardan birini çıkardı, sonra garsona verdi.

"Bayan Talina'ya odasını göster, bavulunu odasına bırak," dedi.

Talina, garson ile birlikte arkasına bakmadan dışarı çıktı.

Pavlo, fırsat kolluyormuş gibi Boris'in masasına damladı.

Boris'in kafası hâlâ önünde düşünüyordu.

"Boris, kim bu kadın?" diye sordu heyecanla.

Boris ayağa kalktı, kapıya doğru ilerledi.

"Ben eve gidiyorum. Kim olduğunu yarın öğrenirsin," dedi ve kapıdan çıktı. Pavlo, Boris'ten bir şey öğrenemeyince, suratı asıldı, bardaki yerine geçti. "Sen söylemezsen, ben öğrenmesini bilirim!" dedi, Boris'i yolcu ettikten sonra bardan çıktı. Bir şişe şarap aldı, Bayan Talina'nın yanına yukarı çıktı. Merakından neredeyse çatlayacaktı. Bayan Talina'yı tam odasına girerken yakaladı.

"Belki odanızda içersiniz diye düşündüm Bayan…" dedi, ismini bilmediği için söylemedi.

Bayan Talina cümleyi tamamladı:

"Talina…"

Pavlo sırıtarak tekrarladı:

"Bayan Talina," dedi ve odaya girdi. Vakit kazanmak için yatağı düzeltti, pencerenin perdelerini çekti. Neler olup bittiğini kaynağından öğrenmek istedi. Bayan Talina'ya yaltaklanarak yanaştı: "Boris, kardeşim gibidir. Onu severim ama son zamanlarda tuhaflaştı. Artık eski Boris değil!" diyerek söze girdi.

Bayan Talina, Pavlo'ya bakmadan konuştu.

"Desene sen de aynı karakterdesin. Sizin gibilerine güvenmek büyük hatadır. En iyisi ben başka otel arayayım,"deyince

Pavlo söylediklerine pişman oldu, özür dileyerek hemen dışarı çıktı. "Yok yere müşteriyi kaybedecektik! Eee, zaten başka otel yok ki, mecburen burada kalacak!" dedi ve gülerek merdivenlerden indi.

* * *

Boris, yolda yalpalayarak giderken evde gerçeği nasıl anlatacağını düşünüyordu. Önce karısı ile konuşmalıydı. Önce onu inandırmalıydı. "Böylece Yusuf'u ikna etmek daha kolay olur!" diye mırıldanarak evin önüne geldi.

Kapıyı çaldı. Biraz bekledi, tekrar demir tokmağı kapıya vur-

mağa başladı. Karısı kapıyı açtı; Boris olduğunu görünce hemen geri çekildi, içeri gitti. Başka zaman olsaydı hiç değilse hoş geldin derdi. Fakat Yusuf ve Kristina'nın evliliğine karşı çıkmasından sonra, o da çocuklarla birlikte Boris'e tavır almıştı.

Boris, aceleyle ayakkabılarını çıkardı ve salona geçti. Kimseyi göremeyince mutfağa baktı. Karısı patatesleri soymuş, yemek yapacaktı.

Boris, karısının omzuna dokundu, karısı omzunu çekti.

"Konuşmamız lazım!" dedi Boris.

Karısı umursamadı, işine devam etti. Sonra ne konuşacağını merak etti, geriye dönmeden sırtı dönük cevap verdi:

"Konuşacak ne kaldı? Bizi hepimizi çok üzdün. Özür mü dileyeceksin?"

Boris, yalvarır bir sesle tekrar seslendi.

"Lütfen Zaklina..."

Bayan Zaklina, doğradığı patatesleri alüminyum tencereye boşalttı, geri döndü.

"Konuş bakalım, seni dinliyorum."

"Hayır, burada olmaz, salona gidelim. Anlatacaklarım seni de ilgilendiriyor," deyince Bayan Zaklina iyice meraklandı. Paslı çiviye astığı havluyla ellerini kuruladıktan sonra salona geçtiler.

Boris gözleriyle Kristina'yı aradı.

"Kristina nerede?"

"Odasında!" dedi Bayan Zaklina.

"Yusuf daha gelmedi mi?"

"Yok, gelmedi."

"İşte bu iyi! Burada olmaması daha iyi," dedi ve ilave etti:

"Kristina'yı çağır, gelsin! Size hayatımın sırrını açıklayacağım," deyince Zaklina daha da meraklandı. Yerinden kalktı,

Kristina'nın odasına girdi. O arada Boris sıkıntıdan ne yapacağını bilmeden parmaklarını diğer avucunda sıkarak beklemeye başladı. Annesi gelmek istemeyen Kristina'yı zorla itekleyerek odadan çıkardı. İkisi de geldiler, Boris'in karşısındaki iki sandalyeye oturdular. Bayan Zaklina Boris'in anlatacağı sırrı oldukça merak etmişti. Kristina babasının yüzüne bakmadan eteğine bağladığı aynı renkteki kuşağını eline almış, onunla oyalanarak önüne bakıyordu.

"İkiniz de beni iyi dinleyin. Dinledikten sonra bana lütfen yardım edin, çünkü bu sır ortaya çıkınca yardımınıza ihtiyacım olacak," dedi.

O ana kadar küskün bir şekilde önüne bakan Kristina birden babasına pür dikkat baktı. Sonra annesine döndü; annesi dudaklarını bükerek kendisinin de bir şey bilmediğini mimiklerle ifade etti.

Boris önce eşine baktı:

"Önce senden özür diliyorum. Yıllardır Yusuf'un öz oğlum olduğunu senden sakladım."

Bir an Bayan Zaklina cümleyi tam algılayamadı. Kaşlarını kara bir bulut gibi çattı.

"Bu ne demek, anlamadım…" dedi, Boris'e baktı.

Kristina'nın yüzü dondurulmuş bir ölü gibi hareketsizleşmişti.

"Demek istediğim, yıllarca size ve bütün kasabaya yalan söyledim.

Üniversitede okurken evlendiğim, birlikte yaşadığım bir bayan vardı. Yusuf onunla ikimizin öz oğludur. Ben kasabaya döndükten sonra doğmuş. Annesi hapse düşmüş. Benim haberim yok. Yusuf da hapishanede doğmuş. Seninle evlendiğimde daha bir yaşına girmemişti. Sonra bana haber geldi, annesi çocuğunun hapiste büyümesini istemediği için benim de tanıdığım bir dos-

tumuza bırakmış. Ben de gidip alıp getirdim. Tam o sıra sen de

Kristina'ya hamileydin. Kötü etkilenmemen için bir yalan söyledim.

O yalanı daha sonra arkadaşlarıma söyledim ve düzeltirim dediğim yanlışı bir daha düzeltemedim.

Kristina ile Yusuf evlenme kararı alınca ben mecburen

Yusuf'un öz annesine mektup yazdım. Kadın bugün kasabaya geldi."

Bayan Zaklina, hâlâ Boris'in şaka yaptığını, Yusuf'un Kristina ile evlenmemesi için uydurduğu bir senaryo olduğunu sandı.

"O anne şimdiye kadar nerdeymiş? Neden oğlunu bu güne kadar aramamış?" diye sordu. Kristina araya girdi, ağlayarak babasına sitem etti.

"Yalan! Yalan söylüyorsun! Bizim evlenmememiz için bu yalanları uyduruyorsun" dedi ve ağlayarak odasın akçtı.

Boris karısına baktı. Yalvaran gözlerle, inanması için biraz daha açıklama yapmak zorunda olduğunu hissetti.

"Annesi, benim nerede olduğumu bilmiyordu. Yusuf'u teslim ettiği arkadaşımız çoktan öldü. Sağ olsaydı da, ben sıkı sıkıya yerimi söylememesi için tembihlemiştim."

Bayan Zaklina sitemle Boris'e baktı:

Boris, ben bunu hak etmedim. Bugüne kadar oğlum gibi baktığım Yusuf'a şimdi kalkmış başkasının çocuğu, annesi gelmiş diyorsun! Bunu bana nasıl yaparsın? Şimdi bizi bir tarafa bırak,

Yusuf sana nasıl inanacak?" dedi ve gözlerinden akan yaşları elini tersiyle sildi.

Boris bir süre hiç cevap vermedi. Sonra hafifçe başını kaldırdı, eşine baktı.

"Nolur, bana yardım et! Kardeş kardeşle evlenecek! Bu olacak iş mi?" dedi.

Bayan Zaklina Boris'e baktı. Çaresizce duruşuna, bir yumruk kadar küçülmesine üzüldü. Demek kendini içkiye vermesinin nedeni buymuş, diye düşündü. Bu kadar yıl kendisinden saklanan sır için içinden nefret ediyordu fakat eşinin haline dayanamadı:

"Bu işi peder çözer, Boris!" dedi.

Boris, okyanusun ortasında boğulurken gökten ona atılan bir can simidi gibi eşini kolundan yakaladı.

"Peder yardım eder, değil mi Zaklina?" dedi ve boynunu büktü.

Bayan Zaklina kafasını salladı, önüne baktı. Konuşmadan boynu önüne düştü. Kristina'nın hıçkırıkları içini acıttı. "Zavallı yavrum!" diyerek, Kristina'nın odasına gitti.

Boris, derin bir nefes aldı. Sanki üzerindeki tonlarca yükten bir kısmı kalkmıştı. İlk işi hemen sabah pedere gitmek olacaktı.

Zaten daha önce de bunu düşünmüştü ama bir türlü cesaret edememişti.

Yusuf'un onu dinlemeyeceğini biliyordu. Onu ikna etse peder ederdi, diye düşündü. Geriye yaslandı, sırtını duvara verdi, gözlerini yumdu, öylece uyuyakaldı.

Anne Zaklina, kızını bir bebek gibi kucaklamış ağlamasını engellemeden, hiçbir şey konuşmadan saçlarını okşayarak teselli etmeye çalışıyordu.

Bayan Zaklina yemek yapmayı bile unutmuştu. Zaten yapsa bile kim yiyecek, diye düşündü. Kristina'nın ağlaya ağlaya yorulup uykuya daldığını görünce, onu yatağına usulca yerleştirdi, alnından öptü. "Talihsiz yavrum," diye mırıldandı, odadan çıktı.

Boris'in duvara yaslanıp uyuyakaldığını görünce acıdı.

Uyandırmak istedi ama Boris o kadar içmişti ki uyanacak durumda değildi. Hemen oracıkta uzanmasına yardım etti, üzerine bir örtü getirdi, güzelce örttü, Yusuf'u beklemeye başladı.

Gelince aç kalmasın diye mutfağa yemek yapmaya gitti.

Sanki on yaş yaşlanıvermişti. Elleriyle büyüttüğü, oğlu gibi sevdiği Yusuf, belki de annesiyle gidecekti. "Bu haksızlık!" dedi. "Evet, o doğurdu ama ben büyüttüm. Ben emek verdim.

Ben uykusuz kaldım."

Yemeği bir kenara bıraktı, odasına gitmek istedi. Uyumalıyım yoksa delirmek üzereyim, diye mırıldandı. Yusuf'u beklemeden odasına çekildi. Sessizce akan gözyaşlarıyla daldı gitti.

Yusuf geç saatlere kadar Dragi ile dertleşmişti. Birlikte nehir kenarına gitmiş, vakit geçirmişlerdi. Eve geldiğinde herkesin uyuduğunu görünce, sessizce odasın çekilip yattı.

* * *

Aynı sabah, Yusuf, işe gitmek için evden çıkmıştı. Aleko henüz gelmemişti. Kalfa, isteksizce ona artık çalışamayacağını, Aleko'nun onu istemediğini söyleyince hiç bir şey demeden dükkândan çıktı. İçindeki sıkıntı gittikçe büyüdü. Akşam gece yarısına kadar Dragi ile birlikteydiler ama bunu söylememişti.

Belki beni üzmemek için söylemedi, diye düşündü.

Aklına hiçbir çare gelmiyordu. Ne yapacağını şaşırmış bir halde kasabanın meydanında gezinip durdu. Biraz sokaklarda dolaştı, sonra tekrar dükkâna döndü. Ustası hâlâ gelmemişti.

Ona birkaç sözü vardı. Mutlaka hırsını almayı düşünerek

Aleko'yu bekledi. Aleko gelmeyince arkadaşına veda etti, oradan uzaklaştı.

Akşama kadar hiç oturmadan dolaştı. Nehrin kenarında epey zaman geçirdikten sonra tekrar kasabaya döndü.

Babasıyla konuşmak, bir daha şansını denemek istedi. Meyhanede olacağını düşünerek meyhaneye doğru yürüdü. Meyhanenin kapısında duran Pavlo, Yusuf'u görünce sevindi.

Boris'ten alamadığı cevapları belki oğlundan alırım umuduyla,

Yusuf'a yanaştı.

Yusuf, babasına bakmak için içeri girmek istedi, Pavlo eliyle Yusuf'u durdurdu.

"Babanı soracaksan, eve gitti."

Yusuf şaşırdı. Gece yarılarına kadar meyhaneden gelmeyen babasının, bugün akşamdan eve gitmesi onu şaşırtmıştı.

Pavlo bir şeyler öğrenmek için hemen konuya girdi:

"Bugün buraya yabancı bir kadın geldi, oda istedi. Sonra babanı sordu. Baban içeride oturuyordu, onu gösterdim. Birlikte bir masaya oturdular. Kadın konuştu, baban dinledi. Kadın çok sinirliydi. Baban kalktı eve gitti. Kadın da üst katta kiraladığı odaya çekildi. Bayanı daha önce buralarda hiç görmedim," dedi ve Yusuf'a baktı. "Sen tanıyor musun?"

Yusuf dudak bükerek haberi olmadığını söyledi. Pavlo, yine bir şey öğrenememişti. Bunun için sinirlendi, omzundaki havluyu barın üzerine fırlattı.

Yusuf, izin isteyerek eve doğru yürüdü gitti.

Pavlo, Yusuf'un arkasından seslendi;

"Kadını görmek istersen, yukarıda dört numarada kalıyor."

Yusuf omuzlarını silkti, "İstemem!" diyerek uzaklaştı. İçinden eve gitmek gelmese de, başka gidecek yeri olmadığı için istemeyerek eve geldi.

Kafası o kadar karışıktı ki, kapıyı açtıktan sonra anahtarı kapının üzerinde bırakarak içeri girdi. Herkesin yattığını görünce sessizce odasına geçti. Elbiselerini çıkardı, sonra yatağına uzandı. Yarın neler yapacağını düşündü. Bilgeye gitmek istiyordu.

Artık onunla tanışma zamanı geldi, diye düşünüyordu.

Belki geri gelmeyecekti. Artık kasabada kalmak için bir sebebi kalmadığına inanıyordu.

Kimseye görünmeden odasına çekildi.

Aklına çılgınca bir fikir geliyordu ama yapmak istemiyordu.

Kristina ile buralardan kaçmak, başka yerde yaşamak istiyordu.

Anne Zaklina aklına geldiğinde bu fikirden vazgeçmek zorunda kalıyordu. Bayan Zaklina da gelirse o zaman işlerinin daha kolay olacağını düşünüyordu. Fakat önce bilgeye gitmeliyim diye düşündü. Uykusu gelmedi. Kalktı, kitabını aldı, yarım bıraktığı yerden devam etmek istedi; fakat kafasındakiler kitap okumasına engel oluyordu. Satırları okuyordu ama aklı başka yerdeydi.

Aklı Kristina'daydı. Kalktı, Kristina'yı uyandırmak için salona gitti. Lambayı yakmadı. Duvarın dibindeki kanepede yatan birini görünce yaklaştı, kim olduğuna bakmak istedi. Örtüyü kaldırdı, babasının yüzünü gördü. Örtüyü tekrar kapattı.

"Lanet olsun, yüzünü görmeye bile tahammülüm yok!" dedi, geri odasına döndü. Yatağına uzandı, berber olma hayalinden sonra, Kristina ile evlenme hayali de suya düşünce kendine kızdı. Keşke geçen gün pişman olmasaydım! Bu dünyadan kurtulmuştum!" diye düşündü.

Gözlerini zoraki yumdu, uyumaya çalıştı.

O gece, hayatlarının en acı gününü yaşamış dört insan dört odada ayrı uyuyorlardı. Bir yalan yüzünden hepsinin hayatı zehir olmuştu.

* * *

Boris, sabah erkenden daha kimse kalkmadan uyandı. Eşi

Zaklina hâlâ derin bir uykudaydı. Salonda yattığı için boynu tutulmuştu. Yatak odasına girdi. Sessizce üstünü değiştirdi. Salonda kanepede oturdu, gömleğinin düğmelerini ilikledi.

Bir an önce pederle konuşmak istiyordu. Gerçeği ancak peder

Yusuf'a anlatabilirdi. Oğlu ile daha fazla karşı karşıya gelmek ve tartışmak istemiyordu. Peder Boris'i kilisede görünce herhalde çok şaşıracaktı. Yıllardır kilisenin kapısına uğramayan adam,

sabahın köründe kiliseye gitmek için can atıyordu. Ayağa kalktı, tam salondan çıkıp ayakkabılarını giyinirken, Bayan

Zaklina odadan çıktı. Boris'in çıkmak üzere olduğunu görünce şaşırdı.

"Sabah erkenden nereye gidiyorsun? Konuşmamız lazım!

Sakın meyhaneye deme!" diye çıkıştı.

Boris'in eli ayağı birbirine karıştı. Eşini uyandırmamak için tavşan gibi sekerek çıkmıştı. Karısını karşısında görünce bütün planları altüst olmuştu. Mecburen onu da planına dâhil etmek zorunda kaldı.

"Kiliseye gidiyorum," diye cevap verdi.

Zaklina, ayakkabılarını aceleyle giydi, kocasına seslendi.

"Bekle," dedi. "Ben de geliyorum."

Boris, gelmesini engellemek için önce kızmak istedi, fakat birden vazgeçti. Karısının gelmesi onun da işine geliyordu.

İkisi birlikte evden çıktılar. Evden çıktıktan sonra ikisi de konuşmadan kiliseye yöneldiler. Sokağın sonunda yeni yapılan okul binasını geçince sağa saptılar. Dağın yamacındaki tarihi kilisenin saat başı çalan çanları kulaklarını tırmaladı.

Boris karısına baktı;

"Bu kadar hızlı çalmanın ne gereği var acaba?" diye mırıldandı.

Bayan Zaklina cevap vermedi. Kilisenin bahçe kapısına gelince durdu. Eliyle kapının mandalını açtı ve içeri baktı. Bahçede kimseyi göremedi. Kalın, ahşap tarihi kapıyı yokladı, kilitliydi.

Kapı tomağını iki kez kuvvetli bir şekilde vurdu. Çok geçmeden kapıyı genç bir rahip açtı.

Rahip Boris'i karşısında görünce afalladı, Zaklina'yı görmedi bile. Boris, "Peder içerde mi? Görüşmek istiyorum," diye sordu rahibe. Rahip, şaşkınlıktan sadece kafasıyla "evet" dedikten son-

ra içeri girdiler.

Tam da peder, kendi odasından çıkarken, kilisenin orta yerinde, içeriye açılan kapının önünde göz göze geldiler.

Boris ile Zaklina'yı karşısında görünce, rahip gibi pederin de eli kolu birbirine karıştı.

"Boris, gerçekten sen misin, yoksa hayal mi görüyorum?" diyerek Zaklina'ya baktı. Zaklina Pederin sözüne güldü;

"Sonunda, peder sonunda…"

Boris, utancından önüne baktı.

"Peder, konuşmamız lazım."

"Tamam Boris. Seni böyle kilisede bulmak beni çok mutlu etti. Geçenlerde Kristina'ya neden görünmediğini niçin çok içtiğini sordum."

"Peder, hemen konuşmamız lazım," diye tekrarladı Boris.

Peder, Boris'in çok önemli bir sorunu olduğunu anladı ve hemen içeri geçtiler. Pederi Boris'e anlatacakları ile ilgili tercihini anlamak için açıklama yaptı;

"Boris, günah çıkarmaya geldiysen böyle olmaz. Ona göre konuş, çünkü seni görmüş oldum. Hoş, görmesem de sesinden tanıyorum ya," dedi ve güldü.

Boris, karşılığında öyle bir cevap verdi ki, peder susmak zorunda kaldı.

"Günah çıkarmak bu kadar kolay mı peder? Bu kadar kolaysa o zaman insanlar günah işlemekten neden korksun ki?"

"Müslüman bir çocuğu evlat edindin, tam bir Müslüman gibi konuşuyorsun. Yoksa Müslüman olmaya mı karar verdin?"

"Peder, şu Müslüman sözünü duymak bile istemiyorum.

Keşke dilim tutulsaydı da o kelimeyi kullanmasaydım…"

Peder Boris'in bu sözünden mutlu oldu. Bunu Boris'ten duy-

mak onu ziyadesiyle memnun etmişti.

"Hıristiyanlık inancı başkadır. Bak, Müslüman kelimesinden bile nefret ediyorsun. Yüzyıllarca bu topraklarda yaşadılar.

Hıristiyanları kandırıp kendi dinlerine çevirdiler."

"Ben Müslümanlardan nefret etmiyorum, yanlış anladın peder,

Müslümanlar beni ilgilendirmiyorda. Aslında hiçbir din beni alakadar etmiyor. Müslüman kelimesini ben kendim kullandım, başıma dert açtım. Ayrıca, insanlar Müslümanlığı seçmişlerse bu biraz da sizin, insanların ruhunu doyuramamanızdan ileri gelmiyor mu?" dedi.

Peder'e baktı. Peder lafı değiştirme gereği duydu;

"Boris, bırak bu saçmalıkları da derdini söyle! Seni tanıyorum, din ile alakan yoktur. Bu nedenle kiliseye gelmezsin. Bugüne kadar kiliseye hiç yardımda bulunmadın."

"Peder, sorun Yusuf…"

"Nolmuş Yusuf'a?"

"Kristina ile evlenmek istiyor."

"E, iyi ya, evlensin. Bunda ne var?"

Bayan Zaklina araya girdi:

"Peder iş bildiğin gibi değil. Meğerse Yusuf, Boris'in öz oğluymuş! deyince pederin küçük gözleri yerinden fırladı.

"Neeee? diye bağırdı yüksek sesle. Sonra hemen kendini toparladı, hafif bir öksürükten sonra Boris'e döndü.

"Bu ne demek, Boris? Yusuf senin çocuğun ise, ismi neden

Yusuf? Neden Müslüman?"

Boris hemen anlatmaya başladı. Kısa ve öz… Fazla uzatmadan…

Kadının kasabada olduğunu ve kendisine de yardım için geldiklerini anlattı.

Peder Bayan Zaklina'ya baktı. Zaklina boynunu bükmüş

üzüntüyle önüne bakıyordu. Peder kadına acır gibi baktı, sonra

Boris'e döndü.

"Boris, sen Yusuf'u bul bana gönder. Sen gelme, burada olman iyi olmaz. Daha sonra sen konuşursun," dedi.

Boris, bunu bekliyormuş gibi Zaklina'ya bakmadan ayağa kalktı, aceleyle kapıya yöneldi. Hızlı adımlarla kiliseden çıktı, gitti.

Zaklina'nın dayanacak gücü kalmamıştı. Sinirden boynundaki damarlar dışarı fırlamıştı. Peder, Bayan Zaklina'yı biraz olsun teselli etmek için, İncil'den bir parça okudu, sabırlı olmasını söyledi. Zaklina, kafasını önüne eğdi, bir süre sesi çıkmadı.

Başına örttüğü eşarbı aldı, köşesini çekiştirerek bir süre düşündü.

Sonra dayanamadı ağlamaya başladı. Pedere hiç cevap vermedi, bir tek söz söylemedi, sadece ara sıra küçük çocuklar gibi, kocasına sitem etti.

"Bana bunu nasıl yapar?" diye tekrarladı birkaç defa. "Kadın gelmiş mi, aziz peder?" diye sordu.

Peder sadece "evet" anlamında kafasını salladı.

"Zavallı kızımın başına gelene bak! İnanılır gibi değil, bunlar yalnız filmlerde olur sanıyordum, aziz peder," dedi ve yanaklarındaki gözyaşlarını sildi.

Kapı açılınca ikisi de kapıya baktılar. Yusuf'u görünce anne hemen gözlerini sildi, ağladığını görmesini istemiyordu. Yusuf, büyük bir merakla içeri, annesinin ve pederin oturduğu sıraya geldi. Babası ona, "kilisede peder seni bekliyor, evliliğin konusunda bir şeyler söyleyecek," deyince umutla koşmuştu. Annesinin orada olduğunu söylememişti.

Peder hemen ayağa kalktı, Yusuf'u karşıladı.

"Hoş geldin, Yusuf! Bak her şeyin bir ilki var. Sonunda kiliseye

de geldin. Defalarca davet ettim ama gelmedin," dedi ve gülümsedi.

Yusuf kaşlarını çattı, pedere itiraz etti.

"Ben Müslüman'ım, peder!"

"Biliyorum, ama Müslümanlığı bile bilmiyorsun. Bilmediğin bir dini beklemektense, bak, aynı amaca hizmet eden bir kilise önünde duruyor. Gel bu dini öğren oğlum! Hem şimdi konuştuktan sonra Müslüman olup olmadığını bir daha düşüneceğini sanıyorum," diye söze girmek istedi.

Yusuf şiddetle reddetti.

"Ben Müslüman'ım, peder. Üstelik bu yüzden yıllardır horlanıyorum.

Her yerde bana sanki başka bir dünyadan gelen bir mahlûkat gibi bakıyorlar. Bu nedenle inatla Müslüman'ım diyorum.

Ayrıca yakında dinimi öğrenmek için Müslüman olan köylere gideceğim. Orada müslümanlığı din adamlarından öğreneceğim."

"Neyse, şimdi konumuz din değil Yusuf. Sorun Kristina ile evliliğinizdir."

"Nereden duydunuz, babam mı anlattı?"

"Bu da önemli değil! Önce beni bir güzel dinlemelisin! Otur şuraya bakalım!"

Yusuf, analığına baktı, kadının gözleri şişmişti. Ağladığı belliydi.

İçinden, "Buraya gelirken umutlanmıştım ama durum öyle görünmüyor" dedi. Sonra pedere döndü;

"Kristina ile evlilikten vazgeçmek için ikna etmeye çalışacaksanız, zahmet etmeyin peder! Biz nişanlandık, evleneceğiz," dedi. Tam geri dönüp gitmeye kalkınca, peder omzundan tuttu.

"Yusuf, önce beni dinle, sonra gidersin. Bilirsin, seni severim."

"Neyi konuşacağız, peder?"

"Önce otur bakalım. Sana bir şey anlatacağım, sonra gider-

sin."

"Kasabada lanetli bir insan ilan edildim. Benim gibi bir insanla ne konuşacaksınız?"

"Sana yapılanları biliyorum. Bunun yanlış olduğunu her yerde söylüyorum. Mesele bu değil. Baban seni çok seviyor. Ömrünü senin için harcadı. Bak, senin sanat öğrenmen için berber buldu. Her yerde senden bahsediyor. Oğlum böyle yetenekli, şöyle becerikli diyor."

"Ondan bahsetme, ben onun oğlu değilim. Beni sevseydi kızıyla evlenmemize karşı çıkmazdı. Bütün bu olanlardan sonra artık berber olmak da istemiyorum. Zaten Aleko beni istemiyormuş!

"Ben Müslüman'ım, dinimi öğrenmek istiyorum."

Peder, Yusuf'un din konusundaki ısrarına dayanamadı; "Hayır Yusuf, sen Müslüman değilsin," deyince Yusuf, pedere şaşkın bir bakış attı.

"Şimdi de yeni bir oyun mu oynanıyor, peder?"

"Hayır, oyun değil Yusuf, sen Müslüman değilsin, Boris senin gerçek baban, gerçek annen de dün akşam kasabaya gelmiş, seni alıp götürecek."

Yusuf, söylenenlerden sadece "Boris senin öz baban!" cümlesini anladı ve öylece annesine baktı. Yüzündeki kızgın ifadenin yerini bir anda boş bir bakış aldı. Duydukları doğru mu diye pedere baktı.

Peder, Yusuf'u oturttuktan sonra hikâyeyi anlattı. Kardeşiyle evlenemeyeceğini söyledi. Annesi hiçbir yorum yapmadan kafasını önüne eğmiş, onları dinliyordu. Yusuf dayanamadı, ona döndü;

"Bunlar ne söylüyor anne, sen bunu biliyor muydun?"

Annesi kafasını kaldırdı, iki yana salladı;

"Ben de dün akşam öğrendim… Yıllarca bir yalancıyla yaşadı-

ğımı bizzat o yalancının ağzından öğrendim."

Yusuf, pedere inanmadı;

"Kızını vermemek için iyi bir hikâye… Sadece iyi bir hikâye… Ama beni kandıramaz!" dedi.

Peder, onu ikna etmek için son bir çaba sarf etti;

"Evlenirsen büyük bir günah işlersin. İnanmazsan git annenle tanış, onunla konuş, ama sakın yanlış bir şey yapma," dedi.

Bayan Zaklina ayağa kalktı, Yusuf'un kolundan tuttu, "Gidelim!" dedi.

Yusuf, hâlâ pederin gözlerine tüm bunların doğru olmadığını söylemesi umuduyla yalvararak bakıyordu. Pederin kararlı olduğunu görünce, Bayan Zaklina'ya baktı. Onun da inandığını görünce hiç konuşmadı. Kafası önüne düştü, annesiyle kapıdan çıkıp gittiler.

Yolda annesi yine konuşmadı, Yusuf susmadan söyleniyordu;

"Bravo kocana, iyi rol yapıyor. Erkekçe, kızımı vermiyorum demiyor, kalleş bir yola başvuruyor", diye söylendi.

Bayan Zaklina, eşinin kendisine bugüne kadar gerçeği söylememiş olmasını kabul edemiyordu. Yusuf'u sakinleştirmesi gerekiyordu. Derken birden merak ettiği kadın geldi aklına;

"Git, şu annen dedikleri kadını gör bakalım, kimmiş anla, ondan sonra bakarız," dedi ve sokağın köşesinde Yusuf'u yolladı, kendisi de eve döndü.

"Hayır, dedi Yusuf, ben bu hikâyeye inanmadım. Ne kadını görürüm, ne de söylenenlere inanıyorum. Akşam geç dönebilirim.

Yakın Müslüman köyüne gideceğim. Orada Müslüman din adamlarıyla konuşup geleceğim. Ben artık bilgisiz, dinimden habersiz bir insan olarak yaşamak istemiyorum. Ben döndükten sonra ne yapacağımızı kararlaştırırız," dedi.

Aslında Yusuf gerçeklerle karşılaşmak istemiyordu. Pederin

söylediklerini inandırıcı bulmuştu. Yeni bir anne, yeni bir baba, yeni bir kimlik sahibi olacaktı. Gerçeği duymamak için kaçmak istiyordu.

Zaklina geri döndü, Yusuf'un yanına geldi.

"Görüyorsun ki ben de yıkıldım. Yirmi beş yıl bir yalancı ile yaşamışım. Böyle bir şey varsa ben de bir karar almak zorundayım.

Artık Boris'le aynı evde yaşayamam. Lütfen git, kadınla konuş!"

Yusuf, annesinin haline baktı, acıdı. Boynuna sarıldı.

"Tamam, hatırın için gideceğim ama o gerçek annem bile olsa benim annem sensin!"

Yusuf'un sözleriyle sanki Bayan Zaklina'ya dünyalar bağışlanmıştı.

Ona verdiği sevgi, uykusuz geceler boşa gitmemişti.

Tekrar Yusuf'u yanaklarından öptü, eve doğru yürümeye başladı…

Yusuf, meyhaneye yöneldi. "Acaba meyhaneci Pavlo'nun bahsettiği kadın mı benim annem?" dedi, sonra toparlandı.

"Hayır, o benim annem olamaz! Yalan! Kristina ile evlenmeme engel çıkarmak için söylenen bir yalan! Belki de kadın, babam tarafından ayarlandı. Kristina ile evlenmekten vazgeçmem için bir oyundur," diye düşündü.

Farkına varmadan meyhanenin bulunduğu meydana gelmişti.

Meydanın tam ortasında birdenbire Kiro ile göz göze geldiler.

Yanında iki askerle birlikte sallana salana dolaşıyordu.

Kiro, Yusuf'u görünce sırıttı.

"Korkak düztabanların bu kasabada yeri yok," dedi ve

Yusuf'un tepkisini bekledi. Yusuf, lafın kendine geldiğini anladı, durdu. Karşılıklı ağız dalaşı başladı.

"Kim düztabanmış?"

"Sen!"

"Korkak kim?"

"Sen!"

"Daha geçenlerde seni boğuyordum, elimden aldılar. Yine belâ mı arıyorsun?"

"Belâ değil, o kızdan vazgeçeceksin!"

"Neden vazgeçecekmişim?"

"Sen Müslümansın, o Hıristiyan… Zaten yakında defolur gidersin."

"Burası senin babanın toprağı değil."

"Burası Bulgar toprağıdır. Savaş sonunda hepsini alacağız, görürsün."

O ana kadar sessiz kalan Sırp asıllı asker, Bulgar askeri

Kiro'ya karşı çıktı.

"Kim demiş Bulgar toprağı diye? Hitler mi? Biz neciyiz burada?" diye çıkıştı.

Kiro, bu beklenmedik çıkış karşısında gencin yakasını eline doladı.

"Sen karışma, benim derdim Türklerle," dedi ve onu itti.

Sırp asker sırıttı, Yusuf'a baktı,

"Bak orada hemfikiriz. Önce Makedon topraklarında bütün

Türkleri, Müslümanları temizleyelim, gerisi kolay," dedi ve kahkaha attı.

Yusuf hiçbirine cevap vermeden meyhanenin kapısına doğru ilerledi. Asker, Yusuf'un arkasından seslendi,

"Kendine dikkat et, geceleri çıkma!

Yusuf hiç duymamış gibi meyhaneden içeri girdi. İçeriye göz attı, bütün masalar doluydu.

Pavlo, Yusuf'u görünce hemen seslendi. Köşe masada oturan babasını gösterdi. Yusuf, köşeye baktı, babasının bir kadınla oturduğunu gördü. İçinden "Bu kadın olmalı!" dedi, masaya yöneldi, içinde tuhaf bir duygu belirdi. Yıllar sonra, öldüğünü bildiği ailesi bir hikâye olmuş, yerine bugün karşısında bir anne bulmuştu.

Uzaktan Yusuf'un geldiğini gören Boris'in eli ayağı birbirine karıştı.

Yusuf masaya yaklaştı, Boris ayağa kalktı.

Bayan Talina'nın sırtı dönük olduğu için, geleni görmemişti.

Boris'in bakışlarından birinin masaya geldiğini anladı. Kafasını çevirdi, arkasında duran gence baktı. Boris:

"Geldin mi oğlum?" dedi.

Yusuf hiddetle babasına baktı;

"Bana oğlum deme! Ben senin oğlun değilim. Buraya bayanla görüşmeye geldim. Bu oyuna bir son vermeliyiz. Kızını vermemek için iyi bir oyun hazırlamışsın. Baksana, peder bile sana inanmış. Ama ben inanmıyorum," diyerek kadına baktı.

Bayan Talina yavaşça ayağa kalktı. Gözlerini Yusuf'tan ayırmadan, onu seyretti. Daha fazla dayanamadı, Yusuf'un boynuna sarıldı.

"Oğlum, İvan'ım, canım," diye bir yandan söylenirken, diğer yandan gözlerinden yağmur gibi yaş dökmeye başladı. Yusuf'u içine alacakmış gibi, sıkı sıkıya sarıldı. Bütün meyhane durup olanları izlemeye koyuldu.

Kiro ile Sırp gençleri birlikte masanın yakınına gelmiş, seyrediyorlardı.

Yusuf kendini kadının elinden kurtarmak için geri çekilmek istedi; fakat kadın o kadar sıkı sarılmıştı ki, istese de kendini kadından alamazdı.

Boris, bu manzarayı bir fırsat bilerek, kendilerini seyreden kasabalılara seslendi;

"Herkes beni dinlesin," dedi. "Yusuf, benim öz oğlumdur.

Gördüğünüz bayan ise üniversitede beraber yaşadığım eski eşimdir. Yusuf, ikimizin çocuğudur. Büyük bir hata yaptım.

Annesi hapse düşünce çocuğu yanıma almak zorunda kaldım.

Türk çocuğudur diye kasabaya ve aileme yalan söyledim.

Ama gerçeği şimdi söylüyorum. Yusuf benim ve Bayan

Talina'nın oğludur. İsmi Yusuf değil, İvan'dır," diye ekleyince bütün masalarda büyük bir gürültü koptu. Masalarda konuşmalar birbirine karıştı. Her ağızdan bir ses çıkıyordu. Yalancı diye protesto edenler, inanmayanlar, hak verenler, hepsi bir kargaşa içerisinde uğultular dışarı taştı. Pavlo, nihayet işin aslını öğrenmişti ama hayretten buz kesilmiş heykel gibi duruyordu.

Kiro, etraftakilere baktı. Sesini yükselterek itiraz etti;

"Bunlar Yusuf'u kurtarmak için böyle konuşuyorlar inanmayın.

Yusuf Bulgar olamaz!" dedi ve arkasını dönerek meyhaneden çıktı.

Yusuf hâlâ kadının elinden kurtulmaya çalışıyordu. Kadının yürek yakan ağlayışı Yusuf'un içine işledi. Kadını kendisinden uzaklaştıramadı. Kadın kollarını hafif gevşetir gevşetmez, Yusuf, bunu fırsat bilerek koşar adımlarla meyhaneden dışarı çıktı ve uzaklaştı.

Bayan Talina ve Boris arkasından koştular. Kapının önünde

Bayan Talina Yusuf'un kolundan yakaladı.

"Lütfen, yalvarıyorum oğlum. Beni dinle, ondan sonra git, ama

bir kere dinle!" diye nerdeyse ayaklarına kapanırcasına yalvardı.

Yusuf durdu. Boris, hemen araya girdi.

"Ben eve gidiyorum. Siz konuşun; sonra eve gel oğlum," dedi. Kilisede yaptığı gibi oradan hızla uzaklaştı. Uzaklaşırken geriye bile bakmadı. Bir an önce oradan kurtulmak istercesine koşar adımlarla uzaklaştı.

Yusuf'un aklı allak bullak olmuştu. Buraya kadınla kavga etmeye gelmişti. Fakat sarılarak ağlaması yüreğinin derinliklerine işlemişti. Yüzü şekilden şekle, renkten renge girmişti.

Bayan Talina, Yusuf'un koluna girerek, sürüklercesine odasına çıkardı. Yusuf kadının ağlamalarına aldırmadı ama yaptıklarının hiç de yapmacık olmadığını hissettiği için, sürüklemesinde itiraz edemedi. Kendi kendine, artık oyun bile olsa, kardeş dedikodusu çıkan bir evlilikten hayır gelmez," dedi. Kendini yavaş yavaş alıştırmaya çalıştı.

Bayan Talina, Yusuf'u küçük bir çocuk gibi yatağına oturttu.

Yanaklarını avuçlarına aldı; tam göz göze gelene kadar eğildi.

"Ey hasretine kul olduğum oğul, ey, ömrümü ver deseler bir saniye bile tereddüt etmeden vereceğim İvan'ım. Bu yüreğin yandığı yeter. Yeter senin hayalinle hapislerde saatleri, günleri, ayları saydığım. Şimdi beni dinle! Bana inanmazsan yine çek git! "Müslüman olacağım" diyorsun, hangi dini seçersen seç, benim için fark etmez. Ben ve Boris Rus İhtilalinden sonra Bulgaristan'da komite çalışmaları yapıyorduk. İkimizin de dini yok. Şimdi ben Hıristiyan'ım ama ne Hıristiyanlığı bilirim ne başka bir dini...

Yusuf, kadının yanan yüreği ve yüreğinden akan gözyaşlarından, artık doğruyu söylediğinden emindi.

Kadın, Yusuf'a öyle bakıyordu ki, Yusuf öl dese kadın ölecekti.

"Bir insan bu kadar rol yapamaz" diye düşündü.

"Kusura bakmayın benim biraz düşünmem gerek. Bugün hayatım altüst oldu. Kaldıramıyorum. Bir yandan yıllardır evleneceğiz diye sevdiğim kız, kardeşim çıktı, şimdi de ismim değişti, hiç görmediğim annem çıkıp geldi. Ben bunları kaldıramam.

Bana biraz zaman verin," dedi.

Bayan Talina, gözyaşlarına boğulmuştu, konuşamıyordu.

Oğlunun yumuşadığını, kendine inanmaya başladığını hissetti.

Oğluna bir daha sarıldı. Elinden tuttu, avuçlarının içini doyasıya öptü, yanaklarına götürdü. Yusuf artık kadını reddetme yerine kendisini tamamen onun akan gözyaşlarının verdiği hüzne ortak etmişti. Onun da gözlerinden yaşlar gelmeye başladı.

Bayan Talina, hiç ağzına almadığı "Allah'a şükür" sözünü birkaç kez tekrarladı. Sonra Yusuf'un elinden yakaladı. Alyansını çıkardı, Yusuf'un parmağına taktı. Yusuf, itiraz edemedi. Hemen gitmek istedi. Biraz daha kalırsa dayanamayacak, anne diyerek kadının boynuna sarılacaktı. İçinden karşı gelmek, onu reddetmek geliyordu ama kadının yüreğinden akan cümleler, içindeki reddetme isteğini yok ediyordu.

Yusuf, tekrar özür dileyerek gitmek istediğini söyledi.

"Yakın bir köye gideceğim. Ben İvan da olsam, Müslüman olmak ve Yusuf olarak kalmak istiyorum. Müslümanlık'ta beni çeken bir şey var. Ayrıca biraz düşünmem lazım. Yalnız kalmam gerek. Sanırım yarın dönerim," dedi ve ayağa kalktı.

Bayan Talina, Yusuf'a tekrar sarıldı. "Sen yanımda ol, Müslüman mı oluyorsun, Yusuf olarak mı kalıyorsun, hepsi kabul," dedi.

Yusuf, kapıdan çıkamadan tekrar kadına döndü. Dayanamadı, anasına sarıldı.

"Beni böyle kabul ettiğin için teşekkür ederim. Ben Müslüman'ım ve adım Yusuf'tur."

Bayan Talina hiç dinmeyen gözyaşlarıyla Yusuf'u öptü, öptü, bağrına bastı, kokladı, sonra kapıyı açtı;

"Hadi git, Müslüman ol ama bana gel! Şu yüreği yanan annene gel lütfen," diye tembihledi. Yusuf, eliyle annesinin yanaklarından sel gibi akan gözyaşlarını sildi, dışarı çıktı.

Kimse görmeden ara sokağa girdi. Deliler gibi şuursuzca yalpalayarak yürüdü. Adımları hızlandı, bir an önce oradan uzaklaşmak istedi. "Evet, bu annem galiba" dedi. "Bana bakışı, oğlum deyişi çok farklı… Şimdiye kadar böyle şefkatle yaklaşanı görmedim. Bu benim annemin yüreğidir. Hiç kimse bu kadar rol yapamaz!" diye düşündü. Yola devam etti. Kasabanın bütün sokaklarına daldı çıktı. Niçin gezdiğini, sokaklarda neden dolaştığını bilmiyordu.

* * *

Boris, meyhaneden çıktıktan sonar hızlı adımlarla eve gitmişti.

Artık korkmuyordu. Zaten ne geldiyse bu korkaklığı yüzünden başına gelmemiş miydi?

Kapıyı vurmadan, anahtarını çıkardı, kapıyı açtı. Ayakkabılarını rastgele çıkarıp salona daldı. Kristina annesinin dizlerinde ağlıyordu. Annesi gerçekleri anlatmıştı. Kristina da Yusuf gibi annesine inanmamıştı. Babasının bir oyunu sanmıştı. Dört gözle babasının eve dönmesini bekledi.

Boris'in içeri girdiğini görünce ikisi de konuşmadı. Kristina hemen kalkıp odasına gitti. Odasında babası duyacak kadar yüksek sele konuşmaya başladı;

"Yalan söylediğini biliyorum. Beni sevdiğine de inanmıyorum.

Beni sevseydin böyle bir yalan uydurmazdın. Bu işin bir yalan olduğunu, kardeş olmadığımızı söylemezsen intihar edeceğim!"

Boris'in çektiği sıkıntılardan sonra dayanacak gücü kalmamıştı.

Kristina'nın sitemi son damlayı taşırmıştı. Ayağa kalktı, kapının önünde durdu.

"Yeter be! Yıllardır söylemek için kendimi yedim bitirdim.

Bir türlü söyleyemedim. Ben kimseyi aldatmadım. Üniversitede tanıştığım biriydi. Evlenecektik fakat ben kasabama döndüm, o gelmedi. Sonra hapse düşünce, ben gidip çocuğu getirdim.

Evliliğimizi etkilemesin diye bir yalan uydurdum. Hepsi bu kadar… Yusuf benim öz çocuğumdur. Senin de kardeşindir.

Bu nedenle evlenemezsiniz, diyordum," dedi ve derin bir nefes çekti. Sonra eşine döndü;

"Seni aldatmadım. Seninle evlendim. Seni seviyordum. Bu yalanı da evliliğimizin zedelenmemesi için söyledim. Pişmanım ama gerçek bu… Kabul etseniz de etmeseniz de gerçek bu…" dedi ve yerine oturdu.

Kimse cevap vermeyince konuşmasına devam etti.

"Hiçbir şey olmayacak. Kadın yarın gidiyor. Yusuf ya annesiyle gider, ya da burada oğlum olarak yaşamaya devam eder."

Eşi, Boris'e kin dolu bakışlarla baktı;

"O kadar kolay değil. Onu oğlum gibi yetiştirdim. Ben Yusuf olmadan yaşayamam. Kadın Yusuf'u bir yere götüremez.

Çok istiyorsa ara sıra gelip görebilir," dedi, Boris'e iyice yaklaştı ve sesini alçaltarak sordu; "Peki, kasabaya bunu nasıl anlatacaksın?"

"Bak, orasını bilemiyorum. Meyhanede haykırarak söyledim ama ne kadar inandılar bilemem… Herkesi inandırmak zorundayız, yoksa Yusuf'un başına bir şey gelir. Yusuf tehlikede…"

Bayan Zaklina, Yusuf'un hayatının tehlikede olduğunu duyunca ağlamaya ve feryat etmeye başladı.

"Yarın Yusuf o kadınla giderse ben dayanamam," diye tekrarladı.

Sonra Kristina'nın odasına girdi ve kapıyı kapattı.

Baba, bu felaketi nasıl önleyeceğini düşünerek kanepeye uzandı.

"Yarın…" dedi ve sustu. Derin bir nefes aldı. "Yarın herkese gerçeği söyleyeceğim. Yusuf'un oğlum olduğunu herkes duymalı.

Benim canımdan olduğunu herkes bilmeli… Onun kılına zarar veren beni karşısında bulur!" diye düşündü ve gözlerini yumdu.

Yorgundu. Olanlardan dolayı bitap düşmüştü. Yıllardır bir sır gibi sakladığı gerçeği nihayet söylemişti. Öz oğlunu bir yalan uğruna kaybedeceğinden korkuyordu. Vicdanı artık rahattı.

Huzurluydu. Yastığı çekti, düzeltti, kafasını yastığa koydu.

Uzanır uzanmaz salondaki kanepede dalıp gitti.

* * *

Kiro bardan ayrıldıktan sonra arkadaşlarıyla bir köşede olan biteni takip etmişti. Kafasında bir şeyler tasarladı. Olur mu acaba, diye bir süre düşündü. "Denemek lazım!" dedi. "Bir taşla iki kuş! Hem Yusuf'tan kurtulurum, hem de gerçekleri engelleyerek bir daha gelmemek üzere layık olduğu yere gönderirim," diye ekledi ve sırıttı. Arkadaşlarına fark ettirmeden planını uygulamaya koyuldu.

Akşam geç saatlerde yanındaki iki Sırp arkadaşını yolladıktan sonra sinsi bir şekilde tekrar meyhaneye geldi. Vakit epey ilerlemişti. Meyhane yavaş yavaş boşalıyordu. İçeri girdi.

Barda müşteri ile sohbet eden Pavlo'ya selam verdi. Pavlo,

Kiro'yu görünce rahatsız oldu. Bu gece yine bir olay çıkacak diye düşündü.

Kiro, serseri bir tavırla bara yaslandı. Pavlo'ya sırıtarak baktı.

"Şurada bir şarap, bir de beraberinde bardak istiyorum," dedi.

Pavlo, bir şişe şarabı anlamıştı ama bardağı neden istediğini anlamadı.

"Birazdan kapatıyoruz, dışarı bardak verememem," dedi.

Kiro, barın tezgâhına yumrukla vurdu;

"Sen paranı al, gerisine karışma," dedi. Pavlo'nun şarabı ve bardağı getirmesini bekledi.

Pavlo, parayı duyunca itiraz etmedi. Şişeyi ve bardağı

Kiro'nun önüne koydu. Kiro cebinden çıkardığı parayı,

Pavlo'nun açık avucuna sert bir şekilde bıraktı, şişeyi ve bardağı alarak meyhaneden çıktı.

Hiç vakit kaybetmeden, otelin kapısından içeri girdi. Şişeyi açtı, bardağa şarap doldurdu. Şişeyi dönüşte almak için merdivenin altına sakladı. Sonra cebinden beş altı hap çıkardı, bardağa bıraktı. Haplar bardakta kabarcıklar çıkararak erimeye başladı. Kiro, hapların çabuk erimesi için işaret parmağını soktu, karıştırmaya başladı. Hapların iyice eriyip yok olduğunu görünce, merdivenlerden yavaş yavaş çıktı.

Dört numaralı kapıya gelince, kapıyı hafifçe çaldı. Bayan

Talina kim olduğunu sormadan kapıya koştu. Geleni Yusuf sandı. Sanki açınca Yusuf boynuna sarılacakmış gibi aceleyle kapıyı sonuna kadar açtı. Karşısında Kiro'yu görünce birden geri çekildi;

"Sen şu Boris'i sorduğum genç değil misin?" diye sordu.

Kiro, profesyonel oyuncular gibi saygıyla Bayan Talina'nın önünde eğildi, şarap dolu bardağı uzattı;

"Evet, bayan! Bunu size Bay Pavlo gönderdi. Odanızın lambasının hâlâ yandığını görmüş, size bu jesti yapmak istedi."

Bayan Talina, hiç beklemediği bu güzel jest karşısında mahcup oldu.

"Ne zahmet ettiniz oğlum. Uykum kaçtı, biraz kitap okuyordum," dedi.

Kiro, tekrar iki büklüm eğilerek saygı gösterdi, geri çekilerek, gitmek istedi.

Bayan Talina, tanımadığı Kiro ile Pavlo'ya teşekkürlerini iletmesini söyledi içeri girdi.

Kiro, aceleyle aşağı indi. Merdivenin altına gizlediği şişeyi almayı unutarak çabucak oradan uzaklaştı. Bir gören olup olmadığını kontrol etti. Kimselerin olmadığını görünce sevincinden sırıtarak yan sokağa daldı.

* * *

Yusuf, akşama kadar nehrin kenarında oturmuş olanları anlamaya, kabullenmeye çalışmıştı. Akşam olunca da eve gitmemişti.

Kasabada epey dolaşmıştı. Zamanın geçmesini istiyordu. Babasıyla konuştuktan sonra yola çıkmak istiyordu. Bu hikâyenin bütün detaylarını babasından dinleme kararı almıştı. Kadının doğru söylediğine emindi; ama bir de babasından duymak istiyordu.

Eve gitmek istememişti. Kristina ile yüz yüze gelmekten korkuyordu. Meyhaneye doğru yöneldi, kapıya gelince durdu.

İçeri girip girmemekte tereddüt etti. Babasıyla konuşmak istedi.

Kafasını hafifçe içeri soktu, masalarda babasını aradı, bulamadı.

Pavlo, çıkmaya hazırlanıyordu. Yusuf'u görünce şaşırdı.

"Sen yukarıda değil miydin?"

"Evet, ama fazla durmadım, çoktan çıktım."

"Yoksa yeni anneni beğenmedin mi ha?" diye takıldı.

Yusuf, meyhaneciye ters ters baktı.

"O kadın dediğin, annem olduğunu iddia ediyor."

Meyhaneci tekrar sırıttı;

"Sen de yuttun değil mi?" diye sordu.

"Bilemiyorum Pavlo Amca, kadın gerçekleri söylüyor galiba.

Ya da babamın Kristina'yı bana vermemek için yaptığı son numara…" dedi. Babasını göremeyince mecburen eve gitmeye karar verdi. Pavlo'nun "Sen de yuttun ha!" sözü onu deliye çevirmeye yetti. "Demek bu bir oyun!" dedi içinden. İçindeki sönmek üzere olan şüphe tekrar alevlendi. "Tamam!" dedi. "Demek Pavlo gerçeği biliyor. Bu sadece bir tiyatro," diye düşündü.

Hızla sokak aralarını geçerek evin kapısına vardı. Kapıyı açıp içeri girdi. Salonda babasının yattığını görünce, üzerine yürüdü.

Kanepede uyuyan babasına yaklaştı, önce nasıl uyandıracağına karar veremedi. Eliyle sarsarak uyandırmayı denemek istedi, sonra vazgeçti. "Kalk bakalım," dedi ve ayaklarıyla babasını hafifçe dürttü.

Baba, uykulu, yorgun gözlerle kafasını kaldırdı, Yusuf'un karşısında görünce şaşırdı.

"Sen ne arıyorsun burada? Hani annen nerede, onu yalnız mı bıraktın?"

"Benim annem de yok babam da…. Kristina'yı vermemek için bunları yaptığını biliyorum ama boşuna uğraşma, biz evleneceğiz," dedi.

O sırada Kristina ve annesi ağlar bir durumda odaya girdiler.

Yusuf, hemen Kristina'yı teskin etmeye çalıştı.

"Üzülme, Kristina ile bütün yalanlarına rağmen evleneceğiz!

İnan bana, her şey rağmen evleneceğiz."

Kristina, kavgayı duymuş ve yatağından fırladığı gibi salona gelmişti. Babasına bakarak Yusuf'a cevap verdi.

"Duymadın galiba, kardeş olduğumuzu söylüyor. O kadın senin annenmiş"

"Baban o kadını bulmuş. Kadın da aynı şeyleri söylüyor.

Emin değilim! Sadece bir oyun!"

Baba tekrar zorlukla ayağa kalktı. Bu sefer bağırarak sert bir şekilde konuştu;

"O kadın doğru söylüyor. Sen benim oğlumsun! Bu gerçektir.

Seni getirdiğimde, evliliğimize gölge düşmesin diye yalan söyledim, anladın mı? Bir daha evlilik sözünü duymak istemiyorum.

Bu evlilik asla olmayacak! Asla..."

Kristina tekrar ağlayarak odasına kaçtı.

Baba uyuyamayacağını anlayınca, hemen ceketini, şapkasını aldı dışarı çıkmaya hazırlandı. Tam kapıyı açacakken kapıya vuruldu. Meyhaneci nefes nefese kalmış bir halde Boris'e bir şeyler söylemek istiyordu. Nefesi kesildiği için, derin derin nefes almaya başladı. Boris, Pavlo'nun bu halini görünce telaşlandı.

"Ne oldu, bu halin ne? Sakın bir felaket haberi olmasın! Bu gece yeterince felaket yaşadım," dedi.

Pavlo, maalesef dercesine kafasını salladı.

"Kadın," dedi, bir nefes daha aldı. "Bayan Talina…"

Yusuf, Kristina ve annesi kapıya koştular.

Boris heyecan içerisinde endişeli bir yüzle Pavlo'ya kızdı.

"Söyle ne susuyorsun bre adam, Bayan Talina'ya ne oldu?"

"Ölü bulduk odasında. Birisi öldürmüş!"

Pavlo'nun bu sözü üzerine dört insanın yüzü şimşek gibi

Yusuf'a döndü. Yusuf, kafasını salladı;

"Hayır, olamaz! Ben gelirken oldukça sağlıklıydı!"

Baba tekrar dikkatle Yusuf'un gözlerine baktı. Birden parmağında Talina'nın alyansını gördü.

"Kadının alyansı sende ne geziyor?" diye sordu.

Yusuf, bütün gözlerin kendisine şüphe ile baktığını görünce sinirlendi.

"O benim öz annem değil. Bırak bunları şimdi. Ben insan öldüremem.

Ben böyle bir şey yapamam. Bunu da kendisi verdi, kıramadım, kabul ettim."

Babası tekrar Yusuf'a bağırdı.

"Anlaşılan bu yüzük de seni inandırmaya yetmemiş! Yetmediyse Sofya'ya git, hapishane müdürlüğünde her şey kayıtlı, kayıtlara bak!"

Yusuf, dizleri üzerine çöktü. Kafasını iki eli arasına aldı.

"Yemin ederim, elimi bile sürmedim. Sadece biraz zaman istedim, çıktım."

Boris hemen aceleyle evden çıkıp otele doğru koşmaya başladı.

Yusuf ve Pavlo ardından yetişmeye çalıştılar. Kristina ve annesi hâlâ şok içerisinde olayı bile anlamamış halde birbirine bakıp duruyorlardı.

Otelin önüne geldiklerinde, büyük bir topluluk onları bekliyordu.

Boris, aşağı indirilen Talina'nın üzerine koştu,

"Kadere bak! Şu kadere bak," diye tekrarladı. "Kadın bir gün yüzü görmedi. Hapisten çıktı, bu sefer de talihsiz bir şekilde öldürüldü," diye ekledi.

Etrafa toplananlar, Yusuf'a suçluymuş gibi baktılar. Yusuf artık bir zanlı durumuna düşmüştü. Herkes kadını Yusuf'un öldürdüğünü sanıyordu. Yusuf yavaşça geri çekildi. Kalabalık arasından sıyrılarak sessizce oradan uzaklaştı.

Boris, kadının nabzına dokundu. Dokunur dokunmaz

"Aman Allah'ım, bu yaşıyor!" dedi. "Bu yaşıyor! Yaşıyor!" diye tekrarladı sevinçten.

Kadını hemen kaldırıp kucağına aldı, meyhaneye götürdü.

İçeride bir masaya yatırdı. Doktor gelinceye kadar elini nabzından çekmedi.

Doktor her zamanki gibi iki yüz metredeki evinden gelirken, kendisini acil bir hastanın beklediğini bile bile hiç keyfini bozmadan içeri girdi. Çantasını usulca masanın üzerine bıraktı, önce gömleğinin kollarını katladı. Hastanın nabzını ölçtü, Boris'e baktı, gömleğinin kollarını düzeltti, purosunu yaktı.

Boris, doktorun yavaş hareketlerine sinirlendi;

"Allah kahretsin! Şurada hasta can çekişiyor, sen hâlâ şu kahrolası düğmelerinle uğraşıyorsun," diye sitem etti.

Doktor işin ciddi olduğunu yeni kavramış gibi, kollarını sıvamayı bıraktı, hastayı muayene etmeye başladı. Önce Bayan

Talina'nın kapalı gözlerini eliyle yukarı doğru kaldırdı, gözbebeklerin baktı, sonra ağzını açtı, diline baktı.

"Bu zehirlenmiş, hemen hastaneye kaldırın, midesinin yıkanması lazım," dedi.

Boris, Bayan Talina'yı kucakladı, arka sokaktaki hastaneye kadar nefes almadan koşmaya başladı. Doktor arkadan Boris'e yetişmeye çalışıyordu. Hâlâ kolları sıvanmış, purosu ağzında hastane sokağına vardılar. Doktor uzaktan kapıda duran görevliye seslendi:

"Çabuk hemşireleri çağır, acil bir hasta var, çabuk!"

Görevli bir telaşla içeri girdi, hemşirelere seslenmeye başladı.

Bütün hastane seferber olmuştu. Doktor, Boris'e yetişmek için adımlarını sıklaştırdı. Şişman vücudu hızlı yürümesine engel oldu. Nefesi kesildi, biraz soluklandı. Boris hastanenin kapısından hızla girdi, hastabakıcılara yardım etmeleri için seslendi.

Hasta bakıcıların yardımı ile hasta muayene odasına alındı. Boris, midesinin yıkanması gerektiğini söyleyince hasta bakıcılar hemen hazırlığa başladılar. Boris eğildi, elini Bayan

Talina'nın boyun damarlarına koydu, nabzına bir daha baktı.

Nabız atışları daha da düzensizleşmişti.

Doktor, nefes nefese içeri girdi. Hastabakıcılara emirler yağdırmaya başladı. Onlardan biri Boris'e dışarıda beklemesini söyleyince, Boris istemeyerek dışarı çıktı. Koridora çıkar çıkmaz

Yusuf aklına geldi. Telaştan Yusuf'u unutmuştu. "Yusuf!" dedi. "Nereye gitti bu çocuk? Günahını aldık," diye mırıldandı.

Dışarı çıktı, etrafa baktı ama göremedi. "Eve gitmiştir!" dedi, içeri geldi. Salonda beklemeye başladı. Aklını oynatacaktı. Başına gelenlerden kendisini sorumlu tuttu. Koridorun bir ucundan diğer ucuna volta atarak gidip geldi. Zaman bir türlü geçmek bilmiyordu. Boris sık sık saatine bakıp durdu. Yorulduğunu fark edince hastanenin koridorlarında bir banka oturdu, derin bir nefes aldı. Farkına varmadan dört saat ayakta gezinip durmuştu.

İçeride Bayan Talina'nın midesi yıkandığında sabah olmak üzereydi. Bayan Talina hâlâ komadaydı. Doktor, yanına kimseyi bırakmadı. Boris bütün ısrarlara rağmen hâlâ merak içinde koridorda bir o tarafa bir bu tarafa durmadan gidip geliyordu.

Kiro'nun ikram diye yolladığı içkiyi içmiş, zehirlenmişti.

Herkes onu, kendi isteğiyle intihar ettiğini sanıyordu. Pavlo, odanın mumlarının sönmediğini görünce oda kapısını çalmış, ses gelmeyince içeri girmişti. Bayan Talina'yı baygın bulmuş öldü, sanmıştı.

Boris, Talina'nın kapısına geldi, kafasını içeri soktu,

Talina'nın hâlâ baygın yattığını görünce tekrar koridorda gezinmeye başladı.

"Ah Talina," dedi ve kafasını iki yana salladı. " Neden bunu

yaptın? Her şey tam yoluna girecekti…" Canı içmek istedi. Çıkış kapısına kadar gitti. Meyhanede birkaç kadeh içip gelmek istiyordu. Tam kapıdan çıktı, geri döndü. Kendine kızdı. İçinden:

"Lanet içki… Şimdiye kadar hangi derdime derman oldu ki, şimdi olsun," dedi ve tekrar yerine geldi.

Doktorun odasına baktı, bulamayınca bir küfür savurdu.

Belki orada olsaydı biraz konuşurdum, diye düşündü. Doktor, hastabakıcılara ve hemşirelere ne yapacaklarını gösterdikten sonra Boris'e görünmeden eve gitmişti. Mide yıkama işini sevmiyordu.

O sırada Pavlo içeri girdi. Boris, sanki babasını görmüş gibi sevindi ve Pavlo'ya sarıldı. Pavlo, Boris'in durumunu anladı, ikisi birlikte banka oturdular. Pavlo tekrar olayın nasıl olduğunu anlatmaya başladı. Boris, Pavlo'nun anlattıklarını dinlemiyordu ama hiç değilse yanında bir arkadaşı olduğu için sevinmişti.

Yusuf, geçirdiği ikinci şoktan sonra, şuursuzca topluluktan ayrılmış, kasabanın üzüm bağlarının bulunduğu güney tarafındaki dağa doğru yürüyüp gitmişti. Telaştan kimse Yusuf'un gittiğini görmemişti.

DERMAN BABA…

OSMANLIDAN KALAN SON DERVİŞ…

Yeniköy civarında kalan son Osmanlı Yörüğü… Yarenlerin son ocağı, çevredeki insanların tek dermanı… Yedi küçükbaş hayvanı, bir ineği, bir düzine tavuğu ile kendine bir dünya kurmuş, sessiz sedasız yaşamaya çalışan bir bilge...

Müslümanlar için dertlere derman bulan, dert alıp derman veren ulu bir bilge, Hıristiyanlar için garip bir dervişti. Yörükler ise adını "Derman Baba" koymuşlardı. Uzaktan gelir, onu ziyaret

ederler, dertlerini anlatır, onun duasını alır geri giderlerdi.

Gönüller yapardı, yolda geçen kim olursa olsun, hangi dinden, milliyetten olursa olsun çağırırdı. Yemek davetini geri çeviren olmazdı. Gelen yolcuları yedirir, içirir, onlara nasihatler eder, yollardı.

Derman Baba, Doyuran gölünü yüksekten kartal gibi gören bir tepede iki odalı bir evde tek başına yaşıyordu.

Kimi kimsesi yoktu. Seksen yaşına rağmen, hâlâ incecik delikanlılar gibi duruyordu. Birçok savaş, ve katliamlar görmüştü.

Yüzyıllarca Balkanlara açılan ocaklardan birini temsil ediyordu.

Erenlerin Balkanlarda bıraktığı son bekçiydi. Otuz beş yıl önce Üsküp'ten bu bölgeye gelmişti. Buradaki baskı ve katliamlardan sonra nüfusu azalan Müslümanları toparlamak istemişti. Yaşadığı iki göz köy evini tek başına altı ayda yapmıştı.

Bütün taşları sırtında taşımıştı. Duvarları kendi örmüştü.

Makedonca, Türkçe, Osmanlıca, Bulgarca, Sırpça, Arnavutça ve biraz da Almanca biliyordu. Onun tek dostu kitaplarıydı.

Eski eserleri inceler, onları okur, notlar alırdı. İki odadan biri kitap doluydu. Bazen Üsküp'e gider, kitap dolu valizlerle dönerdi. Yüzyıllar önce Makedonya'ya sürüleriyle yerleşen

Yörüklerdendi. Ziyarete gelen Türklerin bütün ısrarına rağmen burayı terk etmemişti.

Akşamları dışarı çıkar, evin önündeki küçücük bahçesinde tahta masasına oturur, Kuran okurdu. Onun Kuran okuması, birçok Hıristiyan'ın ilgisini çekmişti. Akşamları yakından geçenler, Kuran sesini duyduklarında, "Derviş Türk yine ilahi söylüyor" derlerdi.

Derman Baba ismini ona hocası vermişti. Üsküp'te medreseye başlamıştı. Mevlevi hocalarından eğitim görmüş, daha sonra

Arapça tahsili yaparak kendisini yetiştirmişti. Yanında iki yıl

eğitim gördükten sonra, hocası ona şöyle demişti:

"Sen gönül dilini çözmüşsün. İnsana gönülden ulaşıyorsun.

Dertlere derman oluyorsun. Senin adın Derman Baba olsun!" demişti. O günden sonra ismi "Derman Baba" diye anıldı.

Allah ona hitabeti ve nasihatleriyle gönülleri hoş etme yeteneği lütfunde bulunmuştu. Hiçbir insanı ayırmadan hepsini gönülden severdi. Ona gelenler, o ana kadar hissetmedikleri bir sevgi denizinde kendilerini bulurlardı. Oradan ayrılmak istemezlerdi.

Her derde deva bulmasından dolayı birçok insan onu Derman Baba ismiyle çağırırdı. Gönülleri şenlenenler, derman bulanlar "Derman Baba" derlerdi. Yaşayan üç beş hayvanı ile uğraşan Yörüklerin bilgesi, küçücük bahçesinde tam yedi renkten gül yetiştirirdi. Yedi güle birer isim vermişti. Her bir gül ile ayrı ayrı konuşurdu. Konuşamadığı gün, bütün güller yapraklarını, goncalarını eğer, mahzun dururlardı.

Başına sardığı beyaz puşu, geniş, yarı şalvar bir pantolon, onun üzerine dizlerine kadar inen pardösü şeklinde elbise ile sıradışılığı, uzaktan fark ediliyordu. Uzun boyu, deniz mavisi gözleri, bembeyaz saçlarıyla seksen yaşına gelmesine rağmen, bir delikanlıdan daha dinç görünüyordu.

Derman Baba, o gün sabah namazından sonra keçilerini ve bir ineğini, gölün kenarına doğru sürdü. Göle pek az inerdi. Genellikle gece yarısı iner ve suya girip yüzerdi. İyi bir yüzücüydü.

Hiç dinlenmeden karşı tarafa, Yunan topraklarına yüzerek gider dönerdi. Bazen Yunan topraklarında bulunan Müslüman köylere uğrar, gece sohbetleri yapar, sabah namazını kılar, evine dönerdi.

Gündüzleri pek inmeyi sevmezdi. Yukarıdan seyretmek daha çok hoşuna gidiyordu. Eve çıkan yol bir yılan gibi dolanarak çıktığı için inip çıkmak uzun sürüyordu.

Toprak yoldan yavaş yavaş göl kenarına indi. Hayvanları su içerken, hemen gölün yanı başında yerden kaynayan sudan abdestini tazeledi. Sonra bir ağacın altına geçti, kuşluk namazına durdu. Hayvanlar epey uzaklaşmışlardı. İki rekât namazdan sonra kalktı, hayvanların arkasına düştü. Dağın etrafından

Yeniköy'e uzanan yolu takip ederek gitti.

Arkadan uzamış beyaz saçlarını topladı, bir iple bağladı.

Sonra puşuyu özenle bağladı. Alıç ağacının altında kendine bir yer yaptı, oturdu. Yanında getirdiği kitabı çıkardı, bir sayfa açtı, okumaya başladı.

"Zulüm gören insan, zalimin görevini yapmasına yardımcı olurken, aynı zamanda nefsinin de cezasını çeker. Zulüm gören masum ise, zalimin hevesini kursağında bırakır," cümlelerini okudu, sonra gözlerini ufka dikti.

"Evet," dedi. "Hâşâ, Allah zulmetmez. Şayet zulüm görüyorsak, bu bizim aşırı isteklerimizin, hırsımızın cezasıdır."

Kitabı tekrar kapattı, rastgele bir sayfa daha açtı. Sayfa küçük bir hikâye ile başlıyordu. "Bülbül neden başka bir şeye değil de dikenleri, ayaklarını tırmalayan güle âşık oldu?

Çünkü biliyor ki, asla güle sahip olamayacak, asla vuslata eremeyecek. Böylece güle olan aşkı hiç bitmeyecek. Dünyada vuslata eren aşk, gerçek aşk değildir. Vuslat, sevginin musluğunu kapatır. İnsanın yandığı halde en çok sevdiği ateş aşk ateşidir.

Vuslat dünyada aşk ateşinin suyudur. Ateşi söndürür."

Tekrar gözlerini uzaklara dikti. Kartal bakışları ufukta donup kaldı. Bir süre hiç kımıldamadı. Aklına, evin arka duvarını yenilemek için yıktığında gül yapraklarıyla sıvanmış bülbül yuvası geldi. "İyi ama" dedi, "bülbül neden yuvasını gül yapraklarıyla sıvamıştı? İnsan âşık olduğu şeyi, böyle kullanır mı?"

Aynı sayfanın devamını okumaya başladı;

"Bazen bülbülün güle olan aşkı o kadar zirve yapar ki, bülbül gülün saçlarını yolar. Hiçbir yaprak kalmayana kadar, sinirini alana kadar yolar. Sonra yapraksız, goncasız dala bakar, ağıt yakar. Yolduğu yaprakları alır yuvasına taşır, duvarlarını gül yaprağı ile süsler. Yaptığı zulüm değil, sitemdir. Amacı aşkıyla yandığı güle ağıt yakmaktır. Sadece ağıt yakmak için bütün yapraklarını yolar.

Sonra gider, gonca gülün karşısına dikilir, yorgun düşünceye kadar güzel şarkılar söyler. Gönlünü alır gülün. Gonca, bülbülün sesiyle bütün acıları unutur, tekrar açmaya başlar."

Tekrar kitabı kapattı. "Evet!" dedi "Hak'kı severken hakiki âşık isen, bazen sitem etme hakkın vardır!"

Birden bir ayak sesi duydu. Döndü, yola baktı. Yorgun olduğu adımlarından belli olan bir genç, güneşin yakıcı sıcağından elini gözlerine siper etmiş kendisine bakıyordu. Kitabı hemen katladı, bez çantasına koydu. Kalktı, gelene doğru yürüdü.

Gelen Yusuf'tu.

Kasabadan ayrılarak hızla uzaklaştıktan sonra deliler gibi durmadan yürümüştü. Nereye gittiğini bilmiyordu. Yolda yürürken hem ağlıyor, hem de kendi kendine söyleniyordu. "Şimdi de beni anne katili ilan edecekler," dedi. Doyuran Göl'üne giden tepeye tırmandı.

Tırmanırken, annesinin ölmemiş olması için durmadan dua etmişti. Rüyasında gördüğü bilge gerçekse, onun yanına gidecekti.

Yoksa Müslüman bir köye sığınacaktı. Bir daha geri gelmeyecekti.

Uzun bir yolculuktan sonra Derman Babanın evine varmıştı. Kapılar açıktı. Kapıyı vurdu, ses gelmiyordu. Kafasını uzattı, içeri baktı, kimseyi göremedi. Daha sonra aşağılara göle doğru uzanan yola çıkarak buraya kadar gelmişti. Perişan bir halde, Derman Baba'ya on metre kala durdu. Derman Baba'yı baştan aşağı

süzmeye başladı.

"Aman Allah'ım! Rüyam gerçekmiş," dedi .

Kısa adımlarla yavaşça yaklaştı. Derman Babanın karşısına geldi, durdu. Yusuf, uzun boylu olmasına rağmen Derman Babanın çenesinde kaldı.

Derman Babanın tebessümü bütün güzelliğiyle yüzüne ve onunla birlikte, gözlerine yansıdı. Yusuf, bakışların altında eridiğini hissetti. Yok oluyordu. Ağzı dili tutuldu, dudakları iki gün susuz kalmış gibi çatlamaya başladı.

"Hoş geldin Yusuf, seni bekliyordum!"

Yusuf, "Hoş bulduk!" diyecekti, dudaklarını oynatamadı, dili damağına yapışmış, adeta kaynak olmuştu. Kendini zorladı, yine ağzını açmayı başaramadı.

Derman Baba, yanında getirdiği su tulumunu çıkardı,

Yusuf'a uzattı.

"Al bakalım, bir damla iç, damağını açılacaktır," dedi.

Yusuf, su tulumunu aldı, açılmayan dudaklarını hafifçe suladı.

Dudaklar açıldı, ağzına bir yudum su aldı, zorlukla yuttu.

Yutmasıyla her şey eskisi gibi normale döndü. Dili çözüldü, fakat dudaklarındaki çatlaklar kaldı.

"Size ihtiyacım var," diyebildi.

Derman Baba omuzlarını tuttu;

"Tamam, artık korkma. Dermansız hiçbir dert yaratılmadı.

Bekle, geliyorum," dedi, çevreye dağılan hayvanları toplamaya gitti. Yusuf, Derman Babanın arkasından baktı."Rüyam gerçek çıktı. Beni buraya bir mıknatıs gibi çekti," diye düşündü.

Buraya gelirken içindeki bütün sıkıntılar yok olmuştu. İçine huzur dolmuştu. Aradığını bulduğundan şimdi daha emindi.

Ne uykusuzluk, ne yorgunluk kalmıştı. Üzerindeki ağırlık, ye-

rini kelebekler gibi bir hafifliğe terk etmişti.

Derman Baba, hayvanları yukarı çıkan patikaya sürünce,

Yusuf'a çıkması için eliyle işaret etti. Daha beş dakika önce yürüyemeyen Yusuf, birkaç dakikada zirveye vardı. Derman

Babayı bekledi. Evin girişinde durdu, evi seyretti. Dağ başında, bu kadar muntazam bir yapıya şaşırmıştı. Her tarafı toprak sıva ile sıvanmış, kapısı çift kanatlı, her bir kanadın üzerinde el emeği ile yapılmış, demir tokmaklar, kapılar ardına kadar açıktı. Tuhaf, dedi, acaba içeride evde başka birileri var mı diye merak etti.

Birkaç dakika bekledikten sonra Derman Baba da hayvanlarıyla geldi. Hayvanları, çitlerle çevirdiği otlağa bırakıp geri geldi.

Yusuf, bahçedeki güllere dalmış, hayran hayran seyrediyordu.

Hepsi bir sıraya göre dizilmişti. Saydı, tam yedi renk gül vardı. Kapının girişindeki balkona yönelince, Derman Baba'nın kendisine tebessüm ettiğini fark etti. Uykudan uyanmış gibi durdu, ona bakamadı, gözlerini yere eğdi.

"Kapımız her zaman açıktır oğul! Evde benden başka kimse yoktur," dedi. Sonra evin önünde oturmak için tahtadan yaptığı kanepeye oturdu, Doyuran Gölü'nün eşsiz manzarasına baktı.

"Gel Yusuf'um, otur!"

Yusuf, kanepeye oturdu. Kafasını kaldırdı, Derman Baba'yı baştan aşağı süzdü. Rüyasında gördüğü bilgenin ta kendisiydi.

"Sen gerçek misin?" diye sordu.

Derman Baba elini Yusuf'un omzuna attı.

"Hiçbir varlık yalan değildir, Yusuf'um. Ne görüyorsan, ne duyuyorsan, ne hissediyorsan hepsi gerçektir. Varlık âleminde de, mana âleminde de ne varsa gerçektir."

"Peki, adınız da Derman Baba mı?"

"Öyle derler!"

"Sen Müslümanların bilgesi misin?"

Yusuf'un soruları Derman Baba'nın hoşuna gitti. Saf ve temiz bir yüreği var, diye geçirdi içinden.

"Her Müslüman bilgedir, Yusuf'um," deyince, Yusuf boynunu büktü. Çaresiz, kanatları kırılmış bir yiğit gibi kafası önüne düştü.

"Ben de Müslüman'ım ama daha hiçbir şey bilmiyorum. Benim halim ne olacak?"

"İnsan halleri hayatın labirentleridir. Bazı haller pişirir, bazı haller azdırır. Bazen aydınlığa çıkarır, bazen kör kuyularda bırakır.

Seninki, çok şükür pişiren haldir oğul! Hele baştan anlat, bilelim! Başını anlayalım, sonunu da yalnız Allah bilir," dedi ve Yusuf'un ellerini avuçlarına aldı. Evin hemen önünde kendi elleriyle yaptığı, havanın sıcak olduğu günler Doyuran Gölü'nü seyrettiği tahta kanepeye oturdular.

Yusuf'un gönül kapısını hafifçe araladı, içeri girdi. Yusuf'un gönül hanesinde yıkılan, viran olan hanelere göz attı.

Yusuf hayatını anlatırken, Derman Baba gezintisine devam etti. Yusuf derdini anlatırken öyle dalmıştı ki, Derman Baba'nın elini bırakıp içeri, serin bir gül şerbeti yapmaya gittiğini bile duymadı.

"İşte böyle Derman Baba! Şimdi ben neye yanayım. Anneme mi, babamın yalanına mı, sevdiğime mi? Bir de anne katili damgası yedim. Sırtımda bu kadar yük varken, insafsızlar sırtıma bir çuval da tuz yüklediler."

Derman Baba içeriden getirdiği serin şerbeti, Yusuf'un eline usulca verdi. Dalıp giden gözlerine baktı. Elini ensesine götürdü, ensesinden tuttu, kendine çekti.

"Annen de doğrudur, baban da Yusuf'um. Kristina da üvey

kardeşindir. Dolayısıyla babanın bir yalanı ile arapsaçına dönen olay, şimdi aydınlanmış oldu. Sen boşuna kendini yoruyorsun.

Eğri giden bir iş düzelmiş. Şimdi sana düşen, kabullenmeyi başarmak, yeni bir hayata başlamaktır."

"Şimdi beni anne katili biliyorlar. Hâlbuki ben dokunmadım.

Hatta ağlaması beni ikna etti. Annem olduğunu bana hissettirdi. Ben onu bir daha görüşmek üzere odada bırakıp çıktım."

"O konuda Allah'a güven, Allah masum hiçbir kulunu zan altında cezalandırılmasına razı olmaz. Korkma!"

Derman Babanın sözleri Yusuf'a güç verdi. Bütün korkuları yok oldu. Bütün endişeleri uçup gitti. Derman Babaya dönüp mahzun ve mahcup gözlerle baktı.

"Peki dinim ne olacak? Ailem Hıristiyan olduğuna göre, ben

Hıristiyan doğmuşum demek. Ama ben hep kendimi Müslüman gibi gördüm. Bu yüzden kiliseye gitmedim. Müslüman birini görüp dinimi öğrenmek istedim."

"Yusuf'um! Unutma, her doğan çocuk Müslüman doğar.

Sonradan doğduğu çevrenin dinine bilmeyerek geçer. İkincisi, sen hangi dini kendine yakın buluyorsan onu seç. Bu konuda zorlanma!"

Yusuf heyecanla tekrar Derman Baba'ya döndü. Bir çocuk sevinciyle;

"Ben Müslüman olmak istiyorum Derman Baba," dedi.

Bilge Yusuf'a tebessümle baktı.

"Müslümanlık gönül işidir. Zor yoktur. Hırs yoktur. Kişi hırsına, inadına kapılıp kendine din seçemez. Ayrıca Müslümanlık hem çok zordur, hem de en kolay dindir. Vücut dünya yükünün altında daima inler, ruh ise özgürdür. Bir kelebek gibi hafifler. Zorluğu, hayatın bütün zorluklarını peşinen kabul etmeni istemesidir. Kadere inanmak lazım. Allah' a âşık olmak lazım. Yani,

dilde değil gönülde kabul etmek gerek.

Kolay olan ise; her şeyin mutlak mantıklı bir açıklamasının olmasıdır. İslam dini, özgürlük dinidir. Dünyayı sana dar eden aşırı istek ve arzulardan seni kurtararak kolay, mütevazı bir hayat sunar. Seni hırstan kurtarır. Geçici yalan dünyaya tapmaktan kurtarır. İslam'ın bu yönü, inanan kişiye, hem bu dünyayı cennet eder, hem de ahreti…

Sen önce düşün, karar ver, sonra tercihini söylersin. Hıristiyan olsan bile benim sana karşı davranışım bundan farklı olmaz, bunu unutma!"

Yusuf, içindeki fırtınalarla kendini buraya zor atmıştı, şimdi içindeki bütün çıkmazlar gül bahçesini gösteriyordu. Yakaladığı sonsuz saadeti terk etmeye, bırakmaya hiç niyeti yoktu.

Daha birkaç saat geçmesine rağmen, şimdiden dertlerinden kurtularak özgürleşmişti.

"Derman Baba, kader dedin de aklıma geldi. Şimdi, babamın yalanı olmasaydı, ben kendimi Müslüman hisseder miydim?"

"Sana Allah tarafından hidayet edilmişse, başka şeyler de seni bize getirirdi. Müslüman olmak kişinin iradesiyle olan bir tercih değildir. Tamamen Allah'ın bir hediyesi, bir lütfudur!"

"Bu kader değil mi?"

"Elbette kader…"

"Öyleyeyse neden önüme iki tercih koyuyorsun?"

"Çünkü içinde herkese inat Müslüman olmak vardı."

"Evet, vardı. Ama şimdi yok oldu. Kimseye inat edecek halim de kalmadı. İnat edeceğim insanların da kendilerince haklı yönleri var."

"Hah, bak ilk sınavı verdin, Yusuf'um. Düşmanına gül atmaya başladın. İşte Müslümanlık budur. Çevresindeki insanlarla uğraşmak yerine kendisi ile uğraşır. Kendi yanlışlarıyla savaşır. Nef-

sinin acı meyve veren fidanlarını gör, onları buda, yararlı meyve veren bir ağaç olması için ona aşı yap! Gerçek Müslüman hep savaş halindedir. Savaşı bitmez. Son nefesine kadar cihat eder."

"Cihat nedir dedem?"

"Cihat mücadeledir, savaştır. Birçok cihat vardır. En büyük cihat sadece kendi nefsiyle, kendine ait kötü alışkanlık ve isteklerle savaşmaktır."

Biz Osmanlı Yörükleri bu dağlara, bölgeye böyle yayıldık.

Sevgimiz tek sermayemiz oldu. Fakat ne yazık ki, büyük göçle herkes buraları terk edip gitti.

Yusuf, şerbeti elinde unutmuştu. Kendini o kadar konuşmaya vermişti ki, sanki yıllardır ruhu çöllerde susuz kalmıştı. Sonra çölün ortasında yerden fışkıran buz gibi billur bir suya kavuşmuştu.

Eline baktı, şerbeti fark etti. Şerbetten bir yudum aldı.

Nefis bir tadı vardı. Daha önce bu tatta bir şey içmemişti.

"Müslümanların içkisi bu mu?" diye sordu. Derman Baba, geniş kanepede bağdaş kurdu. Tebessüm etti.

"Müslümanlar, alkollü olmayan, helâl olan bütün nimetleri yiyebilir, doğada yetişen yararlı otların, meyvelerin, sebzelerin suyunu içebilir, Yusuf'um."

"Alkol neden yasak?"

"Dedim ya, İslam, insanın, hayvanların, bitkilerin hayatını sağlıklı kılmak için her şeyi düşünmüş. Alkol, insanların sağlığı için zararlı olduğu için yasaklanmış."

"Hıristiyanlar neden zararlı olduğu halde içerler?"

"Gerçek anlamda Hıristiyanlıkta da yasaktır. Ancak Hıristiyanlık Hz. İsa'dan sonra birçok orijinal yönünü kaybetti. Daha doğrusu, kötü niyetli din adamları kutsal kitaplarıyla oynadılar.

Bu nedenle Allah, Kuran-ı Kerim'i indirdi. Bu sefer, insanların bozmaması için, bizzat Allah, Kuran-ı Kerim'i koruyacağını söyledi."

"Siz İsa Mesih'e inanıyor musunuz?"

Derman Baba elini kalbine götürdü.

"İsa (a.s)'a inanmayan Müslüman olamaz," deyince Yusuf şaşkınlıktan nerdeyse küçük dilini yutacaktı.

"Peki, Hıristiyanlar neden bizim peygamberi kabul etmiyor?" derken "Bizim peygamber!" sözü Derman Baba'yı öylesine mutlu etti ki, ellerini açtı, "Allah'ım, sana şükürler olsun!" dedi. Sonra Yusuf'un sorusuna cevap verdi;

"Onlar, kabul etmiş olsa hepsi Müslüman olurdu oğul! İnşallah onlar da bir gün kabul eder, saadete ererler!"

Sorularına aldığı cevaplar bitince, Yusuf sustu. Derman

Baba, karşısındaki henüz hiç şekil almamış fidanı istediği kıvama getirmek için, kalktı, yemek hazırlığına girişti. Yusuf, ona yardım etti. Yemek yaparken, Derman Baba anlattı, Yusuf dinledi. Yusuf'un artık hiçbir derdi kalmamıştı. Derman

Babanın yanında kaldığı her an bütün hücreleri yeniden şekil alıyordu.

* * *

Bayan Talina komadan çıkamamıştı. Hapları aldıktan sonra uzun biz zaman geçtiği için, midesi yıkanmasına rağmen kurtarılamamıştı.

Koridorda bekleyen Boris, ölüm haberini bir hastabakıcıdan aldı. Haberi aldıktan sonra bir süre dondu kaldı. Hastabakıcı,

Boris'in şoka girdiğini görünce bir sandalyeye oturttu.

Yaşlı adam, üst üste gelen olaylara daha fazla tahammül edememişti. Sakinleştiriciyi veren doktor, tansiyonunu kontrol etmeden iğne yapmıştı. Hastaneye yeni gelen genç doktor,

Boris'in iğnenin etkisi ile uyuduğunu sanmıştı. Yüksek tansiyon beynine vurmuş, kısmi felç geçiriyordu.

Hastabakıcı ara sıra odaya girip kontrol ediyordu. Bir ara

Boris'in uyanmamasından dolayı şüphe etti. Bir şeylerin ters gittiğini hissetmiş gibi, yanına yaklaşıp, nabzına baktı. Nabzının oldukça yavaşladığını görünce tekrar doktora haber verdi.

Doktor, rahatsız edildiği için hastabakıcıya kızdı. Hastabakıcı ısrar edince sinirli bir şekilde oturduğu koltuktan kalktı, hastabakıcıya ters ters bakarak, Boris'in odasına yöneldi. Odaya kızgın bir şekilde girdi. Önce nabzına baktı. Nabız atışlarını anormal görünce, hemen tansiyonunu ölçmeye başladı. Tansiyon ölçülerine bakar bakmaz, aceleyle odadan çıktı, tecrübeli yaşlı hemşireyi çağırdı.

Birlikte bir daha kontrol etiler. Hemen bir iğne yaparak tansiyonu kontrol altına almaya çalıştılar. Doktor, Boris'in ayakaltına iğne batırdı. Sol ayağı tepki verdi, fakat sağ ayağı tepkisiz kaldı. Boris'in kısmi felç geçirdiğini anlayan doktorun eli ayağı birbirine karıştı.

Boris hâlâ derin bir uykuda, hayatta kalma mücadelesi veriyordu.

* * *

Bayan Zaklina'nın olan bitenlerden haberi yoktu. En son,

Pavlo, Talina'nın öldürüldüğünü söylemişti. Daha sonrasını merak etmemişti. Bayan Talina'yı görmek istemiyordu. Bu nedenle kızıyla evde kalmışlardı. Onlar hâlâ Boris ile Yusuf'un hastanede olduklarını sanıyorlardı.

Hastaneden biri haber verdiğinde, pederle konuşuyorlardı.

Pedere olanları anlatıyorlardı. Kristina, pedere bir şey içip içmeyeceğini sorarken kapı çalınmıştı. Kristina kapıyı açınca karşısında bir hastabakıcı ile karşılaşmıştı. Hastabakıcı fazla abart-

madan, Boris'in hastanede yattığını uygun bir dille anlatmaya çalıştı. Kristina, Pavlo'nun getirdiği ölüm haberini teyit etmek için Bayan Talina'yı sordu.

Hasta bakıcı Bayan Talina'nın komadan kurtulamadığını, öldüğünü söyledi. Ardından babasının kötü olduğunu, hastaneye gelmeleri gerektiğini ekledi.

Salonda söylenenleri duyan Bayan Zaklina ve peder koşarak, hastabakıcının yanına geldiler. Evde bir gürültü koptu. Bir telaşla, anne-kız hastaneye gitmek için dışarı çıktılar. Peder de onlarla birlikte gitmeye karar verdi, arkasına düştü.

Bayan Zaklina, karanlık sokakları hızla geçerken ayağından bir ayakkabısının çıktığını fark etmedi bile… Daha dün konuşmak istemediği, öfke kustuğu kocası için aklı başından gitmişti.

Sokakta tanıdıkların şaşkın bakışları arasında hastanenin kapısına vardılar.

Bayan Zaklina, nefes nefese kalmıştı. Hastane kapısından girdikten sonra gözleriyle Yusuf'u aradı, bulamadı. Hastabakıcıya Boris'in odasını sordu. Hastabakıcı göstermek yerine bizzat önlerine düştü, ikinci kata çıktılar. Koridorlardan geçerek

Boris'in odasına girdiler.

Boris, uyanmış, hiç kımıldamadan tavanı seyrediyordu. Karşısında karısını, kızını görünce gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

Yüzünün bir tarafı tamamen sarkmıştı. Konuşamadı. Kristina, babasına sarıldı, ağlamaya başladı. Bayan Zaklina yatağın diğer başında Boris'in felçli kollarını eline aldı, kızına eşlik ederek ağlamaya katıldı.

Peder içeri girer girmez, Bayan Zaklina ve Kristina'ya kızdı.

"Hastanın moralini ağlamakla daha da bozuyorsunuz!" deyince ağlamayı kestiler.

Pederin geldiğini gören doktor içeri geldi. Boris'in durumu

hakkında bilgi verdi. Bir iki gün hastanede yatması gerektiğini, sonra evde tedavinin sürmesinin şart olduğunu anlattı. Bayan

Zaklina, doktora Yusuf'u sordu. Doktor, kafasını salladı.

Yusuf'u görmediğini söyleyince Kristina ile annesi Boris'e baktılar.

Boris sadece ağlıyordu. Başka hiçbir tepki vermedi. Anne kız iyice endişelenmeye başladı.

Doktor, Bayan Talina'nın hap içerek intihar ettiğini, kendilerine geç getirildiği için kurtaramadıklarını anlattı.

Bayan Zaklina'yla kızı bu haberi duyunca neredeyse doktoru kalkıp öpeceklerdi. Yusuf'un katil olmadığını öğrenmişlerdi.

Bütün olumsuzlukların üzerine bu haber iyi gelmişti.

Boris bir şeyler söylemek istedi; fakat dili dönmedi. Peder bir kâğıt getirdi, yazmasını söyledi. Boris, Yusuf'u sordu, herkes kafasını sallayınca tekrar ağlamaya başladı. Sonra pederden

Bayan Talina'nın törenle gömülmesi için yardım istedi. Peder memnuniyetle kabul ederek, Bayan Talina'nın defnedilmesi görevini üstlendi.

Boris yazıyla, "Yusuf'u bulun lütfen! Onu boş yere suçladık.

Suçladığımız için kaçtı," dedi.

Bayan Zaklina, yalvaran gözlerle tekrar pedere baktı, bakışlarıyla yardım istedi. Peder, Yusuf'u bulma konusunda söz vererek odadan ayrıldı. Ailenin başında karabulutlar eksik olmuyordu.

Önce zavallı Talina, yıllar sonra oğlunu tam bulmuşken, hayatını kaybetmişti. Diğer yandan Boris, doktorların dikkatsizliği yüzünden kısmi felç geçirmişti. Buna bir de Yusuf'un ortadan kaybolması eklenince, her şey altüst olmuştu.

* * *

Derman Baba, akşam yemeğini hazırladı. Hazırlarken, Yusuf yanından hiç ayrılmadı. Derman Baba'nın yemek yapışını izledi.

Kasabada olanlardan habersiz, geceyi Derman Baba ile geçirecekti.

Yaşına rağmen çevik hareketlerle, bir yandan eski usul ocağa odun attı, sonra ocağın üzerine kalın demir mazgalı koydu.

Tavayı getirdi, taze tereyağından bir kaşık ekledi, yağ kızarırken yumurtaları hazırladı. Yumurtaları tek tek büyük bir ustalıklabir vuruşla tabağa kırdı. Sonra tahta kaşıkla bir güzel çırptı, tavaya boşalttı. Yumurtalar pişerken Yusuf'a tahtadan yer sofrasını nasıl kuracağını tarif ederek, sofrayı hazırlattı.

Yusuf, kendisini rüyada sandı. Kaç gündür yatmadığı halde, sanki uykusunu almış, yeni uyanmış gibi kendini dinç hissediyordu.

Derman Baba, bakraçtan bir tabak yoğurt doldurdu, sofraya koydu. Yusuf'un kurduğu sofra hoşuna gitmişti. Yusuf'a baktı, tebessüm etti;

"Haydi Yusuf'um! Rabbim bu akşam bize bu büyük nimeti nasip etti. Hem şükredelim, hem nasiplenelim," dedi.

Yusuf sofraya oturdu, Derman Baba'nın ilk olarak yemeğe başlamasını bekledi. Derman Baba onun bu hareketine gülümsedi.

"Neden başlamıyorsun oğul?" diye sordu.

"Sizi bekliyorum," dedi Yusuf ve Derman Baba'ya baktı.

Derman Baba ekmeği kopardı, küçük bir parçayı tavaya bandırdı.

"Bismillahirahmanirrahim!" dedi ve yemeğe başladı.

Yusuf, Derman Baba'nın dediklerini ilk defa duymuştu. Söyleyemediği için mahcup oldu, yüzü kızardı.

Derman Baba, Yusuf'a baktı, utancın yanaklarına vurduğunu

görünce dayanamadı;

"Yusuf'um, Müslümanlar yemeğe başlamadan "Bismillah" der. Yani Allah'ın adıyla diyerek Allah'ımızın verdiği nimeti, onun ismini anarak yemeye başlar. Yemeği bitirince "Allah'ım, verdiğin nimetler için sana teşekkür ederiz," anlamını içinde taşıyan, "Çok şükür, Elhemdülillah" derler. Ee, anlat bakalım, bizi rüyada gördüğünü söyledin. Rüyan hayır olur, inşallah!"

"Ben sizi iki kez gördüm dedem. Birincisi rüyama geldiniz, ikincisinde ise tam hayatıma son verecekken sesinizi duydum."

"Neden hayatına kıymak istedin?"

"Babama kızdım. Çıkış yolu bulamadım."

"Ölümü çıkış yolu mu sandın?"

"Öyle değil mi dedem?"

"Değil oğul! Allah'ın verdiği canı ancak Allah alır. Ölüm zamanını o belirler. Hiç birimizin doğumumuzu belirleme hakkımızın olmadığı gibi ölümümüzü de belirleme hakkımız yoktur.

Müslümanlıkta intihar yasaklanmıştır."

"Yasak mı?"

"Evet oğul!"

"Peki, siz nasıl oraya geldiniz?"

"Beni gördün mü?"

"Hayır, dedem, görmedim ama sesiniz geldi."

"O ses, benim değil, ilahi bir uyarı ile benzetmedir."

Yusuf, şimdiye kadar hiç duymadığı sözleri duyuyordu. Her geçen dakika, Derman Baba'ya olan hayranlığı daha da artıyordu.

Onun yanında duyduğu tarifi imkânsız huzur ve güveni şimdiye kadar hiç tatmamıştı.

Derman Baba kalktı, ekmeği ocakta hafifçe ısıttı, kızarmış tarafını kopardı, Yusuf'un önüne koydu. Bu, Yusuf'un gözünden

kaçmadı. Ailesi dışında ilk defa ona önem veren birini bulmuştu.

İlk defa onu horlamayan, tam tersine kıymet veren birine rastlamıştı.

Artık Müslüman olmak için sabrı kalmamıştı. Derman

Baba'ya yalvaran gözlerle baktı;

"Dedem, artık düşünecek ne kaldı! Ben huzuru buldum; gözüm, gönlüm aydınlandı. İlk defa yüzüm gülüyor. Bunu bana çok mu görüyorsun? Beni yine karanlık bir dünyaya mı göndereceksin?

İznin olursa, ben artık Müslüman olmak istiyorum," diye sitem etti.

Derman Baba, Yusuf'un bu içten sözlerine o kadar duygulandı ki, yaşlı yüreği dayanamadı, gözlerini yumdu, Allah'a şükür etti, ağlamamak için kendini zor tuttu.

"Yusuf'um, sana bu ismi kim verdi?"

"Babam Sofya'daki Müslüman arkadaşına sormuş, "Bana bir

Müslüman ismi söyle!" demiş, o da "Yusuf" demiş. Babam yalanına "Yusuf!" ismini kılıf olarak uydurmuş. Rüyamda siz bana

Yusuf'un hikâyesini sordunuz. Bana anlatır mısınız, Yusuf'un hikâyesi nedir?"

Derman Baba, Yusuf'un tabağına baktı, yemeği öylece duruyordu.

"Yusuf'um, isminin hikâyesini öğrenmeye daha var. Sana ismi veren kişiye gelince… iyi ki anlamını söylememiş. Bazen ismin anlamı yaşanarak öğrenilir," dedi ve sessizce yemeğe devam ettiler.

Yusuf, annesinin yemekleri dâhil olmak üzere, şimdiye kadar böylesine lezzetli yemek yememişti. Utanmasa Derman Baba'dan, bir daha isteyecekti.

Yemekten sonra, Derman Baba, elinde bir ibrik ile abdest al-

maya başladı. Hem abdest aldı, hem de abdestin anlamını söyledi.

Abdestten sonra namazı anlattı. Ardından, Yusuf'un da abdest almak isteyip istemediğini sordu. Derman Baba, içeride ibriği doldurdu, geldi, Yusuf'a kollarını dirseklerinin üzerine kadar sıvamasını söyledi. Derman Baba hem tarif etti, hem de suyu döktü. Yusuf abdest alıp havluyla kurulanırken Derman

Baba Yusuf''a tasavvuf dilinden İslam'ı anlattı:

"Din aşksız olmamalı, oğul! Aşksız din, sadece insanı yıldızlara götüren merdiven olur, o kadar. Aşkla birlikte din yaşanırsa, yıldızlara merdiven olmakla kalmaz, âlemlere yolculuk yaparsın," dedi.

Yusuf, Derman Dede'ye baktı, merak ettiği bir soru sordu.

"Dedem, neden Müslümanlara karşı düşmanlık besleniyor?"

Derman Baba, tebessüm ederek Yusuf'un saçlarına dokundu, şefkatle okşadı:

"Oğul," dedi ve derin bir nefes aldı. "İnanmayanların inananlara sataşmasında mutlaka bir parça kıskançlık vardır. Keşke bütün insanlar Allah'a inansaydı… O zaman dünya cennete dönerdi.

Sevmek dediysek, öyle bir kıza âşık olmak değil oğul, Allah'a âşık olmak gerçek aşktır. Gerisi hevestir; zaman gelir, hevesler, arzular doyar; aşk dediğimiz aldatıcı duygu da biter gider. Müslümanları hor görenlere karşı sakın kin duyma! Aslında onlara acımak lazım. Asıl yoksul onlardır. Çünkü Allah'ın lütuflarının farkında değiller. Başkalarına bakmak yerine sen kendine bak!

Yüreğin Allah sevgisiyle dolarsa; yılana başka, çıyana başka, hırsıza başka, katile başka bakmazsın. Sadece acırsın. Çünkü onlar düştükleri kötü durumun farkında olmayan zavallılardır.

İnsanın sevgi üzerine yarattığını bilmek, şartsız, önyargısız sevmeyi sağlar. Böceklerden, Kehkeşanlara kadar uzanan bir sevgi… İslam'ın özü, özeti budur, başka kelimeler araya sokma-

ya gerek yok. Kâinatı sevebilmek için, önce onu yaratanı sevmek gerek.

Dinsizlerin ölüm korkusu, ölüme direnmeleri, Allah'ı daha sevmeyi başaramadıklarını gösterir. Ölüme tebessüm eden, ruhunun ölümsüz olduğuna inanan kişidir. Zaten o yüzden öleceği için üzülmez. Onun için İslam özgürlüktür dedik ya!

İnanmayan insan ölüme karşı daima hırçın olur. İnanmayanların hırçınlığı, oyuncaklarını beğenmeyen çocuklara benzer.

Oyuncak değiştirmeyi severler. Oyuncak değiştiren çocuklar daima daha hantal ve tehlikeli oyuncaklara yönelirler.

Dinsizlerin da yaptığı bu…"

İnanan kişi kendini bedbaht görmemeli; çünkü inanan için bedbahtlık olmaz. Müminlerin mutluluklarını engelleyen tek ıstırap, inanmayanlara karşı duydukları merhamettir. Yani, herkese, her şeye merhamet; ama inanmayana daha fazla…"

Derman Baba bunları anlatırken abdest bitmiş, içeri gelmişlerdi.

Abdestin önemini Yusuf'a söylemek için ilginç bir soru sordu.

"Yusuf'um, sen silah taşır mısın?" diye sorunca Yusuf irkildi.

"Ben silah sevmem, dedem!"

Derman Baba gülümsedi;

"Olmaz! Mutlaka silahın olması lazım, Yusuf'um. Görüyorsun, zaman kötü, her taraf tehlikelerle dolu…"

"İyi ama ben kimseyi vuramam. Silah olsa da kullanamam."

"Kullanman için değil, kendini koruman için!"

"Kendimi korurken mecburen vurmak gerekmez mi?"

"Benim dediğim silah, karşıdakini vurmaz, sadece seni korur," dedi ve Yusuf'un tepkisini görmek için yüzüne baktı. Yüzündeki şaşkınlığı görünce gülümsedi. Onu daha fazla yormamak için ko-

lunu boynuna sardı ve içeri götürürken açıklama yaptı.

"Müslüman'ın silahı abdesttir oğul! Abdest, , hiçbir silahın işlemediği zırhtır."

Yusuf şaşkınlıktan hâlâ Derman Babaya bakıyordu. Derman

Baba, Yusuf'un anlamakta güçlük çektiğini görünce, konuyu kapatmak istedi.

"Bu kadarını bil yeter! Gerisini zamanla anlarsın! Bundan böyle abdestsiz gezme! Bu benim sana ilk nasihatimdir."

"Senin nasihatin, benim için kutludur, dedem. Bundan böyle abdestsiz adım atmayacağım."

Birlikte Hak'ka yürümeyi öğrenmek için odaya girdiler. O gece Derman Baba namaz kıldı, Yusuf seyretti, Yusuf'a namazı anlattı, namazın insan ruhunun tek huzur kaynağı olduğunu izah etti. Sonra iki rekât beraber kıldılar. Derman Baba duaları sesli okudu, namazdan sonra anlamlarını açıkladı.

Yusuf'un yıllardır aç kalan ruhu doymak bilmiyordu. Derman Baba anlattı, o dinledi. Dinledikçe bütün hücreleri yeniden doğmuş gibi tazelendi.

Gecenin ilerleyen saatlerinde Derman Baba, Yusuf'u daha fazla yormamak için, yer yatağı hazırlayınca Yusuf itiraz etti;

"Sabaha doğru kasabaya döneceğim. Ne olur, bu zamana kadar yatmayalım, konuşalım," diye yalvardı.

Derman Baba, o kadar memnun oldu ki, yüzünde güller açtı. Yusuf'a baktı, onu kanatsız bir kuşa benzetti. Hırpalanmış taşlanmış, kanatları yaralı bir kuş…

"Peki, Yusuf'um, dediğin gibi olsun. Şimdi söyleyeceklerimi iyi dinle! Dinle ki, buraya geldiğin gibi aklın karışmasın! Döndüğünde baban ve annenle ilgili kafanda bir şüphe kalmasın."

Daha önce anne ve babasının isimleri geçtiğinde nefretle bakan Yusuf, şimdi tebessümle karşıladı;

"Hayır, dedem, artık şüphem yok. Zaten babamın ve annemin bana bakışlarından, bana yürekten davranışlarından gerçekten babam ve annem olduklarını hissetmiştim. Fakat nefsim, bana engel oluyordu."

"Ya Kristina? Ona karşı nasıl davranacaksın?

"O benim kardeşimdir. Ama mümkün derece birbirimizden uzak kalmaya çalışacağız. Ne yapalım, kader böyle çizmiş. Keşke baştan kardeş bilseydim. Aklıma geldikçe kendimden utanıyorum.

Allah bizi korumuş!"

"Hah, işte en önemli nokta burasıdır. Allah sizi sevdiği için yanlış yapmanızı engelledi. İslam'da baba ve anne her şeyin önünde gelir. Onlara saygı Allah'a saygı sayılır. Onun için peygamber efendimiz, "Cennet annelerin ayakları altındadır," demiştir.

Onları incitirsen Allah'ı da incitmiş olursun. Anne baba hakkı asla ödenmez. Sana, anne ve babaya nasıl davranacağını İslam'a göre anlattım, şimdi sana düşen onları hoş tutmaktır. Babanın yalanı, sana hayat boyu ders olsun. Bir yalanın nelere mal olduğunu gördün, Yusuf'um!

Ama her şeyde bir hayır vardır. Bak, sen de Müslüman oldun.

Yüce Peygamberin ümmeti olmak kolay değildir. Bir nasiptir.

Bir hediyedir. Bir lütuftur. Can-ı canana giden müjdeli yoldur.

Sana bir şey daha söyleyeyim. Bir Müslüman'ın bir yakını ölünce sabreder. Onun için dua eder. Arkasından ağlamaz.

Hepimizin anne babası vardı, hepsi de Allah'a gittiler. Hayırlı evlat, ölenin arkasından dua eder. Unutma!"

Derman Baba konuştu, Yusuf'ta ruhunun ve bütün hücrelerinin programı değişti, yeni bir yol, yeni bir boyuta taşındı. Yusuf,

Derman Baba'yı dinledikçe, bakışları, davranışları yeniden

şekillendi. Edebin kapısını aralayarak, imanı bir kelebek gibi usulca kanatlarından yakaladı. Sonra kalbinin içerisinde imana engel olan her ne varsa temizledi. Gönlünü Hz. Muhammed

Mustafa'nın nurundan Allah'ın aşkına sırça saray yaptı, oraya oturttu. Zaman bir su gibi akıp gitti. Farkında olmadan sabahı etmişlerdi.

Şafak sökmek üzereydi. Derman Baba, Yusuf'a hayranlıkla baktı;

"Eee oğul, demek ki Yusuf'un anlamını öğrenmek istiyorsun," diye takıldı.

Yusuf, mahzun bir bakışla "Evet !" dedi ve ekledi, "Bir de

Yusuf'un hikâyesini de dinlemek isterim!"

Derman Baba Yusuf'a baktı, kafasını salladı.

"Yusuf'un hikâyesini sonra anlatacağım. Onu anlatmaya daha var oğul! Sana Yusuf'un hikâyesini anlatırsam, kendini onun yerine koyarsın. Ama unutma ki, kervanlar her zaman yolunu şaşırmaz oğul! Hele şimdilik Yusuf isminin anlamını söyleyelim, sonrası Allah Kerim'dir. Yusuf, güzelliğin, saflığın, sabrın, Allah'a güvenin anlamlarını içinde taşır. Yusuf, insanda var olan, istek ve arzulara gem vurma timsalidir. Hadi şimdi sabah namazını kılalım. Namazları sana anlatırken, sabah namazının özel bir yeri olduğunu söylemeyi unuttum.

Sabah namazı, diğer namazlardan zaman olarak zor olduğu için feyzi de büyüktür. Sabah namazının manevi kıymeti, tahmin edilemez. Çünkü sabah uykudan uyanır uyanmaz

Allah'ın huzuruna durmak, Allah'ın hoşuna gider. Namazdan sonra yolcusun. Ne zaman istersen gelirsin. Daha kat edecek çok yol var, Yusuf'um," dedi. Sonra çıktı, evin önünde ezan okumaya başladı.

Derman Baba ezan okurken, Yusuf, derin bir huşuya daldı ve

gözyaşlarını tutamadı.

Artık aradığını bulmuştu. Babasına hep kızmıştı ama şimdi ona çok teşekkür ediyordu.

* * *

O gece peder ve Bayan Zaklina kasabada bakmadık yer, sormadık kimse bırakmamıştı. Bütün çabalarına rağmen Yusuf'u bulamamışlardı. Yusuf'un artık kaçtığından şüpheleri yoktu.

Gün ışımıştı ama Zaklina uyumamıştı. Sabaha kadar

Yusuf'un nereye gittiği haklında Kristina ile konuşup durmuşlardı.

Kristina, iki günden beri yemek yememiş, iki büklüm olmuştu.

Bir köşeye büzüşmüş, konuşmadan öylece oturuyordu. Artık

Yusuf'un kardeşi olduğunu kabul etmişti.

Salonun bir köşesine sinmiş, gözleri dalıp gidiyordu. Tek kanadı kırık bir kelebek gibi, sabaha doğru oturduğu yerde uykuya daldı. Babasını hastanede bırakıp gelmişlerdi. Yusuf'un kaybolması, onu derinden etkilemişti.

Bayan Zaklina'nın ayağa kalkacak gücü kalmamıştı. Ortalığın aydınlandığını görünce zorlukla ayağa kalktı. Yusuf'un kaybolması, eşinin hastalanmasını unutturmuştu.

Karakola başvurmaktan başka çaresi kalmamıştı. Aklına asker Kiro geliyordu. "İnşallah korktuğum gibi değildir" diye içinden geçirdi. Önce Kristina'yı oturduğu yerden uyandırdı, kanepeye yatırdı. Sonra dışarı gitmek için salondan çıktı. Hava aydınlanmış, güneş doğmak üzereydi.

Ayakkabılarını giyerken kapı çalındı. Korktu. Kötü bir haber almaktan ürktü. Eli titreyerek kapının kolunu çevirdi. Karşısında

Yusuf'u bulunca ağlayarak sarıldı. Kristina da kapı sesine uyanmış, ayağa fırlamıştı. Annesinin Yusuf'a sarılıp ağladığını görünce o da ağlamaya başladı.

Yusuf, ikisini de sakinleştirmek için önce salona geçmek istedi.

Ayakkabılarını çıkarıp salona geçti, ikisini de yanına aldı.

"Tamam, tamam, geldim. Merak edecek bir şey yok!"

Bayan Zaklina Yusuf'a sitem etti;

"Nerdeydin oğlum, bizi meraktan öldürecek misin? İnsan bir haber bırakmaz mı?"

"Ben Müslüman olmaya gittim," deyince salonda önce soğuk bir rüzgâr esti. Kristina ile annesi birbirine baktı. İkisi de anlamsız bir yüz ifadesiyle tekrar Yusuf'a döndüler.

Yusuf çocuklar gibi sevinçliydi. Mutluluk gözlerinden okunuyordu.

O eski somurtkan Yusuf gitmiş, yerine bambaşka biri gelmişti. Annesini ve Kristina'yı sağına soluna oturttu. Büyük bir heyecanla neler yaşadığını, Derman Baba ile tanışmasını, yemeği, namazı, Müslüman oluşunu neşe içinde anlattı.

Sözünü bitirince Bayan Zaklina kafasını önüne eğdi.

Yusuf'un Müslüman olmasına hiçbir yorum yapmadılar; ama memnun olmadıkları yüzlerinden okunuyordu.

Yusuf'un aklından annesi çıkmamıştı. Sormaya korktu.

Önce kendini savundu:

"Bari siz bana inanın, nolur! Ben Bayan Talina'ya bir şey yapmadım!" dedi ve Bayan Zaklina'ya baktı. Bayan Zaklina

Yusuf'u kendine çekti, kafasını göğsüne getirdi ve alnından öptü:

"Biliyorum oğlum, biliyorum! Sen beklemeden gitmişsin!

Hastaneye kaldırıldı. Kadın zehirlenmiş," deyince Yusuf sevinecek mi yoksa üzülecek mi bir an şaşırdı. Elini açtı, "Allah'ım sana şükürler olsun. Demek yaşıyor," dedi.

Kristina hâlâ kafası önünde kendi dünyasında dalmış gitmişti.

Konuşulanların hiç birini duymuyordu.

Bayan Zaklina, iki dudağının arasında çıkmaya hazır acı haberi söyledi.

"Yusuf, annen…" dedi ve durdu.

Yusuf, Bayan Zaklina'nın söyleyişinden şüphelendi.

"Öldü, değil mi?"

Bayan Zaklina sadece kafasıyla onayladı, cevap vermedi.

Yusuf'un aklına Derman Baba'nın söyledikleri geldi. Yakınlarından biri ölünce, dua etmek gerektiğini söylemişti. Elini açtı, içinden geldiği gibi dualar etti. Bayan Zaklina, Yusuf'u ilk defa dua ederken görüyordu. Kendileri gibi değil, Müslümanlar gibi ellerini açarak dua ediyordu.

Yusuf yüzünü elleri arasına aldı;

"Benim yüzümden oldu. Ben, bana biraz süre verin, düşüneceğim, demiştim. O da benim geri gelmeyeceğimi sanmış," diye ağlamaya başladı. Ağlarken Derman Baba'nın sözünü tekrar hatırladı, sustu. Etrafına baktı;

"Babam nerede?" diye sordu tereddütle.

Bayan Zaklina, Kristina'ya baktı, bunu da sen söyle dercesine işaret etti. Kristina, eliyle Yusuf'un yanaklarındaki gözyaşlarını sildi;

"Babam hastanede. Kısmi felç geçirdi. Şimdi biraz iyi… Az sonra hep beraber gideriz," deyince Yusuf, hiç sesini çıkarmadan kalktı, abdest almak için banyoya yöneldi.

"Derman Baba sanki olanları biliyormuş gibi konuştu," diye düşündü. "Abdest almalıyım, sonra da bol bol dua etmeliyim.

Tam anneme kavuşmuşken, onu kaybettim." Kollarını abdest almak için sıvadı. İlk olarak aklına annesinin verdiği yüzük geldi,

aldı yüzüğe uzun uzun baktı. "Canım annem, senden tek hatıra bu kaldı!" dedi, ağlamamak için hemen abdeste devam etti.

Anne kahvaltı hazırlarken, Yusuf abdestini alıp salona geldi.

Kristina hâlâ dünyada değilmiş gibi dalıp dalıp gidiyordu. Ellerini kuruladı, Kristina'nın yanına geldi, elini omuzlarına attı, tebessümle Kristina'yı bir süre seyretti. Sonra ellerini avuçlarına aldı.

"Allah, bizi büyük bir yanlış yapmaktan son anda korudu.

Ona ne kadar şükretsek azdır. Evet, hayallerimizi kaybettik ama unutma, gönlümüz sevmeyi öğrendi. Dünyada sevgiyi kazanmak çok zordur. İçinde sevgi olan insan, Allah'a yakın olan insandır. Çünkü kimseye zararı dokunmaz. Önemli olan o sevgiyi, bencilce kullanmak yerine, dünyada bütün varlıkları sevmek için kullanmaktır. Bak, hayat devam ediyor. Her sabah güneş yeniden doğuyor. Sen hiç gördün mü bir sabah doğmayıp, dünyayı karanlığa boğsun? Çünkü bilir ki, Allah bu görevi vermiş. Her doğan gün yeni bir umuttur. Güneş bunu bildiği için umutları yarı yolda bırakmıyor, Hadi, gel benim güzel kardeşim!

Birlikte geleceğe yeni umutlarla yürümeye çalışalım."

Kardeşinin yüzüne tebessümle baktı.

Kristina, Yusuf'un bu kadar güzel konuşmasından çok etkilendi.

Bir an, bunları söyleyen Yusuf mu, diye tereddüt etti.

Yusuf'taki değişikliğin hemen farkına vardı. Söyledikleri, bir ilaç gibi, nefessiz kaldıktan sonra, derin bir nefes almak gibi gelmişti.

Güldü, konuşmadan Yusuf'un söylediklerini onayladı. Yerinden kalktı, annesine yardım etmek için mutfağa gitti.

Yusuf ellerini açtı, dua etti;

"Yarabbi! Benim içime kendini doldurdun, bir boşluk hissetmedim.

Şu zavallı kızcağızın da kalbine hoş bir şeyler serpiştir ki onunla huzur bulsun," diye niyaz etti.

Odasına geçti, evde ilk namazını kılacaktı. İki rekât kuşluk namazı ile evinde ilk secdeyi yapacaktı. Evde seccade yoktu.

Yeni yıkanmış yastık kılıflarından birini yere serdi.

Namaza durdu. Namazda yok oldu, gitti. Kendini unuttu.

Ancak selam verdiğinde dünyada olduğunu, yaşadığını anladı.

Ölen annesi için de dua ettikten sonra salona geçti. Bayan Zaklina ve Kristina hiç konuşmadan oturuyorlardı. Bayan Zaklina'nın tuhafına gitmişti. İlk defa evde bir Müslümanın olduğunu hissetti.

Daha önce bunu hiç fark etmemişti. Eskiden Yusuf sadece sözde Müslüman'dı. Ama şimdi başkaydı. İbadet ediyordu. Böyle düşündüğü için kendine kızdı. Ayıpladı. Hazır sofraya hep beraber oturdular. Kristina derin bir uykudaymış gibi bir noktaya takılıp kalıyordu. Yemek yerken bile gözlerini donmuş halde bir noktadan ayırmıyordu. Yusuf, kardeşinin durumunu fark etti ama sesini çıkarmadı. Artık yeni bir dönem başlıyordu. Evde yepyeni bir hayat kurulacaktı. Boris'in gelmesinden sonra Yusuf evin reisliğini üstlenmek zorundaydı. Şimdi daha fazla sorumluluk alması gerektiğini düşünüyordu.

Yemekten sonra bahçedeki kanepeye geçerek çay içtiler.

Yusuf, Derman Baba'yı anlatmaya devam etti.

İKİNCİ BÖLÜM

1943 Yılında Hitler savaşı kazanacağından emin bir şekilde bütün cephelerde ilerlerken Sovyetler birliğinde işler tersine sarmaya başlamıştı.

Savaş bütün hızıyla sürerken, Balkanlarda Yahudi temizliği bitmek üzereydi. Resmi tespitlere göre Bulgaristan'da on bir bin

Yahudi yok edilmişti.

Hitler, Yahudilerin Alman ekonomisine hâkim oldukları sürece, Almanların asla kendi vatanlarında söz sahibi olamayacaklarını sık sık vurgulayarak, soykırımı meşrulaştırmak istiyordu.

Konuşmalarında, Almanya'da bir ekmeğin on üç milyon olduğu dönemleri örnek vererek, bütün bu kaosa Yahudilerin sebep olduğunu iddia ediyordu. Yaklaşık altı milyon Yahudi savaş boyunca yok edilmişti. Fakat savaşı kaybetmek üzereydi.

Almanya'nın müttefiki Bulgaristan, Hitler'in gölgesi altında, gizliden gizliye bir hazırlık yapıyordu. Bulgar hükümeti Alman ordusunun bir kuklası gibi, sadece Hitler'in emirlerini yerine getirme görevini taşıyordu. Bulgarlar, Almanlara çaktırmadan etnik bir temizlik hayali ile ülkede yaşayan Türkleri ortadan kaldırmak için planlar yapıyordu.

Makedonya topraklarında bazı Türk köyleri hiçbir neden gös-

terilmeden basılmış, birçok Türk gözaltına alınmıştı. Götürülen insanlar bir daha geri gelmemişti. Bütün şehir ve kasabalarda yaşayan Türkler, korku içerisinde gözlerini Türkiye'ye dikmişlerdi. Kurtuluş umutlarını Ankara'ya bağlamışlardı.

Ankara, Bulgarların Balkanlardaki niyetini anlamış, Almanya ile acilen saldırmazlık anlaşması yapmıştı. Anlaşmaya göre Almanlar Türk sınırına en fazla seksen kilometre yaklaşabilecekti.

Ayrıca Balkanlarda yaşayan bütün Türklerin güvenliği garanti altına alınmıştı. Bu anlaşma ile Bulgarların eli kolu bağlanmıştı.

Fakat anlaşmaya rağmen, gizliden gizliye baskı ve zulümlerini sürdürüyor; çoğu yerleşim yerlerinde Almanlar, Bulgar askerlerinin Türk düşmanlığı yapmasına göz yumuyordu.

Yapılan baskı ve zulümleri görmezlikten geliyordu. Almanların Bulgarlara göz yumması sonucu, benzeri bir olay Makedon topraklarında Kilit köyünde meydana gelmişti. Yeniköy kasabasına bağlı Kilit köyünde yaşayan dört Türk aile kalmıştı. Bu dört ev Hasan Dede'nin çocuklarıydı. Hepsi bir ailedendi.

Kendi halinde kimseyle alakası olmayan dört ev, Bulgar askerlerinin hedefi olmuştu. Birkaç kez rahatsız edilmişlerdi.

Ancak Hasan Dede, Alman komutana Bulgar askerleri şikâyet ettikten sonra biraz rahat etmişlerdi. Ne yazık ki bu rahatlık uzun sürmedi.

Bir gece meyhanede saatlerce içen Bulgar askerleri, gece yarısından sonra, herkes yatarken iki evi ateşe vermişlerdi. Ateşi samanlığın penceresinden içeri atmışlardı. Anında tutuşan samanlar, hemen bitişiğindeki ahırı da alevler içerisinde bırakmıştı.

Bütün hayvanlar yanmıştı. Hasan dedenin altmış yaşındaki eşi, Naime Hanım, büyük oğlu ve iki torunu dumandan zehirlenerek ölmüşlerdi.

Yangın esnasında kimse korkusundan yardıma gelmemişti.

Hasan Dede o gece sadece bir ineğini kurtarabilmişti. Dumandan zehirlenen eşi, oğlu ve torunları ise hayatını kaybetmişti.

Hasan Dede 1912 yılındaki çetelerin yaptığı katliamda kurtulmak için bir süre dağlarda yaşamıştı. Ortalık yatışınca köye tekrar gelmiş ve yerleşmişti. Çocuklarıyla topraklarına sahip çıkmış, yarı aç yarı tok yaşayıp gidiyordu.

O akşam eşini, oğlunu ve torunlarının kaybetmenin acısı ile silahı alıp, Kilit köyünün ortasına dikilmişti. "Erkekseniz buyurun çarpışalım!"diye meydan okumuştu. Köylülerden kimsenin sesi çıkmamıştı.

Bütün köy Hasan Dede'yi çok iyi tanıyordu. Kolay kolay kızmayan, kimseyi kırmayan biriydi. Fakat Hasan Dede'nin ciğerini dağlamışlardı.

Yanan iki torunu, oğlu Musa, elli yıllık eşi Naime Hanım'ın ölmesi yüreğine ateş düşürmüştü. Oğullarının bütün ısrarına rağmen silahı bırakıp eve geri gelmedi. Olaya karışmamaları için onları odaya topladı, kapıyı üzerlerine kilitledi.

Hasan Dede'nin köy meydanındaki yaralı aslan gibi isyanı,

Yeniköy'deki karakola hemen bildirilmiş, karakoldan bir manga asker gönderilmişti. Köyde o gece kimse dışarı çıkmadı. Herkes pencerelerde, birbirine haber uçurup duruyordu. Sabaha doğru askerler köy meydanına girmeden evlerin arasında mevzilendiler.

Manga komutanı Hasan Dede'yi teslim olması için ikna etmeye çalıştı.

Hasan Dede hemen köyün ortasındaki büyük eski değirmen taşının arkasına mevziye yattı. Sesin geldiği tarafa iki el ateş açtı. Bulgar askeri bunu bekliyormuş gibi her taraftan ateş yağdırmaya başladı.

Hasan Dede, taşın arkasından hafifçe kafasını çıkardı. Bir Bul-

gar askerinin köşede başını uzattığını fark etti. Saniyeler süren bir çeviklikle nişan alıp tetiğe bastı.

Bulgar asker, olduğu yere yıkıldı, kaldı. Arkadaşlarının vurulduğunu anlayan diğer askerler, şuursuzca ateş etmeye başladılar.

Hasan Dede çemberin daraldığını görünce, ormana doğru çekilmeye başladı. Çocukları, gelinleri ve torunları babalarının öldürüldüğünü sanarak kapıyı kırdılar ve köy meydanına doğru koşmaya başladılar. Köy meydanına geldiklerinde sadece ölen Bulgar askeri ve iki yaralı taşınıyordu. Diğer askerler Hasan Dede'nin peşinden gitmişlerdi. Babalarının kaçtığı anlayan çocukları korkularından tekrar evlerine geri döndüler.

Hasan dedenin gideceği tek yeri vardı, o da Derman Babaya sığınmaktı. Bunun için önce kasabaya varması lazımdı. Orman ve çalılıklar arasında küçücük cüssesiyle ve umulmayan bir çeviklikle askerlerden uzaklaşmaya başladı. Kasabaya giden orman yolunu bir çırpıda geçti. Askerlerin arabayla hızla yaklaştıklarını görünce tekrar orman içinden koşmaya başladı. Büyük bir kovalamaca yaşandı. Ormanda epey yol aldıktan sonra

Kendi köyünü tepeden gören yere ulaştı. Kasabaya baktı, her taraf zifiri karanlıktı. Araba sesleri de gelmiyordu. Askerlerin henüz kasabaya varmadığını tahmin etti. Aşağı doğru hızla inmeye başladı.

Hasan Dede bir altmış boylarında, zayıf cılız, kısa boylu bir Yörük Türküydü. Ufak tefek olmasına rağmen herkes ondan korkardı.

Cesaretliydi. Birçok defa boyuna bakıp kavga edenler, kavga ettiklerine bin pişman olmuşlardı.

Bir defasında Yeniköy'e pazarına peynir satmaya gitmişti.

Yolda atının yemesi için heybesinin bir gözüne saman doldurmuştu.

Pazarda peynirini sattıktan sonra saman dolu heybesinin üzerine oturmuş, dinlenmek istemişti. Yine Bulgar askerlerinden biri sebepsiz yere Hasan Dede'ye sataşmıştı. Hasan Dede bir iki ya sabır çekmiş, ancak asker, rüşvet niyetine peynir isteyince kafasının tası atmış, zıplayarak heybenin saman dolu tarafın askerin kafasına geçirmişti. Ardından torbayı aşağı doğru çekmiş, bir seksen boyundaki asker yere kapaklanmıştı. Hasan Dede üzerine çıkmış askeri bir güzel çiğnemişti. Etraftakiler askeri elinden zor almışlardı.

Asker kafasına geçirilen torbadaki samanlardan az daha boğuluyordu.

Çevredekiler torbayı çıkarır çıkarmaz, asker kaçmaya başlamış, oradan uzaklaşmıştı. Bu yüzden Hasan Dede üç ay işkence görmüş, hapiste yatmıştı.

Şimdi iş başkaydı. Asker vurmuştu. Yakalandığı an kurşuna dizilecekti. Kaçmayı gururuna yedirememişti ancak ölmeden

Derman Babayı görmek istemişti. Ayrıca çocuklarını bu işe karıştırmamak için dikkatleri kendi üzerine çekmek istemişti.

Yeniköy'e girdiğinde hava hâlâ karanlıktı. Dış mahallelerinden birini geçerek bir an önce dağlık ormanlığa geçmek istiyordu.

Dar, uzun bir sokağa girmişti ki, askerler karşısına çıktı. Hiç bozuntuya vermeden, onlara doğru ilerledi. Hasan dede sanki

Yeniköy'den biriymiş gibi, askerleri yararak ilerledi. Birkaç adım atmıştı ki, askerin biri şüphe üzerine "Dur!" çekti.

Hasan Dede, durmak yerine iki adımda sokağın başına geldi, köşeyi döndü, kaçmaya başladı. Yeniköy'ün sokakları birden hareketlendi. Askerler sokaklara dağılmaya başladı. Her köşe başında bir asker bekliyordu.

Çocukluktan beri gelip gittiği bu kasabanın bütün sokaklarını avucunun içi gibi biliyordu. Kilisenin bulunduğu güney tarafa

koşmaya başladı. Koşmaktan nefesi tükenmişti. Kiliseye varmadan çıkmaz bir sokakta biraz dinlenmek istedi. Bir ağacın kovuğuna girdi, bekledi. Askerlerden biri çıkmaz sokağın başına geldi ve durdu. Komutanı orada beklemesini söyleyince, asker Hasan Dede'den habersiz bir metre ötesinde dikilip kaldı.

"Tamam, artık kurtuluş yok!" dedi. Asker duymasın diye nefesini dahi kıstı. Asker bir süre köşede bekleyince sıkıldı. Birkaç adım ileri gidip, geri geldi. Askerin sırtını dönmesiyle, Hasan Dede bir tavşan gibi zıplayarak bir bahçeye atladı. Asker bir telaşla geri döndü, etrafa dikkatlice baktı. Gürültünün nereden geldiğini tespit edemedi. Başını belaya sokmak istemediği için nöbet yerine geri geldi, voltalarına devam etti.

Hasan Dede bahçedeki üzüm asmasının arasına saklandı, beklemeye başladı. Askerler, artık Hasan dedenin Yeniköy'de olduğunu biliyorlardı. Bu nedenle köşe bucak aramalarına devam ediyorlardı. Önündeki iki evi aşabilse, doğrudan ormana dalacaktı. Oradan da kolaylıkla Derman Babanın yanına sığınacaktı.

Kimse oraya pek uğramazdı.

Asker sabaha kadar oradan ayrılmadı. Hasan Dede üzüm asmasının gür yaprakları arasında çaresiz ve sessizce oturdu. Gün ışımadan bir şeyler yapması gerektiğini biliyordu; fakat her taraf asker doluydu. Başını çıkarır çıkarmaz vurulacaktı.

Hava iyiden iyiye aydınlanmaya başlamıştı. Yüreği yanıyordu.

Oğlunu, torunlarını kaybetmiş, onları daha toprağa vermeden askerlerle çatışmış, askere ateş açmıştı. Kaçının öldüğünü, kaçının yaralandığını bilemiyordu.

Ortalık aydınlanınca, girdiği evi daha iyi görmeye başladı.

İçi boş görünüyordu. Evin bir iki camı kırıktı. "İyi!" diye düşündü.

"İyi ki boş, yoksa evdekiler farkına varırdı." Biraz zaman geç-

tikten sonra askerlerin, karşıdaki bahçeye girdiklerini fark etti. Artık ev ev arıyorlardı. Çember gittikçe daralıyordu.

Hasan Dede bir an, artık her şeyin bittiğini sandı. "Demek buraya kadarmış!" dedi. Yaprakların arasından görünüp görünmediğini kontrol etti.

Bahçede fazlaca ağaç yoktu. Askerler bahçeye girdiklerinde ilk bakacakları yer bu köşeydi. Birden evin kırık penceresi aklına geldi. Hemen bulunduğu yerden çıktı, duvar dibine kedi gibi sinerek evin penceresine ulaşmak istedi.

Şayet fark ettirmezse rahatlıkla içeri girebilirdi. Pencerenin önüne hızla geldi.

Hafif bir itekleme ile pencere sonuna kadar açıldı. Yaşına rağmen bir kedi gibi pervaza tutunup içeri atladı. Tam o sırada askerin biri Hasan Dede'yi fark etti. Askerin kendisini gördüğün anlayınca, ellerini kaldırıp, teslim olmayı düşündü. "Keşke silahımı atmasaydım! Bari birkaç küffar daha vururdum!" dedi.

Arkadaşları karşı evin bahçesinde arama yaparken, askerin biri tek başına evin bahçesine girdi. Geldi, pencerenin önünde durdu. İçeri baksa Hasan dedeyi apaçık görecekti. Hasan Dede, ellerini kaldırıp tam teslim olacaktı ki; asker pencereye yaklaştı, kısık bir sesle içeri seslendi;

"Seni gördüm Hasan Dede. Ama korkma, ben Bulgaristan

Türklerindenim. Adım İsmail. Orada kal, çıkma! Sana seslendiğim an çıkıp gidebilirsin," dedi, kendisine yardıma gelen arkadaşlara, "Burada da yok!" diyerek dışarı çıktı. Arkadaşları, bahçeye şöyle bir göz attıktan sonra geri çıktılar.

Hasan Dede, duyduklarına inanamadı. İmkânı olsaydı, askerin boynuna sarılacaktı. Etrafına baktı, nemden boyası dökülmüş odada ellerini böğrüne koydu, bir köşede oturdu. Akşama kadar burada bekleyecekti. "Olmaz, bir yolunu bulup gitmeliyim!" diye düşündü.

Duvarlara baktı, eski ahşap ev yıkılmak üzereydi. Yıllarca ayrı renklere boyanan duvarları kat kat dökülmeye başlamış, her katmandan başka renkler çıkmıştı. İlk sürülen boya dökülen boyaların altında hâlâ yeni boyanmış gibi duruyordu. İlk boya ve sonraki boyalar, başka renkler… Her oturan kendi zevkine göre renk çalmış, yeni umutla boyamış, sonra hepsi de çekip gitmişti. Hepsi de elleriyle süslediği evden ayrılmıştı.

"Neyi bekliyorum?" diye düşündü Hasan Dede. "Niçin kaçıyorum ki? Şu yaşıma geldim, neler gördüm neler… Ne çetelerin baskınına şahit oldum, ne vahşetler gördüm… Şimdi de eşimi ve yavrularımı kaybettim. Torunlarımın günahı neydi?

Onlar kime ne yaptılar? Kaç asker öldürdüm bilemiyorum.

Belki de hepsini. Yüz tane, bin tane, yüz bin tane de öldürsem ne olacak? Yavrularımı geri getirir mi? Öyleyse ben neden kaçıyorum? Ben yakalanırsam diğer çocuklarımı da rahat bırakırlar." Ayağa kalktı. Arkadan bir kalın çıta ile payandalanmış kapıyı açtı. Bahçeye çıktı. Kendisine seslenen asker de ortalarda yoktu.

Bahçe kapısını gıcırdatarak araladı, sokağa daldı. Etrafta kimseler yoktu. Nehre giden sokağa saptı. Artık hiçbir şey umurunda değildi. Sadece son bir defa Derman Babayı görmek istiyordu. Özlemişti, aylardır yanına uğramamıştı. Caddede rastladığı insanlar ona dönüp bakmadılar bile. Kimse onu tanımıyordu.

Askerler, Yeniköy'ün kuzeyindeki ormana dalmış, orada arıyorlardı. Strumica nehrinin kenarına geldi, eğildi, yüzünü yıkamak istedi.

Midesi açlıktan kazınıyordu. Yüzünü yıkadıktan sonra nehrin kenarında akan kaynak suya yöneldi. İki avuç içti. Midesi biraz rahatladı. Ayakkabılarını çıkardı, karşıya geçmek için en sığ yeri aradı. Nehir boyu yürüdü. Birden arkasında bir ayak sesi duydu. Döndü, umursamaz bir şekilde baktı. Bir genç geliyordu. Tekrar önüne döndü ve devam etti. Hayvanların yol edip geldiği bir yere

vardı. Bu sırada genç ona yetişti. Etrafa bakınmasından onun da karşıya geçmek için yer aradığını anladı. Önden yürüdü, göbeğine kadar suya girdi, sonra karşıya geçti.

Arkasından gelen genç de aynısını yaptı. Güneye giden orman yoluna tırmanmaya başladı. DelikanlıNIN da birkaç metre gerisinden aynı yolu takip ettiğini görünce, geriye dönüp daha dikkatli baktı. Bir anlam veremedi. Hıristiyan bir gence benziyordu.

Bir süre tırmandıktan sonra yoruldu, kendini bir ağacın dibine attı, biraz dinlenmek istedi. Arkasından hâlâ gelmeye devam eden genç, yanında durdu.

"Selamünaleyküm," diye selam verdi. Hasan Dede kulaklarına inanamadı. Genç selam vermişti. Daha dikkatle baktı.

"Aleykümselâm! Kimsin sen evlat?" diye sordu.

Yusuf, Hasan dedenin perişan haline baktı, acıdı, yanına geldi.

"Kim olduğum önemli değil dede, sana yardım edeyim,"

Hasan Dede tedbirli davranmak istedi.

"Benim yardıma ihtiyacım yok," dedi.

Yusuf, daha fazla ısrar etmedi. Yabancı olduğu belliydi, bu nedenle yardım etmek istediğini söylemedi. "Nasıl istersen," dedi ve yanına ilişti.

Hasan dede, Yusuf'u baştan aşağı süzdü. Yüzü temiz, iyi bir gence benziyor, dedi içinden.

"Adın ne oğul?" diye sordu. "Yusuf!" cevabı gelince gencin

Müslüman olduğundan iyice emin oldu, yüzü güldü. Bir yandan sevindi, diğer yandan merakını gidermek istedi.

"Sen Türk müsün evlat?"

Yusuf, yaşlı adamı hayal kırıklığına uğratacağı için biraz sıkıldı;

"Yok, Bulgarım, dede. Ama korkma, Müslüman'ım."

Hasan dede bir kat daha meraklanmıştı. Bu sefer gözlerini kıstı, daha da dikkatlice Yusuf'u süzdü. Süzerken kendi kendine söylendi, " Hem Bulgar, hem de Müslüman, Allah Allah," dedi ve hayretle kafasını iki yana salladı.

"Peki, nereye gidiyorsun?"

"Derman Babamın yanına gidiyorum," deyince Hasan Dede'nin yüzünde güller açtı.

"Ah, evlat seni Allah mı gönderdi? Ben de oraya gideceğim.

Sen devamlı Derman Babaya gider misin?"

"Hayır, Dede! Bu ikinci gelişim. Yani anlayacağın, benim hikâyem uzun. Sen hele bir soluklan, sonra beraber gideriz," dedi ve çantasından çıkardığı taze ekmekten bir parça Hasan dedeye uzattı. On beş saattir ağzına tek lokma girmeyen

Hasan Dede, ekmeği aldı, kıtlıktan çıkmış gibi lokmaları adeta çiğnemeden yutmaya başladı. Yusuf, yaşlı adamın aç olduğunu görünce ekmeğin diğer yarısını da uzattı. Hasan Dede eliyle reddetti.

"Dur oğul, bu yeter. Hele bir Derman Baba'nın yanına gidelim, sonra yeriz!" dedi ve ayağa kalktı. Yusuf'un yardımı ile tekrar tırmanmaya başladılar. Yolda ikisi de birbirine bir şey sormadı.

Öğlen sıcağında tepeye varmışlardı. Tepeden sonrası yokuş aşağı olduğu için Hasan dede derin bir nefes aldı. Kuş bakışı

Doyuran Gölü'ne baktı.

"Derman Baba'nın niçin burada yaşadığını şimdi daha iyi anlıyorum. Şu gölün rengine baksana, ormanın rengini almış, yemyeşil görünüyor," dedi. Yusuf hiç cevap vermedi, aşağı doğru inmeye başladılar.

Derman Baba gelenleri biliyormuş gibi evin etrafında fır dönüp duruyordu. Evin etrafında bir tur attıktan sonra geldi, kapıda durdu. Eğildi, içeri baktı. Yemek için yaktığı ocağın tütüp

tütmediğini kontrol etti. Çoban köpeği havlamaya başlayınca hemen evin arkasına döndü.

Evin köşesinde misafirlerle göz göze geldi. Yusuf ile Hasan Dede'yi karşısında görünce tebessüm etti.

"Yusuf'um, can yoldaşımı getirmiş. Hele buyurun bakalım!

Birazdan yemek hazır olur, önce dinlenin," dedi.

Hasan dede, Derman Baba'nın ellerine sarıldı, öptü. Derman Baba ile göz göze geldiler. Derman Baba, Hasan Dede'nin yüreğinin yandığını hissetti. Gözleriyle acısına ortak oldu. Sonra kanepeye oturttu.

Yusuf hâlâ ayakta bekliyordu. Derman Baba Yusuf'a döndü.

Ellerine eğilen Yusuf'u kaldırdı, elini öptürmedi. Yusuf'u omuzlarından tuttu, gözlerine baktı.

"Hasan Dede gibi senin de yüreğin yanmış oğul! Acı zordur; ama insanı pişirir. Çiğ kalmaktansa pişmek iyidir. Anlat bakalım, neler oldu?"

Yusuf birden mahzunlaştı, boynunu eğdi;

"Annemi kaybettim, bilge dedem. Babam felç oldu, eve getirdim.

Hasta yatıyor. Kristina, kardeş olduğumuzu kabullendi.

Fakat…" dedi ve sustu.

"Ne oldu oğul, Kristina'ya bir şey mi oldu?"

"Yok, can dedem, ama suskunlaştı. Eskisi gibi insanlarla konuşmuyor.

Kendi içine kapandı."

Derman Baba birden başparmağını dudaklarına götürdü, derin bir düşünceye daldı. İki adım yürüdükten sonra geri döndü.

"Rabbim ne demişse öyle olur. Kader…" dedi ve sustu. Sonra iki adım daha attı, Yusuf'a dönerek gülümsedi.

"Yeni hayatından memnun musun oğul?"

Yusuf, büyük bir saygıyla ellerini bağladı;

"Geç bile kalmışım dedem. Memnun olmak ne demek,

Allah'ın lütfünden mutlu olunmaz mı?"

Hasan Dede, Yusuf'la yolda nasıl rastlaştıklarını anlattı.

Derman Baba yemekle uğraşırken, Hasan Dede'yi dinledi. Hasan dede başından geçenleri anlattı. Onu gördüğü halde yakalamayan

Bulgar askerinden bahsedince Derman Baba tebessüm etti. Bir yandan pişen mercimek çorbasını aşağı indirirken,

Hasan Dedeye seslendi.

"Hasan, sen Yusuf'un hikâyesini bilirsin. Karanlık kuyuda ona yardım eden Rabbülalemin, seni bir bahçede mi saklayamaz?" dedi.

Yusuf hemen kulak kabarttı. Yusuf'un hikâyesinde bir kuyunun olduğunu artık öğrenmişti. İçi içini yiyordu. Hikâyenin tamamını öğrenmek için can atıyordu. Hikâyenin gerisini öğrenmek için, kendince Derman Babayı sorularıyla konuşturmak istedi.

"Yusuf kuyuda mı kalmış?" diye sordu.

Derman Baba, Yusuf'a baktı.

"Yusuf'um, gerisini de öğreneceksin. Ama daha zaman var," diyerek konuyu kapattı.

Yusuf yaptığı uyanıklıktan utandı. Hasan Dedenin arkasına saklandı.

* * *

O gece Allah'ı, yalnızca Allah'ı konuştular. Hasan Dedenin içerisindeki yaralar, paralanan ciğeri gönüller dergâhında iyileşti.

Harc-ü merc oldu gönüller. Can-ı canan, üçü ben dörtlerim dedi, üç kişi dörde tamamlandı, dergâhta güzel kullarını seyrey-

ledi. Onların acılarını gönüllere verdiği serinlikle ödüllendirdi.

Yusuf, Derman Baba'yı dinledi; dinledikçe pişti, piştikçe yüreğindeki Hak'kın aşkı daha da alevlendi. Derman Baba, yüreği yanan iki adama tebessümle baktı;

"Havaya fırlatılan taş konuşabilseydi, mutlaka kendi isteğiyle yolculuk yaptığını söylerdi. İnsanoğlu da aynıdır. Kaderin çizdiği ince çizgide cambazlığa soyunurken, yaptıklarıyla övünür.

Alnında kayıtlı, kendisini saniyede bin kere fırlatan mancınıkları ateşleyen kaderi görmezlikten gelir… Üzülmeyin, tam tersine sevinin! Çünkü badireler atlatılırken, dünde kalır, bir daha yaşanmaz," dedi ve sohbetine devam etti.

Derman Baba'nın her sözü alev alan aşka bir odun daha atmak gibi oldu. Yandıkça, vuslat özlemi dayanılmaz bir hal aldı. Yusuf, Derman Baba'ya yeter demek istiyordu ama diyemedi. Çünkü vuslat ateşi bir yandan yakarken, diğer yandan sarhoş etmişti.

"Daha çok sevgi, daha çok sevgi istiyorum!" dedi." Öyle çok sevmeliyim ki, her anım, her dakikam O'nunla olsun. O'nsuz hiçbir nefes dahi alamayayım!" diye içinden dua etti.

Derman Baba, Yusuf'un haline vakıf olunca döndü, Yusuf'u yüzüne sinen tarifi imkânsız nura baktı. "Yeter Yusuf, bu kadar sevgi yeter," dedi.

Yusuf itiraz etti; "Yetmez bilge dedem, yetmez! "diye diretti.

Derman Baba, Yusuf'un gözlerinden akan sevgi gözyaşlarına bakarak, Yusuf'a son sözü söyledi.

"Ne kadar verilse de doymazsın evlat. Hak'kın aşkına doyum olmaz. Yüreğini yakarsın. Daha dur bakalım, Yusuf'un hikâyesini dinlemeden daha fazlası yok! Haydi, namaza!" dedive üçü de namaza durdular. Namazda üç gönül tek oldu. Huzura bir vücut durdu. Artık ikilik ortadan kayboldu, teklik zuhur etti.

Namazdan sonra Derman Baba, Hasan Dedeye teslim olmasını, yoksa diğer çocuklarına zarar geleceğini söyledi. Hasan Dede zaten teslim olacaktı fakat son bir defa kendisini görmek istemişti. Bu kararın kendisi içi en hayırlı yol olacağını biliyordu.

Derman Baba, Hasan Dedeye dönerek, neden teslim olması gerektiğini izah etmek istedi; "Sana beş parmağının mı, yoksa bir parmak mı diye şart koşulsa, hangisini feda etmek istersin? Beş parmağını da birlikte kesilmesine mi izin verirdin, yoksa tek parmağı mı feda edersin?" diye sordu.

Hasan Dede hiçbir tereddüt göstermeden, gülerek Derman

Baba'ya baktı;

"Elbette birini kurban ederdim, zaten öyle düşünmüştüm.

Fakat son yolculuğa çıkmadan gönül dostumu göreyim dedim."

"İyi etmişsin! Şimdi Yusuf ile Yeniköy'e kadar gidin. Kasabaya girmeden ayrılın. Sen yoluna Yusuf yoluna!"

O akşam zaman yok oldu. Derman Baba konuştu, ikisi dinledi.

Zaman kendi rotasından çıktı, takılı kaldı bir yere. Yok oldu saniyeler. Gâh namazla, gâh sohbetle zaman akıp gitti.

Güneş doğmak üzereydi. Sabah nasıl oldu bilemediler. Zaman kavramı şafak ile kendini hatırlattı. Derman Baba köstekli saatini çıkardı, saate baktı, sonra misafirlerine dödü;

"Zaman böyledir, insanın elinden bir su gibi kaybolur gider," dedi ve özellikle Hasan Dede'ye seslenerek şunları ekledi;

"Zamanı kâkülünden yakalamak, yayından çıkan bir oku yakalamaktan daha zordur. Kimine göre zaman Âdem'in kendisi, kimine göre varlığın ruhu. Zaman batan bir gemi... İnsan gemide misafir... Her rıhtımda başka yolcular biner, iner.

Bazen zaman okyanusta sebepsiz su alır, batar. Sen sahil ararsın, zaman batmaya kararlı… Sonunda bakarsın ki zaman yok ol-

muş! Farkına varırsın ki; aslında batan sensin.

Zaman bir güve, durmadan yapraklarını kemirir. Her kış yapraklarını döker, her yaz çiçeklerini... Senin artık baharın yok, Hasan! Artık son yaprakları dökmenin zamanı geliyor," dedi ve Hasan Dedenin alnından öptü. Eliyle yanaklarından akan billur damlaları sildi. Hep beraber kapıya çıktılar.

Derman Baba misafirlerini yolcu ederken, Hasan Dedeyi ürkmüş gördü. Ona güç vermek için, elini eline aldı, sonra tam yüz yüze gelecek şekilde durdu.

"Tereddüt yok, Hasan! Tereddüt yok! Hak bizi bu coğrafyada imtihana tabii tuttu. Var git! Allah'a güven, başka da bir şeye karışma! Yolculuk boyunca sana cefa olmayacak inşallah.

Korkma! Sana yardım eden asker bizim İsmail'dir. Bulgaristan Türklerindendir. Bulgar ordusunda görev yapıyor. Onu oraya biz yolladık. Orada bize lazımdı. Ayrıca hiç kuşkun olmasın ki,

Allah'ın sana yardıma göndereceği İsmailleri çoktur," dedi ve sırtını sıvazladı. Sonra Yusuf'a döndü.

"Öz annen gitti ama bir öz anne kadar üzerinde hakkı olan biri daha var. Onlara sahip çık." Elindeki kitabı uzattı; "Bunu iyi oku! Bütün duaları ve İslami bilgileri bu kitabın içerisinde bulacaksın. Sonra yine görüşeceğiz," dedi ve onun da sırtını sıvazladı.

Yusuf ile Hasan Dede yola koyulup Yeniköy'e doğru ilerlerken.

Derman Baba ikisinin arkasından onlar kaybolana kadar baktı. Onlar kaybolunca hayvanlarını dışarı çıkarmak için çitin kapısını araladı. Her zaman olduğu gibi gülleriyle konuştu, Doyuran Gölüne doğru yola çıktı.

ÇİLE YOLCULUĞU

Yolda Hasan Dede Yusuf'un hayat hikâyesini dinlemişti. O kadar etkilenmişti ki, ona imrenerek baktı. "Keşke daha erken tanısaydım" diye geçirdi içinden. Yeniköy'e bir kilometre kala Hasan Dede ayrılmak istedi. Yusuf'u yanında görürlerse onu da suçlarlar korkusuyla, hemen veda etmek istedi. Yusuf

Yeniköy'e kadar birlikte gitmeleri için ısrar etti. Hasan Dede kabul etmedi. Yusuf'a sarıldı, gözlerinden öptü, sonra birkaç kelime söylemek istedi;

"Ömrün uzun olsun oğul! Allah seni ne kadar sevmiş ki, hem Müslüman olmuşsun, hem de Derman Baba gibi bir bilgeyi bulmuşsun," dedi.

Yusuf, Hasan Dede için bir şey yapamadığı için mahcup olmuştu.

Saygıyla ellerinden öptü;

"Ben kimseyi bulmadım Hasan Dede! Bulduran buldurdu" deyince Hasan Dede gülümsedi;

"Doğru evlat, biz aciz kullar doğru yolu bulamayız. Ancak

Allah bir vesile kılar, bizi kendisine götürür. Hadi Allah'a emanet ol," dedi ve köyün girişinde ikiye ayrılan yolda helallik dileyerek ayrıldılar.

Yusuf, Hasan Dede köye girene kadar arkasından baktı.

Onun için dua etti. Çünkü biliyordu ki, Hasan Dede gittiği yerden bir daha sağ çıkmayacak. Müslümanları yok etmek için bahane arıyorlardı. Hasan Dede için bahane bulmuşlardı. Yakılan

evi, yanan torunu, oğlu, eşi, kimsenin umurunda değildi.

Asker vurduğu için yargılanacaktı. Büyük bir ihtimalle yargıya bile gerek kalmayacak; derhal infazına gidilecekti.

* * *

Boris yavaş yavaş yürümeye başlamıştı. Yusuf'un yardımı ile dışarı çıkıyor, biraz gezip tekrar eve dönüyordu. Konuşması hâlâ düzgün değildi. Kelimeleri tam olarak ifade edemiyordu.

Bu yüzden çoğu şeyi işaret ederek istiyordu. Evde her şeye sinirleniyor, bazen yediği tabakları deviriyor, ev halkına huzursuzluk veriyordu. Peder ara sıra eve uğruyor, Boris'e nasihat ediyordu ama Boris hastalığının psikolojisinden kurtulamamıştı.

Yusuf'un Müslüman olması, pederin zoruna gitmişti. Hâlâ

Yusuf'un Müslüman oluşunu kabullenememişti. Bazen aralarında dini tartışmalar oluyordu. Peder, Yusuf'un Müslüman olmasında

Boris'i suçlu görüyordu. "Yalan söylemeseydi, Yusuf, İvan olarak kalacaktı, Müslüman olmayacaktı," diyordu.

Pedere göre Boris, yalan söyleyerek öz oğlunun Müslüman olmasına neden olduğundan Tanrı tarafından cezalandırıldığı için felç olmuştu.

Kristina, artık bir hayalet gibiydi. Unutkan olmuştu. Bazen pazardan eve dönerken evin yolunu şaşırıp başka sokağa sapıyor, epey yürüdükten sonra hatırlıyor, geri dönüp eve geliyordu. Bütün hayalleri, geleceği ile ilgili planları, kısacası bütün hayatının akışı birden bire tersine dönmüştü. Yusuf'un kardeşi olduğu gerçeğini zor da olsa kabul etmişti. Peder hemen her gün

Kristina'yı ziyaret ederek, onunla yakından ilgilenmiş, biraz da olsa Kristina'yı kendine getirmeyi, yeniden hayata bağlamayı başarmıştı.

Peder, Kristina'yı küçüklükten beri tanıyordu. Saf, temiz bir

kızdı. Onun ne kadar hassas solduğunu biliyordu. Bazen beraberinde kiliseye götürerek, orada Kristina'ya nasihatler ediyor, kilisenin bahçesinde birlikte oturuyorlardı. Bu çabalar sonuç vermiş, Kristina'nın gerçeği kabul etmesinde büyük rol oynamıştı.

Yusuf, bilerek Kristina'ya soğuk davranıyor, onun düştüğü duruma üzülse de bunu yapmak zorunda olduğuna düşünüyordu..

Belli bir süre soğuk davranırsa Kristina'nın kendisine karşı hiçbir ilgisi kalmayacağına inanıyordu. Bütün bunlara rağmen

Kristina üzerindeki dalgınlığı atamamıştı. Her geçen gün biraz daha unutkanlaşıyordu.

Anne Zaklina, kocasının büyük yalanından dolayı ona kırgındı. Fakat her şeye rağmen ona bakmıyordu. İhtiyaçlarını yerine getiriyordu.

Kızının durumu onu çok üzmüştü, bunun suçlusu olarak kocasını görüyordu. Bayan Zaklina, Yusuf'un annesini kaybetmesine sevinmişti. Çünkü şayet ölmeseydi Yusuf'u alıp Sofya'ya dönecekti. Elleriyle büyüttüğü, oğlu gibi gördüğü Yusuf'u kaybetmek istemiyordu.

Boris'in tepkisine gelince… Yusuf, Müslüman olduğunu söylediğinde yatağından doğrulmuş, yarım yamalak sözcüklerle

"Sen nasıl istiyorsan, öyle yap" demişti. Oğlunun Müslüman olmasından çok, hayatından endişe ediyordu. Çünkü kasabada hâlâ Yusuf'un onun oğlu olduğuna inanmayanlar çoğunluktaydı.

Hâlâ, Yusuf'un hayatını kurtarmak için uydurulan bir yalan olarak yorumlanıyordu.

Yusuf, Hasan Dededen ayrıldıktan sonra ondan bir daha haber alamamıştı. İki kez karakola uğramış, fakat kimse sorularına cevap vermediği için artık uğramaktan vazgeçmişti.

Derman Baba'dan aldığı kitabı okuyor, babasına anlatıyordu.

Her geçen gün daha iyi olan Boris'in artık konuşmaları anla-

şılır duruma gelmişti. Bazen evin önüne çıkıyor, bazen bahçede oyalanıp duruyordu. Kristina'nın durumu dışında her şey eskisinden daha iyi olmuştu. Bir de Kristina iyileşirse, yepyeni bir aile düzeni ile yaşayıp gideceklerdi. Baba artık içki içmediği için hayatları daha farklı olacaktı. Yusuf, bütün zorlukları tek başına göğüslemekten memnundu. Yeter ki, artık huzurlu bir hayatları olsun!

"Kristina'yı bir doktora göstermek gerek," diye düşündü Bayan

Zaklina. Kasabaya iki doktor daha gelmişti. Bunu duyan

Bayan Zaklina hiç vakit kaybetmeden Kristina'yı doktorlardan birine götürmeye karar verdi.

* * *

Birkaç gün sonra Bayan Zaklina kızını kasabanın bir doktoruna göstermek için sabah erkenden kalktı. Onu hazırladı. Yusuf da beraber gitmek istedi ama Bayan Zaklina kabul etmedi, babasının yanında kalmasını söyledi.

Anne kız kahvaltıdan sonra evden çıktılar. Kristina, artık sessiz bir dünyanın içinde dönüp duruyordu. Ne söylendiyse yapıyor ama bir türlü konuşmuyordu.

Kasabanın dükkânlarının bulunduğu en kalabalık caddesinden geçerken berber çırağı Dragi koşarak Bayan Zaklina ve

Kristina'nın önünü kesti. Sesinde endişe ve korku vardı. Etrafına baktı, meyhanenin önünde duran askerleri göz ucuyla göstererek konuştu;

"Bayan Zaklina, sizinle konuşmam gerek," diyerek heyecan ve korkuyla karışık tekrar meyhanenin kapısında duran Bulgar askerlerine baktı. Bayan Zaklina, Dragi'nin bu telaşını görünce şaşırdı.

"Ne oldu, Dragi?" diye sorunca, Dragi, hafifçe kekeleyerek ko-

nuya girdi;

"Yusuf nerede, Bayan Zaklina?"

"Evde."

"Şu asker konuşurken duydum. Yusuf'u vuracaklar!"

"Hangi asker?"

"Hani şu adı Kiro olan. Yusuf'u kolluyorlarmış. Müslüman dervişe gidiyormuş, duymuşlar. Ajan diyorlar. Bulgar düşmanı ilan etmişler."

Zaklina Dragi'nin kolunu bırakarak askerlere doğru dişlerini sıkarak yürüdü. Meyhanenim önünde ellerinde şarap şişeleriyle içkilerini yudumlayan askerler, Zaklina'nın büyük bir hırsla kendilerine doğru geldiğini görünce vaziyetlerine çekidüzen verdiler.

Bayan Zaklina yanlarına yaklaştı, yumruklarını sıktı, askerlerin önünde durdu.

"Beni dinleyin Hitler'in çocukları! Oğluma bir zarar gelirse hepinizi ellerimle boğarım. Aha şu parmaklarımla gırtlağınızı sıkarım!"

Askerler, bu öfke karşısında çekinerek birbirine sokuldular.

Kiro arkadaşlarını arkasına alarak öne çıktı.

"Önce oğlum değil dedin. Şimdi oğlum diyorsun, bir vatan hainine sahip mi çıkıyorsun?"

"O benim oğlum! Annesi de babası da belli!"

"Peki, neden Müslüman oldu? Doyuran Gölü kenarındaki dervişin yanına gidip geliyor. O adam tehlikeli. Neden müsaade ediyorsun?"

Zaklina, gözlerini kıstı, sıktığı yumruğunu Kiro'ya indirmemek için kendini zor tutuyordu.

"Sen Hıristiyansın da ne olmuş? Kaç kere kiliseye uğradın?"

"Ben iyi bir Ortodoks'um, dinime bağlıyım. "

Kristina onun lafını kesti;

"Sen dininden çok Hitler'e tapıyorsun."

Bayan Zaklina kızına hayretle baktı. Uzun zamandır ilk defa konuşmuştu.

Kiro, Kristina'ya sırıtarak cevap verdi.

Hani senin nişanlındı? Sana demiştim değil mi? Seninle evleneceğim

Kristina! Bu zorla da olsa..."

Bayan Zaklina eliyle sarhoş Kiro'yu itekledi.

"Benim senin gibi köpeğe verecek kızım yok. Oğlumdan da uzak dur!"

Kiro, Bayan Zaklina'ya iyice dikleşti.

"Büyük Bulgaristan'ı kuracağız. Almanlar gibi, biz de bütün

Balkanlara sahip olacağız. Hem ben yakında sizinle, kızınız hakkında konuşmaya geleceğim!" dedi ve uzakta, kendi halinde duran Kristina'ya baktı, tekrar sırıttı.

"Ben onunla evleneceğim."

"Buna kim karar verecek, sen mi?" dedi ve konuyu değiştirmek isteyen Kiro'ya sert bir bakış attı. "Lafı saptırma! Yusuf'a bir şey olursa, gerisini siz düşünün! Bir daha ikaz etmem," dedi, yoluna devam etti.

Kiro lafı yine Kristina'ya getirdi.

"Ben onu seviyorum."

Bayan Zaklina geriye bakmadan tekrar kendisini bıraktığı yerde boş boş bakan kızını alarak doktorun muayenehanesine doğru yürüdü, gitti.

Yolda yürürken, yine eşine kızdı, "Ah Boris, ah! Ne vardı yalan söyleyecek? Ne vardı öz oğlunu saklayacak? Yusuf'a bir şey olur-

sa, nasıl yaşarım Allah'ım? Ya Yusuf'a bir şey yaparlarsa?

Onları vursam neye yarar, oğlum gittikten sonra," diye düşündü.

Kristina tekrar sessiz dünyasına döndü ve annesiyle hastanenin kapısından girdiler. Doktorun odası açıktı. Bayan Zaklina yeni gelen doktorlara gitmek istediği için Bay Stanko'nun açık kapısından içeri bakmadan geçmek istedi. Tam kapının önünden geçerken Stanko onları gördü. Hemen yerinden kalktı. Bayan Zaklina'ya seslendi. Bayan Zaklina mecburen durdu. Doktor içeri davet edince artık sesi çıkmadı. "Ben yeni gelen doktorları aradım!" diyemedi.

Kristina doktoru görünce gülümsedi.

"Doktor, ben hasta değilim ama annem çok ısrar etti, geldik," dedi.

Bayan Zaklina ile Kristina doktorun masasının önünde duran koltuğa oturdular. Doktor Kristina'ya sadece gülümsedi, söylediklerine cevap vermedi. Zaklina, karşısında oturan kızının ellerinden tuttu. Yalvaran gözlerle kızına baktı.

"Kızım, kendine acımıyorsan bize acı ne olur. Durumun iyi değil. Bir şey yiyip içmiyorsun, odandan çıkmıyorsun" diye yalvardı.

Kristina, yüreği yanan annesine baktı, söylediklerine bir anlam verememiş gibi yüzünü astı. Doktor, Kristina'nın karşısına geçti.

"Kristina, sen asil bir Bulgar kızısın. Asil insan gibi olmalısın!" diye nutuk atmaya başlayınca Zaklina daha önce Yusuf'u muayene ederken saçmalayan doktora geldiğine pişman oldu.

"Bay Stanko, dünyada yalnız Bulgarlar yaşamıyor. Diğer insanlar da asildir. Burada ırkçılık yapma!" diye susturdu onu.

"Tanrı insanları eşit yarattı. Bana göre asil insan dinine sahip çıkan insandır."

Kristina ayağa kalktı, doktora baktı;

"Beni anlamıyorsunuz, ben bir boşlukta dönüyorum. Yalnız kalmak istiyorum. Sadece eve gitmek, dinlenmek istiyorum," dedi ve annesine baktı.

Bayan Zaklina, doktorun kayıtsız kalmasına sinirlendi.

"Siyaset yapacağına bir çare bul Bay Stanko! Felsefe yapıyorsun ama içi boş... Şimdi felsefene ihtiyacımız yok, bize bir ilacın var mı?"

Doktor, Bayan Zaklina'nın eleştirilerine kızdı.

"Ben, milletim için kariyerimi ayaklar altına almış bir insanım.

Benim için kan çok önemli. Kanın Bulgar ise tamamdır.

Buna sahip olmak büyük bir şanstır."

Bayan Zaklina, doktordan hayır gelmeyeceğini anlayınca açtı ağzını, yumdu gözünü.

"Ne yani doktor, ben Bulgar değilim, öyleyse ben senden aşağı biri miyim? Bu kasaba senin geçmişini tanımaz ama kocam iyi tanıyor. Bana anlattı. Sen Bulgar bile değilsin. Sadece annen Bulgar. Ayrıca kariyerden bahsediyorsun, Tıp Fakültesini bile bitirmemişsin. Son sınıfta okulu terk etmişsin. Şimdi burada sana doktor diyorlarsa buna şükret."

Doktor, yıllardır kasabalıdan sakladığı sırrının bilindiğini işitince iyice hiddetlendi. Misilleme yapmak istedi.

"Bayan Zaklina! Senin kocan sana komünist olduğunu da söyledi mi? Devrimci Marksistin tekiydi. İşi gücü komiteler kurmak, sokaklarda gösteri yapmaktı. O da okulu bitirmedi.

Kasabaya kendini öğretmen olarak yutturdu. Kimse diplomasına bile bakmadı," dedi ve hiddetle ayağa kalktı.

Bayan Zaklina'ya sinirli bir bakış attı. Sonra kapıdan çıkıp gitti.

Kristina hiçbir tepki vermedi. Sadece annesinin arkasından sürüklenerek yürümeye çalıştı. Kızının suskunluğu onu yüreğinden yaralıyordu. Hani o neşeli, yerinde duramayan, insanlara yardım eden Kristina nerede diye düşündü.

Kasabanın meydanından geçerken, bakkalın önünde durdu, döndü, kızına baktı.

"Sana Alman bisküvisi alayım kızım, sen seversin," dedi ve bakkala girdi. Kristina umursamaz bir tavırla omuz silkti.

Şişman, iri yarı bakkal, Bayan Zaklina'yı görünce sevindi. İstediği bisküviyi verdi. Sonra Boris'i sordu.

"Boris'i ziyarete gelemedik Bayan Zaklina. Bilirsin, dükkânı bırakacak kimse yok. Ama benden çok selam söyleyin. Bir ara uğrarım," dedi.

Bayan Zaklina, bakkalı iyi tanırdı. Bir şey olmasa bunu söylemezdi.

Mutlaka Boris ile bir işi vardır diye düşündü.

"Önemli değil Yorgi, sizi anlıyorum. Ben selamınızı söylerim."

Zaklina tam çıkacaktı ki, Yorgi ağzındaki baklayı çıkardı.

"Şey, Bayan Zaklina kocanız benden bazı şeyler almıştı, dedi ve durdu

Bayan Zaklina hiç böyle bir şey beklemiyordu. Boris borçla asla alışveriş yapmazdı. Evde eksik bir şey olduğunda aylığını bekler, sonra alırdı. "Ne kadar?" diye sorunca bakkal, mahcup bir edayla bir kibrit aldığını söyledi ve kibrit parasını istedi. Bayan

Zaklina, kasabada doğmuş büyümüştü. Şimdiye kadar kasabanın insanlarının bu kadar değiştiğini fark etmemişti. Üzüldü, cebinden kibrit parasını çıkardı, bakkala uzattı. Sonra gözlerinin içine baktı.

"Hâlâ selam söylememi ister misin?" dedi.

Bakkal aldığı cevapla mosmor oldu. Hiç cevap vermedi.

Bayan Zaklina yolda giderken artık doğup büyüdüğü kasabanın sokaklarının ona yabancı olduğunu hissetti. Eskiden sokaktan geçerken kimse selam vermeden geçmezdi. Şimdi her şey değişmişti. İnsanlar birbirine selam vermemek için ya görmezlikten geliyor, ya da yolunu değiştiriyordu.

EYLÜL 1944...

Sonbaharın ortalarına doğru Bulgarlar Makedon topraklarını terk etmeye başlamıştı.

Almanya'nın savaşta yenilmesi, Balkan'lardan çekilmesiyle

Bulgarlar da kendi sınırları içerisine çekilmek zorunda kaldı.

Rusların ayak sesleri Bulgarları ürkütmüştü.

Osmanlı İmparatorluğu bu topraklardan gideli Makedonya bir gün görmemişti. Yunanlılar, Sırplar ve Bulgarların aralarında bir türlü paylaşamadığı yer olmuştu. Bu üç devlet kavga meydanı olarak Makedonya'yı seçmişlerdi. Bu nedenle, her kavgada zararlı çıkan Makedon halkı olmuştu.

Aynı aylarda Rusya Romanya'ya girmiş, yönünü Bulgaristan'a doğrultmuştu. Bulgar ordusu, Ruslara karşı hazırlıklı olmak için bütün birlikleri Romanya ve Karadeniz sahillerine doğru yığmaya başladı. Ruslarla savaş kaçınılmaz görünüyordu. Bir yandan Rus birliklerine karşı hazırlıklar sürerken, diğer yandan içeride, Rus yanlısı gruplar çoktan ihtilal hazırlığına başlamışlardı.

Rus ordusuna karşı koymadan Bulgaristan'a girmeleri için devrimci güçler gece gündüz hazırlık yapıyordu.

Herkes, Makedon topraklarında huzurun tekrar geri geleceğini sanıyordu. Makedon halkı ilk defa kendini bu kadar bağımsızlığa yakın hissediyordu. Bütün şehirlerde bağımsızlık şarkıları söyleniyor, halk sokaklarda bayram yapıyordu. Yeniköy henüz

bayram yapmaya hazır değildi. Çünkü Bulgar birlikleri

Yeniköy'ü geri çekilme sırasında lojistik destek noktası olarak kullanıyorlardı. Geri çekilmeleri aylar sürebilirdi. Kasaba hâlâ

Bulgar hâkimiyetindeydi.

* * *

Boris tamamen iyileşmiş, sağlığına kavuşmuştu. İçkiyi bırakmış, artık meyhaneye arkadaşlarını ziyarete bile gitmiyordu. Ara sıra uğruyor, fazla kalmadan eve dönüyordu.

Kızının durumu onu endişelendiriyordu. Bütün çabalara rağmen, gittikçe içine kapanıyor, kimseyle konuşmuyordu.

Evde odasından çıkmıyor, bir noktaya takılıp kalıyordu. Tedavi için yeterli paraları yoktu. Strumica'da iyi bir hastane olduğunu söylemişlerdi. Biraz para bulunca kızını hastaneye götürecekti.

Onun için tek varlığı Yusuf kalmıştı. Yusuf'un Müslüman olmasına hiç karşı çıkmamıştı. Hele Müslüman olduktan sonra,

Yusuf'taki değişiklileri görünce, içinden Müslüman olduğuna sevinmişti bile…

Akşamları onunla konuşuyor, tartışıyor, fikirlerini dinliyordu.

Oğlunun Müslüman olmasıyla büyüklerine daha saygılı, yardımsever, anne babasına düşkün olmasını bir mucize olarak görüyordu.

Yusuf'u bu hale getiren bilgeyi merak etmişti. "Tanımak isterim, onu takdir etmek isterim!" diyordu.

Yusuf, babasının ateist yönünü biliyordu. Amacı onu incitmeden, savunduğu düzenin gerçek yüzünü göstermekti. Son tartışmalarında babasına söyledikleri, son itirazı olmuştu. Çünkü Boris, Yusuf'tan bu kadar güzel bir yorum beklemiyordu.

Bir akşam yine karşılıklı oturmuş konuşurken, Yusuf'a bir soru sordu.

"Komünizm geliyor oğlum! Hem de çok geçmeden bütün

Balkanları saracak. Romanya teslim oldu bile... Yıllarca bugünler için mücadele ettim. Ama şimdi komünizmin en iyi yönetim olduğundan emin değilim. Benim okuduğum kitapları sen de okudun. Sen ne düşünüyorsun?" diye sordu ve Yusuf'un cevabını bekledi. Yusuf, babasına tebessümle baktı;

"Düşüncelerimi söylemek yerine komünistlerin din ile ilişkilerini örneklerle vereceğim. Fakat söylediklerim doğruysa, artık komünizmi savunmayacağına söz ver!" dedi.

Yusuf'un bu hali hoşuna gitmişti. Biraz düşündü, gülerek oğluna

"Tamam!" dedi.

Yusuf, komünizm hakkındaki görüşlerini özetleyerek kısaca ne düşündüğünü anlattı.

"Fazla geriye gitmeye gerek yok, baba! Dine karşı çıkanlar,

Lenin'i putlaştırarak, yeni bir ilah yarattılar. Değişen ne?

Kendilerine göre bir din yaratmadılar mı? İnsanlar, kilise yerine haşmetlerinin türbesine gül koyacaklar, beyinler zoraki puta tapacaklar; ama yine de dini bir afyon olarak ilan edilecek… Bu ikiyüzlülük değil mi? Şayet Lenin'i putlaştırıp, halkı zorla taptıracaklarsa, halkın önceki dinini neden yasakladılar? Bu da yetmedi,

Vladimir'in adını bir şehre verdiler - Leningrad.

Din insanların düşünmesini engelliyor diyenler, Lenin'in sözlerini kutsal birer emir gibi telaffuz ettiler. Komünist aydınlar, her sözlerinin başında, "Lenin der ki… Lenin dedi ki…" sözleriyle konuşmaya başlıyorlar. Kimse fikrini söyleyemiyor.

Sanki söylenecek her şeyi önceden Lenin söylemiş, düşünmeye gerek yok, Lenin her şeyi düşünmüş gibi...

Toplum daima ırzını teslim edecek liderler arar. Fakat Lenin

toplumun ırzını zorla teslim aldı. Dini reddeden Marks'ın fikir çocukları kendi putlarını kendileri yaptılar. Tek farkı, putların merkezi Kızıl Meydan… Allah için secdeye kapanmayı reddedenler, dört ayak üzeri putlara gitmek zorunda kaldılar.

Bugün değişen bir şey yok. Aydınımız, kendi yaratanına secde etmeme pahasına, kendi putlarının kapılarında dört ayaklaşma peşinde!"

Boris, Yusuf'u büyük bir hayranlıkla dinledikten sonra elini

Yusuf'un dizlerine gülerek vurmuş, "Ben artık komünist değilim, oğlum!" diyerek dışarı çıkmıştı. Yusuf, yıllardır kitap okumanın mükâfatını, babasını ateizmden vazgeçirmekle almıştı.

Anne Zaklina, her pazar Kristina ile kiliseye gidiyor, her zaman olduğu gibi ibadetine devam ediyordu. Eskisi gibi komşulara gidip gelmiyor, kimseyle konuşmuyordu. Komşular,

Yusuf'un Müslüman olmasından sonra Bayan Zaklina'ya olan tutumlarını değiştirmişlerdi. Arkasından dedikodu yapıyorlardı.

Hatta bütün ailenin Müslüman olduğu dedikodularını etrafa yaymışlardı. Bayan Zaklina'nın kiliseye korkusundan geldiğini düşünüyorlardı.

Bütün bunlara rağmen peder, boş olduğu zamanlarda evlerine uğruyor, Kristina'nın tekrar iyileşmesi için elinden geleni yapıyordu.

Kasabada onlardan uzaklaşmayan yalnızca peder kalmıştı.

Onun uzaklaşmamasının nedeni ise, bütün ailenin Müslüman olmasını önlemekti. Şayet aileden biri daha Müslüman olursa, Tanrının kendisini cezalandıracağından korkuyordu.

Boris, komünizmden vazgeçtikten sonra Yusuf'un elindeki dini kitaba merak sarmıştı. El yazması İslami bilgiler ve duaların yazılı olduğu kitabı zaman zaman okuyor, oğlunu değiştiren mucizenin ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Böylece içinden

İslam'a karşı gizliden dipten dipe bir sempati doğmuştu.

* * *

O sabah Yusuf sabah namazına durmuşken, babası Yusuf'a hissettirmeden kalkmış, kapı aralığında onu izlemişti. Namazın kılınış şekli ilgisini çekmişti. Namaz bittikten sonra yine çaktırmadan geri çekilip odasına gitmişti.

Yusuf, namazdan sonra bir daha yatmadı. Yatağına oturdu,

Derman Babanın verdiği kitabı okumaya başladı. Kitaba daldı, gitti. İslam'ın insan ruhunu yücelten püf noktalarını okudu.

Okurken kendini gurbette hissetti. Sanki buraya ait değildi. Kitabı kapattı. Derman Babanın sözleri aklına geldi.

"Dünya ruh için gurbettir. Her insan aslında gurbettedir.

Gurbettedir ki, bir türlü huzur bulamaz. Ne zaman ömrünü hayırla tamamlar, vuslata ererse o zaman gerçek huzura erer. Gurbetten kurtulur. Gurbetten kurtuluşu, hayırlı bir ömrün son nefesiyle sona erer!" demişti.

Kalktı, odadan çıktı, kahvaltı hazırlamak için mutfağa gitti.

Sonra da anne- babasını, Kristina'yı kahvaltıya kaldırdı.

Bayan Zaklina çevresinde görmediği, hiç tanık olmadığı saygıyı Yusuf'ta görünce şaşırmıştı. Evet, dindar Bulgar ailelerin çocukları anne babalarına karşı iyi davranıyorlardı; fakat Yusuf bambaşkaydı. Yusuf ailesini kutsal bir varlık gibi görüyordu.

Her gün Kristina'yı konuşturmak için, bin bir türlü şaklabanlıklar yapıyordu. Yemeklerini yediriyor, adeta bir hizmetçi gibi emrinde duruyordu. Bütün bu olanlar Boris'i de çok etkilemişti.

Artık Boris o eski Marksist Boris değildi. İslam'a sempati ile bakıyordu. Kabul etmese bile İslam'a bakışı değişmişti. Artık dine eskisi gibi beyni uyuşturan afyon nazarıyla bakmıyordu.

Kahvaltı masasına oturur oturmaz babası Yusuf'a sitem etti;

"Oğlum, neden ibadet ettikten sonra uyumuyorsun? Gidecek bir iş yok, zamanın çok," dedi.

Yusuf babasına gülümsedi;

"Erken kalkmak için işe gerek yok baba. Her Müslüman erken kalkar, sabah ibadetini yapar, evin kapısını açar, bolluk bereket dağıtan melekeleri kapıda bekletmez. Sonra hiçbir Müslüman boş kalmaz. Hiç bir işi yoksa bahçede ağaçlarla, çiçeklerle, güllerle uğraşır. O da yoksa kitap okur," dedi.

Boris dayanamadı, Yusuf'a bir teklifte bulundu. Uzun süredir söylemek istediği fakat bir türlü cesaret edemediği isteğini artık söylemek istedi.

"Beni de şu bilgenin yanına götürür müsün, oğlum? Ben de tanışmak istiyorum," dedi.

Yusuf, kendisine dünyalar bağışlanmış gibi babasına baktı:

"Sen istersin de götürmem mi, baba? Seni sırtımda bile taşırım oraya kadar," dedi ve ekmeğe sürdüğü reçeli ağzına attı.

Öteki parçaya biraz reçel sürdü, Kristina'nın ağzına uzattı. Kristina yüzünü buruşturdu, kafasını geri çekti, yemedi. Yusuf tekrar babasına döndü;

"Ne zaman gidelim?"

Boris, Yusuf'un bu kadar acele edeceğini ummamıştı;

"Bilmem, ne zaman istersen…"

"İyi o zaman, ben eve bir şeyler alıp geleyim, çıkalım," dedi ve sofradan kalktı. Bayan Zaklina bu karara bozuldu; fakat belli etmedi.

Yusuf dışarı çıktıktan sonra Boris ile konuşacaktı. Bu kadar acele etmesi gerekmez, diye düşündü. Ömrü boyunca kiliseye girmeyen adam, şimdi Müslüman olmak gibi bir niyete sahipti.

İçinden Boris'e kızdı. Onu mantıksız buldu. Dine karşı olduğunu söyler dururdu, şimdi İslam dinine sempatisi vardı.

Yusuf, ayakta bir lokma daha ağzına attı. Annesinin istediklerini almak için dışarı çıkacaktı.

Boris, Yusuf'a baktı, içinde garip bir his vardı. Nerdeyse oğluna, ben giderim sen evde kal, diyecekti ama diyemedi. Sanki kötü şeyler olacaktı. İçinde bir garip sıkıntı vardı.

Yusuf ayakkabılarını giyerken onu seyretti. Ağzını açtı, gitmemesini söyleyecekti ama sanki dili tutuldu, öylece bakakaldı.

Yusuf, kapıyı açıp gitti. Gitmesiyle Boris'in içindeki huzursuzluk bir kat daha arttı. Kimseye belli etmek istemedi, salondan bahçeye geçti, sandalyeye oturdu. Kendi kendini teskin etti. Boş bir kuruntu diye geçiştirmeye çalıştı. İçinden dua etti.

Yusuf evden çıktıktan sonra sevinçle meydana doğru yürümeye başladı. Sokaklar yine askeri arabalarla doluydu. Geri çekilen Bulgar askerleri, kasabada mola veriyor, sonra devam ediyorlardı. Makedonya'da artık tek Alman askeri yoktu. Hepsi sanki yer yarılıp da yerin altına girmişti. Almanya'nın yenilgisi ile birlikte Bolşevik korkusu bütün Balkanları sardı.

Askerlerin geçtiği sokaktan gitmek istemedi. Biraz dolanacaktı ama emin bir yoldan gidecekti. Nehre giden sokaktan biraz yürüdü, tekrar meydana giden yan yoldan pazara yöneldi.

"Tuhaf!" dedi içinden. "Bugün ortalık çok tenha… Acaba bir şey mi oldu?" diye ekledi ve yoluna devam etti.

Sokakların tenha oluşu onu ürkütmüştü. Meydana giden dar sokağa sapacaktı ki;

Kiro, yanında iki askerle karşısına dikildi. Avını yakalamış sırtlan gibi sırıtarak Yusuf'a baktı;

"Benden kurtulacağını mı sandın? O gece kutlamalarda yaptığını unutmadım. Erkeksen yine öyle diklen bakalım," diyerek sırıttı.

Yusuf hiç umursamadan aralarından geçmek istedi fakat

Kiro ayağını Yusuf'un önüne koydu, gitmesini engelledi. Biliyor musun, sen korkak bir tavşansın,' diye onu tahrik etmeye başladı.

Yusuf yine sükûnetini bozmadı, sakin olmaya çalıştı.

"Ne istiyordun, söyle!"

"Seni istiyorum. Benimle geleceksin."

"Suçum ne?"

"Suçun bir tane değil ki..."

"Bir tanesini söyle!"

"En büyük suçun Bulgar hükümeti aleyhine çalışıyor olman.

Şu dervişe bilgi götürüyorsun. Ajanlık yapıyorsun."

"Elinde delilin var mı?"

"Var. Bizimle geleceksin," dedi, yanındaki iki askere yakalamaları için göz kırptı. İki asker Yusuf'un kollarından tuttular.

Sonra Kiro pantolonun arkasına asılı demir kelepçeleri çıkardı, Yusuf'un koluna taktı. Tekme ile Yusuf'un karın boşluğuna vurdu. Yusuf bir süre nefes alamadı. Bir tekme daha atınca Yusuf yere yıkıldı. Elleri kelepçeli bir şekilde ayağa kalkmak istedi, iki asker sırıtarak Yusuf'un halinden keyif çıkarmaya çalıştılar. Yusuf zorla ayağa kalktı, hiç umulmadık bir çeviklikle Kiro'ya kafa ile yüzüne şiddetli bir darbe vurdu.

Kiro, önce sersemledi, düşmemek için yanındaki askere tutundu.

Askerlerin ikisi de Yusuf'a dipçikle vurmaya başladılar.

Kiro, nun yediği darbeden dolayı kanayan burnunu tutmuş, Yusuf'a durmadan küfürler savuruyordu. Yusuf dipçik darbeleriyle yere yıkıldı.

"Görev başındaki askerlere vurmak, ha! Sana dünyanın kaç bucak olduğunu göstereceğim," dedi Kiro. Karakola doğru

Yusuf'u sürükleyerek götürdüler. Tam istediği olmuştu.

Yusuf'un kafa atması, onu karakola götürmek için iyi bir nedendi.

Gerisini orada halledecekti.

Meyhaneci Pavlo, Yusuf'u götürdüklerini görünce yanındaki adama söylendi;

"Hah işte! Sonunda oldu! Ben demiştim! Olacağı buydu.

Boris, aptal Boris, bu çocuğu kasabadan uzaklaştır, demiştim ama beni dinlemedi," dedi ve içeri girdi. Sonra tekrar çıktı, berberin çırağı Dragi'ye seslendi. Dragi olayı büyük bir korkuyla izliyordu.

Pavlo yavaş hareket eden Dragi'ye kızdı;

"Ayaklarını evde mi bıraktın çırak? Koş git, Boris'e haber ver! Kiro, Yusuf'u tutukladı götürdü, de! Çabuk ol!"

Dragi çok sevdiği arkadaşının tutuklandığını duyunca fırtına gibi Yusuf'un evine doğru koşmaya başladı. Daha evin kapısına varmadan bağırdı;

"Boris amcaaa!" Koşarken bağırdığı için bir an sendeledi, yüzüstü kapaklanmaktan son anda kurtuldu. Nefes nefese kapıya vardı. Kapıyı durmadan yumruklamaya başladı. Boris kapıyı açınca karşısında nefes nefese kalan Dragi'yi gördü. Görür görmez, içindeki sıkıntı daha da arttı. Sanki bir şey biliyormuş gibi; "Yusuf'a bir şey mi oldu?" diye sordu.

"Yusuf'u götürdüler, Boris amca, koş!" dedi Dragi.

Boris ayakkabılarını giymeden evden fırladı. Hem koşuyor hem de "Korktuğum başıma geldi!" diye tekrarlayıp duruyordu.

Kristina sesleri duyunca odasından fırlamış, kapıya gelmişti.

Babasının bir ok gibi fırlamasından bir şeyler olduğunu anlamıştı.

Dragi'ye bir şey sormadan babasının arkasından koşarak karakola doğru koşmaya başladı. Bayan Zaklina, Kristina'ya sadece

"Sakın gitme!" diyebildi ama Kristina çoktan babasının arkasından kasaba meydanına girmişti. Yalın ayak karakola en kestirme yoldan ulaşmaya çalıştı.

Bayan Zaklina ayakkabılarını giydi, kapıyı örterek

Kristina'nın arkasından seğirtti. Bütün komşular dışarı çıkmıştı.

Dragi komşulara neler olduğunu anlatıyordu. Herkes bir yorum yapmaya başlamıştı. Kimi Yusuf'un öldüğünü, kimi de Yusuf'un bir askeri öldürdüğünü söyleyerek, dedikodularına lezzet katıyorlardı.

* * *

Yusuf, sürüklenerek tekme tokat karakola getirilmişti.

Çavuş Kiro, Yusuf'u karakola getirdikten sonra komutanı beklemeden hemen bodrum kattaki hücreye onu götürmek için merdivenlerden aşağı döve döve indirdi. Elleri bağlı olan Yusuf'un her tarafı kan revan içerisinde olmasına rağmen hiç sesi çıkmadı.

Sırtına yediği dipçikler nefes almasını güçleştiriyordu.

Kiro, demir kapıları açtı, Yusuf'un kollarındaki kelepçeyi açmadan içeri yüz üstü bıraktı. Yusuf'un yüzü yere geldi. Acıdan kıvranmaya başladı. Kiro demir kapıyı kapattı. Kapının arkasından:

"Bana Kiro derler, kafaya taktığımı yaparım!" dedi, kahkaha atarak uzaklaştı.

Yukarı çıkmasıyla nefes nefese kalan Boris'le göz göze gelmesi bir oldu.

Boris, Kiro'yu görür görmez saldırdı. Ellerini boğazına geçirip yere yıktı.

"Köpek, sonunda yapacağını yaptın ha! Dedi.

Askerler, boğulmak üzere olan Kiro'yu kurtarmak için

Boris'e dipçiklerle vurmaya başladılar. Boris, yediği darbelere aldırış etmeden Kiro'nun boğazını sıkmaya devam etti.

Kiro'nun yüzü gittikçe mosmor kesildi. Dört beş asker Boris'in kollarından tutarak zorla Kiro'yu kurtardılar. Kiro, gözlerini fal taşı gibi açmış, boğulacakmış gibi öksürüyordu. Kendini koridordaki tahta sandalyenin üzerine attı.

O sırada Kristina karakolun kapısından nefes nefese içeri girdi. Dört askerin babasını tuttuğunu görünce hiç umulmadık bir çeviklikle askerin belindeki kasaturayı çekip aldı. Alır almaz babasına dipçikle vuran askerlerden birine, hiç tereddüt etmeden sapladı. Kasaturayı çekti, bir daha saplamak isterken diğer askerler Kristina'yı kolundan yakaladılar. Kasaturayı belinden yiyen asker olduğu yere yıkıldı kaldı.

Boris bir anda yerinde buz kesildi. Kristina'nın böyle bir şey yapacağı aklının ucundan geçmemişti. Ağzı açık bir askere, bir kızına baktı. Kiro, hâlâ kendine gelememiş, hırlayıp duruyordu.

Askerler Kristina'nın elinden bıçağı alarak, Kristina'nın kollarını arkasına çevirip etkisiz hale getirdiler.

Karakol birden ana baba gününe döndü. Yerde kanlar içinde yatan askeri, hemen revire götürmek için sedye getirildi. Asker, elini yara aldığı yere kapatmış, ölüm korkusu ile inleyip yardım istiyordu. Boris, bir heykel gibi donmuş hâlâ kızına bakıyordu.

Yusuf'u unutmuş, kızının derdine düşmüştü. Dili tutulmuştu.

Kendisini feda etmek isterken, kızı kendisini feda etmişti.

Takviye askerlerin gelmesiyle yaralı asker hemen revire götürüldü.

Kristina hâlâ hırsını almamış gibi, askerlerin elinden kurtulmaya çalışıyordu. Büyük bir kinle sersemleşen Kiro'ya baktı, diş-

lerini sıktı, saldırmak istedi; ama askerler Kristina'yı sıkı sıkıya tutmuşlardı.

Palas pandıras hücreye atmak üzere Kristina'yı merdivenlerden aşağı götürdüler. Bayan Zaklina, kapıdan girdiğinde kızının merdivenlerden indirildiğini gördü, çığlık çığlığa bağırmaya başladı:

"Onu nereye götürüyorsunuz? Kızım hasta!"

Asker, Bayan Zaklina'yı belinden tuttu, kızının arkasından gitmesine engel oldu. "Boris!" dedi şaşkın gözlerle. "Ne oldu

Boris, kızımı neden götürüyorlar?"

Boris hâlâ dili tutulmuş, sesi çıkmıyordu.

Ona engel olan asker olayı kısaca anlatınca, Bayan Zaklina olduğu yere yığıldı, kaldı. Asker, onu hemen yanında bulunan bekleme banklarından birine yatırdı. İfadesinin alınması için

Boris'in ellerine kelepçe vuruldu, komutanın odasına götürüldü.

Komutan yerinde yoktu. İki asker Boris'i koltuğa oturttular, komutanın gelmesini beklediler. Kiro, kendine gelmiş, korkudan

Boris'in yanına yaklaşmıyordu. Sadece uzaktan tehdit edip duruyordu.

"Sen göreceksin moruk! Çocuklarını yok say! Bunun bedelini sana da çocuklarına da ödettirmezsem bana da Çavuş Kiro demesinler!" diye seslendi ve kapıdan çekildi.

Tam o sırada Komutan Bozidar içeri girdi. Ortalığın toz duman olduğunu görünce bağırdı:

"Ne oluyor burada? Burasını savaş alanına döndürmüşsünüz."

Asker hemen selam verdi, olayı kısaca anlattı. Bozidar olup biteni öğrendikten sonra hiç beklemeden odasına yöneldi.

Odasının kapısında durdu, içeri göz attı. Boris'e dişlerini sıka-

rak baktı, sonra Kiro'ya döndü;

"Askeri kim vurdu?"

"Bu adamın kızı, efendim!"

"Nerede şimdi?"

"Hücreye attık. Oğlu da hücrede…" diye ilave etti. "Oğlu da bize saldırdı. Zaten uzun süredir takipteydi. Gizlice bazı bilgileri dervişe götürürken gördük." Boris, olanlardan sonra şok olmuş, sakin davranmadığı için kendine kızmaya başlamıştı. Komutana yalvarırcasına baktı:

"Yalan, hepsi yalan! Yusuf öyle bir çocuk değil," dedi. Komutandan merhamet dilenir gibi mahzun mahzun baktı.

Komutan kelepçeleri söktürdü;

"Dışarıda bekleyin, Bay Boris. Sonra sizinle konuşacağım," dedi ve Boris'i çıkardı. Boris, hâlâ Komutan Bozidar'a yalvarıp duruyordu.

"Lütfen merhamet edin! Yusuf suçsuz, onu bırakın!"

Bozidar yalvarmaları duymamak için odasının kapısını kapattı.

Sonra asker Kiro'ya döndü:

"Yine ne şeytanlıklar çeviriyorsun Kiro?"

Kiro'nun hâlâ eli boğazındaydı, yüzünün kırmızılığı açıkça görülebiliyordu. Kendini daha perişan göstermek için diğer elini beline attı.

"Efendim, Yusuf'u çoktandır takip ediyorduk."

"Kimden izin aldın ?"

"…"

"Söyle, lanet olası suç makinesi!"

"…"

"Şayet dediklerini ispat etmezsen, artık seni korumayacağım.

Bu sefer Sofya'ya, askeri mahkemeye gidersin! Yaralı askerin durumu belli olana kadar kız tutuklu kalacak. Yusuf'un ifadesini yarın bizzat ben alacağım. Hadi şimdi defol!" dedi ve pencereden dışarı baktı.

Kiro, selam verdi, kapıyı açarak dışarı çıktı. Boris ile karısını koridorun ucunda görünce ters istikamete gitti. Bayan Zaklina, kocasının yanına geldi. Boris, çaresizlik içerisinde başını sallamakla yetindi.

Bayan Zaklina, Boris' yakasından tuttu sarstı:

"Hep senin yüzünden! Senin yalanın yüzünden! Ailemizi yok ettin!" diye ağlayarak kocasının yakasına yapıştı.

Boris, önce yakasını karısının elinden kurtardı, sonra olayı anlattı. Bayan Zaklina başını ellerinin arasına aldı, ağlamaya başladı. Karakolun koridorları Bayan Zaklina'nın sesiyle yankılandı.

Boris, dipçik darbelerinden ağrıyan sırtını unuttu; karısını susturmaya, sakinleştirmeye çalıştı. İkisi de çaresizce koridordaki banka oturup beklemeye başladılar.

* * *

Yusuf, hücreye yüzüstü düştükten sonra arkasına bağlanan ellerini kullanamadı. Omuzlarının yardımı ile kendini yana çevirdi.

Alnında ıslaklık hissetti, yere düşerken burnu ve alnı yere gelmişti. Zifiri karanlıkta bulunduğu yerin büyüklüğünü ve duvarları fark edemedi. Kendini kapkara bir boşlukta hissetti.

Uzandığı yerden kalkıp oturdu. Duvarları bulmak için ayaklarını sağa sola oynattı. Rastgele bir tarafa kayarak ilerledi. Ayakları sert bir cisme çarpınca durdu.

Bir daha dokundu, karşıdan bir inilti geldi. Bir daha hafifçe aynı yere dokundu, bu sefer "Kim o?" diye yorgun, cılız bir ses duydu. Kendinden başka birinin daha olduğunu anlayınca sevindi.

İnilti sesi tekrar kesildi. Kulak kabarttı, derin bir nefes sesi duydu. Kim olduğunu bilmediği adamın nefesi çok seyrekti.

"Kimsin?" diye sordu ve bekledi. On, on beş saniye hiçbir cevap gelmedi. Yusuf soruyu tekrarlayınca, karşıdaki zorla cevap geldi;

"Adım Hasan."

Yusuf alnından aşağı süzülen kanları silmek için kafasını omzuna doğru götürdü, omzunu yukarı doğru çekip kanları sildi.

Hasan ismini duyunca sesin geldiği tarafa döndü, sesin sahibini tanımıştı;

" Hasan Dede, sen misin?" diye sordu.

Hasan Dede, teslim olduktan sonra bu hücreye atılmış, defalarca insanlık dışı işkenceden geçmişti. Hücreye atılırken sadece kurşuna dizileceği söylenmişti. Mahkeme edilmeden, yargılanmadan.

Fakat günler, haftalar geçmesine rağmen kurşuna dizilmemişti.

Günde biraz kuru ekmek, tuzlu sıcak su verilerek ölüme terk edilmişti.

Hasan dede, Yusuf'un sesini tanımadı, hafifçe doğruldu.

"Sen kimsin evlat?" diye sordu.

"Ben Yusuf. Hani Derman Baba'ya giderken yolda tanışmıştık,"deyince Hasan Dede Hafifçe doğruldu. Haftalardır kimseyle konuşmamıştı.

"Yusuf…" dedi, biraz durdu, sonra derin bir nefes aldı. "Evlat sen burada ne arıyorsun? Nasıl oldu?"

"Bilmiyorum Hasan Dede, neden beni getirdiklerini bilebilsem…

Burası her zaman böyle karanlık mı?"

"Evet, ben seni karartı halinde görüyorum, senin de birazdan gözün alışır."

"Galiba, yüzüm kanıyor Hasan Dede! Kan durmadı. Lanet herif ellerimi bile açmadı," deyince Hasan Dede yerinden kalktı,

Yusuf'un yanına yaklaştı. Eliyle yüzüne dokundu. Alnından aşağı hâlâ akan kanları parmaklarıyla yokladı. "Fena Yusuf'um, çok fena!" diyerek kapıya gitti ve kapıyı yumruklamaya başladı.

"Dur bekle Yusuf'um, birazdan gelir," dedi.

Yusuf, Hasan Dedenin sözüne gülümsedi, "Burada mı yardım gelecek? Adamlar kanımızı içse doymazlar!"

"Allah'ın gücü her yere yeter, o birini bulur gönderir," dedi ve kapıya bir daha vurdu. Fazla zaman geçmeden kapı gıcırtıyla açıldı, Yusuf gelen ışığa gözlerini kapattı. Uzun boylu, aslan gibi bir delikanlı kafasını eğerek içeri girdi. Hasan Dede askere baktı, emir verir gibi telaşla yardım istedi;

"İsmail oğlum, şu gördüğün delikanlının ismi Yusuf… Seninkiler ellerini çözmeden içeri itekliediler. Yüzü yere gelmiş galiba, bize temiz pamuk, bez ne bulursan al da gel!"

İsmail Yusuf'un yanına geldi, alnına baktı. "Geçmiş olsun kardeş!" dedi. "Görevdeydim, yeni geldim, olanları duydum!" diye ekledi ve Hasan Dedenin yüzüne baktı. "Gelince arkadaşlardan öğrendim Hasan Dede, babası ve kız kardeşi gelmiş, yukarıyı karıştırmışlar," dedi. Eğildi, Yusuf'un duymaması için Hasan Dedenin kulağına Kristina'nın askeri bıçakladığını fısıldadı. Tam kapıdan çıkacaktı ki, aklına geldi, geri döndü, Yusuf'un ellerini çözdü. "Bekle, şimdi geliyorum!" dedi ve hızla dışarı çıktı.

Yusuf hâlâ gözlerine inanamıyordu. İsmail'in arkasından bakakaldı.

Kapıyı açık bırakmıştı. Hasan Dedenin bu kadar zamandır yaşamasının nedenini anladı. Biraz önce Hasan Dedenin

"Allah'ın her yere gücü yeter," sözünü hatırladı, sessizce "Amenna!" dedi.

Hasan dede, Yusuf'un yaralarını kontrol etti. Burnu ve alnının derisi çok kötü soyulmuştu. Beş dakika geçmeden elinde pamuk ve tentürdiyot ile birlikte İsmail içeri girdi. Hemen kendi elleriyle yarayı pansuman etti. Önce alkolle temizledi, sonra altına sargı bezi koydu, bantladı. Yusuf, İsmail'e baktı.

"Kimin aklına gelir ki böyle bir yerde Müslüman bir asker çıkacak, bana yardım edecek," dedi.

İsmail mahcup oldu. Yusuf'a döndü; Kristina'yı söylemek ile söylememek arasında kaldı. Sonra söylemesi gerektiğine karar verdi, Hasan Dedeye bir bakış attı, tekrar Yusuf'a döndü;

"Senin şu Kiro ile ne işin var? Biraz önce kız kardeşin ile baban geldi, kız kardeşin bir askeri vurmuş, onu da içeri aldılar," deyince Yusuf yere yıkıldı.

Hasan Dede İsmail'e sitem etti;

"Ne yaptın İsmail, insan birden söyler mi oğul?" dedi.

İsmail söylediğine bin pişman oldu. Hemen matarasını çıkardı, suyundan biraz eline döktü, Yusuf'u uyandırdı. Yusuf gözlerini açar açmaz Kristina'yı sordu.

"Nerede, Kristina nerede şimdi?"

"Hücreye attılar."

Yusuf, İsmail'e yalvardı.

"Nolur kardeşime sahip çık. O Kiro itinden her şey beklenir, kardeşime zarar verir," deyince İsmail kaşlarını çattı.

"Sen üzülme, alimallah! Ben buradayken kimse kız kardeşine kötülük edemez!"

Yusuf, İsmail'in bu kararlı sesini duyunca biraz rahatladı.

Hasan Dede artık kendini unutmuş, Yusuf'un derdine düşmüştü.

Yusuf'u sakinleştirmeye çalıştı.

"Kendine gel, oğul! Hepimizin sahibi Allah'tır, onun gücü her şeye yeter, yeter ki ona güvenelim," dedi.

Yusuf sadece "evet!" diyebildi ve İsmail'e döndü.

"Nolur, olan bitenden haberdar et İsmail kardeş, beni habersiz bırakma! Dedi.

İsmail, "Tamam!" dedikten sonra, bana güvenin dercesine kafasını salladı ve dışarı çıktı. Hasan Dede ile Yusuf karanlıkta baş başa kaldılar.

İsmail merdivenlerden yukarı çıkarken, komutanın sesini duydu. Boris'i yine odasına çağırmış, onunla tekrar konuşuyordu:

"Şansınız varmış ki asker ölmedi. Ölseydi, kızı şuracıkta kurşuna dizerdim."

Boris, komutanın ayaklarına kapanmaya hazır bir yüz ifadesiyle karşısında ellerini önüne bağlamış, sesi çıkmıyordu. Komutana baktı ve yalvarırcasına "Oğlum," dedi.

Komutan hemen sözünü kesti.

"O hain burada kalacak, mahkemeye sevk edilecek. Onun hakkında çok söylentiler var. Bulgar düşmanlığı yaptığını duyduk.

Açıklığa kavuşmadan çıkamaz. Kızın da oğlun da bu gece burada kalacaklar, yarın askerin durumu belli olursa, hayati tehlikesi yoksa kızını bırakırız. Fakat oğlun için aynı şeyi söyleyemem," dedi ve odanın kapısını açarak Boris'e yol gösterdi.

Boris tekrar yalvardı, ama komutan eliyle dışarıyı göstererek

Boris'i dışarı çıkardı.

Koridorda merakla bekleyen Zaklina, Boris'in yüzüne baktı.

Bir umut, bir ışık var mı diye cevap bekledi. Boris, önce askerin ölmediğini söyledi. Kadın derin bir nefes aldı. Sonra da bu

gece ikisinin de karakolda kalacağını söyleyince Bayan Zaklina tekrar bağırıp çağırmaya başladı.

"Ben kızımı bir dakika burada bırakmam. Ölürüm de kızımı almadan buradan çıkmam," dedi ve komutanın odasına daldı.

Komutan, kadının, odasına izinsiz girişine sinirlendi, masasından kalktı, askeri çağırdı.

"Atın bunları dışarı, çabuk!" dedi.

Askerler Bayan Zaklina'yı sürükleyerek dışarı çıkardı. Zaklina, oğlunu sormaya fırsat bulamadan dışarı atılışına yanıyordu.

"Bari nasıl olduğunu bileyim!" diye düşündü.

İsmail, onlarla birlikte dışarı çıktı. Karakolun merdivenlerinden aşağı inerken, fısıltıyla Yusuf'un ve Kristina'nın iyi olduklarını, merak etmemelerini söyledi. Bayan Zaklina ve Boris'i rahatlattı. Boris, İsmail'e minnetle baktı;

"Gördün mü oğlumu? Nasıl, iyi mi?" diye sordu titreyen sesiyle.

İsmail, Yusuf'un yüzünden hiç bahsetmedi, annesini rahatlatmak için "Evet, çok iyi!" dedi. Bayan Zaklina İsmail'e kızını sorunca İsmail mahcup bir ifadeyle "Görmedim ama ona da bakarım. Bayan, merak etmeyin!" diyerek hiç değilse onu şimdilik rahatlatmak istedi.

Karakol komutanı, anne ve babanın gittiğini pencereden görünce masanın üzerindeki üstten vurmalı zile dokundu. İçeri giren askere, Çavuş Kiro'yu yanına yollamasını söyledi. Asker bir selam çakarak geri gitti. Merdivenlerden yukarı çıktı, Kiro'yu bir odada içerken buldu.

Kiro, komutanın kendisini çağırdığını duyunca hemen şişeyi masanın altına sakladı, üstünü düzeltti. Karşı duvarda duran aynada kendine baktı, yakasını düzelti, hemen çıktı.

Komutan, Kiro'nun vukuatlarından bıkmıştı. Dosyasında suç-

ları oldukça kabarıktı. Kiro, yetimhanede büyüyen bir Bulgar çocuğuydu. Askere alınırken bile birçok suçu olduğu bilindiği halde ihtiyaçtan dolayı alınmıştı. Dosyasında, tecavüz, hırsızlık, rüşvet gibi birçok suç vardı. Komutanı ne kadar pis işleri varsa Kiro'ya yaptırdığı için bütün suçlarını görmezlikten geliyordu.

Bu nedenle Kiro, komutanın karşısına çıktığında, ezilip büzülmüyordu.

İçeri girer girmez göstermelik bir selam çakmak istedi, fakat çok içtiği için selamı verirken tökezledi, nerdeyse düşüyordu.

Komutan, Kiro'nun içtiğini fark edince sinirlendi.

"Yine mi içtin rezil herif! Sana kaç kere dedim, görev esnasında içki yasak!"

Kiro cevap vermeden yere baktı.

"Söyle bakalım, şu gencin son durumu ne?"

Kiro elinin tersiyle ağzını sildi, sonra elini ceketine sürdü.

Komutan iğrenir gibi yüzünü buruşturdu, sonra Kiro'ya doğru tükürdü. Kiro hiç umurunda değilmiş gibi hafifçe sırıttı.

"Efendim, bu gencin asıl ismi İvan'mış. Doyuran Gölü kıyısında bir Müslüman derviş var. Dervişin yanına gitmiş, Müslüman olmuş. Kasabada Bulgaristan'a ve Hıristiyanlara küfrediyormuş.

Ben ajanlık yaptığını da duydum. Türk ajanı… Yolda karşılaştık, yüzüme tükürdü, "Pis Bulgar!" dedi."

Komutan Kiro'nun yalan söylediğini çok iyi biliyordu ama

Türklere olan hıncı nedeniyle sesini çıkarmadı.

"Adının İvan olduğunu nerden biliyorsun?"

"Annesinden. Kasabaya gelmiş, oğlunu götürmek için fakat..."

"Eee, fakat ne?"

"Otel odasında içki ile birlikte hap almış, intihar etmiş."

Komutan, bir şeyler sezmiş gibi gözlerini Kiro'ya dikti,

Kiro'nun yanına yaklaştı.

"Kadının ölümünde senin bir parmağın yok, değil mi?"

Kiro, bu soruyu hiç beklemiyordu. Birden telaşlandı;

"Hayır, komutanım, benim ne ilgim olabilir?" dedi aceleyle.

"Gidebilir miyim komutanım?" diyerek kapıya baktı.

Komutan Bozidar, Kiro'yu çok iyi tanırdı. İşlediği suçu asla itiraf etmezdi; fakat tedirgin olması onu ele verirdi.

"Şu kadının olayı... Sakın kimsenin yanında konuşma! Gevezelik eder, konuşursan kendini yok edersin, ona göre. Sen bana daha lazımsın!"

Kiro, hiç cevap vermeden, kafasını önüne eğdi.

İsmail açık kalan kapıdan söylenenleri duydu. İçeri girdi bir selam çaktı.

"Komutanım Çavuş Kiro yalan söylüyor. Kiro'nun asıl amacı

Yusuf'un kız kardeşi…" deyince komutan İsmail'e ters ters baktı.

"İçeri girmene kim izin verdi? Hem şu Yusuf seni ne ilgilendiriyor?

Sen bizi mi dinliyordun?"

"Hayır, komutanım! Sadece Kiro'nun size Yusuf hakkında neler söyleyeceğini bildiğim için bunları söylüyorum," diyerek yaptığı hatayı düzeltmeye çalıştı. "Özür dilerim efendim," dedi ve dışarı çıkmak için geri çekildi.

Komutan pencereye döndü, dışarıyı seyrederken, Kiro,

İsmail'e tehditkâr bir şekilde kafasını salladı. Geriye döndü,

İsmail'in çıktığını görünce dişlerini gıcırdatarak sözlerine devam etti;

"Şu Türk'ü neden askere almışlar, anlamadım. Ah şu Almanlar!

Bizi denetlemeseydi, Bulgaristan'da, Makedonya'da bir tek Türk kalmazdı. İçimizde hain çok efendim. Bunlardan bir tanesi de Yusuf," diyerek komutanın tepkisini ölçmek istedi.

Komutan gözlerini kıstı, dikkatlice Kiro'ya baktı;

"Şu askerin ismi neydi?"

"Hangi asker, efendim?"

"Hani biraz önce içeri giren Türk?"

"İsmail, efendim."

"Ona dikkat edin, ne yapıyor kimlerle görüşüyor öğrenin, bana rapor edin!"

Kiro yeni bir av yakalamış gibi, sırıtarak pencerenin yanında duran komutanına yaklaştı.

"Anlaşıldı efendim, siz gerisini bana bırakın," dedi ve dışarı çıkmak istedi.

Komutan geldi, Kiro'nun burnunun dibinde durdu. Dişlerini sıktı. Kiro, biraz geri çekildi.

"Şu kızdan uzak dur! Bir daha kimseyi rahatsız etme!" diye bağırdı. Masasına oturdu, tekrar Kiro'ya sert bir bakış attı;

"Bu bölge çok özel bir yerdir, Çavuş Kiro. Burada bulunmamızın bir nedeni de halkın gönlünü kazanmaktır. Bakma geri çekildiğimize, Makedonya halkının gönlünü fethetmeden

Makedonya'yı alamayız. Bu nedenle buraya yollanan asker özel olarak seçildi. Bunu bildiğin halde her gün bir şikâyetin geliyor.

Sen gittikçe zararlı olmaya başladın. Bundan sonra tek bir hatanı görürsem yakarım. Zaten bir şey beceremedin. Sana kaç kez şu kasabanın gençlerini örgütle, Bulgar milliyetçiliğini aşıla dememe rağmen, yapamadın. Şimdi defol, gözüme görünme!

Yusuf'tan ben de şüpheleniyorum. Bir soruşturma yapacağım.

Gerçekten ajanlık yapıyorsa, Sofya savaş mahkemesine göndereceğiz.

Orada gerisini hallederler. Buradan öyle bir dosya gönderirim ki, mahkeme ilk celsede kararını verir. Kızı da yarın bırakın.

Bir gece yatsın da aklı başına gelsin. Yemek de vermeyin.

Gelirken pederi gördüm. Zaten ruh durumu bozukmuş, başımıza iş açmadan yarın evine gönderin," dedi.

Kiro, selam verip kapıya yöneldi; sonra birden hatırlamış gibi geriye döndü.

"Efendim izin verirseniz ben bu gece nöbete kalmak istiyorum."

Komutan kaşlarını kaldırdı, Kiro'ya baktı.

"Bu akşam nöbet sırası sende değil, neden kalıyorsun?"

"Arkadaşın işi çıkmış, ben onun yerine kalmak istiyorum."

"İşi çıkan izin almaz mı? Gönder bana bakalım, kimmiş, deyince Kiro bozuldu ama sesini çıkarmadan dışarı çıktı. Koridorda İsmail'e rastladı. Sırıtarak, "Sıra sana da gelecek!" dedi, hafifften omuz vurarak gitti.

İsmail, içeride komutanın söylediklerini duymuş, kulaklarına inanamamıştı. Yusuf'un öz annesini Kiro öldürmüştü. İşi acı tarafı bunu hiç kimse bilmiyordu. Herkes kadının kendisini zehirlediğini sanıyordu. Arkasından gelen Kiro'ya aldırmadan karakolun dışarı çıkan koridoruna yöneldi. Kiro arkasından

İsmail'e seslendi;

"Bana bak Turko, bu akşam nöbetin var mı?"

İsmail, Kiro'ya ters ters baktı;

"Yok! Ne olmuş?" diye sordu.

Kiro cevap vermeden nöbeti olan bir asker aramaya başladı.

Kapıda duran zayıf çelimsiz askere bu gece nöbeti olup olma-

dığını sordu. Asker "Evet, nöbetim var," deyince hemen koluna girdi, tenha bir yere götürdü. Onu ikna etmek için epey dil döktükten sonra komutanın odasına soktu.

Asker Kiro'nun söylediklerini komutana anlatınca, izini kopardı.

Sonra kapıda bekleyen Kiro'ya müjdeyi verdi.

"Ben gidiyorum, Çavuş Kiro! Yerime sen nöbetçisin!" dedi ve gülerek dışarı çıktı.

Kiro altın bulmuş gibi ıslık çalarak üst kata çıktı. Masanın altına sakladığı şişesini çıkardı, şarkı söyleyerek bıraktığı yerden içmeye devam etti. Pencereden dışarı başını çıkardı, bahçedeki idam sehpasına sırıtarak baktı. Sehpanın ipinde Yusuf'u görmüş gibi derin bir nefes aldı. En büyük zevki, idama götürülen insanların hayata veda ederken izlemekti. O an zevkten dört köşe olur, içindeki korkak çocuğun sevinç çığlıklarıyla mutlu olmasını hiçbir şeye değişmezdi. Şişeden bir yudum daha aldı gece yapacaklarının hayaliyle tekrar masaya oturdu.

* * *

İsmail, görevi bitmeden son bir defa hücreleri kontrol etmek istedi. Özellikle Kristina'ya bakmak için hücrelerin bulunduğu kata indi. Sağa döndü, koridorun en sonundaki demir kapının yanında durdu. İçeri kulak kabarttı, hiç ses yoktu. Hücre

Yusuf'un kaldığı hücre gibi değildi. Demir kapının üst tarafından küçük bir pencere vardı. Koridordaki ışık içeriyi aydınlatıyordu.

Önce küçük delikten baktı, Kristina'yı göremedi.

Göremeyince endişelendi, hemen kapıyı açtı. Hafifçe araladı, yine göremeyince içeri girdi. Kapının arkasına baktı. Kristina kapının arkasında çömelmiş, titriyordu. Betona oturmuş, kafasını iki dizi arasına sokmuş, kapıyı açana titreyerek göz ucuyla bak-

tı. İçerisi sıcak olmasına karşı, Kristina sanki donuyormuş gibi çene kemiği sesi duyulacak kadar titriyordu. İsmail,

Kristina'nın korkudan böyletitrediğini sanarak, onu sakinleştirmeye çalıştı.

"Korkma! Ben Yusuf'un arkadaşıyım. Böyle asker olduğuma bakıp korkma! Annen, baban ve Yusuf seni merak ediyorlar, bakmaya geldim. Bir ihtiyacın varsa bana rahatlıkla söyleyebilirsin.

Üstelik bıçakladığın asker ölmedi," dedi, Kristina'nın kafasını kaldırmasını bekledi. Kristina, hâlâ kafası dizleri arasında, titriyordu. İsmail endişe etti, eliyle omzuna dokundu. Kristina, bir tavşan gibi hemen karşı köşeye kaçtı, aynı pozisyonda oturdu.

İsmail'in bütün çabalarına rağmen tek kelime etmedi. Daha fazla üzerine gitmek istemedi. Çaresizce geri çekildi, usulca kapıyı kapattı. Dalgın dalgın Yusuf ve Hasan Dedenin hücresine doğru gitti. Hücrenin kapısına gelince durdu, bir daha düşündü;

"Allah'ım!" dedi, "Bana bir fikir ihsan eyle, ben kardeşinin durumunu Yusuf'a nasıl izah ederim!"

Kapıyı açtı, Hasan Dede ile Yusuf aynı köşede konuşuyorlardı.

İsmail'i görünce ikisi de çocuklar gibi sevindiler. Yusuf,

İsmail'in konuşmasını beklemeden soru yağmuruna tuttu.

"Kristina nasıl? Annem babam nerdeler? Asker öldü mü?" diye art arda sıraladı. İsmail, Yusuf'un endişelerini gidermek için, gülümseyerek cevapladı.

"Kristina yarın çıkacak, asker ölmemiş. Annen ve baban komutanla tartıştılar, onları dışarı çıkardı. Hepsi de karakolun dışında bekliyorlardı. Galiba şimdi orada değiller, eve gittiler.

Asıl senin durumun kötü. Şu Kiro seni ajan diye şikâyet etti.

Biliyorsun, ajanlıkla suçlanan insan zor kurtulur. Ama komutan ne karar verdi bilemiyorum." Kiro'nun, annesini öldürdüğünü söylemek istemedi. Nasıl olsa şimdilik yapılacak bir şey yok,

diye düşündü.

Yusuf derin bir nefes aldı;

"Beni boş ver! Kristina'yı bıraksınlar da, ben kendimi düşünmüyorum.

Allah senden razı olsun İsmail kardeşim, Allah seni bize gönderdi. Sen de olmasaydın ne yapardık?" deyince

İsmail, "Ben olmasaydım başka birini gönderirdi. Allah için zorluk yoktur," dedi ve güldü. "O Yaratan ki istese Kiro'nun yüreğine biraz merhamet serpiştirir, onu bile muma çevirir. Sen merak etme!"

Hasan Dede, İsmail'e hayran kaldı;

"Maşallah İsmail oğlum, ne kadar itikatlı bir insansın. Söylediklerin doğru, Allah hiçbir kulunu zorda bırakmaz, mutlak bir kapı açar. Sen dini bilgileri ailenden mi aldın, oğul?"

İsmail, Hasan Dede ve Yusuf'un yanına oturdu;

"Evet, annem babam öğretti ama geniş bilgileri hocamdan aldım. Ben Varnalıyım. On iki yaşına kadar din eğitimi aldım.

Dedem Plevne'de şehit düşmüş. Babam, kim vurduya gitmiş.

Bir akşam tarladan evine gelirken vurmuşlar. Kimin vurduğu belli olmadı. Hoş, sanki vuran bilinse ne olacak, kim yargılayacak, kim hesap soracak? Hele bir de ölen Müslüman olunca,

Bulgar'a düğün bayram…"

Hasan dede İsmail'in sırtını sıvazlayarak teselli etmeye çalıştı.

Yusuf, Hasan dedenin durumunu merak etmişti. İsmail'in bir bilgisi vardır umuduyla İsmail'e sordu;

"İsmail kardeş, Hasan Dedenin durumu ne olacak?"

İsmail derin bir nefes aldı, kafasını önüne eğdi.

"Hasan Dede aslında çoktan infaz edilecekti ama ben de bile-

miyorum.

Her ay ertelene ertelene bugüne kadar geldi," dedi,

Hasan dedeye döndü ve gülümseyerek ilave etti. "Demek Allah daha takdir buyurmamış. Değil mi benim güzel dedem?

Gönlü bir gönle bağlı dedem!"

İsmail'in son sözü Hasan Dedenin hoşuna gitti.

"Evet, oğul, gönlümüz bir gönle bağlı. Yusuf'un gönlü de bir gönül dostuna bağlı," diye ekleyince, İsmail, Yusuf'a dikkatle baktı.

"Ne mutlu ki öyle bir bilgenin öğrencisi olmuşsun Yusuf," dedi.

İsmail farkına varmadan Yusuf'un gönlüne hasret ateşi düşürmüştü.

Yusuf derin, hasret dolu nefes aldı. Önce İsmail'e, sonra da Hasan Dedeye döndü, anlamlı bir bakış attı.

"Her şey tamam da… Derman Baba, Yusuf'un hikâyesini anlatmadı.

O kadar merak ediyorum ki, bilemezsiniz," dedi ve ikisine de, belki onlar anlatır umuduyla baktı. Onlar da tebessüm ederek karşılık verdiler.

Yusuf, bu bakışlardan bir umut bekler gibi, içindeki merakı gidermek için bir deneme daha yaptı.

"Siz biliyorsunuz, değil mi? Bildiğiniz halde Yusuf'un hikâyesini anlatmıyorsunuz!"

Hasan Dede Yusuf'un sitemine karşı çıktı;

"Onu sana ilk hatırlatan anlatacak oğul! Yusuf'un hikâyesini merak ediyorsan yaşadıklarına bak, çözersin! Bu zamanda, zulüm altında her insan bir parça Yusuf'tur, bir parça Yunus'tur, bir parça İbrahim'dir," dedi ve sustu. İsmail, ayağa kalktı;

"Ben gidiyorum, birazdan yemekler dağıtılacak. Sizin payınız yine tuzlu sıcak su, bayat ekmek olacak. Ama Hasan Dede bilir, Allah'ın nimetleri çok, bakarsın sonra güzel yemek gelir!

Zaten Hasan Dedenin aylardır, tuzlu su, ekmekten neden ölmediğini merak edip duruyorlar. Nerden bilecekler ki, Allah, İsmail kulunu Hasan Dedeye yardım için göndermiş," dedi ve gülerek çıktı.

Hasan Dede İsmail'in arkasından baktı, sonra Yusuf'a döndü.

"Şimdi Müslümanlarla Hıristiyanların farkını anlayabildin mi, oğul? Bizde karşılık yoktur. Her şey rıza için yapılır. Yine biz Müslümanlarda, "Ben", "Sen" yoktur, sadece "O" vardır.

Herkes O'nun rızası, yani Allah'ın rızası için çalışır.

Onlarda ise herkes önce kendini düşünür, sadece "Ben" derler. Kendisi için çalışır, kendi nefislerine hizmet ederler."

İkisi de bir süre kendi dünyalarına daldılar. Hasan Dede geçmişinİ bir film şeridi gibi geriye sardı, tekrar seyretti. Yusuf, içindeki derin kuyulardan çıkmaya çalışıyordu. Kaybettiği annesini,

Kristina'nın durumunu hatırladı. Hepsinin bir imtihan olduğuna inanıyordu. Bu düşünce ona daha çok güç veriyordu.

* * *

Yusuf'un suçsuz günahsız düştüğü kuyuda Allah onu yalnız bırakmamıştı. Hiç ummadığı, bir daha göreceğini tahmin etmediği Hasan Dedenin yanında olması onun için bir lütuftu.

Hasan Dede, başından geçen zulümleri anlattı. Türklerin

1890 yıllarında uğradığı soykırımı, Bulgarların, Osmanlı'dan ayrılması yetmemiş gibi, Makedonya'ya göz diktikten sonra, Makedon Türk köylerinde yaptığı katliamları, uzun uzun anlattı.

Yusuf, bir an Bulgar olduğundan utandı, Hasan dedeyi dinlerken tüyleri diken diken olmuştu.

Dışarıdan bir ses geldi. Ayak seslerinden birisinin geldiği an-

laşılıyordu.

İkisi de kulak kabarttılar. Ayak sesi hücrenin kapısında durdu. Kapı gıcırtı ile açıldı, koridorun ışığı Yusuf'u ve Hasan dedenin gözlerini geçici olarak kör etti. Kimin geldiğini göremediler. İçeri giren Kiro'ydu. Sırıtarak ikisine baktı. Gözlerini açamayan Yusuf'un yanına geldi, diz kapaklarıyla dokundu.

"Seni ikaz etmiştim, ama beni dinlemedin! Şimdi elime düştün mü? Gelsin de kime güveniyorsan seni kurtarsın bakalım!" diye sırıtarak dalga geçti. Yusuf hiç cevap vermedi. Kiro, bu sefer

Hasan dedeye döndü;

"Ne haber, pis Turko? Sen daha gebermedin mi? Ne kuvvetli bir bünyen varmış, aylardır tuzlu su içiyorsun ama hâlâ köpek gibisin! Şu tuzlu su yerine sana zehir vermeli, yoksa gebereceğin yok. İdam kararın henüz onaylanmadı, ama idamı beklemeye gerek yok, yakında işin tamamdır."

Hasan Dede de Yusuf gibi sesini çıkarmadı, sustu. Kiro tekrar

Yusuf'a döndü.

"Yakında akraba olacağız, bak nişanlım dediğin kardeşin çıktı, demek ki bana kısmetmiş," deyince Yusuf dayanamadı ayağa kalktı, Kiro'nun yakasına yapıştı. Kiro kendini geri çekti ve kahkaha attı. Birazdan onu da ziyaret edeceğim. Sana demiştim, bu kız beni seviyor diye. Bak, beni çağırmış," dedi ve kapıyı büyük bir gürültüyle kapatarak dışarı çıktı.

Yusuf, kafasını kapıya vurarak, isyan etti. Kiro'nun bu gece bir kötülük yapacağını biliyordu. Hasan Dede, Yusuf'un yanına geldi.

"Sabırlı ol, oğul! Dünyada hiçbir zalimin sonu mutlu bitmemiştir.

Allah elbette onun da belasını verecektir. Sen Allah'a bırak! Onun adaleti bizim adaletimize benzemez, o her şeyi eksiksiz yapar. Çünkü onun bir ismi de tamdır, dedi. Yusuf'u karanlıkta el-

yordamıyla alıp tekrar köşesine getirdi. Yusuf hırsından yerinde duramıyordu, karanlık hücrede deliler gibi geziniyordu. "İsmail!" dedi ve sustu. Sonra Hasan Dedeye döndü, "İsmail'in haberi vardır inşallah Hasan Dede, değil mi? İsmail bir şeyler yapar onu engeller, değil mi dedem?"

Hasan Dede kafasını salladı.

"İnan oğul, Kiro bir şey yapamaz! Kalbini ferah tut. Allah'a güven, göreceksin ki o, her şeyi her müşkülü halleder!"

Koridora kulak kabarttı, hücrelerdeki iniltilerden, işkence edilen insanların sesinden bir şey duyulmuyordu. Kiro,

Yusuf'un hücresinden sonra Kristina'nın bulunduğu hücreye doğru gitti. Kapıyı açtı, içeri baktı, sırıttı. Kristina hâlâ köşeye sinmiş sessizce duruyordu. İçeri girenin kim olduğuna bile bakmadı.

Önceleri olsaydı, yerinden fırlar, Kiro ile mücadele ederdi.

Bu sefer öyle olmadı. Sanki bambaşka bir dünyadaydı. Tehlikenin farkında bile değildi. Kiro, içeri girdi, sırıtarak yanına yaklaştı,

"Sana ilk rastladığım zaman ne demiştim? Seni alacağım demiştim.

Bak, şimdi elimdesin. Şimdi istesem sana sahip olurum," dedi ve Kristina'nın yanına çöktü. Parmağıyla omzundan sert bir şekilde itti. Kristina yine kafasını kaldırmadı.

Kiro, Kristina'nın bu umursamaz tavrına sinirlendi. Saçlarından tutarak yüzünü tavana doğru kaldırdı. Kristina'nın boş bir torba gibi durmasından irkildi. Korku ve tereddütle karışık

Kristina'nın saçlarından elini çekti. Biraz geri çekildi. Geri gitti, koridora baktı, kimsenin olmadığından emin olunca, geri geldi. Tekrar Kristina'nın yanına yaklaştı. Cebinden bir makas çıkardı,

"Bak şimdi sana güzel bir saç modeli yapacağım. Bak, bu modeli kuaförde yaptırmaya gücün yetmez," dedi ve güldü.

Kristina'nın beline kadar uzanan kumral saçlarını rastgele kesmeye başladı. Kristina hâlâ bir robot gibi duruyordu. Hiçbir tepki vermedi. Ara sıra titriyor, sonra garip bir şekilde hıçkırıyordu.

Kiro, Kristina'nın bu durumundan memnun olmuş gibi hem kahkaha ile gülüyor, hem de saçlarını kesmeye devam ediyordu. Rastgele kestiği saçlarını yere bıraktı. Saçını keserken nerdeyse kafa derisiyle birlikte alacaktı. O kadar kökünden kesmişti ki, kafasının birkaç yeri kanadı.

Kristina'yı boydan boya uzattı. Kristina, dizlerini karnına çekip direnince, kafasına bir tekme attı. Tam ikinci tekmeyi vuracakken kapı kapandı. Arkasına baktı, karanlıktan kimseyi göremedi.

Kapıya doğru yürüyünce karşısında birini buldu, korktu, geri çekildi. "Kimsin?" diyecekti ki, kafasına bir dipçik yedi.

Karanlıkta kim olduğunu göremiyordu. Zilzurna sarhoş halde görse de tanıyamazdı. Kafasına yediği dipçikle Kristina'nın yanına serildi. Kristina olanlara hiçbir tepki göstermeden, karanlıkta sadece sesleri dinliyordu.

Kiro, aldığı darbenin sersemliği ile bir süre neye uğradığını anlayamadı, sonra kendisini vuranı görmek için kanayan kafasını hafifçe kaldırıp yukarı baktı.

"Kimsin sen?" diye sordu. Sormasıyla ikinci bir dipçik ta alnının ortasına indi. Dipçikler inmeye devam etti. Kiro, bir süre sağa sola kımıldadı, bir süre sonra hareketsiz kaldı. Vuran adam, onu hemen ayaklarından tutarak, koridora çekti.

Kiro'yu büyük bir çuvala koydu. Sonra da sırtına alarak merdivenlerden hızla yukarı çıktı. Koridorda kimseler yoktu. Dışarıda nöbet tutan yarı uykulu asker, sadece bir karartının kapıdan

çıkıp uzaklaştığını gördü. Hiç sesini çıkarmadan oturduğu yerde gözlerini kapattı, yatmaya çalıştı.

* * *

Yusuf, Hasan Dedenin gözlerinin dalıp gittiğini görünce "Yatalım mı, dedem?" diye sordu.

Hasan dede gülümsedi.

"Yatabilirsen yat, oğul ama yatırmazlar ki!"

"Neden? Burada kimse yok, kim yatırmayacak?" diye sordu merakla.

"Yatırmazlar oğul, nerden gözetliyorlar bilmiyorum, Ama yatmaya yeltenince işkence başlıyor."

İkisi de duvar dibinde bir battaniyenin üzerine uzandılar.

Uzanır uzanmaz, aniden hücrenin lambası yandı. Yanınca ikisi de sanki kör oldular, gözlerini kapattılar. Birkaç saniye sonra ışık söndü. Bu defa da tavandan damla halinde su sesi gelmeye başladı.

Yusuf, Hasan Dedeye seslendi;

"Dedem, bu işkence bu gece mi yapıldı, yoksa sen her gece bunları çekiyor muydun?" diye sordu.

"Her gece yapılıyor, oğul. Sabah olduğunu da tuzlu suyun gelmesinden anlıyorum. Ondan sonra yatmaya çalışıyorum ama yine aynı işkence devam ediyor. Ben alıştım artık. Burada davul da çalsalar uyuyorum. Ama sen alışmamışsın, katlanacaksın."

Durmadan yanan sönen ışık, tavanda damlayan su damlalarının yankısı insanın beynini tırmalıyordu. Dayanılması imkânsız bir işkence şekliydi. Yusuf, yerinden kalktı, Hasan dede ile konuşmak istedi. Ondan ses çıkmadığını görünce tekrar uzandı.

Sabah yemeği gelinceye kadar bu işkence devam etti. Yemek geldiğinde Yusuf ayakta uyuyordu. Hem uykusuzluk hem de yorgunluk onu perişan etmişti. Sabah yemeğinde, her zamanki gibi

Hasan Dedeye sıcak tuzlu su, kurumuş küflenmiş bir ekmek gelmişti. Yusuf'a ise iki yarı pişmiş patates, küflü ekmek getirmişlerdi.

Hasan Dede Yusuf'un yemeğine baktı, Yusuf'a takıldı.

"Bak sana torpil yapmışlar, oğul! Sana özel menü yapmışlar," dedi ve güldü. Yusuf patateslerin birini Hasan Dedeye uzattı.

"Olur mu dedem, bunların biri senindir. Ben gencim, dayanırım, sen yaşlısın, yemen lazım."

Hasan dede ayağa kalktı, Yusuf'a dik dik baktı.

"Heyt, orda dur bakalım, ben daha ölmedim! Ne demek sen yaşlısın?" diye çıkışınca, Yusuf buraya düşeli ilk defa güldü;

"Yok, dedem öyle demek istemedim. Yani senin de güce ihtiyacın var demek istedim."

Hasan dede tekrar gözlerini büyüttü, Yusuf'a baktı;

"Hah şöyle! Ben ne günler gördüm, ne savaşlar yaşadım, şimdi acımdan öleceğimi mi sandın?" dedi.

Yusuf, Hasan Dedenin bu alıngan, hassas yönünü yeni keşfettiği için hemen işi şakaya vurarak gönlünü aldı.

"Sen şimdiki gençleri cebinden çıkarırsın, dedem! Ben sadece sana takıldım," diyerek Hasan Dedeyi yumuşattı.

O sırada kapı açıldı, İsmail içeri girdi. Cebinden dört yumurtayla taze ekmekleri çıkardı, ikisinin önüne koydu.

"Eee geceniz nasıl geçti? Kandiller altında yağmurun sesine alıştın mı, Yusuf?" diyerek Yusuf'a takıldı ve gülerek Hasan Dedeye göz kırptı.

Yusuf, hemen İsmail'e Kristina'yı sordu;

"Sen kandilleri boş ver İsmail kardeşim, Kristina'ya baktın mı, nasıl? Gece geç saatlerde Kiro buraya geldi, Kristina'nın yanına gideceğini söyledi."

İsmail, güzel bir müjde verir gibi Yusuf'a baktı.

"Kristina iyidir. Merak etme…"

"Nasıl merak etmem? Ondan her şey beklenir, kıza bir kötülük yapmasın…"

İsmail, yan gözle Hasan Dedeye baktı, sonra Yusuf'a döndü.

"Kiro mu dedin?"

"Evet!"

"Kiro diye biri yok ki burada!"

Yusuf, İsmail'in manalı konuşmalarından bir şey anlamadı.

Hasan Dede, Yusuf'a omzuyla dokundu.

"Sana demedim mi, Allah'a güven! O sahipsizlerin sahibidir."

Yusuf bir onun yüzüne baktı, bir öbürünün. Hâlâ bir şey anlayamamıştı.

"İsmail kardeş, bana dolaylı yollarla bir şey söyleme nolur, zaten aklım başımda değil. Ne diyorsan açık söyle," dedi.

İsmail, tekrar Hasan Dedeye baktı. "Sen sonra anlat!" der gibi kaş göz işareti yaptı. Sonra tekrar Yusuf'a döndü.

"Kimse Kristina'ya zarar veremez. Bunu bil o kadar, gerisini

Hasan Dede anlatır. Sana Kiro diye biri yok dediysem yoktur."

Yusuf tekrar bunun ne anlama geldiğini ısrarla sorunca İsmail elini Yusuf'un omzuna attı.

"Kiro bu gece emekliye ayrıldı. Zavallı çok yorulmuş, ben de ilelebet emekli ettim," diyerek Yusuf'un omzunu sıktı. Yusuf hâlâ sersemleşmiş gibi sadece "Hı, hı!" dedi. İsmail ayağa kalktı.

"Hadi ben çıkıyorum, bugün Kristina çıkacak zaten. Sen kendi derdine yan! Ne zaman çıkarırlar, Allah bilir…" dedi ve ışık gelsin diye için kapıyı aralık bıraktı, "Sonra gelir, kapatırım," diye ekledi, koridordan uzaklaşıp gitti.

İsmail gittikten sonra Yusuf, Hasan Dedeye baktı, anlamlı te-

bessümünün nedenini sordu.

"Dedem, bu İsmail ne demek istedi?"

"İsmail bir şey demek istemedi Yusuf'um. Sadece Allah'ın adaletinin yerine geldiğini söyledi. Kiro belasını bulmuş, gerisini ne yapacaksın!"

Yusuf, gözlerini tavana dikti, düşündü, bir şeylerin eksik olduğunu anladı ama bir türlü sözcüklerin anlamını yerine oturtamadı, sonra gülerek Hasan Dedeye baktı.

"Allah'ın güzel işleri çoktur. Bu da güzel işlerinden biriydi," dedi ve yemeğine devam etti.

Hasan Dede hiçbir yorum yapmadı. Bir yandan ekmek arasına koyduğu yumurtayı yiyor, diğer yandan yan gözle Yusuf'a keyifli keyifli bakıyordu. Yusuf, yumurtaları ekmeğin arasına koydu, daha fazla dayanamadı, ekmeği bir kenara bıraktı, uyudu.

Öyle derin bir uykuya daldı ki top patlasa duymayacaktı.

Hasan Dede geldi, Yusuf'un rahat etmesi için geceleri üzerine örttüğü örtüyü Yusuf'un üzerine usulca örttü, saçını okşadı, yemeğine devam etti.

Yusuf uykuya dalar dalmaz karşısında Derman Baba'yı buldu.

Derman Baba hücreye girdi. Tebessüm ederek yanına oturdu.

Yusuf, Derman Baba'yı görür görmez ayağa fırladı, hıçkırıklarla boynuna sarılıp ağlamaya başladı. Derman Baba, küçük bir çocuk gibi Yusuf'un sırtını sıvazladı.

"Dur oğul, bu ne telaş, bu ne üzüntü?" diye sakinleştirmeye çalıştı.

"Şu başıma gelen nedir, Derman Baba? Kristina benim yüzümden nerdeyse katil olacaktı. O da şimdi içeride. Babam, annem üzüntüden mahvoldular."

"Hele otur, oğul! Senin adın Yusuf, değil mi?" diye sordu.

Yusuf, gözlerini silerek şaşkınlıkla Derman Babaya baktı.

"Elbette, Yusuf dedem!"

"Yusuf isen Yusufluğunu yaşıyorsun oğul. Yusuf olmak kolay değil!"

"Yusuf olmak o kadar zor mu can Babam?"

"Tam tersine, Yusuf olmak demek, sabır demek; Yusuf demek, dikenli yollara aldırmadan yürümek demek; Yusuf demek,

Allah'ın güzel kavramının maddeye nakşedilmesi demek.

Bütün bunları hak etmek için Yusuf olmak gerek. Sen daha

Yusuf olamadın. Baksana, ağlıyorsun…"

Yusuf sustu, başını önüne eğdi.

"Az kaldı oğul. Daha dikenli yolların bitmedi. Sabırlı ol. Üstelik

Yusuf'un hikâyesinde Yusuf, tek başına kuyuda kaldı. Fakat bak, senin yanında Hasan Dede var. Daha ne istiyorsun?"

"Can Babam, ben suçsuzum. Benim suçum olmadan beni buraya attılar. Hani şu Kiro askeri var ya, Kristina'ya zarar vermek istedi."

"Seni bir düşman askeri buraya attı ama Yusuf'u kardeşleri kuyuya atıp gitmişti. Hangisi daha acı?"

"Kardeşleri neden kuyuya attılar?"

"Onu da sonra öğrenirsin, oğul. Hadi, şimdi Hasan Dedeyi yalnız bırakma, kalk onunla vedalaş, Hasan Deden uzun bir yola çıkacak, artık gitme zamanı geldi," dedi. Yusuf itiraz etti.

"Hasan dede gitmesin, nolur," diye yalvardı.

Derman Baba, tebessümle Yusuf'a baktı.

"Buna ne sen, ne de ben karar veririz oğul. Gitme vakti gelince saniyesi şaşmaz! Sen kalk da hazırlık yapın bakalım," dedi, tekrar tebessüm etti ve kapıdan çıkıp gitti. Giderken Yusuf'a seslendi. "Unutma ki unutulmayasın, oğul. Allah'ı unutma!"

Yusuf terler içerisinde kalktı. Hasan Dede hâlâ yemeğini yiyordu.

"Demek fazla uyumadım!" diye düşündü. Hasan Dede son lokmasını bitirdi. Yusuf'a tebessümle baktı. Sanki gördüğü rüyayı biliyormuş gibi gözlerinin içi gülüyordu.

"Noldu oğul? Erken uyandın. Yoksa acil bir haber mi getirdin?" dedi ellerini silerek. Kollarını dirseklere kadar sıvadı, teyemmüm abdesti almaya başladı.

Yusuf hâlâ rüyanın etkisinden kurtulmamıştı. Derman Baba'nın son sözünü düşünüyordu. Hasan Dede için "gidecek" demişti.

Hasan Dedenin ise bakışları bir tuhaftı.

"Hasan Dede?"

"Söyle, oğul!"

"…"

"Neden sustun, Yusuf'um?"

Yusuf, kafasını önüne eğdi.

"Ben bir rüya gördüm, dedem…"

"Hayırlara vesile olur inşallah! Ne gördün, hele anlat bakalım."

"Derman Baba rüyama geldi" deyince Hasan Dede heyecanlandı.

"Ee söyle bakalım Yusuf'um, ne dedi, ne dedi?"

"Hiç hoş şeyler demedi." Gözlerinden akan iki damla gözyaşını gizlice sildi.

"Derman Baba söylemişse hayırdır, Yusuf'um. De hele, bakalım…"

"Uyan, Hasan Dede uzun bir yolculuğa çıkacak, dedi."

Hasan Dede abdestini tamamlamış, ayakta gömleğinin kolla-

rını düzeltirken durdu, Yusuf'a baktı, güldü.

"Elhamdülillah, elhamdülillah, elhamdülillah! Ben de hazırlık yapıyordum Yusuf'um."

"Nereye gidiyorsun? Beni burada yalnız bırakma!"

"Sen kendini hâlâ yalnız mı hissediyorsun?"

"…!"

"Yalnız değilsin, Yusuf'um. Söyle bakalım! Allah'ı yanında hisseden yalnız olur mu?

"Olmaz elbet, dedem."

"Sen gelmeden ben zaten yalnız değildim. Aylardır bu zindanda hep Rabbim yanımdaydı. Bak Rabbim, İsmail'ini gönderdi, bana baktı. Yoksa tuzlu su ile kaç gün yaşanabilir?"

"Peki, nereye gideceksin dedem?"

"Herkesin sonunda gideceği yere, oğul!"

Yusuf, birden kafasını kaldırdı, kapıya baktı, telaşlandı.

"Seni idam edecekler, değil mi?"

Hasan Dede geldi, Yusuf'un çenesini avuçlarına aldı ve gözlerin içine baktı.

"Ne fark eder Yusuf'um, ecel gelirse yolda da düşer ölürsün.

Hamdolsun ki, kendi şerefimizle, haysiyetimizle gidiyoruz."

Yusuf, kafasını her iki yana salladı.

"Keşke ben de gelseydim, dedem."

"O nasıl söz Yusuf'um? Senin daha görevlerin var. Daha zamanın var. Daha yaşayacak bir hikâyen var."

Hücre kapısı gıcırtıyla açıldı. İkisi de kapıya baktı. İki asker

Hasan Dedenin yanına geldiler.

"Özel eşyaların varsa alabilirsin, gidiyoruz!" dediler.

Hasan Dede askere şefkatle baktı.

"Ben özel her şeyimi aldım evladım, hadi gidelim!" dedi. O ana kadar gizlice ağlayan Yusuf hıçkırığa boğuldu. Askerler,

Hasan Dedenin direnmesini, yalvarmasını beklerken, nereye gideceğini bile bile gülümsemesi ikisini de şoke etmişti.

Hasan dede son kez Yusuf'a sarıldı.

"Yusuf'um! Bu dünyada giden ne ilk insanım, ne de son olacağım.

Sen işine bak, nasıl olsa görüşeceğiz. Bir gün mutlaka görüşeceğiz. Silahsız gezme, su yoksa biraz önce gördüğün gibi teyemmüm et ki, silahın her an seninle olsun!"

Yusuf artık hıçkırıklarını durduramıyordu. Yalnız gözleri değil, yüreği de içeride gözyaşı döküyordu. Yere çöktü, Hasan Dede kapıdan çıkarken ellerini açtı, dua okumaya başladı.

Yusuf'un zindandaki hıçkırıkları, diğer hücrelere de sıçradı.

Karanlık zindanların koridorları hıçkırık sesiyle doldu. Akan gözyaşları, zulme karşı yüreklerde güç oldu, umut oldu. Hasan Dede her önünde geçtiği hücreye elveda ederek tebessümle ölüme gitti. Bütün hücreler Hasan Dedeye imrenerek bakıyorlardı.

Onun imanına ve iradesine hayran kalmışlardı.

* * *

O gece Boris ve Zaklina hayatlarının en acı gecesini geçirmişlerdi.

Evlatlarının tutuklanması onları çok etkilemişti. Sabaha kadar kimse ağzına bir lokma koymamıştı.

İsmail gece haber getirmişti. Yusuf ve Kristina'nın iyi olduklarını söylemişti. Kristina'nın durumunu anlatırken istemeyerek yalan söylemişti.

Sabah Komutan Bozidar karakola geldiğinde Boris ve ailesini hâlâ bekler bulunca sinirlendi.

"Size evinize gidin dememiş miydim? Geceyi burada mı geçirdiniz?"

Boris boynunu büktü.

"Hayır, eve gittik efendim," dedi. Komutan etrafına baktı,

Kiro'yu göremeyince bağırdı.

"Kiro, nerdesin lanet herif?"

İçeriden bir asker çıktı, selam çaktı.

"Kiro yok, efendim."

"Ne demek yok, gece nöbetçiydi."

"Bilmiyorum efendim, galiba eve gitti."

Komutan küfürler savurarak merdivenlerden yukarı çıktı.

Boris ve Bayan Zaklina ardı sıra onu takip ettiler. Komutan

Bozidar sinirle kapıyı açtı, koridora şöyle bir göz attı.

"Karakol değil tımarhane, hele şu koridordaki çöpe bakın!" diye kızdı. Karşısında selam verip hazırolda bekleyen İsmail'e baktı.

"Alın şu kızı, odama getirin," dedi.

Boris yalvaran bir sesle komutana baktı;

"Ya Yusuf? Yusuf çıkmayacak mı Bay Bozidar?"

Bozidar odasından içeri girerken, sinirle geri döndü.

"Onun daha zamanı var. Onun suçu biraz daha ağır!"

"Suçu neymiş? Benim oğlum masumdur," diye komutana

itiraz edince Bozidar Boris'e ters bir bakış attı.

"Siz vatana ihanet nedir, biliyor musunuz?"

Boris bu ağır suçlama karşısında hemen değişti. Yüz ifadesi ciddileşti, iki büklüm olan belini düzeltti, komutana sokuldu.

"Ben bu vatana ihanet nedir sizden daha iyi bilirim, komutan!

Ben de Bulgarım!" dedi. Şimdiye kadar boynunu büken, yal-

varan Boris gitmiş, başka biri gelmişti. Bozidar karşısında sert kayaya çarptığını anlayınca öksürdü, cevap vermeden odasına girdi.

Boris merakla Bozidar'ın arkasından odaya girdi;

"Komutanım, Yusuf suçsuzdur. Tek suçu ismi ve dinidir.

Bundan dolayı suçluysa söyleyin!"

"Sen öyle san! Senin oğlun Bulgar devleti aleyhine ajanlık yapıyormuş. O bir Türk ajanıdır. Burada bazı kişilerle işbirliği yaptığını tespit ettik. Dua et de suçsuz olsun, yoksa vatana ihanetten kurşuna dizilir," deyince Boris sert bir ses tonuyla itiraz etti.

"Olamaz, Yusuf'u bilirim komutanım, her gün yanımda, böyle bir şey yapamaz."

Bozidar Boris'e gülerek baktı,

"Hiçbir baba, oğlum suçludur demez. Önemli olan gerçekler.

Kiro araştırma yapıyor. Araştırmalardan sonra gerçek ortaya çıkacak. Şimdi bir infaz yapmam lazım. Oğlunuz gibi bir haini birazdan kurşuna dizeceğiz," diyerek hemen dışarı çıktı. Sonra geri döndü.

"Kızınıza gelince… Alın götürün, pederle konuştum, zaten ruh durumu iyi değilmiş. Benim işim var, fazla meşgul etmeyin," dedi ve karakolun arkaya açılan büyük demir kapısını aralayarak bahçeye çıktı.

Hücrelere inen asker, demir kapıyı açtı, koridordaki ışık birden hücreye doldu. Kristina'nın kafası hâlâ oturduğu yerde, dizlerinin arasında duruyordu. Asker yaklaştı, kolundan yakaladı.

"Hadi, çıkıyorsun!" dedi ve kaldırmak istedi. Kristina önce askere baktı, sonra hiç direnmeden kalktı. Ayakta beklemeye başladı. Asker, Kristina'da bir tuhaflık olduğunu anladı, kolundan tutarak götürdü. Kristina ışığa gelince tekrar yere çöktü.

Gözleri geçici kör olmuştu. Yere çömeldi, korkuyla titremeye

başladı. Asker kaldırmak istedi fakat Kristina korkudan kalkmak istemedi. Hücrenin her tarafı Kristina'nın saçlarıyla doluydu.

Asker, saçını kendisinin kestiğini sandı, "Delirmiş galiba!" dedi. Sonra koltuk altından tutarak kaldırmak istedi. Kristina askerin ellerini uzaklaştırdı. Asker, Kristina'yı götüremeyeceğini anlayınca kucaklayıp merdivenlere yöneldi. Yukarı çıkarken zorlanınca biraz durdu, sonra tekrar yukarı doğru yavaş yavaş çıkardı.

Bayan Zaklina ve Boris, koridorda sabırsızlıkla kızlarını bekliyorlardı.

Kızlarını, askerin kucağında saçları rastgele kesilmiş görünce bir şey olduğunu anladılar, çığlık atarak askere doğru koştular. Boris hemen kızını askerin kucağından aldı. "Ne yaptınız kızıma, sizde insaf yok mu?" diye askere bağırdı.

Asker, geri çekildi, Boris'in söylediklerinden bir şey anlamadığı için, "Deli mi ne! Bunlar ailece deliler galiba!" dedi ve oradan uzaklaştı.

Kristina hâlâ gözlerini açamıyordu. Sessizce yerde oturdu.

Annesinin sesine hiçbir tepki göstermedi. Boris ve Zaklina, kızın başına toplanmış onu konuşturmak istiyorlardı. Bütün çabalara rağmen Kristina, etrafındaki yüzleri anlamsız boş bakışlarla seyrediyordu.

İsmail, dışarıdan içeri girdi. Kristina'yı görünce sevindi. Boris, İsmail'i görür görmez yakasına yapıştı, boğacak gibi yakasını iyice büzdü.

"Hani Kristina iyiydi? Bu saçlarının hali ne? Yoksa oğlumu da böyle mi yaptınız?" dedi.

İsmail, kendini güçlükle kurtardı, yakasını düzeltti.

"Sakin olun, Bay Boris! Kızınız askeri vurduktan sonra böyle olmuş. İçeri atılırken zaten bir tuhaflaşmıştı! Oğlunuza gelince…

Birazdan komutan giderse, sizi görüştüreceğim. Yasak ama sizin için riske gireceğim. Ben kızınız için dün gece elimden geleni yaptım, hani bir söz vardır; "Balık bilmezse Halık bilir!" ama siz bu sözden bir anlam çıkaramazsınız," dedi ve uzaklaştı.

Bayan Zaklina, kızını bağrına basmış hem ağlıyor hem de ona sorular sorarak, konuşmasını sağlamaya çalışıyordu.

İsmail, bahçede kurşun sesleri gelince yerinde çivilendi kaldı."Hasan Dede!" diyebildi. Ellerini açtı, "El hükm-ü lillah!" dedi ve Fatiha okumaya başladı. Boris, İsmail'in Yusuf gibi dua ettiğini görünce çok sevindi.

"Oğlum, sen de mi Müslümansın?" diye sordu.

İsmail duasını bitirdi, sonra Boris'e döndü.

"Evet, Müslüman'ım!"

"Yusuf da Müslüman oldu, biliyor musun?" diye İsmail'in yardım etmesi için üstüne basa basa söyledi.

İsmail tebessümle Boris'e baktı.

"Biliyorum. İçeride biraz oturdum, sohbet ettik. Sabah yemeklerini ben verdim."

"Peki ya kızım? Kim bu insafsızlığı yaptı?"

"Bilmiyorum, bunu sonra konuşuruz, Bay Boris!"

"Oğlum içerde yalnız mı?" diye sordu.

"İki kişiydiler ama şimdi bir dakika önce tek başına kaldı," dedi ve kafası önüne düştü. O sırada komutan işini bitirmiş, muzaffer bir edayla koridorda Boris'e baktı;

"Hâlâ gitmediniz mi? İşte kızınız, daha ne istiyorsunuz; oğlunuzu veremem, bunun için biraz beklemeniz gerek. Burada vatana ihanet söz konusu," dedi ve odasına girdi. İçeriden bastonunu aldı, dışarı çıktı. Giderken İsmail'e ve oradaki askerlere bugün gelmeyeceğini söyledi, sonra Kristina'ya şöyle göz ucuyla baktı.

"Pederin dedikleri doğruymuş, bu kız uçmuş!" dedi ve çıktı.

* * *

Kristina uzun süre mücadele ettiği bunalımı atlatamamıştı. Askeri vurmasından sonra akli dengesi daha da bozulmuştu. Artık konuşmuyordu. Sessizce, boş bakışlarla etrafa bakıyordu. Hücreden çıktıktan sonra, ne anasını ne de babasını tanıyabildi.

Annesinin feryadı, karakolun koridorlarında yankılanıp durdu. Boris, artık bir yumruk kadar kalmıştı. Kristina'ya her baktığında ömründen bir parça daha eksiliyordu. Gözlerinden artık yaş gelmiyordu.

İsmail, hemen Kristina'yı annesinden aldı, yürüterek bir odaya götürdü, rahat bir sandalyeye oturttu. Bayan Zaklina'nın da koluna girerek, odaya Kristina'nın yanına götürdü. Sonra yüreği yanan anneye döndü.

"Bayan, isminizi bilmiyorum ama siz kızınıza destek olmak zorundasınız. Bunun için de kendinizi toparlamanız gerek. İyileşir inşallah. Allah ne takdir eylemiş ise, öyle olur. Sizin bazı şeylerden haberiniz yok. Kızınızın saçı sizin de tanıdığınız asker

Kiro tarafından kesildi. Ben gece yarısı geldiğimde onu kızınızın hücresinde buldum. Kiro daha kötü şeyler yapacaktı ama yapamadı, ona engel oldum. Sonra da kaçıp gitti. Yüce Allah beni vesile ederek kızınızı çok büyük bir felaketten kurtardı. Ya öyle olmasaydı? Şayet Kiro emeline ulaşsaydı, kızınızın iyileşmesi bir şeye yarar mıydı bilemem! Fakat şimdi iyileşirse, yine eski haline dönebilir. Bu nedenle kızınızı hemen eve götürün, sizin anne yüreğiniz onu iyileştirecektir."

Boris, İsmail'in anlattıklarını arkada dinlemişti. İsmail'in yakasına yapıştığına pişman olmuştu. Geldi, İsmail'in boynuna sarıldı.

"Türkler hakkında asla yanılmadım, asla… Siz Müslümanlar yüreklerinizle yaşıyorsunuz. Yaşadığınız yürek ise insan sevgisi

ile dolu. Yusuf'um kurtulsun, ben de Müslüman olacağım.

Sizin dininiz insanı cezbediyor. Şaşırtıyor, tahminleri yanıltıyor, peşin hükümleri altüst ediyor. Şimdiye kadar dinsiz yaşadım.

Hiçbir dinin insana fayda sağlamayacağına inanıyordum. Ama öyle değilmiş, be evlat! Yusuf bile bir gecede tamamen değişti.

İnanabiliyor musun? Bu mucize değil de nedir?"

Bayan Zaklina, İsmail'in anlattıklarından sonra hemen toparlandı.

Gitti, yüzünü yıkadı, kızını kolundan tutarak kaldırdı, İsmail'e baktı.

"Sana ne kadar teşekkür etsem azdır, Tanrı sana cennetini nasip eder inşallah," dedi. Kristina'yı alıp dışarı çıktılar. Boris kızını öptükten sonra onları eve gönderdi.

Bu arada bahçeden bir ceset çıkarılıyordu. Ceset, dört asker tarafından yan odaya taşındı. İsmail askerlerle beraber gitti,

Hasan Dedeyi yere uzattılar. Vücudu delik deşik olmuştu. Hasan Dede hâlâ tebessüm ediyordu. Belli ki kurşuna dizilirken zaten orada değildi. Sevdiği ile birlikteydi.

Tekrar ellerini açtı, bir Fatiha okudu. Geri döndü. Askerlere oğullarına haber vermelerini söyledi. Sonra hâlâ yalvaran gözlerle kendisine bakan, bir umut dilenen Boris'in, yanına geldi.

"Hadi, Yusuf'u ziyaret edin. Ziyaret ettikten sonra lütfen buradan gidin. Ben buradayım. Sizin burada beklemeniz bir işe yaramaz. Suçsuz olduğu inşallah anlaşılacaktır. Zaten bir aya kadar buradan çekileceğiz. Makedonya'nın diğer yerlerindeki birliklerin hepsi buradan geçtikten sonra, en son biz de çıkış yapacağız.

Ben de annemi babamı özledim, gitmem gerek. Yusuf da o zamana kalmaz, çıkar."

Üçü de merdivenlerden aşağı inmeye başladılar. İsmail birden durdu. "Hayır, böyle olmaz!" diyerek geriye döndü. "Yukarı

geçelim, siz bekleyin Yusuf'u buraya getireyim," dedi. Babasının hücreyi görmesini istememişti.

Boris'i tekrar yukarı çıkardı, sonra kendisi tekrar aşağı indi.

Yusuf'un kapısını usulca açtı. Açmadan önce Yusuf'a seslendi.

Gözlerini yummasını söyledi. Yusuf gözlerini kapadı, İsmail kapıyı açtı. Yusuf uykusuz ve perişan bir haldeydi. Kafasındaki sargıyı çıkardı. Üzerindeki beyaz gömleği kafasından ve yüzünden akan kanlarla kırmızı beyaz bir forma rengini almıştı. Yavaşça gözlerini açtı, İsmail'e baktı. Yüzündeki yorgunluk, bakışlarına yansımıştı. Işığa tam olarak alışmayan gözlerini kıstı, ışık rahatsız edince tekrar yumdu.

"Bana ellerinle tutun, gidelim," dedi İsmail.

Yusuf gözlerini kapadı, İsmail ellerinden tuttu, koridora getirdi.

Merdivenlerin başına gelince lambayı kapattı. Merdivenlerden aşağıya çok az bir ışık sızıyordu.

"Hafifçe gözlerini aç ama hemen kapat, bunu birkaç kez tekrarla," dedi.

Yusuf, gözlerini hafif araladı, kapattı, tekrar hafif açıp kapattı, birkaç defa yaptıktan sonra gözlerini tamamen açtı. Merdivenlerden yukarı çıkarken fazlalaşan gün ışığına alışmak için yavaş yavaş, dinlenerek çıktılar. Yukarı çıkarken Yusuf, Kristina'yı sordu. İsmail, "Çıktı! Annenle eve gittiler," cevabını verince,

Yusuf derin bir oh çekti. Koridorda babasını görünce güldü.

"Desene, ziyaretçilerim var! Ben de serbest kalacağımı sandım, dedi İsmail'e.

Boris oğluna öyle bir sarıldı ki, nerdeyse içine çekip alacaktı.

Dayanamadı, hıçkırarak ağlamaya başladı. Yusuf babasını teskin etmeye çalıştı.

"Korkma, ben iyiyim. Kristina'yı merak ettim," dedi.

Boris, Yusuf'un üzerindeki kan lekelerini görünce, endişeyle İsmail'e baktı.

"Ne yaptılar sana, kim yaptı bunu?" dedi ve eliyle yaralarına dokundu. Yusuf sadece "Düştüm," demekle yetindi.

Boris, hiçbir şey söylemedi, gözyaşlarını sildi. Tekrar Yusuf'a baktı.

"Doğru söylemiyorsun, sana işkence yapmışlar," diyerek İsmail'e baktı.

"Yok, bana bir şey yapamazlar, İsmail buradayken bana bir şey olmaz, Allah onun eksikliğini vermesin!"

İsmail mahcup bir yüzle Boris'e baktı.

"Ben bir şey yapmadım. Allah'ın izni ve muradı olmasa, ben ne yapabilirdim?" dedi.

Boris, İsmail'e teşekkür etti.

İsmail, babasından izin alarak Yusuf'u, Hasan Dedenin konulduğu odaya götürmek istedi. Boris de arkalarından geldi.

Yusuf, Hasan Dedenin kurşuna dizildiğini biliyordu. Kurşun sesleri hücrelerden duyulmuştu. Yusuf da hücresinde duasını etmiş, Hasan Dedenin ruhuna göndermişti.

İsmail odanın kapısını açtı, içeri girdiler. Yusuf, babasına baktı; "İstersen gelme! Dayanamazsın," dedi ama Boris zaten askerler cesedi koridorda taşırken görmüştü. Oğlunun kurşuna dizilen adamla alâkasını öğrenmek için Yusuf'a itiraz etti. "Ben alışkınım oğlum," deyince Yusuf sesini çıkarmadı.

Önce Yusuf, sonra Boris ve İsmail içeri girdiler. Yusuf, yerde beton üzerinde boylu boyuna uzatılan Hasan Dedeye baktı, sonra babasına döndü;

"Siz hiç ölüme giderken gülen insan gördünüz mü? Görmediyseniz, bakın görün! Bunun sırrı, imandır. İslam inancı o kadar

kuvvetlidir ki, ölüm umurunda olmaz. O kadar hoştur ki, severek Allah'a koşulur. İşte Hasan dede de gülerek Hak'ka gitti. Bakın, hâlâ gülüyor," dedi.

Boris, Hasan Dedeye dikkatle baktı, sonra Yusuf'a döndü.

"Haklısın oğlum! Bugüne kadar çok ölen insan gördüm ama böylesine hiç rastlamadım. Bu nasıl bir şey ki, kurşunların karşısında gülümseyebiliyor! Dediğin gibi, onA bu gücü veren ancak inandığı davası olabilir."

İsmail, özür dileyerek Boris'e bir şey hatırlattı.

"Hasan Dede şehittir Bay Boris. Bizde şehitlere, imanıyla vefat edenlere ölü denilmez."

Boris kafasını salladı, "Evet, gerçekten o bir şehittir, çocuklar.

Hem de ölüme gülerek giden bir şehit!" dedikten sonra oğluna döndü. "Oğlum, şuradan çıktıktan sonra beni de şu

Türk dervişin yanına götür. Ben de Müslüman olmak istiyorum," dedi.

İsmail araya girdi.

"Evet, baban, biraz önce sen yokken bana da söyledi."

Yusuf babasına sarıldı. Sonra eğildi, ellerinden öptü. İsmail ve Yusuf birlikte Fatiha okumaya başladılar. Dua bitince İsmail,

Hasan Dedenin yanına iyice yaklaştı. "Seni vurdular ama iki kişi dirildi. Bu topraklarda Müslüman eksik olmayacak inşallah, bütün zulümlere rağmen," dedi. Sonra açık kalan yüzünü örtüp geri döndüler.

Odadan çıkarken komutan Bozidar emir eriyle içeri girdi. O anda odada buz gibi bir hava esti. Bozidar, önce gözlerine inanamadı, tekrar Yusuf'a baktı, sonra elindeki bastonu İsmail'e çevirdi. Geri gelmeyeceğini söylediği için İsmail rahat davranmıştı.

Fakat Bozidar, bir dosya unutmuştu, tekrar onu almaya gelmişti. Bastonuyla sert bir şekilde İsmail'in göğsüne vurdu.

"Kim bunu çıkardı, hangi aptal yaptı?"

İsmail, hiç çekinmeden "Ben yaptım efendim," dedi.

Komutan Bozidar, bastonunu duvara yasladı, İsmail'e kuvvetli bir tokat attı. İsmail yerinden kımıldamadı. Dışarıda nöbet tutan askerleri çağırdı. Eliyle işaret etti.

"Mahkûmu yerine götürün. Bunu da ayrı hücreye kapatın, yirmi dört saat yemek vermeyin," dedi ve odasına çekildi.

Yusuf, o kadar üzüldü ki ne yapacağını şaşırdı, İsmail'in yüzüne bakamadı.

Boris ise kendini zor tuttu, nerdeyse ağlayacaktı,. Komutanın arkasından içeri girmek, ona yalvarmak istedi. Suçun kendisinde olduğunu, İsmail'i zorladığını söylemek istedi. Ancak odanın kapısından geri çevrildi. Komutanın emriyle içeri sokulmadı.

Çaresizce geri döndü.

İsmail her zamanki gibi hepsine teselli verdi.

"Sakın üzülmeyin. Siz de benim yerimde olsaydınız aynı şeyi yapardınız. Bundan eminim. Cezam bitsin, Yusuf'a yine yardım edeceğim. Üzülme Bay Boris, evinize gidin! Burayı merak etmeyin," dedi ve arkadaşları onu tutup götürmesine izin vermeden, merdivenlerden aşağı yürüdü, gitti.

Yusuf da bir başka asker tarafından kendi hücresine götürüldü.

Baba, oğlunun kanlar içerisindeki gömleği ile tekrar götürülüşünü seyretmekten başka bir şey yapamadı. Yusuf, götürülürken babasına gülümsedi, hücresine gitti. Korkmuyordu.

İçinde hiçbir korku yoktu. Sadece ışık, su damlaları işkencesi onun oldukça sinirlerini yıpratıyordu. Işıkların hücrede yanıp sönmesi, gözlerine zarar veriyordu. Ama gözlerinden daha önemlisi, sinir sistemini altüst etmişti. Su damlasının belli aralıklarla yere damlaması, damlarken betona çarparak korkunç bir

ses çıkarması uyumasını engelliyordu.

Derman Baba ona şöyle demişti.

"İnsanı zorluklardan kurtaracak üç anahtar vardır: Birincisi zamanı unutmak, ikincisi sabretmek, üçüncüsü ise, Allah'ı düşünmektir."

Yusuf da öyle yaptı. Zamanı unuttu, ya sabır dedi, Allah'ın adını anarak vakit geçirmeye çalıştı.

* * *

Yusuf, leş gibi kokan, tabanı yıllardır yıkanmayan ıslak hücresinde yatarken, İsmail cezasını bitirip çıkmıştı. Komutan artık

İsmail'e güvenmiyordu. Bu nedenle hücrelerin sorumluluğunu başka bir askere vermişti.

Komutan, Kiro'nun kaçtığı yönündeki söylentilere inanmamıştı.

Her tarafa baktırmış, araştırmış, bir türlü izine rastlamamıştı.

Olaydan bir hafta sonra Kiro'dan haber gelmişti. Kiro, kasabanın çocukları tarafından aynı gün çöplükte bulunmuş, ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılmıştı. Hastanede koma halinde yatıyordu. Doktorlar, Kiro'nun kimliğini ancak uyandıktan sonra öğrenmiş, haber vermişlerdi. Komutan Bozidar, hastaneye gitmiş, Kiro'yu ziyaret etmiş, doktorlardan iyileşeceğini, tehlikeyi atlattığını öğrenmiş, keyfi yerine gelmişti. Kiro'yu vuranı bulmak için hemen geniş bir soruşturma başlatmıştı.

Karakolda bulunan bütün askerleri tek tek sorguya aldı.

Sorgu sonunda bütün şüpheler İsmail'in üzerinde toplanmıştı.

Çavuşu yanına çağırdı, "Bütün herkesi içtima et, ben geliyorum," diye bağırdı.

Çavuş korkuyla hemen üst katlara seslendi;

"Herkes bahçede toplansın!" diye bağırdı.

Bütün katlardaki askerler, patır patır merdivenlerden inerek bahçeye çıktılar. Ardından çavuş hazır olduklarını komutana bildirdi. Komutan Bozidar kızgın boğalar gibi odasından fırladı, bahçede bekleyen askerlerin yanına gitti. Daha hiçbir şey demeden sırada olan askerlerin tek tek karşılarına geçti, gözlerini dikkatlice süzdü. Bakışlarıyla psikolojik etki yaratarak

Kiro'yu vuranı yakalamak istiyordu. Herkesi gözleriyle korkuttuktan sonra geri çekildi. İsmail'e bakarak konuştu.

"Son olarak soruyorum. Kiro'nun nöbetçi olduğu gece, kimse bir şey gördü mü? Şayet bir şey bilip de söylemeyen varsa konuşsun, yoksa hepinizi askeri mahkemeye göndermek zorunda kalacağım. Zaten nasıl olsa Kiro kendine gelince söyleyecek.

Beni boş yere uğraştırmayın!" Dedi. Bunu suçluyu bulmak için söylemişti. Yoksa Kiro, kendisini vuranı görmemişti.

Kimseden ses çıkmadı. Komutan yazıcıyı çağırdı, askerlerin tek tek isimlerini yazarak topluca Sofya askeri mahkemesine göndermeye karar verdi. Yazıcı isimleri yazarken, herkes birbirine bakıp durdu. İçlerinden biri selam vererek öne çıktı;

"Efendim, ben birini çuval içerisinde bir şey taşıyarak kapıdan çıkarken gördüm; ama yüzünü göremedim. Arkadan gördüm," dedi.

Komutan, sanki suçluyu bulmuş gibi hemen askerin yanına gitti.

"Hiç mi kimseye benzetemedin?" diye sordu.

Asker kafasını salladı, "Hayır!" dedi.

Komutan parmağıyla askerleri gösterdi.

"Bak bakalım, kime benziyordu?"

Asker sırasıyla herkesi gözden geçirdi. Sırasıyla herkese dikkatli bakarken, bakışlarını diktiği her asker, korkudan titremeye

başlıyordu. Hepsini gözden geçirdikten sonra komutana döndü.

"Görmedim ama arkadan İsmail'e benziyordu" dedi.

O anda bütün gözler şimşek gibi İsmail'in üzerinde toplandı.

Bütün askerler derin bir nefes aldı. Aralarında mırıldanmalar başladı. Komutan sinirli bir şekilde bütün askerlere bağırdı. "Burayı boşaltın!" dedi. Sonra avını yakalamış sırtlan gibi

İsmail'in yanına geldi, sırıtarak baktı, "Sen kal!" dedi.

Herkes çıktıktan sonra İsmail'e döndü.

"Bildiğim kadarıyla Müslümanlar yalan söylemez. Doğru söyle! Sen mi Kiro'yu bu hale getirdin? Söz veriyorum, sana hiçbir zarar gelmeyecek. Kiro'nun zaten suçları çoğalmıştı.

Onu buradan uzaklaştıracaktım," dedi, tilki kurnazlığı ile bir gözünü kapattı, kulağını İsmail'in ağzına yaklaştırdı.

İsmail, komutana baktı, hiç tereddüt etmeden "Evet!" dedi.

Komutan katili yakalamanın gururuyla elini İsmail''in omzuna attı. Biraz önce, dokunmayacağını söyleyen adam gitmiş, başka biri gelmişti.

"Hep demişimdir, şu Türklerden bir tane bile kalmaması lazım.

Balkanlardan temizlenmesi lazım ama kimse bana inanmıyor.

Keşke Hitler, Yahudilere el atmışken, Balkanlardaki Türkleri de bize ihale etseydi. Maalesef bu teklifi kabul etmedi. "Türklere karışmak yok" dedi. Şimdi hepinizi çoktan fırınlarda yakmıştık."

İsmail cevap vermedi, sadece sustu. Komutan elini omzundan çekti, pencere kenarına gitti.

"Peki, neden vurdun?"

Yusuf esas duruşu bozarak rahat duruşa geçti. Ona göre artık karşısında saygı gösterecek biri yoktu. Hele Türk düşmanı bir komutanın karşısında asla durmamak lazım diye düşündü.

"Şu anne babası bekleyen kızın saçlarını kesmiş, tecavüz edecekti, ben müdahale ettim!"

"Böyle mi yapman gerekiyordu? Öldürmek amacıyla vurmuşsun.

Belki de öldü sandın."

"Başka türlü durduramadım."

"Peki, bunun cezasını biliyor musun?"

"Evet, biliyorum."

"Korkmuyor musun?"

"Korksaydım yapmazdım," diye cevap verdi İsmail.

Komutan dışarı seslendi, iki asker içeri girdi.

"Şunu en kötü hücreye atın da gününü görsün! Gidene kadar hücrede kalsın!" dedi ve dönüp İsmail'e nefret dolu bir bakış attı. "Sana öyle bir dosya hazırlayacağım ki, mahkeme karar vermekte hiç tereddüt etmeyecek! " dedi ve odasına yöneldi.

İsmail, hiç umurunda değilmiş gibi, itiraz etmeden arkadaşının önüne geçti hücrelerin bulunduğu bodrum kata indi.

Hücrenin önüne geldi, askere "Kapıyı aç!" dedi. Asker İsmail'e acıyarak baktı. "Keşke böyle olmasaydı, dostum!" dedi ve kapıyı açtı. İsmail, askere cevap vermeden sadece omzuna dostça iki kere vurdu içeri girdi.

İsmail'in Bulgar askeri olması tesadüfî değildi. Türk İstihbaratı

İsmail'in ailesini ikna ederek belli bir süre eğittikten sonra orduya sokmuşlardı. İki yıldır ailesini görmemişti. Sadece ara sıra mektup geliyordu. Asker Kiro, komutanıyla defalarca

İsmail'in ajan olduğunu söylemişti fakat komutan dikkate almamıştı.

Bunu da bildiğinden değil, "çamur at, izi kalsın!" diye söy-

lemişti. İsmail, gerçekten Türk İstihbaratının adamıydı. Bunun için yetiştirilmişti.

İkinci Dünya Savaşında Makedonya, Türkiye için önemli bir yerdi. Burada olup bitenleri öğrenmek için İsmail özellikle bu bölgeye gönderilmişti. Atıldığı hücre işkence hücresiydi.

Tek kişinin uzanarak kalabileceği, dar bir yerdi. Bir buçuk metre uzunluğunda bir metre genişliğinde, zifiri karanlık bir odaydı.

Bu hücreleri çok iyi biliyordu, çünkü bir yıl önce geldiğinde hücrelerin sorumluluğu ona verilmişti. Kasaba küçük bir yer olduğu için gelen suçlular kısa sürede başka yerlere sevk edilirdi. Bu arada hücrelerde aç bırakılarak, geceleri gözetleme deliklerinden bakarak ışıkları yakıp sürdürmek suretiyle işkence yapılırdı.

En büyük işkence, bilerek tavanlarda bırakılan deliklerden su damlatılarak uyumasının engellenmesiydi. Birçok kişi bu işkenceye dayanamayarak aklını oynatmıştı.

Bir an önce Sofya'ya gitmek onun için kurtuluş olacaktı.

Çünkü arkadaşları onu yolda bir şekilde kurtarır umudu vardı.

Almanların yenilmesi ile birlikte Balkanlar Alman askerlerinden kurtulmuştu. Artık sokaklarda motosikletli Alman askeri görüntüleri yoktu. Onun yerini Rus korkusu sarmıştı. Halk kendi aralarında işgallere alışmış gibi, Rusları kabullenmeye başlamıştı. Her yerde olduğu gibi Makedonya'da da milliyetçiler ile komünistler karşı karşıya gelmişlerdi. Küçük gruplar bazen aralarında çatışıyor, durmadan silahlanıyordu. Yusuf, içeride bütün değişimlerden habersiz çilesini tamamlamaktaydı.

* * *

Annesi Kristina'ya bir bebek gibi bakıyordu. Her gün süt içi-

riyor, yeni elbiseler giydiriyor, onunla konuşuyor, yine eskisi gibi olması için elinden geleni yapıyordu. Ancak Kristina hâlâ bir robot gibi bir noktaya takılıp kalıyordu. Artık hayatla bağları kopmuştu. Hücreye atılması onu etkilemişti. Karanlıkta tek başına kalması ruh halini bozmuştu. Asker Kiro'nun saçlarını kesmesi, sonrasında tecavüze yeltenmesi hayatla arasındaki ipleri tamamen koparmıştı.

Eve geldiğinde bir ara etrafına baktı, "Nerdeyim!" dercesine garipseyerek evi aşağıdan yukarı gözden geçirdi. Annesinin bütün soruları cevapsız kaldı. Her soru sorduğunda Kristina kafasını önüne eğiyordu. Önceleri hiç değilse evet-hayır kelimelerin kullanıyordu ama şimdi tek bir ses yoktu.

O gün peder, Kristina'yı ziyaret etmeye gelmişti. Bütün çabalarına rağmen Kristina başını kaldırıp pedere bakmadı. Pederin de çabaları boşa çıkmıştı. Salonda kanepede annesinin dizlerine uzanmış, pederin sorularını duymamış gibi, sadece sabit bakışlarla seyrediyordu. Peder yerinden kalktı, dua etmeye başladı. Boynundaki haçın bir köşesinden tuttu, Kristina'nın yüzüne yaklaştırdı, tekrar yerine bıraktı.

Bayan Zaklina, tek umut olarak bel bağladığı pederin çaresiz kaldığını görünce ağlamaya başladı. Kızının görmemesi için gözyaşlarını sildi. İçinden pedere de sitem etti; "Neye yarar bu din adamları?" diye düşündü ama sesini çıkarmadı.

"Ben her gün dua için uğrarım," dedi peder. Sonra elini

Kristina'nın yüzüne sürdü, kapıya yöneldi, gitmek istedi. Bayan

Zaklina kızının kafasını yastığa koydu, pederi yolcu etmek için kalktı.

"Peder, kızım iyileşecek mi?" diye umutsuzca yüzüne baktı.

"Biz dua edelim, Tanrı yardımlarını esirgemeyecektir."

Bayan Zaklina, kocasının yalanı yüzünden perişan olmalarını bir türlü içine sindiremiyordu. Pederin sözü de içindeki ateşi söndüremedi. Peder dışarı çıktıktan sonra Boris kendi odasından çıktı, kızının yanına oturdu. Pederle artık anlaşamadığından tartışmamak için diğer odaya gitmişti. Her defasında

Boris'e laf sokuşturması, kiliseye davet etmesi, Boris'i rahatsız ediyordu.

Kızını öptü, gazeteye sardığı tıraş makinesini çıkardı. Bayan

Zaklina'nın yardımı ile Kristina'yı kaldırarak oturttu. Kristina hiç itiraz etmedi, bir kuzu gibi kafasını babasının önüne uzattı.

Boris, hem tıraş ediyor, hem de ağlıyordu. Bayan Zaklina dayanamadı, odasına gitti. Orada ağlamak istedi.

Kahır dolu günler Boris'i iyiden iyiye yıkmıştı. Boris eski Boris değildi. Eski halinden eser kalmamıştı. Saçları eskiye nazaran daha fazla beyazlamıştı. Kamburu iyice belirginleşmişti. Yüzündeki kahır çizgileri daha derinleşmişti. Bir taraftan oğlu suçsuz günahsız içeride yatıyor, diğer tarafta kızı gittikçe kötüleşiyordu.

"Bütün bunlar benim yüzümden" dedi, her zaman olduğu gibi kendini suçladı.

Boris, hemen her gün karakola uğruyordu. Bütün yalvarmalarına rağmen oğlu ile görüşmesine izin verilmiyordu. O gün yine karakola uğramış, bir daha görüşme talebinde bulunmak istemişti. Karakolun giriş merdivenlerinden içeri girerken,

Bozidar'ın karakoldan çıktığını gördü. Hiç görmemiş gibi önüne baktı. Bir an tekrar gidip yalvarmak istedi ama izin vermeyeceğini bildiği için denemeye kalkmadı. Komutan Bozidar arabasına atladı, karakoldan uzaklaştı. Uzaklaşınca, hemen kapıda duran, askerin yanına yaklaştı, İsmail'i sordu. Asker

İsmail'in tutuklandığını söyledi. Boris'in kolları yana düştü.

Umutları tek tek yok oluyordu.

Girişte nöbet bekleyen asker, Boris'in kendisine yaklaştığını görünce her zamanki gibi Yusuf'u görme isteğini dinlememek için içeri kaçtı. Kapının öbür köşesine çekildi. Boris, askerin gittiği köşeye yürüdü, büyük bir umutla yalvarmaya başladı.

"Günlerdir geliyorum, oğlumu göstermiyorsunuz, senin de bir ailen var, annen baban var. Beni bir an olsun baban yerine koy, çektiğim acıları görmüyor musun?" diye yalvardı.

Asker kafasını iki yana salladı. Boris'e acımıştı; ama başına bela açmak istemiyordu. Boris'i dinlerken, hiç duruşunu bozmadan yalvarmaları duymamış gibi karşıya bakıyordu. Boris, bıkmadan usanmadan askere dil dökmeye devam etti. Asker, yalvarmalara daha fazla kayıtsız kalamadı, sonunda Boris'e dönüp baktı. Gözlerinden akan yaşları görünce dayanamadı.

"Bay Boris, başımı derde sokacaksınız!"

"Evlâdım, uzun zaman oldu, oğlumu göremiyorum. Nolur bir dakika beni görüştür."

Asker eğildi, koridora baktı. İki asker koridorda şakalaşıyorlardı.

"Yapamam," dedi. Kafasını salladı. Boris, tekrar yalvardı.

"Ben içerdeki askerleri ikna ederim. "

"İyi, o zaman git onlar seni görüştürsün!"

Boris, koridordaki askerlerin yanına gitti. Askerlere durumu anlattı. İki asker bakıştılar, ne yapalım, anlamında bir bakışmaydı bu.

Sonra dışarıda nöbet tutan arkadaşlarına baktılar. Dışarıdaki asker "Beni ilgilendirmiyor" dercesine omuz silkti.

Kısa boylu zayıf asker Boris'in kolundan tuttu."Gel!" dedi.

Boris'i merdivenlerden aşağı çabucak gidip gelmek kaydıyla aşağı indirdi. Hücrelere giden koridorun lambasını yaktı. Koridorun sağına doğru ilerledi, kapıyı aceleyle açtı.

Kapı açılınca Yusuf, gözlerini yumdu. Kimin geldiğini göremedi.

"Oğlum, Yusuf'um!" dedi Boris ve Yusuf'a sarıldı. Yusuf babasının sesini tanıdı, o da ona sımsıkı sarıldı. Yusuf şaşkına dönmüştü.

Babasını beklemiyordu. Hatta bir daha göreceğini bile tahmin etmiyordu. "Ben iyiyim baba, Kristina nasıl?" diye sordu.

Boris, soruyu duymamış gibi, Yusuf'un yüzündeki yaraları eliyle yokladı. Yüzündeki yaralar soyulmaya başlamıştı. Yaşlı

Boris'in yüreği dayanmıyordu artık. Yusuf'un haline bakınca, ayakta duramadı, yere çöktü. Yusuf, babasının kötü olduğunu görünce onu teskin etmeye çalıştı;

"Merak etme, yakında çıkacağım. Kristina nasıl?" diye sordu tekrar.

Boris Yusuf'a baktı, daha fazla inkâr edemedi, çaresizce kafasını salladı.

"İyi değil be oğlum. Kristina gittikçe kötüleşiyor. Yakında hastaneye götüreceğim."

"Neyi var, hâlâ konuşmuyor mu?"

"Konuşmuyor. Üstelik bir şey de yemiyor. Her geçen gün gözümüzün önünde mum gibi eriyip gidiyor."

"Hemen götür baba! Hiç bekleme. Hatta beni dinlersen, gitmeden Derman Baba'ya uğra, sonra git."

Boris tekrar Yusuf'un yüzüne baktı, yaralarını kontrol etti.

Yüzünden öptü, Yusuf'u sevdi, bağrına bastı. Özlemini gidermek için elinden gelse oğlunu içine saklayıp birlikte götürecekti.

Asker, durmadan "Tamam bayım, çıkalım," dedikçe

Yusuf'un yüzünü avuçları arasına aldı, tekrar seyretti. Askeri zor durumda bırakmamak için zorla ayağa kalktı. Yusuf, askere

baktı, teşekkür etti. İsmail'in yerini, durumunu öğrenmek istedi.

"İsmail nerede, asker?" diye sordu.

Asker hem konuşuyor hem de korkusundan durmadan koridora bakıp duruyordu. "Hadi, tamam gidiyoruz. Başımı belaya sokacaksınız," dedi, sonra Yusuf'a döndü. "İsmail, Kiro'yu vurmuş, itiraf etti." Yusuf'un ağzı açıkta kaldı.

Asker Boris'in kolundan çekti, Yusuf'a haberleri vermeye devam etti. "Gece kız kardeşinizin saçını kesmiş, tecavüz edeceği sırada İsmail içeri girmiş, öldürmek amacıyla vurmuş ama

Kiro ölmemiş." deyince Yusuf ne diyeceğini şaşırdı.

"Vah kardeşim, bizim için kendini feda ettin. Demek sen de içeridesin ha!" dedi ve babasıyla vedalaştı. Boris, oğluna sarıldı, kokusunu içine çekti.

"Yusuf'um, oğlum, çıkacaksın yakında," dedi ve askerle birlikte koridora çıktı. Asker hemen kapıyı kapattı, kilitledi ve uzaklaştılar. Koridorlardan geçerken askere İsmail'i sordu.

"İsmail hangi hücrede, evladım?"

Asker sinirlendi, Boris'in kolundan çekiştirerek merdivenlerden yukarı götürdü.

"Sana iyilik etmeye gelmiyor, bayım! Oğlunu gördün, daha ne istiyorsun?" diye kızdı.

Yukarı çıktıklarında, yüksek rütbeli iki Bulgar subayının koridorda bir o tarafa bir bu tarafa gidip geldiklerini gördüler. Boris, subaylara baktı, "Kasabaya yeni gelmiş olmalılar daha önce görmedim," dedi. Askere tekrar teşekkür ettikten sonra hemen karakoldan uzaklaştı. Sevinerek eve doğru koştu. Haberi

Zaklina'ya vermek için nefes nefese sokakları geçti. Belki Kristina da bu habere sevinir diye düşündü. Kaç zamandır oğlunu ilk defa görmüştü. Oğlunun iyi olduğunu gördüğü için eve kadar sevincinden nerdeyse kanatlanıp, uçacaktı. Onu bu halde

gören, oğlu serbest kaldı sanırdı.

* * *

Kaç gün, kaç ay hapiste olduklarını bilmeden iki arkadaş ayrı hücrelerde yatıyorlardı.

Umutlarını kaybettikleri o gün kasabada bir hareketlilik vardı.

Askeri bir cip içinde iki subayla karakolun önünde durdu.

Görevli çavuş, subayları komutanın odasına aldı. Misafirleri rahat ettirmek için herkes seferber oldu. Çaylar, kahveler art arda gelmeye başladı. İki subay sessizce Bozidar'ın odasında beklemeye başladılar. Beklerken hiç konuşmadılar. Bozidar'ın masasının üzerinde çerçeveli bir resim ters çevrilmiş olarak duruyordu.

Subaylardan biri, çerçeveyi aldı, kimin resmi olduğunu görmek için önüne getirdi. Çevirince arkadaşına bakıp güldü, tekrar yerine koydu. Duvardan yeni indirildiği, duvardaki izinden belliydi.

Bozidar, Hitler'in resmini çıkarmış, bir yere kaldırmak için masasına koymuştu. Tam o sırada Bozidar telaşla içeri daldı.

Sofya'dan üst rütbeli subayların geldiğini haber vermişlerdi.

Hemen odasına yöneldi, içeri girdi, kendisinden rütbeli iki subaya bir selam çaktı;

"Hoş geldiniz, hoş geldiniz!" diye tekrarladı ve derin bir nefes aldı. "Kusura bakmayın. Bildiğiniz gibi ordu geri çekilmeye devam ediyor, bu yüzden gerekli lojistik desteği sağlıyoruz," diye titrek bir sesle yalakalık yaptı.

Subaylardan uzun boylu, zayıf olan ayağa kalktı.

"Biz Sofya'dan özel görev için geldik," dedi. Bir evrak uzattı.

Bozidar kâğıdı aldı, bir göz attı.

"Emirleriniz hemen yerine getirilecek ama isterseniz biraz dinlenin," diye yaranmak için sırıttı.

Kısa boylu, hafif kilolu kumral tenli subay da ayağa kalktı.

"Şu İsmail'i neden içeri attınız? Gönderdiğiniz evraklarda ajanlıkla suçlamışsınız. Elinizde kanıt var mı?"

Bozidar soruyu cevaplamadan sırıttı.

"Efendim, onu soruşturuyoruz ancak bir askerimizi vurdu.

Asker hâlâ komada. Zaten Türktür. Nasıl askere alınmış, bilmiyorum."

İri yarı subay Bozidar'a sert bir bakış attı.

"Ne demek nasıl alınmış, bu ülkede yaşayan herkes asker olabilir. Şu askeri neden vurmuş? Araştırdınız mı?"

"İsmail'in anlattığına göre kadın tutukluya tecavüz etmeye yeltenmiş."

"Peki, Çavuş Kiro bunu yapacak bir insan mıydı?

Komutan eliyle terleyen alnını sildi, üniformasında elini kuruttu.

"Sicili temiz değildi, birçok şikâyet almıştık," dedi.

"Getirin bakalım İsmail'i buraya, biz de konuşalım. Zaten hemen götüreceğiz," dedi ve pencereden dışarı baktı.

Bozidar selam çaktı, hemen koridora çıktı. Askere İsmail'i getirmesini emretti, tekrar içeri girdi.

"Bir şey içmez misiniz, efendim?

Uzun boylu olan, masanın üzerinde daha yeni içtikleri çay, kahve fincanlarına baktı.

"Bir kahve daha içeriz," dedi ve arkadaşına göz attı.

Bozidar, kapıda bekleyen askere göz ucuyla kahve getirmesini söyledi. Asker koşarak odadan ayrıldı, kahve getirmeye gitti.

Subay, diğer tutuklular hakkında bilgi almak istedi.

"Kaç tutuklunuz var?"

"Toplan yirmi yedi. Aslında yirmi sekizdi ama birini infaz ettik. Yine bir Türktü. Askerlerimize ateş etmiş, iki askerimizi vurmuştu. Bir kaçını da yaralamıştı."

"Neden askerleri öldürmüş?" dedi ve ufak boylu arkadaşına anlamlı bir bakış attı.

"Kimliği belirsiz kişiler evini yakmış, karısı, oğlu ve torunları bu yangında ölmüş."

"Soruşturma yaptınız mı, evi kim ateşe vermiş?

Bozidar adeta sorgulandığını hissetti, ter içinde kaldı. Tekrar mendilini çıkardı, biriken terleri sildi. Asker kahveleri getirince rahatladı. Konuyu değiştirmek istedi. Subaylar kahvelerini içmeye başlayınca, hemen yalaka bir şekilde kahveyi beğenip beğenmediklerini sorarak zaman kazanmaya çalıştı.

Tam o sırada İsmail'i getirdiler. İki asker, ortalarında İsmail, kapının önünde durdular. İsmail neden getirildiğini anlamak istedi. Subaylara dikkatlice baktı. Uzun boylu subayı daha önce bir yerlerde sanki görmüştü. Biraz daha dikkat kesilince, subay

İsmail'in kendisini tanıdığını anladı, hemen göz kırptı. İsmail, hiç tanımıyormuş gibi önüne baktı. Kısa boylu subay kaşlarını çattı, Bozidar'a baktı:

"Tutuklu artık bizimdir, Sofya'ya götürülecek," dedi.

İsmail, uzun boylu subaya dikkatlice baktı, bir şey söylemek istedi. Subay İsmail'in bir açık vermesinden korktu, sert bir şekilde sordu.

"Adın İsmail değil mi?"

"Evet, efendim!"

"Bir şey mi söyleyeceksin?" diye sorunca İsmail, kelepçeli elini yukarı kaldırdı, yüzündeki terleri eliyle sildi.

"Efendim, bir tutuklu daha var. Adı Yusuf. O da bizimle gel-

meyecek mi?"

O ana kadar suskun kalan kısa boylu subay, Bozidar'a döndü.

"Kim bu tutuklu?"

Bozidar hırsızlık yaparken yakalanmış gibi, ellerini ovuşturdu, sırıtarak cevap verdi.

"Evet, o da ajanlık yapıyor. Burada bir Türk dervişle görüşüyor.

Üstelik yeni Müslüman olmuş. Aslı Bulgardır."

"Bunu Sofya'ya bildirdiniz mi?" diye sorunca Bozidar'ın sesi titredi.

"Hayır, onun soruşturması devam ediyor. Gerekli görülürse bildirilecek, Sofya Askeri Mahkemeye sevk edilecek."

"Ne kadardır burada yatıyor?"

"Epey oldu."

"Adı neydi?"

"Yusuf, efendim. Babası eski bir komünist.

Uzun boylu, zayıf subay güldü.

"Senin yerinde olsam Yusuf'a iyi davranırdım, komutan. Yakında komünistler yönetimi ele alırlarsa senin için iyi olmaz."

Bozidar'ın dizleri titremeye başladı.

"Aman efendim, Bolşevikler nerde yönetimi almak nerde!"

Şişman, kısa boylu subay Bozidar'a baktı, kahkaha attı.

"Ne fark eder, daha dün Hitler'in emrindeydik, yarın

Stalin'in emrine gireceğiz. İkisi de aynı değil mi?" dedi, sonra arkadaşına döndü.

"Gelmişken Yusuf'u da götürelim mi?" diye sordu.

Uzun boylu kafasını salladı, Bozidar'a baktı; tok bir sesle

"Hemen evraklarını hazırlayın, onu da alacağız. Bu kadar iş

içerisinde bir daha gelemeyiz," dedi.

Bozidar, kapıda duran askerlere Yusuf'u getirmelerini emretti, masasındaN çıkardığı bir dosyayı subaylara uzattı. Kısa boylu subay, dosyayı aldı, açtı. Yusuf'a öyle suçlar yüklenmişti ki, idamdan kurtulması mümkün değildi. Hiç sesini çıkarmadan dosyayı kapattı, koltuğunun altına aldı. Gelen kahveleri yudumlamaya başladılar. İkisi de Yusuf'u merak ediyorlardı.

Asker, konuşmaların arasına girmemek için kapıda bekliyordu.

Konuşmalar bitince, bir adım içeri attı.

"Mahkûm geldi, efendim!" dedi.

Bütün gözler bir anda kapıya döndü. Yusuf, gözlerini açamıyordu, odanın ortasında durdu. Kimseyi görmediği için konuşmaları bekledi. Komutan Bozidar, Yusuf'a seslendi.

"Gözün aydın, Sofya'ya yolcusun," dedi ve sırıtarak subaylara baktı.

Uzun boylu subay geldi, İsmail'in yanında durdu.

"Anlat bakalım İsmail, asker Kiro'yu neden vurdun?"

"Komutanıma anlattım. Kiro içeride tutuklu bayana işkence yapıyordu. Ben hücreleri kontrol etmeye gittiğimde saçlarını kesmiş, tecavüz etmeye yelteniyordu. Ben de engel olmaya çalıştım."

"Neden komutanı çağırmadın, götürüp çöpe attın?" diye sorunca

İsmail cevap vermedi.

Subay komutana döndü.

"Bunlar işbirlikçi olabilir. İkisini götürmemiz daha iyi oldu," dedi. Sonra Yusuf'a döndü.

"Adın Yusuf mu, delikanlı?"

Yusuf, gözlerini büzüştürüp subaya bakmak istedi, gözlerini açamayınca vazgeçti.

"Evet," diye cevap verdi kısaca.

"Yüzüne ne oldu?"

"Asker beni hücreye götürürken oldu."

"Nasıl oldu?"

"Kollarım bağlıydı, hücrenin kapısını açtı, beni itekledi. Ben de yüz üstü düştüm."

Subayların ikisi de Bozidar'a baktı. Bozidar, haberim olmadı dercesine dudak büktü.

"Hangi asker seni hücreye götürdü?" diye sordu.

"Kiro…"

Yusuf, Kiro'nun ismini söyleyince hepsi birbirine baktı.

Yusuf'a soru soran subay komutana döndü.

"Yeni bir şeyler getirin, Yusuf giyinsin! Böyle götüremeyiz," dedi. Asker bir şeyler getirmeye gidince tekrar Bozidar'a baktı.

"Dur bakalım, şu senin Kiro'nun daha ne marifetleri çıkacak," dedi ve tekrar Yusuf'a döndü. "Senin suçun ne, Yusuf?" diye sordu.

Yusuf omuzlarını silkti.

"Ben bir suç işlemedim. Yolda Kiro'ya rastladım. Olmadık hakaretler etti, ben dayanamadım, üzerine yürüdüm. AskerleR beni alıp buraya getirdiler."

"İsmail'i tanır mısın?"

"Hayır, burada tanıdım," dedi, gözlerini açtı ve subaylara dikkatle baktı.

İki subay Bozidar'a döndüler.

"Tamam, ikisini de alıyoruz komutan!"

Bozidar sevincinden dört köşe oldu.

"Tamam. Gelmişken onu da alırsanız minnettar kalırım, efendim," dedi.

Evraklar hazırlandı, subaylar imza attılar. Yusuf, İsmail'e endişeyle baktı. İsmail, tepki vermeden önüne baktı. Hazırlanan evrakları imzaladıktan sonra Bozidar, Yusuf ve İsmail'in ellerine kelepçe takarak teslim etti. İki subay iki sanığı alarak dışarıda hazır bekleyen askeri araca bindiler. Yusuf, itiraz etti. Subaylara, babasına annesine haber vermek istediğini söyledi. Subay sinirlendi, askerlere seslendi.

"Atın şunu arabaya, zamanımız yok. Bir de anne babasıyla uğraşamam," dedi.

Askerler Yusuf'u zorla arabanın arkasına attılar.

İki büklüm olan Bozidar, görevini yapmanın sevinciyle subayları tokalaşarak arabaya bindirdi, sonra geri çekilip gitmelerini bekledi. İçinden, "Oh, iki beladan da kurtuldum!" dedi ve sırıttı. Araba karakol sokağından kayboluncaya kadar içeri girmedi.

Araba aceleyle kasabadan çıktı. Bulgar sınırına giden yola çıkınca, Yusuf kendini aşağı atmak istedi, İsmail koluna yapıştı, bırakmadı. İsmail'in sessizliği dikkatini çekmişti.

"Sen neden itiraz etmiyorsun İsmail kardeş, bizi nereye götürdükleri belli değil ama sen gayet sakin duruyorsun. Neden?" diye sorunca İsmail, gülümsedi.

"Biraz sabırlı ol," dedi ve sustu.

Araba büyük hızla sınıra doğru ilerlerken, uzun bir askeri konvoy önlerine çıktı. Şoför, konvoyu geçmek için sık sık sollama yaparak ilerledi. Konvoy yaklaşık iki kilometre uzayıp gidiyordu.

Konvoyu geçmeleri epey sürmüştü. Sınırı geçip Bulgar topraklarına girdiklerinde, ancak geçebilmişlerdi.

Araba, askeri araçlarla arasını epey açtıktan sonra bir orman

yoluna saptı. Yoldan sapınca Yusuf daha da endişelendi. Tekrar

İsmail'e baktı. İsmail gülerek göz kıptı. "Kurtulduk!" dedi.

Yusuf olanlardan bir şey anlamamış, şaşkınlıktan donup kalmıştı.

Araba, ormana daldı, ağaçların arasından dar bir yola saptı. Sonra sık ağaçlarla kaplı bir yere gelince durdular. Subaylar hemen aşağı atladı. Üzerlerindeki subay elbiselerini çabucak çıkardılar. Yusuf, bir İsmail'e bir de subaylara baktı. İsmail'in

"Kurtulduk" sözüne bir anlam verememişti. Şimdi subayların sevinç çığlıklarını duyunca, onların Bulgar ordusundan olmadıklarını anladı.

Şişman subay gülerek askeri elbiseleri fırlattı, Türkçe konuştu.

"Başardık, başardık! Dedi ve şoförle iki subay birbirlerini kutladılar. Sonra korku içerisindeki Yusuf'a sevinçle sarıldı.

"Yusuf, biz Bulgar askeri değiliz, korkma biz Türküz," diyerek müjdeyi verdi.

Yusuf hâlâ inanmıyordu, rüyadaymış gibi kendini silkeledi, kafasını iki yana salladı, tekrar adamlara baktı. Yusuf'un ve

İsmail'in kelepçelerini hemen çıkardılar. Ağaçların arasında bir yer bularak oturdular. Aracı kullanan asker, "Tek üzüntümüz

Hasan Dedeye kavuşamamak," deyince hepsi üzülerek önlerine baktılar.

Yusuf, sitemle;

"Senin haberin vardı, değil mi?" diye sordu.

İsmail kafasını salladı. "Hayır!" dedi, arkadaşlarıyla birbirine sarıldılar, hasret giderdiler. Sonra merakını gidermek için haberi kimin verdiğini sordu.

"Bizim tutuklu olduğumuzu nereden haber aldınız?" diye sordu.

Üç cesur adam İsmail'in yanına geldiler,

"Sen kendini bu ülkede görev yapan tek insan mı sanıyorsun, İsmail?" deyince İsmail güldü.

Şoför arabadan beraber getirdikleri yiyecekleri çıkardı, yere bir bez serdi, güzel bir ziyafet için hazırlık yaptı.

Subay kılığında gelen iki kişi Türk gizli istihbaratıyla çalışan Türklerdi. İsmail'in tutuklanması Sofya'ya bildirilmesinden sonra hemen harekete geçmişlerdi. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermek üzere olması, Rusların ilerlemesi, Bulgaristan'da büyük bir kargaşa meydana getirmişti. Ordu içerisindeki bölünme gittikçe büyüyordu. Bulgar ordusu tam bir keşmekeşlik içerisindeydi. Birliklerin sayısı, subayların mevcudu belli değildi.

Bu nedenle subay kılığına girmek Sadık ve İzzet için pek zor olmamıştı. İkisi de albay rütbesi takarak kendi rütbelerini kendileri seçmişlerdi. Harun şoför olacağı için çavuş rütbesiyle idare etmişti.

Gün geçtikçe komünistler daha da güçleniyorlardı. Hükümetin istifa etmesi için her gün gösteriler yapılıyor, Rusların desteklediği komitacılar devleti ele geçirmek için gece gündüz çalışıyordu. Rusların Bulgaristan'a gireceği haberleri kulaktan kulağa yayılmaktaydı. Bazı kasaba ve köyler komünist komitaların eline geçmişti. Bulgar ordusunda artık iki grup vardı; komünistler ve milliyetçiler…

Sadık, İzzet ve Harun, bu kargaşadan faydalanarak para karşılığı bir araba ve askeri elbise elde etmiş, İsmail'i kurtarmak için yola çıkmışlardı. O güne kadar birçok başarıya imza atan üç Türk genci yalnız İsmail'i kurtarmakla kalmamışlardı.

Aynı zamanda hayatı ilginç çizgilerle dolu, bir yalan yüzünden yıllarca çile çeken, sonunda Müslüman olan Yusuf'u da kurtarmışlardı.

Derman Baba ile her zaman ilişki halindeydiler.

Çevrede bulunan, göç etmemiş Türk aileleri koruma kollama görevi üstlenmişlerdi. Makedonya Türk Mukavemet Birliğinin en önemli elemanları olarak çalışıyorlardı. Derman Baba ise hem Türk istihbaratı ile hem de mukavemet gücü ile irtibat halindeydi. Balkan Türklerinin beyniydi. Nerede nasıl hareket edileceğini tespit eder, yirmi dört saatte bütün elemanlara ulaştırırdı.

Hasan Dedenin kurşuna dizilmemesi için çok hızla hareket edilmişti fakat kurtarılamamıştı. Yusuf'un bütün bunlardan haberi yoktu. Zaten kurtulması sadece bir tesadüf olmuştu.

Yusuf, yemek yerken İzzet'e biraz çekinerek bir şey sormak istedi.

"Derman Baba'yı tanır mısınız?" diye sorunca hepsi gülümsedi.

İzzet, gülmesini yarıdan keserek, birden ciddileşti.

"Onu Balkanlarda bilmeyen mi var?"

Yusuf bunu duyduktan sonra daha da rahatladı; babası, annesi, Kristina aklına geldi, habersiz ayrılmıştı, boynunu büktü.

"Sofya'ya gitmeden son bir defa ailemi, Derman Baba'yı ziyaret edemez miyiz? Ben zaten evden ayrılmayı düşünüyordum.

Kristina iyileşir iyileşmez, evden gidecektim. Ne yalan söyleyeyim,

Derman Babaya sığınmayı, onunla yaşamayı düşünmüştüm.

Ama böyle birdenbire gitmem, bana zor geliyor."

İzzet, İsmail'e baktı; İsmail, Sadık'a… İsmail açıklama yapma görevini üstlendi:

"Yusuf! Seni yarın ailene bırakacağız. Bizim işlerimiz var.

Balkanlar cadı kazanı gibi kaynıyor. Bu kargaşanın nerede biteceği belli değil. Burada yaşayan Türklerin bu kargaşada zarar

görmemesi için çalışıyoruz. Biz kendimizi bu davaya adadık. Bu dava hak davasıdır. Osmanlının arkasından haksız yere binlerce aile katledildi ya da göçe zorlandı. Bu göçleri durdurmak, haklarını korumak için gerekirse canımızı vereceğiz. Senin bizimle gelmen doğru olmaz. Sen ailenle kalmalısın!"

Yusuf dayanamadı, İsmail'in sözünü kesti.

Sizin aileniz yok mu, anne babanız, çocuklarınız…"

İzzet, İsmail'den önce cevap verdi.

"Elbette hepimizin akrabası var, ailesi, çocukları var ama esaret altında yaşadığımız sürece bunlar neye yarar? Şayet mücadele etmezsek, bir gün gelir hepsi elimizden gider. Balkan Türkleri varlığını dünyaya hissettirmeli, özgürlüğüne kavuşmalı…"

Yusuf, ıslak gözlerini sildi, tek tek herkesin yüzüne baktı.

"Benim bencilliğime bak. Ben aileme gitmek istiyorum.

Kendimden utandım. Ben de artık sizinleyim. Bundan böyle

Balkan Müslümanlarının mücadelesinde gerekirse canımı vermeye hazırım."

İsmail itiraz etti.

"Bu izni ailenden almak zorundasın. Üstelik buna Derman

Baba karar verir."

Yusuf'un çok istekli olduğunu gören Sadık araya girdi.

"Beni dinlerseniz… Bu gece yakın bir köyde kalalım. Sonra karar veririz. Ramiz Dayıya çoktandır uğramadık. Hem yakın köyler hakkında bilgi alırız, hem de bu konuyu orada karara bağlarız. Hadi, yemeğimizi yiyip namazımızı kılalım, sonra da hareket edelim," dedi ve sofraya oturdular.

Sadık torbadan çıkardığı iki baş soğanı yumruğu ile parçalayıp, ortaya koydu. İzzet taş gibi kurumuş köy ekmeğine biraz su çiseledi, herkese pay etti. Sonra kâğıda sarılı peyniri bölerek

ortaya koydu. Beş arkadaş büyük bir iştahla yemeye başladılar. Yemek yerken beş yürek bir oldu.

Yemekten sonra hep birlikte ellerini açarak şükür duası yaptılar. Hepsi birlikte yan tarafta akan sudan abdest aldılar, sonra da ikindi namazına durdular.

Biraz oyalanıp, karanlığın basmasını istiyorlardı. Yusuf namazdan sonra sırtını dayadığı ağacın altında uykuya daldı. İsmail

Yusuf'a baktı, gülümsedi, üzerine ceketini hafifçe örttü.

Yusuf uyurken, dört arkadaş kafa kafaya verip durum değerlendirmesi yaptılar.

Sofya'da yapacakları çalışmaları tek tek gözden geçirdiler.

Karanlık yavaş yavaş çökmeye başlamıştı. Yusuf, gözlerini açtı, arkadaşlarını abdest alırken görünce toparlandı, akşam namazı için abdest almaya hazırlık yaptı. Cemaatle akşam namazını da kıldıktan sonra yol hazırlıklarına başladılar. Arabayı sakladıkları fundalıkların arasından çıkardılar. Beş kişi, çocuklar gibi şendiler. İzzet ve Sadık tekrar askeri üniformalarını giyerek sonra yola koyuldular.

Beş kişi Strumyani köyünü geçince sonra, İzzetin tanıdığı bir Türk köyünde mola vereceklerdi. Makedonya ile Bulgaristan geçişlerinde bu köyü kullanıyorlardı. Köyün yarısı Türktü.

Bütün tacizlere, yıldırmalara rağmen Müslümanlar bu köyden göç etmemişlerdi.

Yol boyunca yakalanma endişesiyle kimse konuşmadı. Vadiyi çıkınca, doğuya ayrılan köy yoluna saptılar, Bulgaristan'ın her tarafında askeri hareketlilik vardı. Araba askeri olduğu için, kimsenin dikkatini çekmiyordu. Bu durum onların işini daha kolaylaştırıyordu. Askeri birlikler durmadan ülkenin kuzeyi ve kuzey doğusuna doğru kaydırılıyordu. Romanya'nın

Ruslar tarafından işgal edilmesi, sıra Bulgaristan'a geldi, an-

lamına geliyordu. Bulgaristan, Hitler'in işgalinden kurtulmuştu.

Bu sefer de Rusların hâkimiyetine girme tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Komünist komitecilerin başında Dimitrov vardı. Rusların

Bulgaristan'a rahat gitmesi için var gücüyle çalışıyordu. Yıllarca bunun için mücadele etmişti. Dimitrov, defalarca Rusya'ya gitmişti. Rusya ile işgal konusunda anlaşmış, Bulgaristan'a dönmüştü.

Ruslar, savaşın galibi olarak, bir an önce Balkanlara yerleşmek, orada kalmak istiyordu. Bunun için işe önce Romanya ile başlamış, sonra iç bölgelere doğru ilerlemeyi planlamışlardı.

Gece yarısı vardıkları köyde, in cin top oynuyordu. Herkes derin bir uykudaydı. Araba köye girince köyün köpekleri, arabanın başına üşüştüler. İzzet arabadan indi, elindeki sopasıyla köpekleri uzaklaştırdı. İki katlı ahşap bir evin kapısını çaldı.

Köpekler, tekrar bir araya geldi, İzzet'in etrafını sardılar, çember iyice daraldı. İzzet bir hamle yapıyor, etrafını biraz boşaltıyordu ama köpekler büyük bir hırsla tekrar etrafını sarıyordu.

İzzet'in sıkıştığını anlayan arkadaşları arabadan inerek köpekleri dağıttılar. Köpek seslerinden rahatsız olan köylüler pencerelere üşüşmeden, Ramiz Dayının kapısını çaldı. Biraz bekledikten sonra, elinde fenerle kapının arkasından ışıklar dışarıya sızdı.

"Kim o?" diye sordu.

Kapının hemen açılması için, İzzet hemen kendini tanıttı.

"Benim, Ramiz amca! Bayram'ın oğlu, İzzet!"

Ahşap kapı gıcırdayarak açıldı. Altmış, altmış beş yaşlarında, kalın gözlüklü yaşlı bir adam belirdi. İzzet olup olmadığı anlamak için feneri İzzet'in yüzüne tuttu.

"Çabuk içeri gir!" dedi.

İzzet, Ramiz Dayının heyecanını almak için gülerek cevap verdi.

"Ramiz Amca, desturun varsa misafirlerim de var," dedi.

Yaşlı adam, lambayı tek tek yüzlere gezdirdi, hemen yolu açtı. Arkada kalan, görünmeyen diğer arkadaşlarını da gördü.

İsmail'i tanıdı. Sonra hepsini eliyle içeri davet etti. Kapıdaki girişten üst kata çıkan ahşap merdivenlerin üzerinde yaşlı bir nine elinde gaz lambasıyla merakla aşağıya bakıyordu. Misafirler, diğer kapısı arka bahçeye çıkan koridordan geçerek soldaki odaya girdiler. Ev sahibi elindeki feneri tavandaki uzun çengele taktı, sonra gece kıyafetini değiştirmek için odadan ayrıldı.

Geldikleri sokağa bakan odanın pencere önünde, samanla doldurulmuş, sert yastıklar, kanepenin üzerindeki örtüyle aynı deseni taşıyordu. Tabana serilen, Anadolu el sanatları örneği halılar, odada güzel bir Türk köy evini anımsatıyordu. Yusuf kendini bambaşka bir dünyadaymış gibi hissetti. Dikkatle, duvarda asılı cami resimleri işlenmiş saf ipek halıya baktı. Daha önce böyle bir sanat eseri görmemişti. Geçti, kanepede oturdu, odayı incelemeye daldı.

İzzet, ev sahibini tanıdığı için, onunla yalnızca o muhatap oluyordu. Ev sahibi hemen giysilerini değiştirdi, günlük kıyafetleriyle aceleyle odaya girdi. Tek tek herkese "Hoş geldiniz!" dedikten sonra kapının hemen girişinde duran tahta sandalyeye oturdu. İzzet'e baktı, bir açıklama bekledi. İzzet, önce herkesi tek tek tanıttıktan sonra Ramiz Dayıya saygılı bir şekilde baktı.

"Yarın karanlık basıncaya kadar izin verirsen misafirin olmak istiyoruz, Ramiz Amca!" diye söze girdi. Ramiz tekrar herkesi gözden geçirdikten sonra, merakını gidermemenin rahatsızlığıyla, gülümsedi.

"Ne demek yarın akşama kadar, istediğiniz kadar kalın, ev sizindir. Allah'a şükür yerimiz de, durumumuz da müsaittir," diye

cevap verdi. Hemen yerinden kalktı, içeri seslendi.

"Fatma, bir şeyler hazırlayın! Çabuk olun, misafirler acıkmıştır," diye seslendi. Ayağa kalktı, İzzet'e işaret ederek dışarı çağırdı. İzzet hemen Ramiz'in ardında odadan çıktı.

Salonda fısıldaşarak konuştular. İzzet olayı kısaca anlattıktan sonra, Ramiz rahatladı. İzzet'i içeri gönderdi, kendisi de odanın hemen karşısındaki mutfağa girdi.

Yusuf, ilk defa bir Türk'ün evine misafir oluyordu. Gözü hemen duvarda asılı Kuran-ı Kerim'e takıldı. Derman Baba'nın evinde de duvarda asılan Kuran'ı görmüş olduğu için içindekinin

Kuran-ı Kerim olduğunu tahmin etti.

O sırada içeri genç bir kız girdi. Etrafı el emeği göz nuruyla işlenmiş beyaz bir yazma örtünmüştü. Yüzündeki güzel masumiyet, hayranlık uyandırıyordu. Yazmanın içindeki sarı altın saçlarıyla, uzun boyuyla dikkatleri üzerinde topladı. Herkese hoş geldiniz derken Yusuf'un gözlerinin içine baktı. İstemeyerek gözlerinde takılı kaldı. Yusuf'un yüreği, birden gül yağmuruna tutulmuş gibi, öylece dondu kaldı. Sonra hemen toparlandı, utancından ne yapacağını şaşırdı.

Kendini ayıpladı.

Genç kız elindeki sofrayı yere sermek istedi, ama bir türlü zihnini Yusuf'tan alamadı. Kendine kızdı. Böylesi ilk defa olmuştu.

İsmail, Yusuf'u kıza bakarken görünce kendini gülmekten alamadı, Sadık, İsmail'e koluyla sus dercesine ikaz etti. Kız utandı, "Nasıl böyle bir şey yaptım!" dercesine yüzü kızardı, çabucak sofrayı kurdu, dışarı çıktı.

Ramiz, kızının serdiği sofranın ortasına koca bir bakır tepsi yerleştirdi. Kızı ve oğlu, kahvaltılık tabaklarla içeri girdiler.

Oğlu da gelen misafirlerle tek tek selamladı. Sofranın etrafına toplanan misafirler, güzel bir kahvaltıya oturdular. Hepsi de

çoktandır böyle bir sofraya hasrettiler. Yollarda kuru ekmeği ıslatarak, bazen katıksız karın doyurarak gelmişlerdi. Kahvaltıdan sonra herkes tekrar abdest tazeledi, sabah namazına hazırlandı.

Cemaatle sabah namazını kıldılar. Onlar namaz kılarken yatakları hazırlanıyordu. Hepsi çok yorgundu. İsmail ile

Yusuf'un ayakta duracak halleri yoktu. Günlerdir güzel bir uykuya hasrettiler.

Namazı kıldıklarında iki ayrı odada yatakları hazır buldular. Ramiz herkesi yataklarına yatırdı, iyi geceler dileyerek çıktı. Birkaç dakika sürmeden alt kat horlama sesleriyle doldu. Ramiz güldü, acıyarak baktı, kafasını sallayarak odasına çıktı.

* * *

Boris, Yusuf'u hâlâ kasabanın karakolunda biliyordu. Henüz olup bitenden haberi yoktu. Sabah erkenden kalktı, önce

Kristina'nın odasına baktı. Kristina her zaman olduğu gibi, bir yumruk gibi olmuş yatağında oturuyor, camdan dışarı bakıyordu.

Boris kızını bir süre seyretti. Sonra yanına gitti, kısa saçlarını okşadı.

"Hepsi benim günahım, ben dürüst davransaydım, belki şimdi hâlâ mutlu bir ailem vardı. Çocuklarımın başına bütün bunlar gelmezdi," dedi. "Talina'nın da katili benim. Onu çağırmasaydım, şimdi o da hayatta olurdu." Boynunu büktü, Kristina ile birlikte sokağı seyrettiler. Sokakta henüz kimseler yoktu.

Herkes tedirgindi. Dışarıda gezmek bile insanları korkutur olmuştu. Kimin başına ne geleceği belli olmayan bir hava oluşmuştu.

Artık Alman korkusunun yerini Rus ordusu almıştı.

Halk arasında Rusların ne zaman geleceğini tartışıyordu. Sanki önceden kabullenmiş, peşinen teslim olmuş gibi bir hava ya-

yılmıştı.

Kimine göre, Makedonya'yı yine Bulgarlar yönetecekti, kimine göre ise Bolşevikler. Boris, sokağın sessizliğini kendine göre yorumladı, "Galiba gençlik hayallerim gerçekleşiyor," dedi. "Üniversitede okurken kim derdi ki, bir gün Bulgaristan'a komünizm gelecek, rejim değişecek diye. İşte geliyor. Bakalım hayalini kurduğumuz rejim, uğruna binlerce gencin öldüğü dava, buna değecek mi? Acaba kitaplarda okuduğumuz gibi hak adalet eşit dağıtılacak mı? Marks'ın öğretileri ne kadarı uygulanıyor?

Keşke her şey kitaplarda yazılan gibi olsa…" dedi, sonra kendine kızdı. "Eski alışkanlık galiba. Boş bir davanın peşine düştük, gidiyoruz. Aslında bilinçaltında Tanrı inancı asla yok olmaz. Nasıl yok olsun ki? Demirden yapılan bir alet, istediği kadar; "Ben ağaçtan yapıldım!" desin. Demir, ağaç olur mu? İnsan da Tanrının bir parçası olduğuna göre bizim yaptığımız saçmalıktan başka bir şey değil!" dedi ve tekrar kızına bakarak, derin bir iç çekti. Sonra ayağa kalktı, "Yola düşmeden karakola uğrayayım, oğlumu gösterirlerse göreyim, ondan sonra

Kristina'yı alıp yola çıkarım," diye düşündü.

Odadan çıktı, Zaklina hâlâ yatıyordu, uyandırmadı. Sessizce ayakkabılarını giydi, dışarı çıktı. Çift kapılı ahşap kapıyı usulca kapattı, büyük meydana doğru gitti. Yolda dalgın dalgın giderken, birden askeri bir aracın yanında durduğunu fark etti.

Kim olduğunu görmek için gözlerini kıstı, arabaya baktı. Komutan

Bozidar'ı görünce şaşırdı. "Bu adam bana selam bile vermezdi, yoksa oğluma bir şey mi oldu!" diye endişeyle komutana yaklaştı. Komutan Bozidar, arabadan indi. Üzgün bir hali vardı.

Elinde bir paket vardı, vermek istiyordu ama nasıl vereceğini şaşırmıştı.

"Bay Boris, eve uğrayacaktım, iyi ki size rastladım."

Boris, komutanın yüzündeki üzüntüyü fark etti, yüreği çarpmaya başladı.

"Noldu, oğluma bir şey mi oldu?"

Bozidar, boynunu büktü.

"Hayır, öyle bir şey yok, size söylemiştim, Sofya mahkemesine götürüldü."

"Ne zaman götürdüler, bana neden haber vermediniz?" dedi ve kalbini tuttu, yere çöktü.

"Gelen subaylar size uğrar sanmıştım. Zaten işleri vardı, hiç kalmadılar, hemen götürdüler. İsmail ve Yusuf birlikte gitti."

Bozidar elindeki paketi uzattı.

"Bunlar elbiseleri, giderken yeni gömlek verdik.

Boris'in paketi kapmasıyla açması bir oldu. Kanlı gömleği paketten çıkardı, baktı.

"Allah'ım nolur, ona bir şey olmasın," dedi, ağlamaya başladı.

Bozidar, Boris'e teselli vermek istedi.

"Ona bir şey olması mümkün değil Bay Boris, onu götüren iki Bulgar subayıydı."

Boris, boynunu büktü, başında duran Bozidar'a baktı. Sonra ayağa kalktı.

"Biliyor musun komutan, bazen kalbimin nasıl bu kadar üzüntüye dayandığına ben bile şaşıyorum. Hem şaşıyorum hem kızıyorum; neden artık durmuyor, neden beni hâlâ taşıyor anlamadım."

Komutan elini omzuna hafiften iki kere vurdu, onu teselli etti, arabasına binerek çekip gitti.

Boris, kanlı gömleği aldı öptü, kokladı. Bir an şaşırdı, nereye gideceğini bilemedi. Etrafına baktı. Sonra nehre doğru yöneldi.

Aklı başından sanki uçup gitmişti. Nereye gittiğini kendisi de

bilmiyordu. Meyhanenin bulunduğu büyük meydana geldi, meydanın ortasında durdu, sanki ilk defa burayı görüyormuş gibi garip garip etrafa baktı. Pavlo, Boris'i görünce koşarak yanına geldi. Önce Boris'in garip halini fark etmedi, takıldı.

"Meyhane seni özledi be Boris. Hadi içki içmiyorsun anladık, insan dostlarını da sormaz mı?" Boris, Pavlo'nun yüzüne baktı, sesi çıkmadı, anlamsızca boş boş bakmaya devam etti. Pavlo, Boris'in elindeki kanlı gömleği görünce "Bu da ne?" dercesine gözleri fal taşı gibi açıldı.

"Elindeki gömlek Yusuf'un değil mi? Noldu, yoksa kötü bir haber mi geldi?" diye sordu endişeyle. Boris, hiç cevap vermeden nehre giden ara sokağa doğru yürüdü. Pavlo, elini ağzına götürdü.

"Eyvah! Boris'i de kaybettik galiba… Zavallının hayatı altüst oldu, adamda akıl mı kalır?" dedi ve meyhaneye geri döndü.

Aleko, berber dükkânından çıkıp yanlarına gelmek istedi.

Daha onlara kavuşmadan Boris ayrılınca, koşarak Pavlo'yu yakaladı, neler olup bittiğini ondan öğrenmek istedi.

Boris, nehrin kenarına geldikten sonra, kanlı gömleği bir kenara bıraktı, eğildi, yüzünü yıkamaya başladı. Yüzüne birkaç defa su serptikten sonra biraz kendine geldi. Döndü, gömleğe baktı, aldı eline, tekrar öptü. Kokladı, ufka baktı. Nehirden sonra uzanan tarlalara, sonra ovanın önünü kesen dağlara dikkat etti. "Uzak, gidemem…" dedi. Ayağa kalktı, Yeniköy'ü karşı ovaya bağlayan tahta köprüye yöneldi. Köprüden karşı tarafa geçti. Tarlalar arasında ince bir iplik gibi giden yola girdi. Yolun uzaklığı gözünü korkutmasına rağmen ayaklarını gitmekten alamıyordu. Yürüdü, yürüdü… Dağa varınca yukarı giden patika yola tırmandı. Altmış beş yaşına rağmen hiç durmadan yürüdü.

Dağı tırmandı, tepeye vardı. Dinlenmek istedi, büyük bir çınar ağacının altında oturdu. Gömleği dizlerine koydu, terini sildi,

etrafına baktı.

"Ben nereye gidiyorum," dedi. Bu kadar yolu nasıl geldiğine kendisi de şaşırmıştı. Tepeden Yeniköy'e, ovaya baktı. Sınıra doğru ip gibi dizilen askeri konvoyu seyretti. Biraz kendine gelmişti.

En azından şuursuzluğu üzerinden atmıştı.

Kendini yorgun hissetti. "Biraz dinlenip, geri döneyim" dedi.

Tam uzanmak üzereydi, bir keçinin ona doğru geldiğini fark etti. Sonra diğer hayvanlar geldi, arkasından uzun boylu yaşlı, yüzü nurlu bir ihtiyar belirdi. Elini siper etti, geleni daha iyi görmek için uzağı görmeyen gözlerini kıstı. Adam, elinde uzun sopasıyla tebessüm ederek kendisine doğru geliyordu. İçine bir ferahlık düştü. Oturduğu yerden doğruldu, yaşlı adamı karşılamak istedi. Adam, eliyle kalkmamasını işaret etti. Yaklaştı, Boris'e baktı, elindeki gömleğe baktı, sonra yanına oturdu.

"Yusuf'un gömleği mi? diye sorunca Boris'in şaşkınlığı bir değil belki bin kat daha arttı. Kekeleyerek, "Evet!" diyebildi. Yaşlı adam elini Boris'in omzuna attı.

"Bize gelmek istiyordun herhalde… Baktık yol uzun, kalktık cümbür cemaat biz sana karşı geldik," dedi. Boris, cümbür cemaat sözünün üzerine etrafına baktı, üç beş hayvandan başka kimseyi göremedi. Yaşlı adam gülümsedi.

"Canım, şu gördüğün hayvanlar da benim ailem. Onları demek istedim," dedi.

Boris, "Bu Yusuf'un dediği Müslüman derviş olmalı!" diye içinden geçirdi. Dayanamadı, sordu.

"Yusuf'un dediği derviş siz misiniz?"

Derman Baba gülümsedi;

"Yusuf, bizim için derviş mi dedi?"

"Hayır, ben eskiden beri Müslüman din adamlarına öyle derim.

Yusuf, Derman Baba, ya da bilge diye bahsederdi."

"Derviş olmak kolay değil, keşke derviş olabilseydik. Biz sadece babadan, dededen kalma Yörüklüğü sürdürmeye çalışan son Yörükleriz! Ama çevrede bize Derman Baba derler."

"Ben de sizi arıyordum, bilgem. Sizinle konuşmak istedim.

İçim yanıyor. Hayatım zindana döndü. Kızım aklını oynattı, oğluma

noldu bilmiyorum," dedi. Kanlı gömleği Derman Babaya uzattı. Derman Baba yanında getirdiği ayran tulumunu çıkardı,

Boris'e uzattı.

"Hele önce şunu iç bakalım, susamışsındır!" Dedi, ayran dolu tulumu verdi. Boris, ilk defa tulum görüyordu. Tulumu aldı, içmeden önce inceledi. Derman Baba, Boris'in merakını gidermek için neden tulum kullandığını anlattı.

"Halis keçi derisinden yapılmıştır. Eski bir Türk geleneğidir.

Ayranı hem temiz hem de serin tutar."

Boris, tulumun ağzındaki ipi söktü, sonra içmeye başladı. İçtikçe içesi geldi. Hayatında böyle bir şey içmemişti. Daha da içmek istedi ama utandı, vazgeçti. Tulumun ağzını tekrar bağladı,

Derman Baba'ya uzattı. Derman Baba eline aldığı kanlı gömleği önüne açtı. Gömleğin üzerindeki kan lekelerine uzun uzun baktı. Sonra Boris'e döndü.

"Biz Müslümanlar dünyayı bir imtihan yeri olarak biliriz. Siz hayatınızın zindana döndüğünü söylüyorsunuz; ama ben tam tersini düşünüyorum. İnsan dünyaya gelirken bir kaderle gelir.

Yani senin anlayacağın şekilde açıklayayım. Ancak hayattaki bazı roller Allah'ın takdiri ile yön değiştirebilir. Senin zindan dediğin hayat belki de cennete çıkış tünelidir. Kendini çok suçluyorsun, bu yanlıştır."

Boris, Derman Baba'ya yalvararak baktı.

"Bilgem, daha dayanacak halim kalmadı. Kızım aklını kaybetti.

Yusuf'um kayboldu, sağ mı ölü mü bilmiyorum. Sofya'ya götürdüklerini söylediler ama neden bu gömleği bırakıp gittiler?

Yoksa oğlumun başına bir şey mi geldi?"

Derman Baba, yüreği yanan Boris'e tebessümle baktı, elini

Boris'in dizlerine koydu.

"Yusuf'un daha işleri var. Öyle kolay kolay teslim olmaz!

Boşuna telaşlanıyorsun. O bir gün gelecektir, inşallah!" deyince Boris, Derman Baba'nın ellerine yapıştı.

"Doğru mu bilgem, oğlum gelecek değil mi?"

"Allah'ın izniyle gelir, merak etme! Sen içini ferah tut. Kızına gelince," dedi, derin bir nefes aldı, ovaya doğru baktı.

"Onda da bir hayır vardır. Bekle, göreceksin! Gerçi sen Hıristiyansın, bunları bilmen gerek, mutlaka biliyorsundur; ama ben yine de söylemiş oldum."

Boris, sevincinden deliye dönmüştü. Bu aldığı en güzel haberdi.

"İyi ki gelmişim" dedi içinden. Derman Dede'nin din konusunda söylediklerine cevap veremeyince yüzü kıpkırmızı oldu. Ağzında eveledi geveledi, ateist olduğunu söyleyemedi.

Derman Baba, Boris'in sıkıntısını anladı, rahatlatmak istedi.

"Hiç kimse inançsız değil! Kişi kendini öyle avutur ama içten içe gizlenmiş, kenar köşeye atılmış inançları vardır. İnsan nasıl inançsız olabilir ki, istese de olamaz. Allah'ı inkâr etmek kendini inkâr etmektir! Sen şu anda "ben yokum" diyebilir misin?

Diyemiyorsan Allah'ı da inkâr edemezsin; çünkü insanı programlayan, kendisisine ruh veren Allah'tır. Her insan sevgi üzerine yaratılmıştır. Biz her ne kadar ayrı dinlerden olsak da gidece-

ğimiz yer aynıdır."

Boris, bir saat önce kendini, dünya omuzlarındaymış gibi hissederken şimdi kelebekler gibi hafiflemesine akıl erdiremedi.

"Yusuf haklıymış, gerçekten bu insan müthiş bir pozitif enerjiye sahip!" diye düşündü. Hayran bir yüz ifadesiyle Derman Baba'nın ellerinden tuttu.

"Yusuf sizi çok anlattı. Sizden çok bahsetti. Zaten Yusuf'un bir anda değişmesine aklım ermedi. Bu kadar çabuk, bu kadar olumlu bir değişme ancak mucizedir diye düşündüm."

Derman Baba, Boris'in sözünü kesti.

"Mucize mi? Kendine bak, insanlara bak, şu mükemmel vücut zaten bir mucize değil midir?" diye sorunca Boris cevap veremedi.

Düşündü, "Neden aklıma bu hiç gelmedi? Evet, insan bir mucizedir tabii, düşünmesi, karar vermesi, koşması, dünyaya yön vermesi, doğaya hükmetmesi, her şeyiyle bir mucize değil de nedir?" diye düşündü. Sonra, hiç gülmeyen yüzü birden yeni bir fikir keşfetmiş gibi gülümseyerek Derman Baba'ya döndü.

"Benim Yusuf'a sözüm var; ben Müslüman olmak istiyorum bilgem," dedi.

"Söz verdiğin için mi Müslüman oluyorsun?"

"Hayır, söz verdiğim için değil, canı gönülden benimsediğim için söz vermiştim."

"Peki, Müslümanlığın yükünün ağırlığını, sorumluluğunu kaldıra bilir misin? Sana konuşmamızın başında söylemiştim.

Bu dünya Müslümanlar için keyif çatılacak yer değil, tam tersine sınav yeridir. Sınavın ana direği insan odaklıdır. İnsanları ayırmadan, onları bölmeden hizmet etmektir. Her gün beş vakit

Allah'ın huzuruna çıkıp ona şükretmektir. Öyle kiliseye uğramakla olmuyor. Bunu onları aşağılamak için değil, farkımızı be-

lirtmek için söyledim."

Kilise lafı geçince Boris'in her zaman aklını karıştıran bir soru geldi aklına. Derman Baba'ya sormak istedi.

"Siz nasıl günah çıkarıyorsunuz? Günah çıkarma yeriniz neresi?"

Derman Baba, Boris'e baktı, dudaklarının kuruduğunu görünce tekrar ayran tulumunu uzattı. Uzatırken Boris'in sorusuna cevap verdi.

"Günahlar çıkarılmaz, ancak bedeli, cezası çekilerek ödenir, muallim efendi. Ayrıca işlenen günahı çıkarmaya kimsenin gücü yetmez. Ancak Allah affederse yok olur. Affetmesi için de yalnızca biz insanların tövbe etmesi gerek. Yalnızca Allah'tan af istenir. Bizim kutsal kitabımızda bizi yaratan öyle emreder, der ki; "İşlediğiniz günahları bir daha yapmamak üzere bana söz verirseniz, ben affederim." Yani kısaca bizde kimse kimsenin günahını çıkarma yetkisine sahip değildir. Günahı işleyen ile Allah arasındaki sözleşmeler belirler."

Derman Baba anlattı, Boris dinledi. Dinledikçe yüzü, bakışları değişti. Artık gözlerindeki umutsuzluk yerini umuda terk etmişti. Gözleri parlıyordu. Omuzlarındaki yük hafifledi, bütün dertlerini unuttu. İslam'ın kurallarını dinledi. Sonra üç defa kelime-i şahadet getirerek Müslüman oldu.

Akşam güneş batmak üzereydi. Derman Baba ayağa kalktı.

"Ayrılma zamanı geldi, evde seni bekleyen yaralı ceylanın, bir de altın kalpli bir hanımın var. Git hizmet et, gönüllerini hoş tut. Kızını çıkar, bazen dışarıda gezdir. İleride sana namazı da öğreteceğiz. Namaza başlayacaksın. Kuran'ı öğreneceksin.

Sonra kızına Kuran okuyacaksın. Onun şifası Kuran'ındaki

Allah kelamında saklıdır," dedi ve Boris'e sarıldı.

Yüzünden öptü, "Bir ara kızını getir buranın havası iyi gelir!"

diye ekledi.

Boris sihirli bir değnek değmiş gibi, sanki gençleşmişti. Derman Baba'nın iki elinden tuttu.

"Sana çok şey borçluyum, Allah iyi ki seni karşımıza çıkardı, hem beni hem de oğlumu kurtardın," dedi ve minnet dolu bakışlarla arkasına baka baka Yeniköy'e doğru gitmeye başladı.

Geldiği yoldan aşağı, ovaya inmeye başladı. On metre kadar indiğinde Yusuf'un gömleği aklına geldi, yukarı baktı, Derman Baba'nın kafası görünüyordu. Gömleği elinde tutuyordu.

"Bizde kalsın, sahibi gelince veririz," dedi. Sonra birkaç adım attı, Boris'e asıl duyması gereken sözü söyledi.

"Şimdi artık yalanından dolayı hâlâ kendini suçluyor musun?"

Boris döndü, "Hayır!" diyecekti, vazgeçti. Önüne baktı, yürüdü.

"İyi ki söylemişim!" diye fısıldadı, gülerek yoluna devam etti.

Gelirken zorla geldiği yolu iki adımda yarılamıştı. Bir an önce eve varmak istiyordu. Kızına, eşine güler yüzle bakmak, onları hoş tutmak istiyordu. Gelirken sırtında taşıdığı dertler bir buz gibi erimiş, yok olmuştu. Sanki onları Derman Baba'nın yanında bırakıp, geri dönmüştü.

Kafasında yıllardır taşıdığı, bir türlü cevap bulamadığı varlığın sırrını nihayet çözmüştü. Yaşamanın aslında bir görev olduğunu, yaşadıkça görevi sürdürmek gerektiğini biliyordu. Hayatı çözmenin sevinciyle uçarak gidiyordu.

Sofya Üniversitesi'nde okurken, Bulgaristan'ın komünist liderlerinden Dimitrov'un yakın arkadaşı, şimdi Müslüman olmanın heyecanını yaşıyordu. Kim bilir, Dimitrov, arkadaşının bu halini görseydi nasıl şaşırırdı! Gelirken aklı başında olmayan

Boris, giderken mutluluktan uçuyordu.

Buraya bir gün diye gelmişlerdi fakat Derman Baba'nın gelmemesi üzerine iki gün daha kalmak zorunda kalmışlardı.

Üçüncü günün akşamı bir ziyaretçileri vardı.

Akşam Ramiz Dayı'nın gelinlik kızı Hilal yer sofrasını sermek için içeri girince, Yusuf bir daha göz göze gelmemek için yere baktı. Hilal, sofrayı serdi, geri dönüp gitti. Yusuf'a bakmadı.

Dün gece nasıl göz göze geldiğini, Yusuf'un gözlerine takılı kaldığını anlamamıştı. Hilal gitti, mutfaktan tepsiyi kapıya kadar getirdi. Babasına teslim etti, geri çıktı. Yusuf, istemeyerek tekrar baktı. Ruhunda acayip bir fırtına koptu. Kendi kendine kızdı, "Neler oluyor, ben ne yapıyorum!" dedi kendi kendine ve sofraya oturdu. Yusuf'un bakışları İsmail'in gözünden yine kaçmadı, eğildi, Yusuf'un kulağına; "Kader!" diye fısıldadı, yemeğe koyuldular.

Onlar yemekteyken dışarıda köpek havlamaları gittikçe fazlalaştı.

Ramiz ayağa kalktı, perdeyi hafifçe araladı, dışarı baktı.

Önce bir karartı gördü. Etrafında beş köpek, ona eşlik ediyordu.

Şaşırdı. Köpeklerin adama saldırması gerekirken, elini yalamak için yarışa girmişlerdi. Karartı gittikçe yaklaştı. Eve doğru geliyordu. Sonra birden perdeyi kapattı, "Yanlış mı gördüm!" dedi, bir daha baktı. Sonra hiçbir şey söylemeden telaşla yerinden fırladı, kapıya gitti. Herkes, Ramiz'in bu telaşını merak etti. Ramiz'in davranışlarında tehlikeli bir durumun olmadığı belliydi. Kapıyı açtı. Karşısındakine gülümsedi.

"Sen gelmezsen, biz geliriz Ramiz'im!" diye bir ses işittiler.

Yusuf sesi duyar duymaz ayağa fırladı; "Bu Derman Baba.

Derman Baba geldi!" dedi, sofradan fırladığı gibi odadan çıktı.

Salondakiler Derman Baba'yı karşılarında bulunca ne yapa-

caklarını şaşırdılar. Tek tek elinden saygıyla öperek, ayakta beklediler.

Yusuf da hemen ellerine sarıldı, öpmek istedi. Derman Baba,

Yusuf'un ellerini öpmesini engelledi, sarıldı.

"Yusuf'um kuyudan çıktın mı?" dedi. Yusuf hiç cevap vermedi, sadece önüne baktı.

Herkes yerine oturdu. Derman Baba, bastonunu yanına aldı, geriye yaslandı, derin bir nefes aldı. Odadakilere baktı. Gülümsedi.

"Atla geldik. Bazen at bizi taşıdı, bazen de biz onu…" dedi ve tekrar Yusuf'a baktı.

"Eee, hikâyenin büyük bir kısmını öğrendin. Tabii hikâye her şeyiyle aynı değil. Bazı farklılıklar olacak. Çünkü o Yusuf, o zamana aitti. O Yusuf bir peygamberdi. Biz ise aciz kullarız,"diye ekledi.

Ramiz kapının girişinde durdu, Derman Babanın oturmasını bekledi.

"Hoş geldin gönül dostu! Sofra hazır, oturmaz mısın?" diye sordu.

"Ben aç değilim, Ramiz'im. Misafirler yesin. Onlar yemek yerken ben de namaza durayım," dedi ve yan odaya geçmeden, herkesi şöyle bir gözden geçirdi. Hilal ve annesi içeri girer girmez, Derman Baba tebessüm etti, elini uzattı, ikisi de saygıyla elinden öptü, geri çekildiler. Derman Baba, Hilal'e baktı,

"Hilal kızım artık büyüdün mü?" diyerek bir şey ima eder gibi kelimelerin üzerine basarak konuştu. Hilal utancından cevap vermedi, mutfağa çekildi.

Harun bir kenara sinmiş, sanki Derman Baba'ya görünmek istemiyormuş gibi kendini gizlemeye çalıştı. Derman Baba, Harun'un sıkıntısını anladı, onu rahatlatmak istedi.

"Harun, yer yarılmaz, boşuna uğraşma!" dedi ve gülümsedi.

"Suçluluk hissetme. Sen üzerine düşeni fazlasıyla yapıyorsun.

Allah senden razı olsun! Bizi ziyaret etmemenden dolayı kendini suçlama, senin Allah için yaptığın her şey, bize bir ziyaret sayılır," diyerek Harun'u rahatlattı, yan odaya geçti.

Sofraya oturduktan sonra hiç kimse konuşmadı. Yemeğini yiyen kalktı, yerine başkası oturdu. Harun son lokmasını alırken

Derman Baba içeri girdi. Lokması elinde kaldı, ayağa fırladı.

Derman Baba yerine geçti, İzzet sofrayı kaldırmak için uğraşırken,

Yusuf yardım etmek istedi. Fakat İzzet kabul etmedi, ikisini de yerlerine oturttu. Derman Baba tekrar odadakilerin yüzüne tek tek baktı.

"Nasıl gidiyor Alperenler?" diye sorunca, Yusuf, her şeyin tesadüf olmadığın, ilk defa anladı.

Derman Baba, İsmail'e baktı.

"Allah senden razı olsun oğul! Öyle güzel şeyler yaptın ki, gönlümüzü ferah ettin. Yalnız..." dedi ve bir nefes aldı. Yılanın kafasını ezemediğin için üzülme! Yılanın başını ezmektense, yılandan uzak durmak daha iyidir," dedi. Kiro'yu kastediyordu.

İsmail, üzülerek önüne baktı. Derman Baba, İsmail'in Hasan Dede için bir şey yapamadığı için mahcup olduğunu anladı.

Elini omzuna attı.

"Üzülme oğul! Hasan Dede görevini tamamladı. Çocuklarına haber gönderdik, elbiseleriyle gömüldü. Hak ettiği mertebeye ulaştı, inşallah! Buna sevinmek gerekmez mi?" deyince

İsmail'in yüzü güldü.

Sonra Yusuf'a müjde vermek istedi.

"Baban elinde kanlı bir gömlekle bize geldi. Seni merak etmiş.

Biraz da sitemi vardı. Ama üzülme Yusuf'um, ona gerekeni söyledik. Rahatladı, hoş oldu," diyerek durdu, duvardaki Kuran-ı Kerim'e baktı, sonra tekrar Yusuf'a döndü. "Hatta Müslüman bile oldu," deyince Yusuf Derman Babanın eline sarıldı, öptü.

"Allaha şükür dedem, Allaha şükür!" diye tekrarladı.

Derman Baba hiç konuşmadığı diğer üç Alperene baktı.

"İzzet, Harun, Sadık! Gazanız mübarek olsun. Şimdi daha zor bir dönem başlıyor. Gelen gideni aratacak cinsten. Şimdiye kadar, hiç değilse ibadetlerimize kimse karışmıyordu. Fakat komünistler gelirse, bir namazın, bedeli on yıl sürgündür. Allah demenin bedeli çalışma kamplarıdır. Asıl felaket şimdi geliyor. Siz üçünüz köylere çıkıyorsunuz. Türkleri uyarın, Bulgar milliyetçilerine kanmasınlar. Komünizme karşı beraber savaşma teklifi gelecektir. Bu teklifi kabul eden Türkler sonra yalnız kalır. Bulgarlar bir yolunu bulup komünistlerle anlaşır. Fakat olan Türklere olur. Hepiniz de Sofya'ya yerleşeceksiniz."

Yusuf boynunu bükerek araya girdi.

"Dedem, bunlar beni geri yolluyorlar! İzin verirsen, ben de bir şeyler yapmak istiyorum."

Derman Baba, Yusuf'un bu yürekten söylediği isteğine tebessüm etti.

"Onlar beni bekledi, oğul! Ben de senin içindeki samimiyeti bekledim. Şimdi her şey tamam oldu. Elbette sen de bu İslam davası içinde kendine düşeni yapacaksın. Bizim cihadımız kendi nefsimizledir; fakat gelgelelim şimdi karşımıza düşman dikildi, mücadele şart oldu.

Yusuf ve İsmail Sofya'da kalacaklar. Bulgaristan'da İslam ve Türklük sevdasıyla mücadele eden bir gönül dostumuz var.

Onu uzaktan koruyacaksınız. Yardımcı olacaksınız. O sizi bilmeyecek, kimse kimseyi tanımayacak. Bu bizim için tehlike-

li olur. Doktor Selçuk size gereken haberleri ulaştıracaktır. Siz doktoru değil, doktor sizi bulacak. Koordineyi Doktor Selçuk sağlayacak! Embiya Çavuş'a dikkat edin, elinizden geldiği kadarıyla gizlice destekleyin! Çok dikkatli olun. Bu sefer gelen felaket öncekine benzemez."

Odadakilerin hepsi Embiya Çavuş ismini ilk defa duymuşlardı.

Kimse Embiya Çavuş'un kim olduğunu sormaya cesaret edemedi, birbirine baktılar. Derman Baba yüzlerindeki belirsizliğin sebebini anladı, Embiya Çavuş'u anlattı.

"Embiya Çavuş sıradan biri değil. Sıradan biri olmadığı için ortadan kaldırılmaya çalışılıyor. Daha çok genç olmasına bakmayın, gelecekte çok şeyler yapacaktır. Bütün milletlerin dikkatini

Bulgaristan'daki zulme çekecektir. Şimdilik bu kadar, gerisini hep birlikte göreceğiz," dedi. Ramiz'in getirdiği çayı aldı, tekrar gençleri teker teker gözleriyle taradı, derin bir nefes aldı ve çayını yudumlamaya başladı. Sonra ayakta bekleyen

Ramiz Dayıya baktı ve gülümsedi. Ramiz Dayı'yı yanına çağırdı, elini omzuna attı.

"Eee, Ramiz… Demek oğlunu çalışmaya göndereceksin," dedi ve kapının eşiğinde her an emir bekleyen oğluna baktı.

"Yahya, gel şöyle oğul! Yanıma gel," diye eliyle işaret etti.

Yahya, adeta iki büklüm geldi, zayıf sıska cüssesiyle Derman

Babanın yanına ilişti. Ramiz Dayı mecburum dercesine boynunu büktü. Derman Baba çalışmaya gitmesine itiraz etti.

"Oğlun yanında bulunsun. Sel geliyor Ramiz'im sel geliyor.

Bu önceki sellere benzemez. Bu seferki sel önüne dağ çıksa yıkar, alır götürür. Sel gelirken taş olmayın, çarpa çarpa gidersiniz.

Her tarafınız kırılır, dökülür. Saman çöpü olun ki sel gelirken

size zarar vermesin!"

Yusuf çok heyecanlanmıştı. Hayatında ilk defa bir görev verilmişti.

Hem de kutsal bir görev… Düşmanın içinde düşmanla savaşacaktı. Odadakiler bu kadar büyük felakete yol açacak komünizm kelimesini ilk defa duymuşlardı. Sadık dayanamadı, Derman Babaya sordu.

"Dedem, bu komünizm dediğin yeni bir Hitler mi? Hitler'den daha kötü biri mi?"

Derman Baba normalde Sadık'ın bu benzetmesine gülmesi gerekirken, tam tersine kaşlarını çattı, yüzü gerildi, gözleri bulutlandı.

"Oğul! Keşke senin dediğin gibi komünizm bir insan olsaydı.

Komünizm bin tane Hitler demektir. Komünizm Hitler'in insan öldürme rekorunu kat be kat kırdı, rekoru kırmaya devam edecek bir rejimdir. Komünizmin fikir babası, Engels ve Karl

Marks'ın olduğunu, temel felsefesinin maddeci görüşün hâkim olduğunu, dini reddettiğini, eşitlik adı altında imtiyazlı bir sınıf oluşturarak, dünya hâkimiyeti hayalleriyle gelişen, ilk defa Rus ihtilalı ile hayata geçerek resmiyet kazanan bir yönetim şekli olduğunu anlatarak herkesi aydınlattı. Sonra Yusuf'a baktı.

"Yusuf'um, sanki bana bir şey soracakmışsın gibi bakıyorsun.

Sor bakalım kafandaki soruyu!"

Yusuf, yerinde doğruldu.

"Dedem, Yeniköy'deki karakol komutanı Bozidar, "Hitler izin verseydi, Balkanlarda Türk bırakmayacaktık" dedi. Bu doğru mu?"

Derman Baba odadakileri gözleriyle süzdü.

"Doğru, oğul! Hitler birçok insanı suçsuz günahsız öldürdü.

Fırınlarda yaktı. Bunu kabul etmek mümkün değil ama Türkler konusunda tam tersini yaptı. Hitler Yahudileri yok ederken, en yakın müttefiki Bulgarlar da Hitlere özenerek Türkleri aynı şekilde yok etmek istedi. Fakat Allah'ın izniyle biz bunu hemen

Türkiye yoluyla Hitlere ulaştırdık. Ankara, Almanya ile saldırmazlık antlaşması imzaladı, bu antlaşmanın gizli maddelerinden biri de Balkan Türklerinin korunmasıydı. Hitler bizzat böyle bir emri Bulgar hükümetine iletti. Bununla ilgili yazı,

Bulgar gizli servisinde var. Bu gelişmede genç Embiya Çavuş'un büyük emeği olduğunu da unutmayın," dedi ve saate baktı. Zaman akıp gitmişti. Sabah yaklaşmıştı. Tebessüm ederek aniden ayağa kalktı.

"Silahı olmayan silahlansın, sabah namazını kılalım. Bu namazda yer alanlar belki de bir daha bir araya gelemeyecek," dedi. Odadaki herkesin saçları diken diken olmuştu.

Derman Baba öne geçti, cemaatle namaza durdular. Derman Baba namaza başlamadan arkasındakilere baktı, gülümsedi.

"Demek kimse silahsız değilmiş. Ne güzel!" dedi ve namaza başladı.

Huzur içerisinde namaza durdular. Kimse namazın bitmesini istemedi. Kılınan her rekât, yüreklerine Allah sevgisi, bileklerine güç kattı. Namaz kıldıktan sonra Derman Baba, gün ışımadan çıkmak istedi. Kalktı, tekrar tek tek vedalaştı. Herkese ayrı ayrı nasihatler verdi. Yusuf ve İsmail'e dikkatle baktı.

"Tekrar söylüyorum, dikkatli olun! Bugünden sonra Bulgar komünisti olarak görüneceksiniz! İyi bir devrimci olacaksınız.

Embiya Çavuş'a dikkat edin. Onu elinizden geldiğince kollayın.

Her şeyi Allah için yapın! Unutmayın, bu kıtada Türkler hep var olacaktır. Türkler var oldukça İslamiyet yayılacaktır.

Gazanız mübarek olsun! Ölen şehit, kalan gazi olur inşallah!" dedi. Sonra üzerine basa basa bir nasihat daha verdi, "Allah'ı unutmazsanız unutulmazsınız! Unutmayın ki, unutulmayasınız!"

Odada ev sahibi Ramiz dâhil bütün Alperenler ağlıyordu.

Gözyaşları, korkudan, endişeden değildi. Allah için aldıkları görevin sevinciydi. Derman Baba bastonunu aldı, on sekiz yaşında bir delikanlı gibi, hızla dışarı çıktı. Evin önündeki çınar ağacına bağlı atına aynı çeviklikle atladığı gibi gözden kayboldu.

Herkes sevinçle birbirine sarıldı. Herkes birbirini kutladı.

Gönülleri Allah için mücadele heyecanı ile doldu, taştı. Ramiz Dayının ısrarıyla yan odada dinlenmeleri için hazırlanan yataklarına uzandılar.

Yusuf, kendini hâlâ bir rüyada sanıyordu. "Nerden nereye!" dedi. Babasının Müslüman olduğunu duyması onu çok sevindirmişti.

İnşallah Kristina da, annem de bir gün Müslüman olurlar diye dua ederken daldı uyudu.

* * *

Kiro, tam bir ay sonra komadan çıkmıştı. Omzunun iki yerinde kırık vardı. Kafa kemiği çatlamış, iç kanama geçirmişti.

Uzun süre müdahale edilmemesine rağmen ölmemişti. Hastaneye kaldırıldıktan sonra iki defa ameliyat olmuştu. Komada uzun bir süre kaldıktan sonra tekrar hayata dönmüştü. Kendine geldikten sonra bir iki gün olayı hatırlayamadı. Ardından yavaş yavaş aklına geldi. İfadesinde kendisine vuranı görmediğini söyledi. Komutan Bozidar, İsmail'in kendisine vurduğunu, bunu itiraf ettiğini söyleyince Kiro, hiç şaşkınlık geçirmeden tahmin ettiğini söyledi. Yusuf ile birlikte Sofya Askeri Mahkemesine yargılanmak üzere gönderildiğini ilave etti.

Bir yandan tedavi olurken diğer yandan aklında şeytanca

planlar yapıyordu. İki düşmanına nasıl ulaşacağını, intikamını nasıl alacağını hesap ediyordu. Aradan on beş gün geçtikten sonra Bozidar, Kiro'yu tekrar ziyarete gelmişti. Kiro komutanı gelince ayağa kalktı yatağına oturdu. Bozidar, Kiro'ya müjdeyi vermek istiyordu. Yakında çıkacağını söyleyecekti.

"Eee Kiro, kendini nasıl hissediyorsun?" diye sordu.

Kiro, bir doktora, bir de komutana baktı. Kendisine bir şey söyleyeceklerini anladı.

"Çok iyiyim komutanım. Artık çıkmak istiyorum."

Bozidar, doktora baktı ve müjdeyi verdi.

"Hadi bakalım, yarın çıkıyorsun. Artık hastaneden kurtuluyorsun."

Kiro her zamanki yalakalığıyla komutana iltifatlar yağdırdı.

Komutan kaşlarını çattı. Kiro'ya sert bir ses tonuyla nasihat etmeye başladı.

"Umarım bir daha pis işlere bulaşmazsın. Ayrıca burada daha fazla kalamazsın, buradan gitmeye hazırlan," dedi ve yanında beraber getirdiği yeni elbiseleri başucuna bıraktı, nasihatlerine devam etti. "Başına gelenler sana bir ders olsun."

Kiro, kin dolu bakışlarla pencereden dışarı baktı, sonra komutanına döndü.

"Sofya'ya yakın ise mesele yok. Dediklerinizi dinleyeceğim, bundan sonra hiçbir olaya karışmayacağım, efendim. Ama buna neden olanların idam edildiğini görmeden rahat etmem," dedi.

Komutan Bozidar, Kiro'nun içindeki kini gözlerinden okudu.

Onu rahatlatmak için kendisinin de akıbetini bilmediği

İsmail'den bahsetti.

"Seni bu hale getirenler şimdi yedikleri kurşunlarla yeraltında ziyafet çekiyordur, merak etme! "

Kiro, İsmail'in kurşuna dizilmemesi için içinden dua ediyordu.

Yüzünü buruşturdu, habere sevinmedi.

"Hayır, komutanım! Ben gözlerimle görmeden inanmam.

Sofya'ya gittiğimde araştıracağım. Mezarda dahi olsalar onları ziyaret edeceğim. Hâlâ hapiste yatıyorlarsa, kendi işimi kendim göreceğim.

Komutan Bozidar, Kiro'nun uslanmadığını görünce, ne halin varsa gör dercesine elini salladı ve ayağa kalktı.

"Artık her şey değişti, biliyorsun. Bundan sonra yoldaş devri başladı. Sen İsmail'i düşüneceğine, iyi bir yoldaş olmaya çalış oğlum! Anlaşıldı, sen burada rahat durmayacaksın. Seni başka yere göndermek zorundayım. Ama önce memleketine git, iyi bir dinlen, sonra yeni görev yerine gidersin."

Kiro, minnetle önünde eğildi, teşekkür etti. Komutan Bozidar kapıdan çıkarken geri döndü, Kiro'ya baktı.

"Yarın karakola uğra, sana biraz istirahat izni vereyim," dedi ve çıktı.

Kiro komutana koridora kadar eşlik etti. Tekrar teşekkür ederek odasına döndü.

Yüzünü buruşturdu, yanı başındaki hastayı muayene eden doktora baktı.

"Herkes gününü görecek. Neler yapacağımı herkes görecek," dedi ve yumruğunu sıktı. Doktor umursamadan işine baktı. Kiro hâlâ söylenmeye devam ediyordu.

"Sofya'ya gidip İsmail ve Yusuf'u araştıracağım. Şayet suçlu bulunup kurşuna dizilmemişlerse, cezalarını kendi ellerimle vereceğim.

Hem de en ağır şekilde," diye düşündü. Yanı başında duran komutanın getirdiği elbiseleri aldı ve giyinmeye başladı.

YENİDEN DOĞUŞ

Kristina kapının önünde oturmuş, yeni yeni omuzlarına dökülmeye başlayan saçlarını eliyle tutup kontrol ediyordu. Babasının bütün çabalarına rağmen normale dönmemişti. Annesi, babası ve pederden başkasını tanımıyordu. Bazen Yusuf'un ayakkabılarıyla oynuyordu. Durmadan ayakkabıları siliyor,

"Yusuf gelecek!" diye söyleniyordu. Kasabanın o güzel kızı, artık kasabanın ikinci delisi olmuştu. Bakışları anormalleşmişti.

Kendi kendine bazen gülüyor, ardından geçip bir şey görmüş gibi, çocukçasına ağlamaya başlıyordu.

Boris, Müslüman olduğunu sadece ailesine anlatmıştı. Peder henüz bilmiyordu. Şimdilik bilmesini istemiyordu. Müslüman olmuştu ama henüz ne yapacağını, dinin kurallarını bilmiyordu.

Bu nedenle bir fırsat bulup Derman Baba'ya gitmek niyetindeydi.

Asıl kafasındaki plan, bu defa Kristina'yı da beraber götürmekti. Fakat bunu kimsenin görmesini istemiyordu. Aklına bir fikir gelmişti. Herkese Kristina'yı Strumitsa'ya hastaneye götüreceğini söyleyerek kızıyla Derman Baba'ya gidecekti. Bunun için önce eşini ikna etmesi gerekiyordu.

Akşam konuyu eşine açtı. Bayan Zaklina, kızına bakıp eriyordu.

Bir çare bulamamaktan yakınıyordu. Boris'in bu teklifi aklına yattı. Fakat kendisinin de onlarla birlikte Strumitsa'ya geleceğini söyleyince, Boris'in planları tutmadı. Boris masrafın çok olacağını ileri sürünce, Bayan Zaklina mecburen birlikte gitmekten vazgeçti.

Akşamdan bütün hazırlıkları yaptı. Çünkü ne kadar kalacak-

ları belli değildi. Bayan Zaklina uzun süredir kendini böyle iyi hissetmemişti. Yeni bir umutla, ertesi gün için valizi hazırladı.

Kristina'nın ve eşinin elbiselerini yerleştirdi. Yerleştirirken aklına Yusuf geldi. "Tanrım, neden böyle olduk?" dedi ve karşı duvarda asılı olan Yusuf'un ceketine baktı. Derin bir iç çekti.

"Şimdi nerdedir, ne yapıyor, aç mı susuz mu!" diye içinden geçirdi. Dalıp giden gözlerini Yusuf'un ceketinden aldı, hazırlığa devam etti. Tahta valizi hazırladı, kapağını kapattı, salonun kapısına bıraktı.

Kristina'nın odasına girdi, kontrol etti, uyumuştu. Saçlarını okşadı, kızını sevdi. Sonra gözlerini yumdu, kalbini tuttu, gözleri yaşardı. Üzerini tekrar örttü, odasına gitti.

Boris hâlâ uyumamıştı. Pencereden dışarılara bakıp, düşünüyordu.

Eşinin içeri girdiğini görünce eliyle yanına çağırdı.

"Gel! Gel otur benim çileli eşim, yoldaşım, her şeyim!"

Bayan Zaklina, Boris'in değişmesine hâlâ inanamıyordu.

Kocasının söylediği güzel sözlere, "Acaba bunları Boris mi söylüyor!" diye her defasında şaşkınlık geçiriyordu. Otuz yıllık evlilikleri süresince hiç böyle kelimeler duymamıştı. Hoşuna gitmişti. Kadınlık gururu okşanmıştı. İlk defa böyle bir duyguyu tadıyordu.

Güldü, eşinin yanına gitti.

"Boris, seni bu kadar değiştiren nedir? Yoksa sen de Yusuf gibi Müslüman olduktan sonra mı bu kadar değiştin? Bunları senin söylediğine inanamıyorum!" diye sorunca Boris, kafasını salladı.

"Evet, ben söylüyorum. Geç oldu ama olsun! Daha önce

Müslüman olsaydım, ne kadar iyi olacakmış. Bütün hayatımız değişecekmiş. Ama kısmet şimdiyeymiş, ne yapalım. Şimdi diyeceklerimi iyi dinle; yarın biz gittikten sonra kuzenine git! Biz ge-

linceye kadar da orada kal. Ruslar Romanya'yı işgal ettiler.

Yakında Bulgaristan'a girecekler. Öyle görünüyor ki, komünizm kapımızda. Komünizm gelirse hepimiz çalışmak zorunda kalacağız. Çünkü rejim böyle bir yapıya sahip... Herkes çalışmak zorunda… Üstelik öyle eskisi gibi bol ücret yok, sadece karın tokluğuna!"

Bayan Zaklina hayretle eşine baktı.

"Ne yani bu yaştan sonra çalışmak zorunda mıyım?"

Boris, rejimi bildiği için acı acı güldü.

"Maalesef!"

"Ama ben artık altmışına geldim, çalışacak halim mi var?" diye itiraz etti.

"Daha çok eskiyi arayacağız Zaklina, çoook!" dedi ve yatağına uzandı. Zaklina da uzanınca, yeni rejimi anlatmaya başladı.

Komünizmin kurallarını, yönetim biçimini, insanlara bakışını, her şeyi tek tek anlattı. Döndü, eşine baktı, çoktan uyuduğunu görünce kendisi de gözlerini yumdu ve uyumaya çalıştı.

* * *

Sabah kalktığında Bayan Zaklina'yı yatakta bulamadı. Kalktı, salona baktı. Salonda da göremeyince Kristina'nın kapısını açtı. Bayan Zaklina, kızının saçlarını tarıyordu. İçi cız etti. Kızını sanki gelin edecekmişçesine, süslüyordu. Kristina, uslu bir çocuk gibi önüne oturmuş, hiç sesi çıkmıyordu. Bayan Zaklina bu işi yaparken hem ağlıyor, hem de söyleniyordu.

"Seni böyle görmek beni harap ediyor, kızım. Seni ne hayallerle büyüttüm. Her şeyden sakındım, yedirdim içirdim. Ama şimdi…" dedi ve sustu. Gerisini getirmedi. Akşam valize koymayı unuttuğu Kristina'nın bir iki elbisesini hazırlamış, bir bez torbaya koymuştu.

Boris hiç sesini çıkarmadan, elini yüzünü yıkadı. Elbiselerini

giydi, hazırlanan kahvaltı masasına oturdu. Zaklina, umut dolu bakışlarla eşine baktı, ondan bir umut sözcüğü duymak istedi.

"Bir umut var değil mi? Kristina'yı iyileşmiş olarak getireceksin değil mi?" diye sordu.

Boris, diyeceklerinin ağırlığı altında daha sonra ezilmemesi için umut vermek istemedi.

"Ben de senin gibi umuyorum, Zaklina! Fakat umut var mı yok mu, bilemem. Biz elimizden geleni yapalım, Tanrı ne demişse o olur," diye teselli etti.

Birlikte kahvaltı yaptılar. Kahvaltıda kimse konuşmadı. Bayan

Zaklina zorla birkaç lokma kızına yedirdi. Sonra ıslak bezle kızının ağzını sildi, küçük bir çocuk gibi elbisesinin yakasını düzeltti. Boris ayağa kalktı. Bir an önce yola çıkmak istiyordu.

Eski, rengi solmuş ceketini eline aldı. Sonra kızının elinden tuttu kaldırdı. Bayan Zaklina, bavulu kapıya kadar taşırken ağlamaya başladı. Komşular da dışarı çıkmışlardı. Bayan

Zaklina'nın yanına toplaştılar. Onu avutmaya çalışıyorlardı.

İçinde umut yoktu ama yine de kendini umudun eline bırakmak istedi. Çünkü başka türlü kendini avutamıyordu.

Kilisenin yakınından geçerken, Kristina kiliseyi gösterdi.

"Peder!" dedi. Babasını o tarafa sürükledi. Boris, kızını kırmamak için kiliseye yöneldi. Kapıya gelince rahiplerden pederi çağırmasını istedi. Fazla zaman geçmeden peder kapıdan göründü.

"Ooo Boris, buyur içeri buyur! Sonunda kiliseyi hatırladın demek," diye takıldı.

"Yok, peder içeri girmeyeceğiz. Kristina'yı Strumitsa'ya götüreceğim.

Orda büyük bir hastane var. Doktorlar da bir baksın," dedi.

Kristina, pedere baktı ve gülümsedi. Peder, "Merhaba Kristina'" diyerek Boris'e döndü.

"Kaç gün kalacaksınız?"

"Bilmem, doktorlara bağlı, birkaç gün kalırız herhalde!"

"Tamam, Boris, yolunuz açık olsun," dedi ve Kristina'nın saçlarını okşadı. Arkalarından dua etti.

Boris, kızının elinden tuttu ve yola devam ettiler. Yolda bazen dinlendiler, oturdular. Gidecekleri yer uzak değildi ama kimse anlamasın diye yolu biraz uzatarak, dolaylı yoldan gitmek istiyordu. Boris, biraz mola verdi. Bir ağacın altında oturdular kızına yemek yedirdi. Yemek yedirirken Yusuf aklına geldi, eski mutlu günleri hayal etti. Özellikle Derman Baba'ya gittikten sonra sulu göz olmuştu. Kristina'ya çaktırmadan gözlerindeki yaşı sildi.

"Canım oğlum, şimdi nerdesin? Ah şu yaşlı babanın seni ne kadar sevdiğini bir bilsen!" dedi ve yutkundu. "Şu yaşlı babanın sana canını verecek kadar ikinizi de her zaman sevdiğini anlamadınız.

Bunları bilseydin, çıkar gelirdin!" diye ekledi.

Kızına suyunu içirdi, ağzını sildi. Kristina'nın uykusu geldiğini anlayınca, yerinden kalktı, gölgesi daha serin bir ağaç aradı.

Büyük çınarın altına beraber getirdiği küçük battaniyeyi serdi.

Kızını elinden alıp kaldırdı, ağacın altına oturttu. Kristina'yı göğsüne yasladı, saçlarını eliyle okşadı. Kristina bir bebek gibi babasının göğsünde uykuya dalarken, Boris yüreğinden gelen, gözyaşlarına devam etti. Doya doya ağladı.

Kristina, epey uyuduktan sonra yavaşça gözlerini açtı. "Ben nerdeyim" dercesine etrafına garipseyerek bakındı. Sonra döndü, babasının yüzüne baktı. Babasının yanında olduğunu görünce rahatladı. Boris kızını öperek ayağa kaldırdı.

"Hadi Kristina, az yolumuz kaldı, gidelim!" dedi.

Kristina su istedi. Babası yanında taşıdığı su şişesini uzattı.

Kristina, su dolu şişeyi içti, bitirdi. Sonra elini midesine götürdü, midesi bulandı. Midesini tutarak ayağa kalktı, bir adım ötede dizleri üzerine çöktü, kusmaya başladı. Midesinde bir şey yoktu. Sabah kahvaltıda bile bir şey ağzına koymamıştı. Mide suyundan başka bir şey çıkarmıyordu. Kusma gittikçe şiddetlendi, şiddetlendikçe nefesi kesildi. Midesi boş olduğu için oldukça sarsılıyordu.

Boris bir an ne yapacağını şaşırdı. Kızını tuttu, yardım etmeye çalıştı ama bir şey yapamıyordu. "Aman Allah'ım, kız boğulacak" diye feryat etmeye başladı. Yardım istemek için umutsuzca etrafına baktı, kimseyi göremeyince kızını sıkı sıkıya tuttu.

Kristina'nın yüzüstü düşmemesi için elini ağacın gövdesine destek yaptı. Kızını sıkıca tuttu, yere düşmesine engel oldu.

Kristina midesini zorlamaktan artık yoruldu, bitap düştü.

Sonra birden burnundan oluk gibi kan akmaya başladı. Kan öyle hızlı akıyordu ki, Boris çıldıracakmış gibi ne yapacağını şaşırdı. Hemen gömleğini çıkardı, yırttı, tampon yapmaya çalıştı. Kristina'nın önü kan gölüne dönmüştü. Kızını sırt üstü yatırmayı denedi. Yere yatırdı, tamponu burnuna tuttu. Tamponu tutmasıyla kan Kristina'nın boğazına akmaya başlamıştı.

Bu sefer de boğulma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Boris kızını tekrar doğrulttu, çaresizce kanını durdurmak için çırpınıp durdu.

Kristina'nın yeniden normal nefes aldığını görünce rahatladı.

Kan gittikçe azalıyordu. Kristina, gözlerini kapattı ve bayıldı. Boris bir yandan ayıltmaya, bir yanda da kanı durdurmaya uğraşıyordu. Sonunda kan birden bıçak gibi kesildi. Kanın kesildiğini görünce derin bir nefes aldı. Baygın kızının kanlı yüzünü temizledi. Eliyle nabzına baktı, nabız atışları iyi değildi. Hemen kalktı, Kristina'yı sırtına attı, Derman Baba'nın evine doğru en kısa yoldan varmak için deliler gibi hızla yürümeye başladı. Epey yürü-

dükten sonra hafif bir iniş yoluna geldi. Artık ev görünmüştü.

"Geldik Kristina, geldik kızım, şimdi iyileşeceksin!" diyerek

Kristina'nın kendisini duymadığını bile bile konuştu. Aslında bütün bu sözleri kendisini sakinleştirmek için söylemişti. Aşağıya doğru indi. Eve yüz metre kala, bahçede gülleriyle konuşan Derman Baba gelenleri gördü. Görür görmez telaşla Boris'e doğru koşmaya başladı. Yanına gelince, Kristina'yı Boris'in sırtından aldı, bir delikanlı çevikliği ile sırtına attı, hızla eve doğru yürüdüler.

Derman Baba daha bir şey sormadan Boris bitkin bir halde olup bitenleri anlattı.

"Sana geliyorduk Derman Baba! Seni özlemiştim. Bir gideyim dedim. Sonra aklıma geldi, kızımı da götüreyim dedim. Hay aklıma gelmez olaydı. Yolda burnu kanadı, kanı zor durdurdum," diye konuşa konuşa eve girdiler.

Derman Baba, Kristina'yı yün döşek serili kanepeye uzattı.

Sonra içeri gitti, temiz bez, bir tas su aldı geldi. Kristina hâlâ baygın yatıyordu. Derman Baba önce Kızın yüzünü bir güzel temizledi. Ateşine baktı, her şeyi normal görünce sevindi.

"Neyse!" dedi ve derin bir nefes aldı. Sonra Boris'e gülümsedi.

"Her şeyde bir hayır var, Boris! Birazdan uyanır," dedi.

Kalktı, pencerenin önündeki kendi yaptığı gül suyunu getirdi, kan kokan Kristina'nın yüzüne dua okuyarak sürdü. Temizlediği ellerini gül suyu ile ovdu.

"Hadi Boris, sen de kalk şu ibriği al kapının önünde güzelce elini yüzünü yıka, sakinleş artık. Baksana yumruk kadar kalmışsın.

Otur kızının yanına. Korkma, Kristina iyi. Nabzı, ateşi normal…

Ben de bu arada hemen biraz süt ısıtayım, balla karıştırıp içirelim."

Boris, geçirdiği şoktan yeni yeni uyanmaya başladı. Hemen kalktı, Derman Baba'nın karşısında durdu. Derman Baba,

Boris'in şaşkın bir halde karşısında durduğunu görünce gülümsedi.

"Gel," dedi. "Birlikte abdest alalım." İkisi de abdest almak için dışarı çıktılar. Boris, Derman Baba'ya bakarak abdestini aldı. Şimdi kendisini daha iyi hissediyordu. İçine bir ferahlık geldi. Bahçedeki gülleri seyre daldı. Derman Baba taze keçi sütü ısıttı. Daha önce hazır bulundurduğu karabaş otu çayından azıcık süte kattı. Ayrı bir cezvede kurutulmuş adaçayı, biraz meyan kökü ve ıhlamur kattı. Biraz zencefil kökü ilave etti. İyice kaynattıktan sonra suyunu süzdü, bir kaşık bal, bir kaşık dut pekmezi ilave etti. Bu karışımları süte kattı, karıştırdı, içeri gitti.

Kristina hâlâ baygın yatıyordu. Boris içeri girdi, kanepedeki yatakta kendinden geçmiş bitap durumda yatan kızının saçlarını okşayarak sevdi. Derman

Babanın içeri girdiğini görünce bir umut bekler gibi yalvardı

"Ne yapacağız bilgem? Bu kız neden böyle oldu?"

Derman Baba, Boris'in yanına gelip oturdu, eliyle belini sıvazladı.

"Her şeyde bir hayır vardır Boris! Bekleyelim, bakalım…

Sabretmek lazım!"

"Ne hayrı olacak bilgem, sapasağlam kız bir yılda eridi gitti.

Aklını kaybetti!"

Derman Baba durmadan şikâyet eden Boris'e tatlı sert bir bakış attı.

"Akıl bir yere gitmez, sadece Kristina kayıp. Onu bulduk mu tamamdır. Onu yaratan Allah için bir zorluk yoktur. Hele bekleyelim bakalım Mevla neyler, neylerse güzel eyler," dedi ve mutfağa gitti. Bir kilo kadar kurutulmuş siyah üzüm çıkardı.

Sarımsak döveceğiyle odaya geldi. Üzümleri avuç avuç döktü, sonra dövmeye başladı. Her vurdukça "Allah!" dedi. Bütün üzümleri macun gibi, çekirdekleriyle birlikte dövdü, bir tabağa koydu. Çekirdeklerin iyice ezilip ezilmediğini kontrol etti. İyice ezildiklerinden emin oluncaya kadar ezdi. Sonra içeri gitti, bir kaşık polenli bal getirdi, ezdiği siyah üzüme ilave etti. Polenle üzüm ezmesini iyice yoğurdu, onu da bir kenara bıraktı. Sonra Boris'e döndü.

"Dünyada dermansız dert yoktur, Boris! Bize düşen onları bulup buluşturmak, aşk ile sevgiyle hazırlamak, hastaya vermektir.

Gerisini Allah'a bırakmak, sonucunu beklemektir. Allah emek vermeden bir şey vermez. Şayet emek vermeden verseydi, bu kadar bitki yaratmazdı. Her şey bir vesiledir. Allah bazen bir otu vesile eder, bazen bir ilacı… Hele bir uyansın bakalım.

Zaten birkaç gün buradasınız, misafirim olacaksınız," dedi.

Boris,in, kendi söyleyeceği sözü Derman Baba'dan duyması hoşuna gitmişti.

"Bilgem, sana boşuna Derman Baba dememişler, gönüllerden geçenleri o kadar güzel okuyorsunuz ki!"

Derman Baba, Boris'in biraz kendine geldiğini görünce sevindi.

"Bizde olan, her insanda var Boris. Yeter ki doğru yaşayarak,

Allah'a aşk ile bağlı olalım. Gerisini o verir," diyerek kalktı, dışarı çıktı ve ikindi ezanını okumaya başladı. Sesi o kadar güzeldi ki, ormandaki kuşlar, hayvanlar ezan okunduğu zaman susar dinlerlerdi.

Boris, ilk defa ezanı duyuyordu. Huzurla dinledi. Ezan okunurken

Kristina yavaşça gözlerini açtı. Kulağını dışarı verdi, ezanı dinledi. Boris, pencereden dışarı baktığı için kızının uyandığını

görmedi. Kristina gözlerini açtı, dışarıda hiç duymadığı güzel bir sese kulak verdi. Ezan tam beş dakika sürmüştü.

Boris o kadar dalmıştı ki, ezan bitince içeri döndü.

"Keşke bir daha okusa!" diyerek kızına baktı. Kristina'nın gözlerini açtığını görünce birden kızına sarıldı, öptü, göğsüne yasladı. Kristina hâlâ duyduğu sesten etkilenmiş, tebessüm ediyordu.

Derman Baba, Boris'in sakinleştiğini görünce gülümsedi.

Yanına geldi, Kristina'ya tebessümle baktı. Kristina karşısında uzun beyaz sakallı, uzun saçlı, nur yüzlü adamı görünce, bakışları birden değişti. Hayranlıkla Derman Baba'ya baktı. Derman Baba namazlıkları yere serdi.

"Hadi bakalım Boris Efendi, Kristina orada yatsın, biz namaza duralım," dedi.

Boris, Derman Baba'nın arkasına geçti. Onu taklit ederek namaz kılmaya çalıştı. Bu onun ilk namazı olacaktı; ,ilk namaz ve herhangi bir dine ilk inancının meyvesiydi.

Sonunda Derman Baba'nın duasıyla namazı bitirdiler. Boris, namazdan sonra hiç hissetmediği tadına doyum olmayan bir huzur içerisinde kendisini buldu. Hiçbir dua okumamıştı, kendi dilinde Allah'a yalvararak namazını kılmıştı. Onlar namaz kılarken, Kristina da çok ilginç bir şey görmüş gibi gözlerini kırpmadan seyretmişti.

Derman Baba ılık sütü aldı getirdi, Kristina'nın yanına oturdu.

Kristina yine bir küçük bebek usluluğu ile sütü Derman Baba'nın elinden içti. İçerken, Derman Babanın gözlerine dikkatle bakıyordu. Derman Baba, Kristina'ya süt içirdikten sonra siyah üzümden yaptığı ilacı getirdi, bir kaşık Kristina'ya yedirdi.

Kristina sütü ve ilacı aldıktan sonra Derman Baba'ya yaslandı, tekrar gözlerini yumdu, Derman Babanın göğsünde uyuyakaldı.

O da uyuyan Kristina'yı usulca yerine bıraktı, üzerini örttü.

Boris, onun bu şefkatli davranışını hayranlıkla izledi. Minnetle kenarda seyretti. Kristina uyuduktan sonra Boris'in merak ettiği, öğrenmek istediği bütün konuları anlattı. Peygamber

Efendimizin hayatı, peygamberleri, onların çektiği acıları, uğradıkları zulümleri anlattı. Boris, dinledikçe yüzündeki ifadeler, gözlerindeki bakışlar değişiveriyordu. Aklında yıllarca biriken sorular sordu. Cevaplarını aldıkça o güne kadar dine karşı olan bütün önyargıları tek tek yok oldu gitti. Doyuran Gölü'nü seyrederken, gölün bu kadar güzel olduğunun sanki yeni farkına varıyordu. Eşi ve çocuklarıyla eskiden gelip piknik yaptıkları bu yerleri sanki yeni görüyor, yeni keşfediyordu.

Boris, sanki o güne kadar hiç bir şey bilmiyormuş gibi hissetti.

Sofya Üniversitesini bitirmişti. Bir kütüphane kitap okumuştu ama şimdi hepsinin de boş olduğu, kendisine bir şey veremediğini anladı. Hele ezanın anlamını dinleyince, daha başka duygulara kapılmıştı.

Kristina, her gün Derman Baba'nın ilacını düzenli olarak alıyor, bol bol yatıyordu. Vücudu çok halsiz düştüğü için hemen uyuyordu. Boris, duaları ezberlemeye başlamıştı. Her gün iki dua ezberleme görevi vardı. Artık namaz kılarken duaları okuyarak kılıyordu. Söylediği duaların anlamını öğrenince daha fazla dua ezberlemeye gayret etti.

Kristina, sonraki gün kalkıp etrafı gezmeye başladı.

Derman Baba'nın gülleri arasında dolaşırken mutluluğuna diyecek yoktu. Etrafa anlamsızca bakmıyordu. Her ağaca, her çiçeğe gözleri gülüyordu. Kızında bu gelişmeleri gören Boris, geceleri artık yatmıyor, Allaha a şükreden namazlar kılıyordu. Derman

Baba ikisini evde bırakıyor, hayvanlarını otlatmaya götürüyordu.

Giderken Boris'e ilaçları aksatmadan Kristina'ya vermesini

tembihliyordu. Boris, hiç vakit geçirmeden düzenli olarak günde üç kez ilaçları kızına veriyor, büyük bir umutla kızının iyileşmesini bekliyordu.

Aradan bir hafta geçmişti. Her zamanki gibi Derman Baba

Boris'le sabah namazını kıldı, hayvanları alıp evden çıktı. Gün boyunca Boris ve kızı bahçede oturdular. Boris, güllerin bakımını yaptı, köklerindeki toprağı havalandırdı, işe yaramaz küçük dalları kesti, vakit gelince namazını kıldı. Bir ara

Kristina'nın içeri geçerek uyuduğunu görünce kendisi de evin önündeki kanepede uzandı.

Derman Baba, hayvanlarını otlatıp akşam güneş batmadan eve gelmişti. Hayvanları ahıra kapatıp dışarı çıktı. Bir an bahçede karşılaştığı manzara karşısında şaşırdı, kaldı. Sonra toparlandı, ellerini açtı, "Ya Rab! Sana hamdolsun! Şükürler olsun!" dedi ve Kristina'nın yanına yaklaştı. Kristina güllerle konuşuyordu.

"Peygamberimiz gülleri çok severdi, Kristina kızım," dedi.

Kristina arkasına döndü. Sanki hiç hasta olmamış gibi, gayet normal bir ruh haliyle, Derman Baba'ya sarıldı.

"Sen Yusuf'un bilgesisin, biliyorum," dedi.

Derman Baba, Kristina'nın başını elleri arasına aldı, gözlerini kendine çevirdi.

"Yusuf senin bir parçandır. Yusuf senden bir parça… Hepimiz de Allah'ın parçasıyız kızım."

"Sizi her gün dinledim, güzel bir şarkı söylüyordunuz, onu bir daha söyler misiniz?"diye yalvardı gözleriyle.

Derman Baba ellerini açtı.

"Ya Rab! Sen nelere kadirsin! Şu kuluna şifa verdin, şimdi kendine yönelt, nolur!" diye yalvardı Allah'a.

"Tamam, okuyacağım," dedi ve kızın saçlarını okşadı.

Boris, içerde uyurken, Kristina'nın çıktığını duymamıştı. Konuşmalardan uyandı, hemen dışarı çıktı. Kristina'nın Derman

Baba ile konuştuğunu görünce gözlerine inanamadı. "Bu mucize olmalı," dedi. "Kristina!" diye seslendi, deli gibi Kristina'ya koştu.

Kristina, babasına gülümseyerek sımsıkı sarıldı. Baba, kız sevinçten bir yumak olmuşlardı. Boris ağlamaktan Derman Baba'ya teşekkür edemedi. Derman Baba, ikisini de güller arasında bırakıp içeri geçti. Namaza durdu. Kristina hemen abisini sordu.

"Yusuf nerde, baba?"

Boris, Kristina'nın tekrar hasta olmasından korktu, kekeledi, sonra kendini toparlayarak cevap verdi.

"Onu ajanlıkla suçladılar. İçeri attılar ama Derman Baba'nın adamları kurtardı. Şimdi Sofya'da, yakında gelecek," dedi.

Kristina, korku dolu gözlerle babasına baktı.

"Ya tekrar yakalanırsa?"

"Hayır, kızım, bana mektup yazmış. Çok iyiymiş," deyince

Kristina gülümsedi.

"O benim canım, o benim dünyada sizden başka tek varlığım, abimdir. Ona bir şey olursa yaşayamam," dedi.

Boris kızının elinden tuttu.

"Hele gir bakalım içeri, sana söyleyeceklerim var. Hatta ben söylemeyeyim, Derman Baba söylesin," diyerek içeri girdiler.

Derman Baba'yı namazın üzerinde bulunca, Kristina şaşırdı.

Kızının şaşkınlığını gören Boris, hemen açıklama yaptı. "Müslümanların ibadeti namaz…" diye kısaca izah etti. Derman Baba'nın namazı bitirmesini beklemeden kendisi müjdeyi verdi.

"Kızım, ben de Müslüman oldum," dedi ve Kristina'nın tepki-

sine baktı. Kristina, gözlerini ayırarak hayretle babasına sarıldı.

“Hayret, seni yıllarca kiliseye sokamadık, şimdi Müslüman olmuşsun.”

O sırada Derman Baba namazını bitirdi. Baba kıza döndü.

“Hadi bakalım, bu akşam son beraberliğimiz. Onun için kapının önünde güzel bir ziyafet çekelim. Boris, sen namaz kılarken, biz de Kristina ile yemek hazırlayalım,” diyerek Boris’e gitme zamanının geldiğini ima etti. Kristina, Derman Baba’nın arkasına takıldı, dışarıda ocağı yakmaya gittiler. Ocağı yakarken,

Kristina aylardır suskunluğunun acısını çıkarırcasına, soru üzerine soru soruyordu. Kristina’dan hiç beklemediği güzel sözler duyuyordu. Kristina, sitem ederek, şikâyette bulundu.

“Nur yüzlü, güzel bilgem! Yusuf’u yanınıza getirdiniz, neden beni birlikte çağırmadınız? Ben de Müslüman olsaydım, belki de hasta olmazdım.” Derman Baba’dan cevap gelmediğini görünce sitem dolu sözlerine devam etti. “Babama verilen sabırdan,

Yusuf’a bahşedilen Allah sevgisinden ben de istiyorum!”

Derman Baba, Kristina’nın artık uzayan saçlarını düzeltti. Bu kadar güzel konuşan birine daha rastlamamıştı. İçinden Allah’a şükür etti.

“Benim güzel kızım. Biz sana bir şey yapmadık. Sadece vesile oldu. Sana şifa veren, seni iyileştiren hepimizin Allah’ıdır. Ona şükür etmek lazım. Seni Yusuf ile birlikte bekliyorduk. Yani çok daha önce gelmeni arzu ettik, fakat kısmet bugüneymiş.

Müslüman olma konusuna gelince; zaten bütün insanlar doğarken

Müslüman olarak doğar ama sonradan çevresinin dinine girer. Sen yeni Müslüman olmayacaksın, sadece dinine geri döneceksin,” diyerek tebessüm etti. Kristina’nın ellerinden tuttu, kaldırdı.

"Şimdi yemek zamanı! Hadi içeriden yumurtaları getir bakalım!" diyerek tatlı bir tebessümle Kristina'yı yumurtaları getirmeye yolladı.

Kristina, buraya gelmeden önce zemheride mahsur kalan bir kelebekti. Şimdi o kelebek baharda bin bir renkli çiçekler arasında uçuşuyor gibiydi.

Yeniden doğmuştu. İlkbaharda yeni doğmuş kelebekler kadar kendini hür hissediyordu. Yemeği büyük bir neşe, huzur içerisinde hazırladılar. Derman Baba her zamanki gibi yemek duasını yaptı, yemeği yediler. Sonra Kristina bir çay pişirdi, hep birlikte çayı yudumlarken, Derman Baba onları aldı, insanlığı, ilk doğuşundan itibaren bir zaman tüneline soktu. Oradan dünyaya gelen bütün peygamberleri ziyaret ettiler. En son

Peygamber Hz. Muhammed Mustafa'nın dergâhına uğradılar.

Orada kalakaldılar. Çıkmak istemediler. Hep orada kalmak istediler.

Sabaha kadar namazın, İslam'ın şartlarının hayatımızdaki yerini, faydalarını konuştular. Sabah namazında artık Kristina da onlara eşlik ediyordu. Namaz kılarken henüz bilmediği dualar yerine Allah'ın ismini zikretti.

Sıra ayrılığa gelmişti. Boris on gün önce sırtında getirdiği kızını sapasağlam geri götürecekti. Kristina'nın Strumitsa'da bir hastanede iyileştiğini söyleyeceklerdi. Güneş doğmadan hazırlıklara başladılar. Kristina, annesinin bavuluna koyduğu giysilerini kontrol etti, bavula yerleştirdi. Çocuklar gibi neşeliydi.

İçinde inanılmaz derecede bir sevgi vardı. Dünyaya yeni gelmiş gibi neşeliydi. Kapıda meleyen keçinin yanına gitti, sevdi, sonra sekerek güllerin yanına uçtu, onlarla vedalaştı. Kırmızı gülü ayrı sevdi, beyazını ayrı okşadı. Hepsini sevdikten sonra içeriye girdi.

Derman Baba'nın elini öptü.

"Gelecek sefer abimle geliriz, Derman Baba," diyerek geri çekildi.

Boris, Derman Babaya sarıldı, ellerine yapıştı, gözlerine baktı.

"Söylenecek bütün güzel sözleri sana söylesem az gelir, hayatımızı değiştirdin, bizi kurda kuşa yem olmaktan kurtardın.

En güzeli de ateist bir adamı ve ailesini hidayete erdirdin!" dedi ve sustu.

Derman Baba, Boris'e hafifçe kaşlarını çattı.

"Yapan biz değiliz, Allah'tır. Sizin kısmetiniz evvelinde belliymiş!

Benimkisi sadece zamanı gelen bir işin muamelesini yapmaktı," diyerek gülümsedi. Döndü, Kristina'nın yüzünü avuçlarına aldı, gözlerinin içine baktı.

"Yüreğinden Allah'ın ismini eksik etme! Baba'ndan duaları öğren, namaza başla, abdestsiz gezme! Unutma ki abdest Müslüman'ın silahıdır. Bu öyle güzel bir silahtır ki; kimseyi öldürmez ama abdestli olanı korur. Abini düşünme! Ona bir görev verdik, sonra geri gelecek," dedi ve gözleri yaşararak Kristina'yı öptü, yolcu etti.

Baba kız gözden kaybolana kadar, geri dönüp Derman Baba'ya el salladılar. Neşe içinde, kasabaya doğru uçarak gittiler.

Doyuran Gölü iki misafiri daha yolcu etmişti. Koca bilge, hayvanlarını aldı, Yörük edasıyla ormana dalıp gitti.

YENİ REJİM VE ZULÜM

Sovyetler kısa sürede Romanya'yı ele geçirmiş, hükümeti kurmuştu. Bulgaristan, Romanya'nın işgali kadar kolay olmayacak gibiydi.

Ruslar hiç beklemedikleri bir direnişle karşılaşmıştı. Bazı kasaba ve şehirler, sokak sokak Bulgar milliyetçileriyle çatışarak

ele geçirilmişti. Milliyetçilerin direnişini güçlü kılan Türklerdi.

Türkler, Bulgar milliyetçilerin vaatleriyle komünistlere karşı birlikte hareket etmişlerdi. Derman Babanın dediği gibi, birçok cephede, çatışma esnasında zora gelmeyen Bulgar milliyetçileri kaçmış, Türkleri yalnız bırakmışlardı. Türkler başlangıçta yan yana durdukları Bulgarları yanlarında göremeyince tek başına çatışmaları sürdürmüşlerdi. Büyük kayıplar vererek daha çok da tankların karşısında direnmeden ya teslim olmuş, ya da katledilmişlerdi.

Harun, İzzet ve Sadık, köyleri kasabaları dolaşarak Bulgar milliyetçilere destek vermemeleri konusunda bütün Türkleri uyarmaya çalışmışlardı. Ancak Rus ordusu, içerideki Bulgar komünistleriyle birlikte çok hızlı davranmıştı. Bu nedenle sadece birkaç kasabaya uğrayabilmişlerdi. Son gittikleri Türk köyünde çatışmanın ortasına düşmüşlerdi. Çatışma sürerken onlar da mecburen Türklerin direnişine katılmışlardı. Köyü ancak bir gün dayanabilmişti. İkinci gün birçok insan ölmüş, kalanlar da teslim olmuşlardı. Harun, İzzet ve Sadık; üçü de son kurşunları bitinceye kadar komünistlerle çatışmış, sonra vurulmuş, şehit düşmüşlerdi.

* * *

Yusuf ile İsmail, Sofya'ya geleli birkaç ay olmuştu. Önce şehri tanımaya çalışmışlardı. Bu arada boş durmamış, komitelere üye olmuşlardı. Tek odalı bir evde birlikte kalıyorlardı. İç kargaşa çıkmasını müteakip hemen partiye gitmiş, kayıt olmuşlardı.

Böylece, kimse onlardan şüphe duymayacaktı. Hemen her gün partinin verdiği görevlere gidiyor, çevre kasabalarda komünler kurma çalışmalarına yardım ediyorlardı. Rejime karşı gelen, tutuklanan Türklerin kurtarılması, suçlarının kaldırılması için birçok evrakta değişiklik yaparak, çalışma kamplarına gönderilmelerini ya da kurşuna dizilmelerini önlüyorlardı. Kasaba-

dan ayrılalı iki yıl olmuştu. Yusuf, bir türlü fırsat bulup kasabaya gidememişti.

İki yıl süren bir kargaşanın ardından, Bulgar Halk Cumhuriyeti kurulmuş, başına Dimitrov geçmişti. Yıllarca komite başkanlığı yapmış, Bulgar komünistlerinin lideri Dimitrov,

Sovyetlerin desteğiyle devletin başına geçmeyi başarmıştı.

Dimitrov'un, başa geçer geçmez ilk işi yakalanan milliyetçi direnişçileri temizlemek oldu. Binlerce kişi tutuklanarak çalışma kamplarına sürüldü. Bir kısmı kurşuna dizildi.

Makedonya'nın küçük bir kısmı Bulgaristan'a bağlanmıştı.

Diğer büyük kısmı Yugoslavya'ya bırakılmıştı. Artık Makedonya yoktu. Sovyetlerin desteğinde komünist Bulgaristan ve

Yugoslavya vardı. Makedon halkının bağımsızlık hayalleri suya düşmüştü. Bağımsızlık başka bir bahara kalmıştı. Komünizmin ilk yıllarında halk büyük bir sıkıntı içerisine girmişti. Her köyde, mahallede komünler kurulmuş, bütün halk sabah erkenden çalışmaya götürülüyordu. Kimsenin kendine ait tarlası, evi, hatta hayvanı kalmamıştı. Her şey devletin olmuştu. Yaşlı, hasta demeden sabahın dondurucu soğuğunda işe giden insanlar,günboyu çalışmakla kalmıyor, bir de kendi aralarında ispiyonculuk ediyorlardı. Kimse kimseye artık güvenmiyordu. Herkes birbirine ajan gözüyle bakıyordu. Bu durum insanlar arasındaki komşuluk, dostluk, akrabalık ilişkilerini yok etmeye başlamıştı.

İki kişi bir araya gelip konuşmaktan korkar olmuştu.

Dikkatli konuşmayan, ağzında rejime aykırı bir söz çıkan, kendini hapiste buluyordu. Radyolar, Hitler'in sesini toprağa gömmüş, onun yerine Stalin'in kurşuni sesini yayıyordu. Esir milletler, ellerindeki zincirleri kırmaya çalışırken komünizm ile ayaklarına pranga vurulmuştu.

Yusuf'a, Sofya Devlet Kütüphanesi'nde bir iş verilmişti. İsmail ise tekrar askerlik görevini almıştı. Artık bir subaydı. Partideki çalışmalarından dolayı onu subay yapmışlardı. İkisi de oldukça dikkatli davranıyordu. Hiç bir açık vermemeye, görevlerinde başarılı olmaya çalışıyordu. Derman Baba özellikle namaz konusuna dikkat etmelerini tembihlemişti. Çünkü kapanan camiler ve kiliseler yanında, ibadet de yasaklanmıştı. Bütün dinler yasaklanmıştı. Yasağı dinlemeyenler, yargılanmadan hapislerde, çalışma kamplarında çürüyüp gidiyorlardı. Yusuf ve

İsmail sadece akşamları geç saatlerde lambaları kapatarak namazlarını kılıyor, dini vecibelerini yerine getiriyorlardı.

* * *

KİRO BELASI

Kiro, Sofya'ya geleli uzun zaman olmuştu. Bütün araştırmalara rağmen Yusuf ile İsmail'in izine rastlamamıştı. Kolluk görevinde olduğu için araştırmaya fazla zamanı olmamıştı. Yusuf'u ve

İsmail'i bulmanın bir yolunu düşünüp duruyordu.

O akşam yine her zaman olduğu gibi, arkadaşından aldığı bir şişe şarabı asker parkasının altına saklayarak, sokak serserisi gibi ıslık çalarak eve gelmişti. Evi iki arkadaş birlikte paylaşıyordu.

Arkadaşının odasına baktı, yattığını görünce hiç seslenmedi.

Üç metrekarelik mutfakta arkadaşının getirdiği küflü peynirden bir parça aldı, yatağının üzerine serdiği gazetenin üstünde şarabını içmeye başladı. Ekmeği unuttuğunu hatırlayınca tekrar kalktı, mutfağa gitti, ekmek aradı. Ekmek sepetinin üzerinde bir zarf gördü. Aldı, kapatılmamış zarfın içerisindeki kâğıda göz

attı. Arkadaşının başka biri hakkında ihbar mektubu yazdığını görünce, korktu. Daha dikkatli olması gerektiğini düşündü. Ekmekten bir parça aldı, odasına döndü. Ahşap bardağa şarap doldurdu, bir dikişte içti. Birden durdu. Gözlerini bir noktaya dikti, sırıttı. Aklına şeytanca bir fikir gelmişti.

Yusuf ve İsmail'i rejim düşmanı diye ihbar edecekti. Böylece şayet yaşıyorlarsa, hem tutuklanacaklardı, hem de ortaya çıkacaklardı.

Hem ayrıca yıllardır içinde taşıdığı kinini sona erdirecekti.

Yemeği aceleyle yedi, sonra hemen kanepenin altında küçük bir kutuyu dışarı çekti. Kutudan bir kalem, bir de sarı renge boyanmış, eski bir defterden bir yaprak kopardı. Yatağının üzerine oturdu, uzun bir ihbar mektubu yazmaya başladı.

Makedonya'da neler olup bittiğini, kimlerle işbirliği yaptıklarını tek tek yazdı. Mektubu bir daha okudu, okuduklarını beğendi.

Gülerek katladı, cebine koydu.

"Sabah ilk iş, bunu yerine teslim etmek" dedi ve yatağına uzandı. İçkinin etkisi ile uzanır uzanmaz horlamaya başladı.

Kiro, sabah erkenden kalktığında oda arkadaşı gitmişti. Zaten birbirini pek tanımıyorlardı. Sofya'ya geldikten sonra, komutanı

Kiro'yu getirip bu eve yerleştirip gitmişti. Akşamdan akşama görüşüyorlardı. Arkadaşı eve gelir gelmez Kiro ile hiç konuşmadan odasına çekilir, yatardı. Geldiğinden beri, toplasa beş on dakika konuşmamışlardı.

Akşam yazdığı mektubu kontrol eti, sırıttı. Sonra hemen en yakın karakola vermek için evden çıktı. Saate baktı, göreve daha bir saati vardı. Tren istasyonuna giden caddeye saptı.

Sabah işe koşturan insanlar, sabahın köründe istasyona akın ediyordu.

Kalabalığı yardı, istasyonun ön tarafında bulunan karakola

daldı.

Hiç acemilik çekmeden karakol komutanının odasını çaldı.

"Gir" sesini duyunca kapıyı açtı, sıkı bir asker selamı çaktı. Komutan

Kiro'ya baktı, karşısında sırıtan bir asker görünce yüzünü sertleştirdi.

"Sen bizim karakoldan değilsin, söyle bakalım derdin ne?"

Kiro kâğıdı yapmacık bir saygıyla komutana uzattı. Komutan küçük gözlerini hafif büyüterek kâğıdı aldı, gözden geçirmeye başladı. Okuyup bitirdikten sonra, şaşkın bir yüz ifadesiyle

Kiro'ya baktı.

"Bundan emin misin, yoldaş?" diye sordu.

Kiro, önce sol yanağını kaşıdı, yalanlarını düzgün ifade etmek için zaman kazandı, komutana kafasını salladı.

"Hepsi doğrudur. Zaten yakalanırlarsa mahkemede tanık olmak istiyorum," deyince komutan yanına geldi, omzuna iki kez vurarak takdir etti.

"Pekâlâ, yakaladığımız zaman seni ararız," dedi ve yol gösterdi.

Kiro hazine bulmuş gibi sevinerek, selamını çaktı, dönerek dışarı çıktı.

* * *

Gizli servis, gelen ihbar mektubunu hiç bekletmeden incelemeye aldı. Bununla ilgili iki ajan görevlendirdi. Bir hafta içinde ihbar mektubunda adı geçen kişiler tespit edilmişti. Sadece müsait bir zamanda baskın yapılacaktı. Evde olmadıkları bir zamanda evleri gizlice aranmıştı. Aramada Derman Baba'nın

Yusuf'a verdiği kitap, bir seccade, bazı yazışmalar bulunmuştu.

Artık sıra gece baskın yaparak yakalanmalarına gelmişti.

Kiro'nun ihbarından bir hafta sonra, iki arkadaş hiçbir şeyden habersiz akşam evlerine geldiler. Yusuf yemek için birkaç patates haşladı, sonra patatesleri püre yaptı, yağda biraz kızarttı.

Kabın dibinde kalan yoğurdu sulandırdı, ayran yaparak sofraya koydu. İsmail, etrafı düzeltmeye koyuldu. Sanki eve birileri girmiş hissine kapıldı. Bazı eşyaların yeri değişmişti.

"Yusuf!" diye seslendi.

Yusuf mutfaktan aldığı bardakları aldı, odaya girdi.

"Noldu İsmail, neden tuhaf duruyorsun, bir şey mi oldu?"

"Sen eve uğradın mı?"

"Yok, gelmedim. Gün boyu beraberdik, biliyorsun!

"Şu seccade, benim elbiseler, senin valizin sanki karıştırılmış…" dedi ve Yusuf'a baktı.

Yusuf, valizine göz attı. Kitabı en son pencere kenarına koymuştu, fakat şimdi valizin üzerinde duruyordu. Kafasında şimşek çakmış gibi telaşlandı.

"Birileri eve girmiş!" dedi ve pencereye koştu.

"Sakin ol!" dedi İsmail. Birileri girdiyse demek ki parti tarafından izleniyoruz.

Yusuf tekrar pencereden aşağı baktı. Dışarıda arabalardan inen askerlerin kendi evlerine doğru koşuştuklarını görünce ikisi de birbirine baktı. İsmail tekrar dışarı baktı, Kiro'yu tanıdı.

Kiro'yu görür görmez, beyninden vurulmuşa döndü.

"Bizi almaya geldiler,"dedi.

Yusuf'un, hemen aklına arka bahçeye bakan pencere geldi, koştu, pencereyi açtı, aşağıda henüz kimse yoktu. İsmail'in kolundan çekerek, onu pencerenin kenarına getirdi.

"Önce ben, sonra sen atlayacaksın. Çabuk ol, zamanımız yok!"

İsmail aşağı baktı, fazla yüksek olmadığını görünce "Tamam!"

dedi. Önce Yusuf, sonra İsmail aşağıya atladılar. Atladılar ama sokağa çıkmadan, askerler bahçeyi sarmıştı. Yusuf bahçede duran çınar ağacına baktı. "Tek şansımız bu ağaç!" dedi ve tırmanmaya başladılar. O kadar çabuk hareket etmişlerdi ki, karanlıkta kimse fark etmedi.

Askerler bahçede yerlerini alarak beklemeye başladılar. Ön taraftan içeri giren askerler önce kapıyı çaldılar. Kapıyı açan olmayınca kırarak odaya daldılar. Odada kimseyi bulamayınca, subay küfürler savurmaya başladı. Kiro, odayı kontrol etti.

Pencerenin açık olduğunu görünce, bahçeye baktı. Askerler her tarafı tutmuşlardı. Kafasını salladı. "Nasıl kaçtılar!" dedi hayretle.

Kaçtıklarına inanamamıştı. Kapıdan çıktı, merdivenlerden inerek arka bahçeye baktı, etrafta saklanacak bir yer var mı diye çevresine göz attı. Kafasını hafif kaldırsa, ikisini de görecekti.

Çünkü gürültü olur diye daha fazla yukarı tırmanamamışlardı.

İkisi de açıkta bir dalın üzerinde bekliyorlardı. Kiro, şaşkın şaşkın etrafa bakarken kafasını kaldırdı, pencereden seslenen komutana baktı. Komutan da etrafa göz attı, askerlere seslendi; "Yoklar gidiyoruz!" dedi.

Yusuf ile İsmail derin bir nefes aldılar. Kiro giderken hâlâ kafasını sağa sola sallıyordu. Nasıl kaçtıklarını aklı almamıştı.

Askerlerin gittiğinden emin olduktan sonra ağaçtan indiler.

Tekrar çıktıkları pencereden girdiler. Aceleyle önemli evrakları, yanlarında alabilecekleri eşyaları alarak tekrar arka bahçeye indiler. İki adam boyundaki yükseklikten atlarken, Yusuf'un ayağı burkuldu. Acı içinde ayağını tuttu ama durmadı, topallayarak sokağa daldılar.

Artık deşifre olmuşlardı. Şehrin ara sokaklarından hızlı adımlarla ilerlediler. İsmail'in aklına kendi köyünden olan Selim gel-

di. Aslında onu tehlikeye atmamak için gitmemek gerektiğini biliyordu ama hiç değilse bu gecelik de olsa gidecek bir yerleri de yoktu.

Ya arkadaşına sığınacaklardı veya yakalanacaklardı.

Sokaklarda in cin top oynuyordu. Özellikle komünizmin gelmesiyle halk işten yorgun geliyor, hemen yatıyordu.

Yatmasa bile dışarıda gezmeye korkuyordu. Başına bir şey gelmesin diye, kimse korkudan dışarı çıkmıyordu. İki gölge şehrin güney mahallelerinde bir kapıyı çaldılar. İçeriden ses gelmeyince, İsmail, sokağa bakan, bir metre yüksekliğindeki cama vurdu.

Pencereden, ürkek bir çift göz, delik deşik olmuş perdenin kenarından dışarı baktı. Dışarıda duran iki kişiyi görünce daha da ürktü. Gelenleri karanlıkta seçememişti. İsmail, adamın evde olduğunu anlayınca, Yusuf'a baktı, gülümsedi. Tekrar pencereye hafifçe dokundu, cama iyice yaklaştı, kısık sesle kendini tanıttı.

"Selim, benim, İsmail!

İçerideki gözler tekrar cama yaklaştı, bu defa perdenin deliğinden baktı. Şimdi tanıdı. Hemen kapıya koştu, kapıyı açtı, eliyle çabuk içeri girin diye işaret ettikten sonra sokağın sağına soluna baktı. Kimseleri görmeyince rahatladı, kafasını içeri soktu, kapıyı örttü. Giriş yerindeki mumu yaktı, Yusuf ile İsmail'e baktı.

"Kusura bakma, seni görmeyeli uzun süre oldu. Hemen tanıyamadım.

Senin bir gecenin vaktinde kapımı çalacağın kimin aklına gelirdi," diyerek Yusuf'a baktı, "Arkadaş kim?" diye sordu.

"Adı Yusuf. Yabancı değil." Yusuf elini uzattı, Selim'le tokalaştı.

Selim'in iki göz evi vardı. Bir odada çocukları, diğer odada eşiyle kendisi kalıyordu. Birden ne yapacağını şaşırdı.

"Bekleyin, hanımı çocukların odasına göndereyim, biz de benim odaya geçelim," dedi.

Yusuf, üşüyen elini nefesiyle ısıtmaya çalıştı. Kalın giyinmesine rağmen üşümüştü. Selim'in eşi uyanmış, konuşulanları duymuştu. Selim daha bir şey demeden, salona çıktı. Yusuf ile İsmail'e baktı.

"Hoş geldin İsmail kardeş," dedi. Yusuf'a tekrar baktı,

Türk'e benzetemedi. "Siz de hoş geldiniz!" dedi ve çocukların odasına geçti.

Üçü de odaya geçip oturdular. Selim dışarıdan ışık görünmesin diye mutfaktan sofra bezini getirdi, ahşap camın her iki yanına çaktığı çivilere iliştirdi. İsmail, başına gelenleri anlatınca

Selim, çocuklarını düşünerek biraz duraksadı. Korkuyla

İsmail'e baktı.

"Sizi takip etmesinler! Burada bulurlarsa biliyorsun, bizi de alırlar. İki çocuk, bir kadın tek başına ne yaparlar!"

Yusuf, Selim'in korkmasını hoş karşıladı. İçinden "Ben de olsam öyle düşünürüm!" dedi. Onu rahatlatmak istedi.

"Sabah trenle bizim kasabaya gideceğiz. Sana zarar getirmeyiz, korkma!"

Selim'in yüzüne biraz renk geldi. Söylediklerine pişman olmuş gibi mahcup oldu. Ayağa kalktı, "Çay yapayım!" dedi ve çıktı.

Yusuf, İsmail'e baktı.

"Hangi kasabaya gideceğiz?"

"Biraz uzak bir yer. Trenle gideriz. Yarın, görünmeden trene binersen tamamdır. Daha da yakalanmayız. Gideceğimiz yer dört saatlik bir yol. O kadar uzun değil. Türklerin yaşadığı küçük bir kasaba...

"Ya sonra?"

"Sonrasını düşüneceğiz, Yusuf! Önce kendimize emin bir yer bulalım, sonrası Allah Kerim. Ama sanırım artık Bulgar toprakla-

rında duramayız. Derman Baba ne yapacağımızı söyler, ona göre hareket ederiz. Ben yarın haber gönderirim."

Yusuf, Kiro'nun kendilerini nasıl bulduğunu düşündü. Bir şey aklına gelmedi. Çok iyi kamufle olmuşlardı. İşlerinde, partide iyi bir intiba bırakmışlardı. Yakında terfi bile edebilirlerdi.

İsmail'e döndü, "Kiro, bizi nasıl buldu?" diye sordu.

İsmail dudak büktü.

"Aklım almıyor. Bizi bulması imkânsızdı; ama nasıl buldu, ben de bilmiyorum," dedi.

Selim, demlik elinde içeri girdi. Demliği tahta sandalyenin üzerine bıraktı, tekrar geri gitti. Elinde üç su bardağı ile içeri girdi. Çayları doldurdu, sonra koltuğun altında tuttuğu ağzı kapalı küçük bir kavanoz çıkardı. Mahcubiyetten boynunu büktü.

"Kusura bakmayın, şeker yok. Ancak pekmezle idare ediyoruz.

Onu da zor bulduk. Köyden annem yolladı."

İsmail, Selim'in mahcubiyetini gidermek için takıldı.

"Sende hiç değilse pekmez var, millet bunu da bulamıyor. Şimdi devlet sende pekmez olduğunu bilse, hepsini alır valla!"

Yusuf, İsmail'in sözüne güldü.

"Doğru tabii, bu eşitliğe aykırı," deyince hepsi birden gülüştüler.

Selim, dertlerini anlattı, onlar dinledi. Maden ocağında bir tek ekmeğe çalıştığından, çoğu zaman çocuklarının yüzünü göremediğinden yakınıyordu. Bulgarlar çocukları alıp götürüyor, kendi istedikleri gibi yetiştiriyorlardı. Çocukların, ruhsuz birer robot olduklarını anlattı. Üç arkadaş komünizm üzerine sohbetlerine devam etti. Sürgüne gönderilenlerin geri gelmediği, suçsuz günahsız insanların, rejime aykırı davranıyor diye başka bölgelerdeki işçi ihtiyacının giderilmesi üzerinde sohbet uzayıp gitti.

Sohbet devam ederken, Selim perdenin arkasından dışarı baktı, şafak sökmek üzereydi., Yusuf ile İsmail'e döndü;

"Ben işe gitmek zorundayım!" dedi.

Yusuf hemen ayağa kalktı.

"Bizim de gitme vaktimiz geldi Selim kardeş. Allah senden razı olsun. Bu kadarı bile büyük bir iyilik. Sen olmasaydın şimdi yakalanmıştık," deyince Selim mahcup oldu. Başını önüne eğdi, bir şey diyemedi.

İsmail, aşağı inen yün çoraplarını yukarı çekti. Sonra aceleyle çantasını aldı, ayağa kalktı. Selim'e sarıldı, yaptıklarından dolayı teşekkür etti.

"Zorda kalırsanız bu kapı her zaman size açık! Allah'a emanet olun," dedi, tedbir olsun diye sokağa göz attı. Olağanüstü bir hareket olmadığını görünce eliyle işaret etti. "Tamam, çıkın!" dedi.

İki arkadaş, uzun paltolarının yakalarını yukarı kaldırarak, yüzlerini sakladılar. Sokağın başında bekleyen işçilerin yanından geçerek, tren garına doğru yürümeye başladılar. Yakalanmadan tren garına gitmek için iyi bir zamandı. Sokaklar işçi kaynıyordu.

Evlerin kapılarından karınca misali insan fışkırıyordu.

Kimi üzerindeki tek ceketle soğuktan ellerini saklayacak yer arıyor, kimi, uykulu gözlerle, şaşkın şaşkın buzlarda düşmemek için gayret sarf ediyordu. İsmail, insanlara dikkat etti, hepsi de mutsuz, yüzleri somurtkandı. Rejimle birlikte insan psikolojisi de değişmişti. Daha önce sokakta işe giderken insanlar selamlaşır, şakalaşır, keyifle işlerine giderdi.

Ara sokaklardan gitmektense, kalabalık caddeler daha güvenliydi diye düşündüler. Yusuf, sessizce İsmail'i takip etti. İkisi de konuşmadılar. Garın giriş kapısından içeri girdiler. İkisi de ceketlerinin yakalarını kaldırdı, yüzlerini saklamaya çalıştılar.

Duvarda asılı tarifeye baktılar. Güneye gidecek trenlerin geliş saatlerine göz attılar.

İsmail, trenin geliş saatine bakarken, Yusuf, çaktırmadan etrafı gözden geçirdi. Yolcuların binecekleri peronlar boyunca askerler yerleştirilmişti. "Her zamanki rutin nöbetler..." dedi Yusuf.

İsmail tedirginlik içinde Yusuf'a baktı.

"Yarım saat sonra gelecek," dedi ve bilet satış gişesinin köşesine çekildi. Burayı biraz daha kuytu bulmuştu. Yusuf yanına geldi. Sırtını peronlara döndü, gişenin camından peronlardaki hareketliliği izlemek istedi. Camdan hem arkasını gözetleyecekti, hem de İsmail'in yüzünü kapatmış olacaktı.

Böylece karşıdan gelen insanlar, İsmail'in ve Yusuf'un yüzünü göremeyecekti.

Birkaç dakika sonra Yusuf arka planda askerlerin kalabalıklaştığını görünce İsmail'e söylemedi. Paniğe kapılmasını istemedi.

Garda asker sayısı gittikçe kalabalıklaşmaya başlayınca, ikisinin bütün planları suya düştü. Çünkü trenlere binen bütün yolculara, binmeden kimlik kontrolü yapılıyordu. İsmail, tereddütle

Yusuf'a baktı.

"Ne yapalım?"

"Yapacak bir şey yok," dedi Yusuf. Tren hareket etmeden acelemiz varmış gibi bineceğiz. Gerisi şansımıza... Çünkü burada kalırsak kesin yakalanırız."

İkisi de yüzünü saklayarak ikinci perondaki bir banka oturdular.

İçeride fazla kalmışlardı, dikkat çekiyorlardı. Zaten trenin gelmesine dakikalar kalmıştı. Etrafta yalnız üniformalı askerler yoktu. Sivil giyimli gizli servis elemanları fır dönüyorlardı.

Tren gara girince hiç hareket etmediler. Trenin durmasını, yolcuların boşalmasını beklediler. O sırada Yusuf'un aklına bir fikir geldi.

"İkimiz de ayrı vagonlara binelim. Birimiz yakalanırsak bari

birimiz dışarıda kalalım," dedi. İsmail bu fikri beğendi.

"Aklınla bin yaşa, Yusuf!" dedi.

İsmail, inecekleri kasabanın ismini söyledi, ayrıldılar. İşte ne olduysa ondan sonra oldu. O sırada garda devriye gezen iki asker gelip İsmail'in yanında durdu. Askerlerden biri dikkatle

İsmail'e baktı. İsmail'i iyice süzdü, sonra devriye gezintisine devam ettiler. İsmail, askere şöyle yan gözle baktı, önce tanıyamadı.

Asker ikinci kez gelip oradan geçerken tekrar İsmail'i süzdü. Ardından garın cadde çıkışında duran, uzun pardösülü çavuşun yanına gitti. Sonra İsmail'i gösterdi. Çavuş, askerden önce İsmail'e doğru geldi. İsmail, kendisine doğru gelen çavuşa göz ucuyla baktı. Bakar bakmaz Kiro'yu tanıdı. Aklına geldi, cebinden mendili çıkardı, sanki burnunu silecekmiş gibi yüzünü saklamaya çalıştı. Kiro, İsmail'e yanaştı. Yüzünü tam olarak görmeyince omzuna dokundu.

"Seni bir yerde tanıyorum ama emin değilim. Kimliğini ve bakalım," dedi.

İsmail, mendili ile burnunu siler gibi yapmaya devam etti, yüzünü sakladı. "İnşallah tanımaz!" dedi. Kimliğini mecburen çıkardı, Kiro'ya verdi. Kiro kimliğe baktı, aradığı ismi kimlikte bulamadı. İsmail, in kimliği daha önce iki kez değiştirilmişti.

Kimlikte Bulgar ismi vardı. Tekrar İsmail'e döndü, dikkatle baktı. "Benimle gel," dedi.

İsmail'i elinden yakalayarak subayın yanına götürdü. Birinci peronda biriyle konuşan subaya yaklaştılar. İsmail, bir an kaçmak istedi ama nereye kaçsa yakalanacağını bildiği için vazgeçti.

Yusuf, olanları birkaç metre öteden seyrediyordu. Yapacak hiçbir şey yoktu. Şayet yardım etmeye kalksa kendisi de gidecekti.

Dışarıda kalırsa belki bir yararı dokunur, İsmail'i kurtarabilirdi, diye düşündü. İsmail'in artık şansı kalmamıştı. Kendi kendine, "Tamam, demek buraya kadarmış," dedi.

Kiro, artık aradığı adamı bulduğundan emindi, her zamanki gibi muz görmüş maymun gibi sırıttı. "Hımm, işte sonunda seni buldum ahbap!" dedi ve ellerini kelepçeledi. "Yusuf nerede?" diye sordu. İsmail cevap vermedi.

Yanındaki askerlerin yardımı ile itekleyerek İsmail'i alıp götürdüler.

Tam o sırada tren hareket etti. Yusuf, o kargaşada trene binmişti. "İnşallah düşündüğümü İsmail de düşünür!" dedi. Kaçarak trene binmesini istemişti. İsmail, trene umutsuzca baktı. Kiro, hazine bulmuş gibi, itekleyerek götürürken dipçikle İsmail'in koluna vurdu. Yanlarından geçen insanlar böyle manzaralara alıştıkları için kimsenin ilgisini çekmedi.

Artık herkes, "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın!" zihniyetiyle yaşıyordu.

İsmail, hiç umulmadık bir çeviklikle birden geri döndü, hızla hareket halindeki trene doğru koşmaya başladı. Tren hızlanmaya başladı. Fakat kapılar henüz kapanmamıştı. Elleri kelepçeli olduğu için daha hızlı koşamadı. Kiro, hemen silahını çekti, nişan aldı. İsmail, kapanmak üzere olan trenin kapısından içeri girdi. Hemen önündeki koltuğa kendini bırakmak istedi, yapamadı. Sanki bacağının biri yok olmuştu. Önce hiçbir şey hissetmedi. Diz kapağında bir acı hisseti. Kapı kapanınca derin bir nefes aldı. Vagondaki yolcular, sadece robot gibi seyrediyorlardı. Kalkmak istedi, kalkamadı.

Kapının önündeki demirlere el attı, fakat bir bacağını kımıldatamadı.

Yerde kıvrıldı, diz kapağına baktı. Bacağının kanadığını görünce kurşun yediğini anladı.

Kurşun diz kapağının arkasından girmiş, diz kapağını parçalamıştı.

Etrafa baktı, vagonda oturanlardan yardım istedi. Kimse yardım etmeye cesaret etmedi. En yakınındaki yaşlı, zayıf kadına baktı. Kadın yüzünü çevirdi. Kendini bir koltuğa kadar götürecek yardımı alamayınca tekrar bütün acıya rağmen kalkmak istedi. Kalkamadı. Vagonun sonundan bir genç çocuk geldi, kollarından tutarak yardım etti, İsmail'i boş koltuğa bıraktı, sonra korkuyla geri gitti, yerine oturdu.

Yusuf, İsmail'in trene bindiğini görmüştü ancak vurulduğundan haberi yoktu. Nasıl olsa durakta buluşacağız diyerek, kendi vagonunda kalmıştı. İsmail hâlâ acılar içerisinde kıvranıp duruyordu.

Bacağından akan kanlar trenin fren yapıp durmasıyla koltukların altında geriye, vagonun sonuna doğru akmıştı.

Tren garından ayrıldıktan sonraki ilk durakta, Yusuf'u bulurum düşüncesiyle arkasına yaslanıp, bacağını hiç kımıldatmadan durdu. Vagondaki yolcular heykel gibi sadece seyrediyorlardı.

Kendine yardım eden genç, cebinden bir mendil çıkardı, hiç konuşmadan İsmail'e uzattı. İsmail, mendile baktı, kafa salladı, reddetti. Genç çocuk, eğildi, yaranın üzerine sardı, tekrar yerine geçti. Etraftakiler yardım eden çocuğa acıyarak baktılar.

Yardım ettiği için tutuklanabilirdi. Genç, hiç umursamadan cebinden bir kitap çıkardı ve okumaya devam etti.

Durağa geldiklerinde, pencereden dışarıya baktı. Dışarıda treni bekleyen askerleri görünce artık umudu kesildi. Zaten bu bacakla daha fazla gidemezdi. Kapı açılır açılmaz, her vagona dört asker girerek arama yapmaya başladılar. Kiro ortalıkta yoktu.

Arama yapan askerler yakın kasabanın askerleriydi. İsmail'in vagonuna girenler, karşılarında elleri kelepçeli, ayağından kan

akan birini görünce, diğerlerine, "Bulduk!" diye haber verdiler ve İsmail'i karga tulumba dışarı aldılar.

İsmail, yakalanmasına sevindi. Hiç değilse bir hastaneye götürülecekti.

Şayet kaçmasaydı, Kiro'nun, onu tenha bir yere götürüp işkenceyle öldüreceğini çok iyi biliyordu.

Dışarı çıktığında İsmail'i bir sürpriz bekliyordu. Yusuf'un da yakalandığını görünce daha da yıkıldı. Bir an göz göze geldiler.

Yusuf, İsmail'in bacağını görünce içi yandı. Keşke garda teslim olsaydık, diye içinden geçirdi. İsmail acılar içinde kıvranıyordu.

Bağırmamak için kendini sıkıyordu. Yüzü mosmor olmuştu.

Daha fazla sürüklenmeye dayanamadı, bayıldı.

İkisini de ayrı araçlara bindirerek Sofya'ya doğru götürdüler.

Mukadderat onları hiç bilmedikleri bir yolculuğa çıkarmıştı.

Merhametin kalplere uğramadığı mağara adamına teslim olmak zorunda kalmışlardı. Yusuf arabada giderken komünizmin, arkasından bıçaklanan masum insanların cesetleri üzerinde zafer çığlıklarıyla beslendiğini bir defa daha anlamıştı.

O güne kadar birlikte birçok iş başarmışlardı. Birçok masum tutuklunun evraklarında değişiklik yaparak idamdan kurtarmışlardı.

Birçoğunun ise kaçmasını sağlamışlardı. Her altı ayda bir, Derman Babaya Türklerin durumu hakkında bilgi vermişlerdi.

Embiya Çavuş'un kurduğu teşkilata gizliden destek vermişlerdi.

En önemli çalışma ise, Embiya Çavuş'un Belene Kampı'na sürülmesini Avrupa ve dünyaya duyurmalarıydı.

Embiya Çavuş, resim ve porselen çalışmalarıyla ünlü bir

Türk'tü. Sanatçı kimliğini kullanarak komünizm zulmü altında ezilen Türklerin önderliğini üstlenmişti. Dimitrov yönetimi,

Embiya Çavuş'un arkasındaki gücü ortaya çıkaramamış, so-

nunda Embiya Çavuş'u ortadan kaldırmaya karar vermişti.

Yusuf, bu bilgiyi aldıktan sonra hemen gerekli yerlere ulaştırmıştı. Bulgar gizli servisi, Embiya Çavuş'u Varna'ya götürmüş, işkenceden geçirmişlerdi. Öldü diye bıraktıkları Embiya Çavuş ölmemişti. Gizlice tedavisi yapılmış, tekrar mücadelesine devam etmişti. Ne yazık ki, sonunda, tesadüfen deşifre olmuş, yakalanmıştı. Şimdi elleri kelepçeli, bir belirsizliğe doğru gidiyorlardı.

Bulgar gizli servis binasının önüne iki askeri araba yanaştı.

Askerler, bir telaş içinde arabalardan tutukluları aşağı indirdiler.

Yusuf, İsmail'e baktı, İsmail yerdeydi. Baygın yatıyordu.

Yakmak istedi dünyayı. İsmail, kendini Kristina için feda etmişti.

Sofya'da Yusuf'a kol kanat germişti. Zor görevlerde tehlikelere kendini atmıştı. Şimdi gözleri önünde çaresizce yatan dava arkadaşına bakmaktan başka elinden bir şey gelmiyordu.

Asker, baygın yatan İsmail'in kelepçelerini söktü. Yusuf, giriş kapısında tekrar geriye baktı, İsmail hâlâ yerde yatıyordu.

Gözyaşlarını düşman görmesin diye omuzlarıyla silerek ilerledi.

İsmail'in bacağı yerde ters dönmüştü. Subay arabadan indi, yerde baygın yatan İsmail'in ters dönen bacağının durumunu ayağıyla yokladı. Parçalandığını görünce iki askere, tekrar arabaya atmasını emretti. Askerler, İsmail'i karga tulumba kaldırıp aracın arkasına attılar. Baygın yatan İsmail, arabaya atılırken arabanın kenarına çarpan kafasının acısıyla sadece bir inilti sesi çıkarabildi. Araç geldiği yöne dönerek, tekrar gitti.

* * *

Yusuf sorgulanmak üzere ikinci kata çıkarıldı. Kendisini yukarı götüren askerlere baktı, içlerinde Kiro'yu görmeyince rahatladı.

Askerler koridorun sonundaki açık kapıdan içeri girdiler.

Boş odada tahtadan yapılmış, eski bir masa, iki tahta sandal-

ye vardı. Yanındaki asker bir sandalye çekti, sert bir sesle, "Otur," dedi. Yusuf itiraz etmeden kendini sandalyeye boş bir çuval gibi attı, öylece kaldı.

Odaya baktı. Odanın duvarlarındaki boyalar dökülmüş, tavalarından tozlar dökülüyordu. Yorgunluktan geriye yaslanmak istedi. Sandalyenin çivileri çıkmıştı, yaslanacak yeri boşlukta kaldı, tekrar doğruldu. Karşısındaki asker, robot gibi durmuş, dışarıyı seyrediyordu. Yusuf'a döndü, acıyarak baktı. Kapı açılınca ciddileşti, hazır ola geçti. Uzun boylu iri yarı, üzerine giysi giymiş goril gibi iki subay içeri girdi. Biri kenarda seyretti, diğeri, avını garantiye alan sırtlan gibi Yusuf'un yanına sırıtarak yaklaştı.

"Anlat bakalım yoldaş!" dedi ve karşısındaki sandalyeye oturdu. Ağzında çürüyen dişleri, Yusuf'un midesini bulandırdı.

"Neyi anlatayım?" diye cevap verince subay sinirlendi.

"Önce şu örgütünüzün isminden başlayalım. Adı neydi?"

Yusuf hiç cevap vermedi, kafasını pencereye doğru çevirdi.

"Yoldaş Dimitrov'a ve yoldaş Tito'ya suikast planından haberimiz var. Boşuna inkâr etmeye kalkma. Embiya Çavuş ile ilişkilerinizi de biliyoruz."

Yusuf, subaya döndü, gülerek cevap verdi.

"Her şeyden haberiniz varsa bana neden soruyorsunuz? Nasıl olsa bütün suçları zorla bana yükleyeceksiniz…" dedi ve sustu.

Subay ayağa kalktı, pencereye doğru yürüdü, geri dönüp

Yusuf'un yanına geldi, aniden Yusuf'un yüzüne bir tekme indirdi.

"Kayıtlarda adın İvan. Neden Yusuf ismini kullanıyorsun?"

Yusuf tekmenin sersemliğini üzerinden attı, subaya gülümseyerek baktı.

"Çünkü kendimi bildim bileli herkes bana Yusuf der. Gerçek adım da Yusuf'tur."

"Müslüman olmuşsun, doğru mu?"

"Elhamdülillah!"

"Ne demek o?"

"Tanrıya şükürler olsun demek."

"Demek hâlâ şu din safsatasına inanıyorsun!"

"Siz de dine inanıyorsunuz ama rejimin seçkin köleleri olmak işinize geliyor!"

Subay, Yusuf'un sözlerine dudak bükerek karşısındakini hafife aldığını anladı.

"Bu sözleri söylemekle ölüm fermanını imzaladığının farkında mısın?" dedi ve Yusuf'un arkasına geçti.

"Ben suç işlemiyorum, fikirlerimi söylüyorum!"

"Şimdi suçun daha da arttı," dedi, Yusuf'un karın boşluğuna bir tekme daha indirdi. Yusuf'un nefesi kesildi, kalktığı sandalyeye oturdu. Yüzü mosmor kesildi. Bir an bir daha nefes alamayacak sandı. Kafasını kaldırdı, tekrar gülümseyerek subay baktı. Gülümsemesi subayı çileden çıkarıyordu. Subay dişlerini sıktı,

"Konuş, halk düşmanı, pis faşist!"

"Anlatacak bir şey yok, ben ajan falan değilim. Kim söylediyse yalan söylemiş," dedi ve subayın gözlerinin içine sert bir bakış attı.

Subay bir kahkaha attı, yanındaki arkadaşına döndü.

"Biraz sonra o ötmeye başlar!" dedi ve arkadaşına baktı.

"Alın, bunu özel misafir odasına götürün, ben geliyorum," dedi.

Zayıf uzun boylu, kargaburunlu subay güldü.

"Zevkle, yoldaş!" dedi. Yusuf'u itekleyerek odadan çıkardı.

Binanın merdivenlerinden aşağı inmeye başladılar. Çıkış katından aşağı inen dar merdivenlere gelince iri yarı subay arkadaşına döndü.

"Şimdi geliyorum, siz misafiri odaya götürün, rahat etmesini sağlayın," diyerek ayrıldı.

Asker Yusuf'u kollarından sıkıca tutarak, aşağıya yöneltti.

Yusuf, dışarı baktı, İsmail'in yerde inleyerek yatışını hatırladı.

İçinden İsmail için dua etti. Sonra kendini düşündü. "Demek ömür bu kadarmış," dedi, aklına Derman Baba geldi. Bir daha görebilseydim, diye aklından geçirdi. Ayağı merdivenlerin basamağına takıldı, düşecek gibi oldu, omzunu duvara dayadı ama düşmedi. Aşağı inerken saydı, tam üç kattı. Bu üç kat yeraltına inmişler demekti. İçinden dualar etmeye başladı. "Yarabbi, bana güç ver, kuvvet ver! Tek güvendiğim sensin. Sana güveniyorum, sana sığınıyorum!" dedi.

En alt koridorda hücrelere ayrılan onlarca kapı gördü.

Mahkûmlardan bazıları ağlıyordu. Hücreler aklını kaybedenler, gülenler, kahkaha atanlarla doluydu. Yusuf, Yeniköy'de hapis yatmıştı. Fakat burası Yeniköy'den daha beter, diye düşündü.

Koridoru epey yürüdükten sonra hücrelerin tam karşında açılan bir kapıdan içeri girdiler. Burası hücre değildi, sadece sorgu odası olarak kullanılıyordu. İçeri girince bir anda kendini marangoz atölyesinde sandı. Duvarlarda asılı işkence aletleri, insanlara işkence etmek için tahta tezgâhlarla doluydu.

Subay Yusuf'u bir tezgâhın yanına getirip durdu. Asker kelepçeleri söktü. Mengeneleri ve tezgâhı uzatıp kısaltan dişli makinelerin bulunduğu tezgâha yatmasını söyledi. Yusuf hiç itiraz etmedi, tahta tezgâhın üzerine uzandı. Subay kollarını, bacaklarını tezgâhın köşelerine montajlı deriden yapılmış kelepçelerle bağladı. Sonra cebinden sigarasını çıkardı, keyifle yaktı, derin bir nefes çekti. Dumanı burnundan çıkardı, üfleyerek dumanı etrafa dağıttı. Yusuf'a kurbanlık koyun gibi bakarak sırıttı.

"Sen Türk müsün?"

Yusuf önce cevap vermedi.

Cevap alamayan subay, Yusuf'un yüzüne şiddetli bir şamar indirdi.

"Konuşma bakalım, biraz sonra bülbül kesileceksin. Daha buradan konuşmadan çıkan biri görülmedi" dedi, tekrar sırıttı, sigarasından bir nefes çekti, Yusuf'un yüzüne üfürdü. "Pis faşist köpek!" diye hakaret etti. Asker, olacakları biliyormuş gibi Yusuf'a acıyarak baktı. Dışarıdan gelen feryatlar Yusuf'u etkilemeye başlamıştı. Hepsi de işkenceden dolayı acı içerisinde kıvranıyorlardı.

Her gün sistemli bir şekilde yapılan işkence birçoğunun intihar etmesine neden oluyordu. Hücrelerde intihar edecek bir şey bulamayanlar, daha fazla acı çekmemek için kafalarını betona vurarak intiharı seçmek zorunda bırakılıyordu. Mahkûmların kendilerini asmamaları için buz gibi hücrelere çıplak bırakılıyordu.

Birçoğu komünizme karşı çıkmış, kabul etmediği için tutuklanmıştı.

Diğerleri de arkadaşı, komşusu ile aralarında eskiye dayanan husumetten dolayı iftira edilmiş, rejim aleyhine çalıştığı iddialarıyla gözaltına alınmıştı. Burada bir ay sağlam kalabilen çalışma kamplarına gönderiliyordu. Çalışma kampları çok daha ağırdı. Mahkûmların hemen hemen yüzde doksanı cezasını bitirmeden ölüyordu.

Kapı açıldı, iri yarı bir subay içeri girdi, Yusuf'un yanına yaklaştı.

Arkadaşına döndü ve "Konuştu mu?" diye güldü. Arkadaşı dalga geçerek Yusuf'a baktı.

"Hayır, seni bekliyor. Senin misafirleri nasıl karşıladığını merak etmiş," dedi. Sonra ikisi birlikte kahkaha attılar.

Subay, tezgâhın başına geçti, iki tarafını çevirerek dişlileri çalıştıran, tezgâhı uzatan makinenin başına geçti. Dişlileri çevirdi,

Yusuf'un vücudunu biraz gerdi. Kolları ile ayakları eklemlerinden hafifçe ayrıldı.

"Adın ne?" diye sordu.

Yusuf gerilen vücudunun etkisiyle bağırarak konuştu.

"Yusuf."

"Nerede doğdun?"

"Sofya'da!"

"Türk müsün?"

"Hayır, Bulgar'ım."

"Adın neden Yusuf?"

"Babam o ismi koymuş."

"Müslüman mısın?"

"Elhamdülillah Müslüman'ım!"

Subay, odada sorduğu soruları bir daha tekrarlamıştı. Amacı, tutuklunun sinirlerini bozmak, kızdırmak, suçlarını itiraf ettirmekti.

Arkadaşına tamam dercesine kafasını salladı.

"Dinin yasak olduğunu bilmiyor musun?"

"Belki kanunlarla yasaklarsınız ama beyinlerin içerisine hükmedemezsiniz."

"Şimdi o beynini göreceğiz," dedi ve kolu çevirerek tezgâhı biraz daha gerdi. Yusuf bir an kolları ve bacaklarının eklem yerlerinden ayrılacağını sandı. Dişlerini sıktı, sesini çıkarmadı.

Korkmadığını göstermek istiyordu.

"Türk dervişi nerden tanıyorsun?"

Yusuf birden irkildi. O ana kadar ne olursa olsun dayanırım diyordu fakat işin Derman Babaya kadar uzandığını duyunca birden paniğe kapıldı. Sonra tekrar kendini toparladı, belli etmemeye çalıştı. Demek Kiro, Derman Babayı da ihbar etmiş diye düşündü.

"Öyle birini tanımıyorum," diye cevap verdi.

Subay tekrar tezgâhı germeye başladı. Gerdikçe Yusuf dişlerini sıktı, dayanmaya çalıştı. Artık dayanacak gücü kalmamıştı.

Feryat etmeye başladı. Subay durdu.

"Bilgileri Türk istihbaratına nasıl aktarıyorsunuz? Örgütünüzün ismi ne?"

"Hiçbir örgütle ilişkim yoktur. Türk istihbaratını ne tanırım ne de ilişkim var."

"Arkadaşın öyle demedi ama her şeyi itiraf etti. Ayrıca senin o Türk dervişin de yakalandı, her şeyi anlattı. Sen neden inat ediyorsun?"

"Ben doğruyu söylüyorum. Benim ve arkadaşımın kimse ile ilişkisi yoktur."

"İsmail'i nerden tanıyorsun?"

"Yeniköy'den…"

"Pekâlâ, sana son bir soru soracağım. Bütün hayatın bu soruya vereceğin cevaba bağlı. Embiya Çavuş ile suikast planını nerede yaptınız?"

"Ben öyle birini tanımıyorum. Hayatımda hiç görmedim," dedi Yusuf.

Subay, istediği cevapları alamadığı için gittikçe sinirleniyordu.

"Yoldaş Dimitrov'u nasıl vuracaktınız?"

Yusuf, sadece kafasını salladı, hiç cevap vermedi. Çünkü bacakları, kolları gittikçe uyuşmuştu. Gittikçe dayanacak gücü tükeniyordu. Subay tekrar biraz gerdi, Yusuf acılar içinde bağırırken o kolu çevirmeye devam etti. Yusuf'un sol kolundan bir ses gelince bıraktı. Kolu çıkmıştı. Acıdan öyle bir çığlık attı ki, koridorlarda yankılandı. Hücrelerdeki bütün iniltiler kesilmişti.

Yusuf'un feryadı hepsinin sesini bastırmıştı.

Subay sigarasını yaktı, sonra sigarayı vücudun en acı veren koltuk altlarına dokundurdu. Sonra kahkaha attı. Yusuf acıdan gözleri fal taşı gibi açılmış, avazı çıktığı kadar bağırıyordu. İki subay sadist bir şekilde eğlenirken asker dayanamadı, Yusuf'un çırpınışlarını görmemek için sırtını döndü.

Yusuf, artık ne kollarını ne de bacaklarını hissediyordu. Subayın koltuk altlarına bastırdığı sigaralar ona daha çok acı veriyordu.

Subay arkadaşına işaret ederek Yusuf'u gevşetmesini istedi.

Zayıf, uzun boylu subay kolları birden bire hızlı bir şekilde çevirerek Yusuf'un kol ve bacaklarını gevşetti.

O an Yusuf'un bütün kemikleri birbirine geçmiş gibi acı acı bağırdı. Öylesine bir acı hissetmişti ki, gözlerinden yaşlar aktı.

Yavaşça kımıldamak istedi, hareket edemedi. Ne kollarını ne de bacaklarını oynatamadı. Subay geldi, onu kaldırdı, yere bir çuval gibi bıraktı.

"Bugünlük bu kadar, atın bunu hücreye, sonra devam ederiz," dedi ve çıkıp gitti. Öteki subay askere baktı.

"Uzaktan seyretme aptal! Şunu hücreye taşı," dedi, o da dışarı çıktı. Asker Yusuf'un yanına geldi, çıkan kolunu büyük bir ustalıkla tak diye yerine taktı. Sert bir şekilde "Kalk," dedi. Yusuf bir hamle yaptı, kalkamadı. Bir daha denedi, dizlerini toplayamadı.

Eklem yerleri sanki kopacakmış gibi acı veriyordu.

Asker, Yusuf'un kalkamayacağını anlayınca ayaklarından tuttu, sürükleyerek koridora çıkardı. İki arkadaşı geldi, Yusuf'u kolları ve bacaklarından tutarak yandaki hücreye bir çuval gibi bıraktılar. Kapıyı kapatıp gittiler.

Yusuf bir süre hiç kımıldamadan yerinde kaldı. Sonra yavaş yavaş sürünerek elleriyle etrafını kontrol etti. Arka tarafında demir bir ranza olduğunu fark edince, kendini demir ranzaya at-

mak istedi. Hücre lağım kokuyordu. Durulacak gibi değildi.

Açık akan lağım, bilerek hücrelerin altından geçirilmişti.

Zorluka ranzaya yattı, öylece kaldı. Hücrenin soğukluğu içini dondurdu. Toplandı, bir yumruk kadar oldu. Örtünmeye bir şeyler aradı, bulamadı. Gözlerini kapattı, uyumak istedi. Koridorlardaki feryatlardan uyuyamadı. Kulaklarını kapattı, öylece daldı gitti. Bütün acılara rağmen öyle yorgundu ki, uzanır uzanmaz uyudu.

İşkence günlerce aynı şekilde devam etti. Her defasında aynı sorular, aynı cevaplarla geçiyordu. O gün subay artık bir sonuç almak amacıyla gelmişti. Yusuf'u konuşturamadığı için her gün çılgına dönmüştü. Bu kadar inat, cesur ve dayanıklısına ilk defa rastlıyordu. Daha önce gelenlerin, daha ilk işkence seansıyla dilini çözüyordu. Zavallılar işlemedikleri bir sürü suçu kabul edip, altına imza atmak zorunda kalıyorlardı.

Yusuf dayanabileceği kadar dayanmıştı. O güne kadar bütün kuvvetini toplamış, dayanmıştı ama artık dayanma gücü kalmamıştı. Her zamanki gibi işkence tezgâhında vücudu gerilmişti, sonra tekrar birdenbire bırakılmıştı. Daha fazla dayanamadı, bütün zindanı inleten feryadı ile bayıldı.

İşkence uzmanı iki subay, kişinin uzun süre yatarak askıda kaldıktan sonra birden bırakılması sonucu nasıl acı çekeceğini bildikleri için bir kişi bilerek yapmışlardı. Yusuf feryat ederken ikisi de gülerek keyif çıkarıyorlardı.

Subay sırtını dönen askere baktı. Askerin işkenceye tahammül etmediği için sırtını döndüğünü anlayınca, askere iki tokat yapıştırdı. "Korkak tavuk! Bir daha bunu yaparsan, aynı şeyleri yaşarsın!" dedi. Asker korkudan toparlandı, özür dileyerek

Yusuf'un yanına geldi.

"Şimdi kaldır ve duvara kelepçele bakalım!" diye emir verdi.

Asker Yusuf'u kaldırmak istedi fakat Yusuf kalkamadı. Asker kucaklamak istedi ama subay buna çok sinirlendi. Yanına gitti, tekrar askere bir tokat vurdu.

"Kim seni buraya yolladı, aptal? Bir daha seni görmek istemiyorum," dedi ve Yusuf'u sürükleyerek duvarın dibine bıraktı.

Öteki subay gelerek Yusuf'u kaldırdı, asker ellerini duvara montaj edilen demirlere kelepçeledi. Sonra, hemen yanında duran su dolu kovayı Yusuf'un başından aşağıya döktü. Yusuf kendine geldi. Gelir gelmez acıdan inlemeye başladı. Ellerinden asılıydı. Ayaklarını kullanmak istedi ama başaramadı, ayakları tutmuyordu.

Asker gelerek ayaklarını kolları gibi duvara kelepçeledi, geri çıktı. İri yarı subay arkadaşına haydi dercesine göz attı. Eline bir kerpeten, bir tornavida aldı. Zayıf olan subay Yusuf'un kafasından sıkıca tuttu. Hafifçe yana çevirdi. Yusuf'u daha rahat kontrol etmesi için boynunu sola doğru iyice çevirdi. Sonra asker geldi, istemeyerek ağzını açtı. Yusuf'un artık sesi çıkmıyordu.

Öyle ağır ve tahammül edilmez acılar çekmişti ki kendinden geçmişti. Subay kerpeteni Yusuf'un azı dişine taktı, iri yarı vücudu ile birden asıldı, azı dişini kırarak yarısını aldı. Yusuf'un ağzı kanla doldu.

"Söyle bakalım, örgütünüzün adı ne?" diye sordu.

Yusuf zorla gözlerini açtı. Artık ölmek istiyordu. Hücreye gitmeden ölmeliyim, diye düşündü. Hafifçe subaya baktı, sonra yüzüne tükürdü. Subay hiç beklemediği bu tepki karşısında deliye döndü. Mendilini çıkardı, nefretle yüzünü sildi. Cebinden çıkardığı sigarayı yaktı, sonra bir iki nefes çekti. O ana kadar hiçbir insana yapmadığını yaptı. Yusuf'un kafasını eline aldı, sıkıca tutup sigarayı gözlerine bastırdı. Bastırmasıyla yer gök Yusuf'un çığlığıyla boğuldu. Sesi zindandan taştı, bütün katlara yayıldı.

"Ölmek istiyorum!" dedi, kafası önüne düştü.

Makedonya zindanlarında çektiği işkenceleriyle hareketsiz yatan Derman Baba birden irkildi, kalbini tuttu. "Yusuf!" dedi.

Kafası önüne düştü. Önüne baktı, ellerini açtı; "Ya Rab! Ya Rab! Ya Rab! Yusuf'un çilesini bitir, ya Rab!" diye yalvardı.

Yusuf'un karanlığa bürünen dünyasında attığı çığlık, subayları ürkütmüştü. Bütün hücrelerde ağlama sesleri birbirine karıştı.

İki hücrede bir ilahi sesi duyuldu. Fuzuli'nin bir kasidesini okuyan mahkûmun o kadar güzel bir sesi vardı ki, Yusuf'un bütün acıları dindi. Her şeyi unuttu, tebessüm etti. "Demek zulüm gören yalnız ben değilim!" diyerek kendini avundurdu.

Subaylar bir an şaşırdılar. Koridorlarda yükselen ağlama sesleri, ilahiler, Yusuf'un gülümsemesi subayları aptala çevirmişti.

Subay yaptığının çok aşırı olduğunu, hatta yasak olduğunu biliyordu.

Yanındaki arkadaşı bile böyle yapacağını tahmin etmemişti.

Bugüne kadar sayısız insana işkence etmişlerdi fakat hiç kimsenin gözlerine sigara basmamışlardı. Korku içerisinde arkadaşına baktı, "Hemen çıkalım," dedi. Sigarayı Yusuf'un gözlerine basan Subay, aptallaşmıştı. Öylece donup kalmıştı. Arkadaşının uyarısıyla hemen toparlandı, kendine geldi.

Asker yere çökmüş, kafasını ellerinin arasına almış ağlıyordu.

Aceleyle Yusuf'un ellerini, ayaklarını söktüler. Yusuf dizleri üzerine çöktü, kafasını önüne eğdi, artık bir şey görmüyordu.

Dışarıdan iki subay odaya telaşla girdiler. Önde giren pala bıyıklı olanı, Yusuf'a baktı, şaşkın gözlerle Yusuf'un yanına yaklaştı, kafasını kaldırdı, bakamadı; "Aman Allah'ım!" diyebildi. Ayağa kalktı, tabancasını çekti, iri yarı subayın beynine dayadı, iki kez ateş etti. Beyni yerlere dağıldı, yere yıkıldı. Diğer subay diz çöktü, yalvarmaya başladı, onun da kafasına bir el ateş etti. İkisi de yere yıkıldılar. Sonra askere baktı, askerin yerde yürekten ağla-

dığını görünce kaldırdı. Asker korkudan aklını oynatmıştı.

"Yapma dedim. Yapma dedim dinlemedi, Tanrı bizi cezalandırdı, Tanrı bizi cezalandırdı! " diyerek subaya baktı.

Yusuf neler olup bittiğini görmemişti. Hiç de merak etmemişti.

Kulağına gelen silah sesleri onu umutlandırmıştı. Bana sıkarlar inşallah! Dedi, içinden. Hâlâ ölmediğini görünce hayal kırıklığı ile oturduğu yerden acıdan kafasını bir sağa bir ola salladı.

Onun için dünyanın bütün saatleri durdu.

Koridorda bir hücrede davudi bir ses bağırarak şunları söylüyordu;"

Zindanların duvarlarını dişimizle tırnağımızla aşındırma görevini tarih biz Müslümanlara yükledi. Amacımız bu zindanlarda çıkan feryatları dünyaya duyurmak. Duyuralım ki, yedi göbek ötemiz için de mezar olmasın! Bu çileler boşa çekilmesin, çekilen çileler gelecek neslimizin özgürlük çığlıklarına dönüşsün. Bu çağın Bizanslıları kızıllar oldu. Elbet bir Fatih çıkacak, bu kızıl rejimi çıktığı yere gömecektir."

Subay gelen sese kulak verdi, kafasını salladı, "İnşallah!" dedi, Yusuf'a döndü. Yusuf'u kaldırdı, koluna girdi, yavaş yavaş götürmeye başladı. Yusuf yürüyemiyordu. Kolları ve bacakları tutmaz olmuştu. Asker Yusuf'u sırtına aldı. Yusuf'un iniltisi içini acıttı. Hemen arkasından odadan çıktılar. Bütün hücreler hâlâ ağlıyordu. Hücrelerde zincirlere vurulmuş insanlar

Yusuf'u hiç görmeden, onu tanımadan acısını hissetmişlerdi.

Ona ağlıyorlardı.

Yusuf yukarı çıkarıldı, subay hemen arabayı hazırlatarak

Yusuf'u yanına aldı, sırtını sıvazladı, hiç konuşmadı. Yusuf acılardan sonra sessizliğe bürünmüştü. Hiç sesi çıkmadı. Ona uzanan bu gizli yardım elini bile merak etmemişti. Sadece ölmek istiyordu.

Zulmün bileklerine taktığı prangalardan kurtulmak için ölmek… Sade bir odadan, salona geçer gibi… Boy aynasının ötesine yürümek gibi… Tek umudu, salona geçerken dostla buluşmaktı. Aynanın öteki tarafında dostun gözlerindeki ışıkta kaybolmaktı…

Araba hızla gizli servis binasından uzaklaşarak ara sokaklara daldı. Sofya'nın kenar mahallelerinden geçerek dar, toprak bir yola girdi, gözden kayboldu.

* * *

Kiro'nun ihbarı üzerine Derman Baba'nın evi baskına uğramış, bütün kitaplarıyla birlikte alıp götürmüşlerdi. Sorgu sırasında yaptıkları işkenceden ölmesini beklemişlerdi ama koca çınar, Yusuf''un yattığı hücrede hâlâ yaşıyordu.

Boris, Derman Baba'nın içeri atılmasını duymuş, onu çıkarmak için bir çare arıyordu. Son çıkar yol olarak eski devrimciliği aklına gelmişti. Yeniden devrimci olacaktı! Yıllardır uğrunda ölümü göze aldığı boş davasının bir gün işine yarayacağı aklına bile gelmemişti. "Şimdi zamanı" dedi. "Yıllarca peşinde koştum, üniversitede mücadele ettim. Gösterilerde polisten sopa yedim. Şimdi sıra sende!" diye ilave etti. Kalktı, eline bir kalem bir kâğıt aldı, tehditkâr bir üslupla Yeniköy'ü yöneten komünist partisi başkanına hitaben bir yazı yazdı. Dilekçede eski devrimci olduğunu özellikle belirtti. Dimitrov ile üniversitede tanıştığını, Komünist Partinin 5. Kongresinde bulunduğunu yazmayı ihmal etmedi. Çünkü dilekçenin kabul edilmesinde bu nokta büyük bir rol oynayacaktı.

Sonra da, Derman Babanın gözaltına alınmasına neden olan

Kiro'nun ihbarının geçersiz olduğunu, adı geçen çavuşun Hitler yanlısı olduğunu, Hitler zamanında Yeniköy'de Nazi propagandalarına katıldığını, birçok insanı yaraladığını, dosyasının Yeniköy karakolunda olduğunu yazdı.

Derman Baba'nın yıllardır Nazilerden uzak yaşamak için

Doyuran Gölü'nün sırtlarında yaşadığı, Nazilerden birçok kez tehdit aldığı, hiçbir dine mensup olmadığını, bu nedenle bütün dinlerden insanlar onun felsefesinden faydalanmak için ziyaret ettiğini yazdı. Hitler rejiminden kaçtığı için yalnız başına bir hayatı tercih ettiğini ilave etti. Kâğıdı güzelce katladı, zarfa yerleştirdi.

Dilekçeyi bitirdikten sonra, hemen kalktı, parti binasına gitmek için dışarı çıktı. Epey ilerledikten sonra üşüdüğünü hissetti.

Aceleyle çıktığı için paltosunu almamıştı. Yolda farkına varınca zaman kaybetmemek için bir daha geri dönüp almadı.

Yeniköy'ün dışına yeni yapılan parti binasına bir an önce varmak için adımlarını sıklaştırdı. Hızlı yürüyünce nefesi daraldı.

Durdu, biraz dinlendi, sonra devam etti.

Binanın kapısından içeri girdi, Parti başkanının odasını sordu.

Nöbetçi asker, hiç itiraz etmeden, ikinci katı gösterdi, "Koridorun başındaki birici oda!" dedi. Boris merdivenlerden soluklanarak yukarı çıktı, birinci odanın kapısına gelince durdu.

İçinden dua etti. "Yıllardır devrimcilik yaptık, bir yararını görmedik.

İnşallah şimdi işe yarar!" dedi. Kapıya hafifçe vurdu.

İçeriden tok bir ses, "Girin!" deyince Boris kapıyı yavaşça açtı, kafasını içeri uzattı. Sonra ürkerek adımını içeri attı.

Karşısında bir doksan boyunda, iri yarı bir general görünce biraz korktu. Şimdiye kadar ona sokakta hiç rastlamamıştı. Küçük bir kasaba olmasına rağmen, görmediğine şaştı. "Yeni gelmiştir!" dedi içinden. Boris önce kendini tanıttı. "Adım yoldaş

Boris, emekli öğretmenim." Sonra bir dilekçe getirdiğini, özellikle parti başkanına vermek istediğini, çünkü çok önemli olduğunu söyledi. İri yarı adam, Boris'i yukarıdan aşağı süzdü.

"Cesaretli bir adama benziyorsun, gel bakalım," dedi.

"Bütün devrimciler cesaretlidir!" diye cevap verince adamın dikkati daha da arttı.

"Otur bakalım yoldaş!" diye yer gösterdi. Boris oturmadı, hazırolda durdu. Elindeki dilekçeyi uzattı, beklemeye başladı.

Adam Boris'in oturmadığını görünce tekrar oturmasını söyledi.

Boris, daha fazla devrimcilik yapamadı, beline ağrı girmişti.

Koltuğa ilişti, oturdu. General, dilekçeyi okurken arada sırada kafasını kaldırıp Boris'e bakıyordu. Dilekçe bitince, Boris'e döndü.

"Sizin yoldaş Dimitrov'un arkadaşı olduğunuzu nerden bilelim, yoldaş Boris?" diye sordu.

Boris, Dimitrov'un hayatını inceden inceye anlattı. Üniversitede birlikte yaptıkları eylemleri, tutuklamaların tarihlerini etraflıca anlattı. Komünist Partisinin kongrelerindeki konuşmalardan bahsetti. Boris konuşurken general söylenenlere hayret etmişti. Boris'in söyledikleri hepsi doğruydu. Boris, daha inandırıcı olmak için son kozunu oynadı.

"İnanmazsanız, bir yazı ile bildirin," dedi ve sustu.

Parti başkanı artık Boris'e başka gözle bakmaya başladı. Boris içeri girerken kendisine küçümseyici, sıradan biriymiş gibi bakan gözler gitmiş, bir devrim kahramanıymış gibi hayranlık duyan bakışlar gelmişti. Adam masadan kalktı, geniş omuzlarıyla heybetli bir şekilde çenesini sıvazladı, biraz düşündü.

"Şu Türk için Nazi düşmanı demişsin, doğru mu?"

Boris büyük bir fırsat yakalamış gibi, heyecanlandı.

"Doğrudur, yoldaş! Bu nedenle kasabadan uzak yaşıyordu."

"Pekâlâ, önce şu yaşlı Türk'ten başlayalım. Onu serbest bırakacağız.

Zaten yürüyemiyor. Kaç yaşında?"

"Tam olarak kendisi de bilmiyor ama doksan küsur yaşında."

"Tamam, yoldaş Boris, İsteğinizi yerine getireceğim. Yaşlı adam hemen serbest kalacak. Ama bir şartım var," deyince

Boris'in dizleri titredi. Yerine getiremeyeceği bir şart olursa bütün emeklerinin boşa gideceğinden korktu. Generalin yüzüne korkuyla baktı.

"Şart mı?"

"Korkmayın, bu sadece bir istek. Şayet yoldaş Dimitrov'a giderseniz, benim adımdan bahsetmenizi istiyorum."

Boris, önce şaşırdı, sonra hemen kendine geldi, gülerek adama baktı.

"Bu benim için en büyük onurdur, yoldaş. Sizin isminizi söylemekle kalmayacağım. Aynı zamanda halkın sizi nasıl sevdiğini de özellikle vurgulayacağım."

General, bulunduğu mevkii unuttu, Boris'in önünde iki büklüm oldu.

"Tamam gidebilirsiniz. Bundan sonra bazı konularda sizin de bilgilerinize başvurulacaktır. Sizi partide görmek bizim için şeref olacaktır, yoldaş Boris. Yarın sabah yaşlı adamı alabilirsiniz."

Boris, "Elbette, yoldaş!" dedi, tekrar selam verdi, kapıdan çıktı.

İçi içine sığmıyordu. Aşağı inerken aklına geldi. "Acaba Yusuf'tan bahsetseydim, onu da buraya aldıramaz mıydık?" diye düşündü. "Sonra onu da hallederiz, şimdilik Derman Baba'yı kurtaralım da!" dedi ve sevinçle eve gitti. Yusuf'un derin kuyularda merdivensiz kaldığından haberi yoktu. Çile denizinde, yelkensiz kaldığını nerden bilecekti!

* * *

Boris, o akşam sabahı zor etti. Erkenden kalktı elbisesini giydi ve salona çıktı. Salonda Kristina hazır bekliyordu. Gece boyu yatmamış, Derman Baba'nın kurtulması için namaz kılmış, dualar etmişti.

Babasıyla birlikte çıktılar. Kristina, dört yıl önce karakola gelmişti. Gelişini, askere kasatura ile vuruşunu hatırladı. Askere kasaturayı soktuğu andan sonra artık film kopmuştu. Hiçbir şey hatırlamamıştı. Ne Kiro'yu, ne yaptıklarını… Ta ki Derman Baba'nın evinde, Derman Baba'nın dışarıda olduğu bir sırada, babasının uyuduğu salonda aniden, kendine geldiği ana kadar. Sanki yeniden doğmuştu. Mazide yaşadıkları aklına bile gelmemişti. Hayata yeniden bağlanmıştı. Annesinin elini sıcak sudan soğuk suya vurdurmamıştı. Aradan geçen uzun süre içerisinde Derman Babaya defalarca gidip gelmişlerdi. Ta ki tutuklanmasına kadar… Tutuklandığını kasabanın dedikodularından anlamışlardı. Derman Baba'nın tutuklanmasıyla eve hüzün çökmüştü. Günlerce uykusuz kalmışlardı.

Yolda ikisi de heyecandan konuşmadılar. Derman Baba'yı eve götüreceklerini, ona çok iyi bakacaklarını konuşarak karakola geldiler. Karakolun önünde, askerlerin koşuşturmalarıyla karşılaştılar. Kristina birden endişe etti. Derman Baba'ya bir şey mi oldu, diye düşündü. Tedirginlikten babasının eline sıkı sıkıya sarıldı. İki askeri araç karakola yaklaşınca, koşuşturmanın nedeni anlaşıldı. Uzun süredir aranan, rejim karşıtı beş kişi ormanda yakalanmıştı. Adamların elleri arkadan kelepçeli, yüzleri kan revan içerisindeydi. Tekme tokat aşağı indirerek karakola soktular.

Boris salonda bir subay görünce sevindi, kendini düzeltti, ciddi bir yüz ifadesi takındı. Hemen yanına gidip selam verdi.

"Selam, yoldaş! Generalimle dün görüşmüştük. Derman Baba'yı almaya geldik!"

Ufak tefek subay, Boris'e dikkate baktı. İlk defa hapisten bir insan salıveriyordu. Adamın çıkmasını sağlayan bu kadar güçlü insan kimdir diye Boris'i iyice süzdü.

"Yoldaş Boris, oturun, birazdan getirilecek," dedi. Sonra askere hemen iki sandalye getirmesini söyledi. İçeri giren askerin arkasından bağırdı.

"İki de çay getirin yoldaş Boris'e!" dedi ve odasına girdi.

Asker önce sandalyeleri getirdi, sonra çay getirmeye gitti.

Aşağıda insanların feryatları gelince Kristina babasına sıkı sıkıya sarıldı. Boris kızının korktuğunu fark edince ayağa kalktı. Çay umurunda değildi. Bir an önce Derman Baba'yı alıp gitmek istedi. Asker çay getirirken, merdivenlerden iki askerin; Derman

Baba'yı kollarından tutup sürükleyerek getirdiklerini gördüler.

Kristina elindeki çayı hemen sandalyeye bıraktı, babasıyla birlikte yardıma koştular. Derman Baba'yı askerlerin elinden alarak geri kalan üç basamağı çıkması için yardım ettiler.

Derman Baba Kristina'yı ve Boris'i karşısında bulunca, çok rahatsız olmasına rağmen tebessüm etti. Onlar Derman Baba'yı çıkarırken askerler komutana mahkûmu getirdiklerini haber verdiler. Komutan salona çıktı. Yanlarına geldi, Boris'e baktı.

"Söyleyin, bir daha şu din safsatasıyla uğraşmasın. Zaten gitmek üzere, bir daha içeri almak zorunda kalırız, yoldaş!"

Boris, komutana baktı, "Bu insafsızlık değil mi?" diyecekti, vazgeçti.

"Tamam, yoldaş," dedi Kristina'ya acele etmesini işaret ederek.

Karakoldan bir an önce çıkmaya baktılar.

Derman Baba gözaltına alınırken evi harabeye dönmüştü.

Beş keçisine, ineğine ve tavuklarına el koymuşlardı. Hapiste yatalı tam kırk beş gün olmuştu. Çok yaşlı olmasına rağmen askerler dipçikle sırtına vurmuşlardı. Bir gün yattığı hücrede kımıldayamamıştı.

Sonraki günlerde konuşturmak için işkence yapılmıştı. Bir iki defa bayıldıktan sonra bu sefer hücre işkencesi uygulamaya başlamışlardı. Beton zemine buz gibi su, geceleri damlayan tavan işkencesi ile öldürmek istemişlerdi. Derman Baba bütün işkencelere alışmış, içeride olduğu süre içerisinde sadece sabrederek

ibadetlerini gözleriyle yapmış, bugüne kavuşmuştu.

Yusuf'a bir şeyler olduğunu rüyasında görmüş, irkilmişti.

Uyanmış, hücresinde ellerini kaldırmış, dua etmişti. Epey Kuran okuduktan sonra içi biraz ferahlamıştı. "Dayan oğul!" diye seslenmişti. "Dayan!... Dayanmak, direnmek zulmü çıldırtır, aptallaştırır, engeller çelikten de olsa kurtuluş yolu açar, esaret zincirlerini kırar!"

Şimdi Kristina'nın ve Boris'in yardımı ile Yusuf'un evine gidiyordu. Başka kalacak yeri yoktu. Hayvanları alınmasaydı, evine gidecekti. Fakat her şeyini almışlardı. Gitse bile tek başına yaşayamazdı. Artık zor adım atıyordu. Kırk beş gün boyunca bir kuru ekmekle beslenmişti. Bütün gücü tükenmişti. Karanlık hücrede duvara şu yazıyı yazmıştı; "Hâşâ, Allah kuluna etmez cefa, kulun çektiği nefsin cezasıdır!" Yazdıktan sonra da kendi kendine şunları söylemişti, "Demek nefsimize bir yerde zaaf gösterdik de böyle oldu. Allah'a şükürler olsun ki bu hatamızı kolay geçiştirdi."

Eve girdiklerinde Bayan Zaklina kahvaltıyı hazırlamış, bekliyordu.

Bayan Zaklina, kızının iyeleşmesine vesile olduğu için, hiç görmediği halde Derman Baba'ya hayranlık, minnettarlık duyuyordu. Onu çok merak etmesine karşı, bir türlü ziyaretine gidememişti. Komünizmin gelmesiyle işe başlamak zorunda kalmıştı. Yaşlı genç, kimse evde kalmıyordu. Herkes işe gitmek zorunda kalmıştı. Boris'in girişimleriyle tarlada çalışma işini bırakmış, nüfus müdürlüğünde temizliğe gidiyor, temizlik bitince eve dönüyordu. İşi kolaylaşmıştı. İlk başlarda mesleğini terzi olarak yazdırmıştı fakat dikkate alınmamıştı.

Derman Baba, mahcup bir ifade ile Bayan Zaklina'ya baktı.

"Kızım, size yük olduk," deyince, Kristina annesinden önce davrandı.

"Can dedem, güzel dedem, bir daha böyle konuşursan bizi in-

citirsin. Burası senin evindir," dedi.

Bayan Zaklina, hâlâ Hıristiyan olduğu için, biraz daha farklı davranıyordu. Kristina kadar yakın sayılmazdı fakat saygısı ve sempatisi nedeniyle Derman Baba'yı hoş tutmak için elinden geleni yapıyordu. Hemen yumuşak bir minder hazırladı,

Boris'in elinden Derman Baba'yı aldı, Kristina ile yerine oturttular.

Bayan Zaklina eğildi, elinden sıktı, yüzüne gülümsedi.

"Yüce bilgem, siz benim için Tanrı'nın misafiri değil, aileden birisiniz," diyerek Derman Babanın rahat etmesini istedi. Derman Baba, Boris'e baktı. Kaşları bembeyaz olmuştu. Oğlunu düşünmekten, onu merak etmekten, her gece ağlamaktan iyiden iyiye çökmüştü. Derman Baba'nın kendisine baktığını görünce önüne döndü.

"Dedem, iyi görünüyorsun," dedi ve sustu.

Derman Baba, Boris'in elinden tuttu. Ona takıldı.

"Devrimcilik kolaydı oğul. Öyle kalsaydın şimdi çok daha iyi makamlardaydın," deyince Boris, yaşlı ve yorgun gözlerle Derman Babaya baktı.

"Makam lazım değil bilgem, biz sizi tanımakla, Müslüman olmakla yücelerin yücesi makamı aldık. Zaten başka makama ne gerek! Yirmi dört yıl sokaklarda Marksizm'i haykırdım.

Gençlik miydi, yoksa kendi acizliğime katık mı yaptım, bilmiyorum. Bence Marksizm'den çok, belki de kendi yalnızlığıma isyandı. Belki de Marksizm benim için silinmemek, ezilmemek için sarıldığım bir daldı. Ben Marksizm hakkında birkaç kitap okumuştum, ya diğerleri… Yani bugün bizi yönetenler… Çoğu

Marksizm'in ismini bile telaffuz edemiyorlardı. Şimdi telaffuz edemedikleri bir kavramın ardında koşuyorlar. Kimse ayağının altını kazdığını fark edemedi. İnsanları devrim kurbanlığı diye

sokaklara salanlar, eşitlik diyenler zaman geldi, "Evet, hepimiz eşitiz ama bazılarımız biraz daha eşitiz," diyerek, süslü balkonlarda votkalarını yudumlayarak halka sırıtıyorlar. İşçi sınıfı ise her şeyin farkına vardığı zaman iş işten çoktan geçmişti."

Derman Baba, Boris'in alnındaki derin çizgilere baktı, beyazlaşan kaşlarını süzdü.

"Geçmişini ne kadar güzel özetledin, Boris! Ama senin bu söylediklerini kaç kişi biliyor? Bence parmakla sayılacak kadar bile değil. Marks, komünizmi kitaplarında insanlara kırmızı duvaklı bir gelin gibi gösterdi. Sınıf yok olacak hayalleri ile aç, susuz, ezilen insanların önüne attı. İnsanlar hiç görmedikleri, tanımadıkları yeni düzeni gözü kapalı kabul ettiler. Zaten başka seçenekleri de yoktu. Ancak yağmurdan kaçarken doluya tutuldu zavallılar," dedi, Boris'e tekrar dikkatle baktı. "Seni üzen şeyi biliyoruz, Boris! Sabır zordur ama sonu hoştur, güzeldir."

Boris, gamlı gözlerle Derman Baba'ya baktı.

"Benin canım benden uzak. Ne yapar, ne eder, nasıldır bilinmez. Dün gece kötü rüyalar gördüm. Yusuf'um, kapısı olmayan bir odadan yardım istedi."

Derman Baba, Kristina'nın reçel sürdüğü ekmeği eline aldı, yemedi, yanına koydu, derin bir nefes aldı.

"Gördüğün rüya doğrudur. Yusuf kapısız bir odada sıkışmış, zalimlerin hışmına uğramıştı. Ama çok şükür gizli bir el onu oradan aldı, kurtardı. Üzülme, Yusuf'un yakında gelir, Allah'ın izniyle. Zaten yapacağı hizmetleri yaptı. Gecesini gündüzüne kattı. Birçok masumu kurtardı. Zulme karşı savaştı. Ama ben görür müyüm bilemem," dedi.

Kristina hemen telaşlandı.

"Göreceksin inşallah bilge dedem. Böyle konuşup bizi üzmeyin," dedi ve reçel sürdüğü yumuşak ekmeği ısrarla Derman Baba'nın ağzına uzattı. Elindeki mendille ağzını sildi. Onu rahat ettirmek

için yerine oturmuyordu. Bir çocuk gibi yemeğini yedirdi.

Derman Baba, yeni evinde çok rahattı. Fakat gittikçe kötüye gidiyordu. Vücudu artık onu taşıyamıyordu. Ona Yusuf'un odasını hazırladılar. Odadan çıkmıyordu. Sadece akşamları, yardımla salona getiriyorlardı. Kiliseler de kapalı olduğu içi bazen akşamları peder de geliyor, birlikte sohbet ediyorlardı.

Pederi ağır bir işe vermişlerdi. Ceza olsun diye karakolun sobalarını yakıyordu, kömür taşıyordu.

İçlerinden en şanslısı Kristina'ydı. Beş aylık bir kurstan sonra bir hastanede hemşire olarak işe başlamıştı. Hastanede kendini o kadar sevdirmişti ki, izin almak istediğinde hiç itiraz edilmeden veriliyordu. Tek şikâyeti, namazlarını zamanında kılamıyordu.

Ancak eve geldikten sonra odasında bütün perdeleri kapattıktan sonra kaza ediyordu. Bazen hastanedeki odanın kapısını kilitleyip kılıyordu; fakat tedirginlikten namazı tam manasıyla kılamadığı için evi tercih ediyordu.

* * *

Yusuf'u kurtaran gizli eller, onu tanıdık bir Türk doktorun evine götürdüler. Sofya'nın en büyük hastanesinde görev yapan Doktor Selçuk, Derman Baba'nın Ramiz Dayının evinde bahsettiği doktordan başkası değildi. Gözü pek bir Türk'tü. Birçok gizli görevde bulunmuş, Türkleri korumak için kendini birkaç defa tehlikeye atmıştı.

Bir defasında iki yaşlı Türk, namaz kılıyorlar diye tutuklanmıştı.

Yaşlıları hastaneye tedavi için aldırmış, sonra da öldü diye rapor düzenleyerek, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göndermişti.

Yusuf'u getirenler kulağına bir şeyler fısıldayarak, oradan ayrıldılar. Doktorun evinde, küçük ameliyatlar yapacak kadar malzemesi vardı. Yusuf hâlâ önüne bakıyor, gözlerinin ağrısıyla inliyordu. Artık dünyada bir daha görme umudu yoktu. Sadece

acısının dinmesini istiyordu. Gözlerinin görmemesi ile birlikte kendini yalnız hissetmeye başladı. Etrafında ne kadar dost olsa da, kendini sanki çölde, kaderine terk edilmiş olarak görmeye başlamıştı.

"Önceleri kendimi yalnız hissediyordum. Oysa asıl yalnızlık görmemektir," dedi. Hangi insan gözleri gördüğü halde yalnızlıktan bahsedecek kadar Allah'a karşı nankörleşebilir," diye düşündü.

Doktor, eşi ve oğluyla hemen odayı hazırladılar. Kanepenin üzerine naylon bir örtü serdiler. Sonra Yusuf'u uzattılar. Doktor,

Yusuf'un acısını dindirmek için onu bayılttı, sonra hemen ameliyata başladı. Hayatı boyunca hiç göz ameliyatı yapmamıştı.

Genellikle iç hastalıkları ameliyatlarına girerdi. Fakat şimdi mecburdu. Başka da bir imkânları yoktu. Hastaneye kaldırılırsa, kaçırıldığı anlaşıldığı an hemen gözaltına alınırdı. Bu sefer artık kurtuluşu imkânsız olurdu.

Doktor Selçuk, eşini dışarıya çıkardı. "Ağır bir ameliyat, dayanamazsın," dedi. Oğlu daha on dört yaşında olmasına rağmen babasının üçüncü eli olmuştu. Oğlu ile birlikte besmele çekerek işe koyuldu. Bir yandan ameliyat yapıyor, diğer yandan dualar okuyordu.

Yusuf, bayıldıktan sonra derin bir uykuya daldı. Çektiği o kadar zulüm ve işkenceden sonra ilaç verilmesiyle uzaklaştı, daldı, gitti. Bir ara serin deniz kenarındaymış gibi ılık bir rüzgâr esti. Ruhunun yorulduğunu hissetti. Deniz kenarında oturdu, denizi seyretti. Dalgaların sahile vuruşlarına kulak verdi. Sanki her dalga, sahile her vuruşunda "Allah!" diyordu. Hoşuna gitti.

Dalga sesleriyle ruhu dinleniyordu.

Deniz kenarında epey kaldıktan sonra, birinin omzuna dokunduğunu hissetti. Döndü baktı, Derman Baba arkasında duruyordu.

Elinde bir ameliyat bıçağı, bir de bir tas vardı. Ayağa kalktı,

tasa baktı, içerisinde bir ilaç vardı, Yusuf'a gülümsedi.

Yusuf, Derman Baba'nın elinden öptü, alnına koydu.

"Dedem, yetmez mi?" diye sordu.

Derman Baba, Yusuf'un omzuna elini koydu.

"Sen burada ne geziyorsun, oğul?" diye sordu.

Yusuf, Derman Baba'ya bitkin bir halde baktı.

"Yoruldum dedem, biraz dinlenmek istedim."

"Hadi oğul! Durmanın sırası değil, doktora yardım edelim," dedi.

Yusuf itiraz etmeden Derman Baba'yı takip etti. Biraz yürüdükten sonra kendini doktorun yanında buldu. Doktor, ameliyatı bırakmış çaresizce düşünüyordu. Derman Baba hemen işe girişti.

Elleri o kadar çabuk çalışıyordu ki, hareketlerini takip edemedi.

Bir ara terini sildi, tekrar işine devam etti. Epey bir süre çalıştıktan sonra "Tamam!" dedi. "Az Kaldı!" Yusuf'a baktı.

"Seni nasıl bu hale getirdiler oğul?" diye sordu.

"Onları da Allah yaratmadı mı, dedem? Onları bu kadar merhametsiz yapan nedir?" diye sordu.

Derman Baba, itinayla bir örümceğin ağını örer gibi ameliyatına devam ederken Yusuf'la sohbeti sürdürdü.

"Her doğan saf ve temiz doğar, oğul. Ancak hırs ve karanlık ideolojiler, insanlardaki bütün rahmani tarafları yok eder.

Bunu sana yapanların zincirleri fikirlerinden yapılmış. Öldüklerinde ancak zincirlerinden kurtulurlar. Karanlıktan geldiler, karanlığa gidiyorlar. Sayıları çoktur, ummandaki dalgalar gibi sayısız… Bunlar öyle bir sürü ki, tarihi yok bunların… Bunlar sarhoş bir kızıl karnaval alayı. Bunlar için hayat yalnızca öldürmek…

Beyinleri kayadan. Ne yapsınlar? Peygamber bunlara acırdı; "Affet Allah'ım!" diyordu. Bunlar Peygamberin, "Allah affetsin!" diyen neslin süregelen çocuklarıdır. Senin çektiğin her acı, onla-

rın saraylarının sütunlarından birdir. O saray, gün gelir cerahat olur, akar gider. Korkma, yalnız değilsin!" dedi ve ameliyatı bitirdi. Yusuf'a baktı, tebessüm etti. "Oğul, ben gidiyorum, sen de sonra gelirsin," dedi ve kayboldu.

Doktor tekrar ameliyatın başına geldi, şaşırdı, gözlerine inanmadı, ameliyat bitmişti. Yusuf'un gözlerini kapattı, sardı, sonra aklı başından gitmiş gibi, Yusuf'un karşısına oturdu, öylece kalakaldı. Oğlu babasının halinden hastanın ameliyatının kötü geçtiğini sandı, o da babasının yanına oturdu. Oğlunun üzüldüğünü fark edince kendine geldi. Kalktı, hastanın sağındaki solundaki takımları toparladı, durdu, birkaç saniye düşündü, gülümsedi, çocuğunun başını okşadı, dışarı çıktılar.

Doktorun eşi, odadan çıkanların yüzlerinin güldüğünü görünce "Sen elinden geleni yaptın. Üzülme, gerisi Allah'a kalmış.

İnşallah şifasını verecektir," dedi. Doktor, eşinin teskinlerine gülümsedi. Bir şey demeden ellerini yıkamaya gitti.

* * *

Gecenin yarısında kapı çalındı. Doktor hâlâ Yusuf'un başında oturmuş, bekliyordu. Kapı çalınınca önce pencereden gizlice baktı, gelenleri tanıyınca, hemen kapıya koştu. İki kişi arabadan bir hastayı çıkardılar, kucaklarında taşıyarak kapıya geldiler.

Doktor kapıyı açtı, içeri girdiler. Hastayı kanepeye uzattılar.

Ayağı sargılıydı. Hastayı bırakır bırakmaz Yusuf'u sordular..

Sonucu görmek için beklemek gerektiğini söyledi.

İkinci hasta İsmail'di. İkinci bir operasyonla hastaneden alıp kaçırmışlardı. Kaçıran ise Bulgar topraklarını fır dolanan, zaman zaman Yusuf ve İsmail ile birlikte Türklere yardım eden Türk istihbaratının gözüpek yiğitlerinden Dursun isminde bir Plevneliydi. Diğeri ise Burgaz'dan Ahmet adında bir yiğitti.

Daha önce Yusuf, İsmail, Ahmet ve Dursun, Belene Çalışma

Kampında cezasını çeken Embiya Çavuş'u kurtarmak için bir plan yapmışlardı. Ancak, kampın bulunduğu alan, kaçırmaya müsait olmadığı için vazgeçmişlerdi. Bütün bu çalışmaları dört arkadaş yapmıştı. Şimdi ikisi ölümün eşiğinden dönmüşlerdi.

Artık bu bölgede çalışmaları tehlikeli olacaktı. Bundan sonra hemen Sofya'dan uzaklaşmaları gerekiyordu.

Yusuf'un odasına girdiklerinde, Yusuf uyanmıştı. Hemen su istedi. Ahmet ile Dursun'un sesini alınca sevindi. İsmail'i sordu.

İsmail'in de burada olduğunu, ayağından ameliyat edildiğini söylediler. Yusuf gözlerine tekrar kavuşmuş gibi sevindi. Kafasındaki ağrı olmasaydı İsmail'in yanına gidecek, ona doyasıya sarılacaktı.

Yusuf, İsmail'in yanına geldiğini anlamış gibi, etraftakilere sordu.

"İsmail mi geldi?"

"Ben geldim, Yusuf! Ben geldim canım kardeşim," dedi.

Ayağı alçıda olduğu için eğilemedi, Yusuf'un ellerinden tuttu.

İki arkadaşın elleri birbirine kenetlendi. Bir süre sustular. Yusuf sadece "Allah'a şükür," diyebildi. İsmail, ameliyatı kimin yaptığını merak etti. Doktor Selçuk, İsmail'in merakını gidermek istedi.

"Ben ameliyat yaptım ama böyle bir ameliyat görmedim, yaşamadım," dedi. Dursun, sebebini sorunca, olanları aynen anlattı.

O anlatırken Yusuf, baygınken olanları hatırladı. Sustu, hiç sesini çıkarmadı. Sadece gülümsedi. Yusuf gülümseyince,

Ahmet neden güldüğünü sordu. Yusuf her şeyi anlattı. Doktor Selçuk birbirine baktılar,.

"Olur mu öyle şey? Hiç görünmeyen biri gelip ameliyat eder mi?" diye itiraz etti.

Dursun, doktora gülümsedi.

"Sen olmaz diye kabul et," dedi

Yusuf dahil herkes gülmeye başladı.

Dursun, ihbarı yapan Kiro'yu sordu. Kim olduğunu, nereden tanıştıklarını öğrenmek istiyordu. Yusuf, ta baştan her şeyi anlattı. Yıllar öncesine dayanan bir düşmanlığa dayandığını söyledi. Dursun Ahmet'e baktı, halletmeleri gereken bir iş olduğunu işaret etti. Kiro'yu bulmaları gerekiyordu, yoksa başlarına başka işler açacaktı.

Arka odada İsmail, merakla gülüşmelerin sebebini öğrenmek için can atıyordu. Yolda Yusuf'un başına gelenleri anlatmışlardı.

Çok üzülmüştü. Şimdi içeriden gülüşmeler gelince her şeyin yolunda olduğunu anladı, rahatladı. Doktorun oğlunun yardımı ile odaya girdi. Girmesiyle gözlerinden yağmur gibi yaş akmaya başladı. Gözleri bandajlı Yusuf'a baktı, ağlamasının duyulmamasına dikkat etti. Herkes sustu.

İsmail'in yatağını Yusuf'un odasına yaptılar. Birlikte kucaklayarak taşıdılar. Sonra ikisi de evden ayrıldılar. Son bir işleri vardı.

Onu da yapacaklardı, sonra hep birlikte Sofya'dan ayrılacaklardı.

İsmail, başından geçenleri anlattı. Yusuf da anlatınca, kendi çektiklerinin Yusuf'un çektikleri yanında hiç kaldığını anladı. İki arkadaş birlikte acılarını unuttular, derin bir uykuya daldılar.

* * *

Kiro, Yusuf ile İsmail'i ihbar edip yaralayarak yakalanmalarını sağladıktan sonra içi içini yiyordu. Kendi elleriyle cezalarını vermediği için hırsından deliriyordu. Birkaç defa sonucu öğrenmek için istihbarat merkezine uğradı. İsmail ve Yusuf hakkında bilgi alamadı. Yalnızca, mahkeme sırasında çağrılacağı söylenmişti. Aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen hiçbir haber gelmeyince iyice delirdi. "Yine kurtuldular mı acaba? diye şüp-

heyle yatıp kalkıyordu. Bütün araştırmaları boşa çıkmıştı.

Bulamayacağını anlayınca ikinci planını uygulamaya geçti.

Asıl içindeki kini söndürecek hamleyi yapmamıştı. Son darbeyi şimdi yapacaktı. Şayet İsmail ile Yusuf ölmedilerse, bu planı uygularken mutlaka karşısına çıkacaklardı.

Hain planını uygulamak için tekrar Yeniköy'e gitmek için çalışmalarına başladı. Komünist partiden bir iki adamı vardı, şayet aksilik olmazsa bu dostları sayesinde tekrar Yeniköy'e gönderilecekti. Bu sefer, başarılarından dolayı subay olarak gitmeyi planlıyordu. Resmi olarak rütbesinin yükseltilmesi için yine dostlarına ihtiyacı vardı. Gerekirse rüşvetle halledecekti ama geri dönüşünün muhteşem olması için küçük de olsa bir subay rütbesiyle gitmeliydi.

* * *

Dursun ile Ahmet, Kiro'yu arıyorlardı. Kiro cezasını çekmeliydi.

Yoksa daha çok Türk'ün canını yakacaktı. Derman Baba'nın içeri atılması, Yusuf'un ve İsmail'in yakalanması, Kiro'nun marifetiydi. Aslında Bulgar istihbaratı, içeri attığı insanların hiçbir suçuna rastlamamıştı. Elinde herhangi bir delil de yoktu.

Fakat rejimin selameti için, her ihbar değerlendiriliyordu.

Hele ihbar edilenler Türk ise, ortada bir şey olmasa bile zorla suçları kabul ettirilerek, çalışma kamplarına gönderiyorlardı.

Bu tutuklamalar, diğer Türklerin rejimi kabul etmeleri için bir gözdağı oluyordu. Gözdağı verilecek diye birçok insan işkence altında ölüyor, ya da yıllarca çalışma kamplarında çile çekiyordu.

Bulgar çalışma kampları, ortaçağ kürek mahkûmların çalışma şartlarından daha ağırdı. Bir parça ekmek, bazen, kemik çorbası dedikleri, domuz kemiklerinin kaynatılmasından sonra kalan su verilirdi. Bu, yemeklerin içerisinde en lüks yemekti. Diğer günler, bir parça küflü ekmek, bir patatesle insanları on

sekiz saat çalıştırıyorlardı. Genç olanlar biraz daha şanslıydı. Bütün olumsuzluklara dayanabiliyorlardı. Kırk yaşının üzerindeki mahkûmların yaşaması mucizeydi. Özellikle Belene ölüm kampında ölen insanlar, yemeleri için, yabani domuzların bulunduğu

Cendere deresine atılırdı. Atıldıktan kısa bir süre sonra domuzlar cesetleri yiyip bitiriyorlardı. Böylece ölüm kampı yetkilileri, cesetlerin gömülmesi derdinden kurtulmuş oluyordu.

Kiro, birçok Türkü yalan yere ihbar etmişti. İnsanları ihbar tehdidi ile soyuyordu. İsmail'i, Yusuf'u ve hiç görmediği Derman

Baba'yı ihbar edince, Ahmet ve Dursun, Kiro'nun önce yerini tespit etmişlerdi. Onu susturmanın sırası geldiğini düşünerek,

Sofya'nın güney mahallesinde bir evin üçüncü katına bir ziyaret yapacaklardı.

Kiro, kendi odasında akşamdan bir şişe şarabı devirmiş, alkolün da etkisiyle derin bir uykuya dalmıştı. Hâlâ içi içini yiyordu.

İsmail ile Yusuf'u tam yakalamışken elinde kaçırmıştı.

Onun planı çok daha başkaydı. Önce ikisini yakalayacaktı, sonra merkeze götürmek için bütün sorumluluğu alarak ikisini de teslim alacaktı. Sonra istediği yere götürecek, keyfine göre işkence ile öldürecekti. İsmail'in kaçması, trene binerken yaralanması, çevre birliklerin harekete geçmesi, yakalanmalarının bir operasyona dönüşmesi bütün planlarını yok etmişti.

İki ihtimal vardı, ya kurşuna dizileceklerdi, ya da çalışma kamplarına sürüleceklerdi. Her iki ihtimal de onları istediği gibi öldürmeyi engelliyordu. Bu yüzden içindeki kin, nefret onu alkolik yapmıştı. Bazen görevdeyken bile gizlice alkol alıyordu.

Eve gelince, sızana kadar içiyordu.

O akşam yine kendi odasına çekilmiş içmekeydi. Kendisini davetsiz iki misafirin ziyaret edeceğinden habersiz, sızmak üzereydi.

Dursun ve Ahmet açık olan giriş kapısından bir kedi gibi içeri

sızdılar. Merdivenlerden yürürken, ses çıkarmamaya gayret ettiler. Üçüncü kata gelince, Ahmet her zamanki ustalığı ile kapıyı açtı. Gıcırdayıp, gıcırdamadığını hafifçe kontrol etti.

Kapı gıcırtı çıkarınca, geri durdu.

Cebinden çıkardığı makine yağını hafifçe menteşelere sürdü.

Sonra kapıyı hafifçe ileri-geri oynattı. Gıcırtı kesildi, içeri girdiler.

Kapıyı aynı şekilde kapattı. Bir kişinin zor geçebileceği küçük koridordan kapısı açık odaya doğru ilerlediler. Karşılıklı iki odadan birinin kapısı açıktı. İçeri girince yatakta birinin yattığını gördüler.

Dursun yanlışlık yapmamak için önce kimliğine bakmak istedi.

Ahmet ikinci odanın kapısını açtı, birilerinin olup olmadığını kontrol etti. İkinci odada biri daha yatıyordu. Kapıyı örttü,

Dursun'un yanına geldi, kulağına odada birinin daha olduğunu söyledi. İşleri güçleşmişti. Şimdi yanılma payları daha da yüksekti. Hangisinin Kiro olduğunu iyi tespit etmeleri gerekiyorlardı.

Ahmet, elbiseleri aldı, ceplerine baktı, kimlik bulamadı.

Dursun'a işaret ederek, diğer odada yatanın kimliğine bakmasını söyledi. Dursun sessizce odaya daldı, adamın elbiselerini yokladı bir kâğıt parçası buldu. Kimlik yoktu. Kâğıda baktı,

İsim yoktu. Sadece bazı isimler vardı. Liste halinde sıralanmış, isimlerin bulunduğu bu kağıttan başka bir şey yoktu.

Geri dönüp geldi, kafasını salladı, "yok" dedi. Ahmet, eğildi, yatanın yüzüne baktı, omuz silkti, tanıyamadı. Dursun, adama hafifçe dokundu, adam umursamadı. Tekrar hafifçe dokundu, bu sefer hafifçe gözlerini araladı, başında iki subay elbiseli adam görünce bir an hayal gördüğünü sandı, gözlerini kapattı, tekrar açtı, adamları tekrar görünce yerinden sıçradı. Ahmet bağırmaması için hemen arkasına geçti, kafasını kavradı, eliyle ağzını ka-

pattı. Dursun eliyle susmasını işaret etti.

"Adın ne?" der demez adam çığlık çığlığa bağırdı, imdat istedi.

Dursun üzerine atlamasıyla birlikte adamın ağzını kapattı.

"Budur herhalde, aga! Yoksa böyle bağırmaz it eniği," dedi.

Ahmet, adamın kulağına eğildi, fısıltı ile "Gizli bir göreve gidilecek, bizimle geleceksin," dedi.

Adam hiç böyle gece yarısı bir emir almamıştı, şüpheyle Ahmet ve Dursun'a baktı, rütbelere baktı ama yine içinden ikna olmadı.

Ahmet elini ağzından çekti. Çeker çekmez, adam itiraz etti, tekrar bağırmak istedi. Aynı çeviklikle Ahmet tekrar kafasından yakaladı, ağzını kapattı. Ahmet'in yanında bir çocuk gibi kalmıştı. Ahmet hem kalıplı, hem de uzun boyluydu. Adam, Ahmet'in kollarında kımıldayamadı.

Dursun tereddüt etti;

"Ya götürdüğümüz Kiro değilse?" dedi ve Ahmet'e baktı.

Ahmet çaresizce kafasını salladı.

"Ne yapalım Aga, artık iş zıvanadan çıktı, şansımıza…"

Aldıkları adamı merdivenlere aşağı indirdiler. Ağzı kapalı adam, gözlerini fal taşı gibi açmış, habire bir şeyler demek için ağzının açılmasını istiyordu. Fakat iki kez bağırma teşebbüsünden dolayı ağzını açamadı. Daha fazla direnince Ahmet arka cebinden mendilini çıkardı, ağzına soktu, Dursun'a seslendi.

"Aga, mendilini ver de şu eniğin ağzını bağlayalım," dedi.

Dursun mendilini çıkardı, adamın ağzındaki mendille birlikte sıkıca bağladı. Adam, hâlâ korkusundan titreyerek yalvarırcasına sesler çıkarıyordu. Aşağı iner inmez, Dursun kelepçeleri taktı, apar topar arabaya attılar. Dursun'un gözlerinin önüne

Yusuf'un işkence görmesi geldi. İşkence odasında yürekleri parçalayan feryatları kulağında çınladı. Sonra İsmail'in dağılan

ayağını hatırladı. Kim bilir Derman Baba neler çekti, diye düşündü. Dar sokaklarda giderken, Dursun belindeki tabancayı çekti, adamın kafasına sıktı. Ahmet'e baktı.

"İnşallah doğru adamı vurduk," dedi.

Ahmet de tereddütle adama baktı.

"İnşallah Aga, inşallah!" dedi.

Adamın gözleri dondu, hırıltı ile karışık sesler çıkardı. Dursun bir kurşun daha sıkmak istedi ama Ahmet engel oldu. "Bırak, ölüme yavaş yavaş gitsin. İnsanlara çektirdiği acıların bedelini ödesin hinoğlu hin," dedi.

Adam yerde hâlâ canıyla boğuşuyordu. Bir türlü canını teslim etmeye niyeti yokmuş gibi direniyordu.

Dursun adama baktı; "Baksana, ölüm bile seni istemiyor.

Bedenin, ruhun paçasına yapışmış bırakmıyor. Çünkü ruhu bedenine tükürmekten bırakıp gitmiyor!" diye ekledi.

Birkaç dakika böyle sürdükten sonra, kafası önüne düştü.

Ahmet, geri dönüp bakmadı bile. Dursun yerde yatan cesede bir göz attı.

"Aslında iyilik yaptık, bu iti daha fazla masum insanın kanına girmesine engel olduk," dedi ve sustu.

Arabayı doğrudan şehir çöplerinin döküldüğü alana sürdüler.

Çöplüğe girmeden, cesedi arabadan atıp uzaklaştılar. Attıkları şayet Kiro ise yıllardır Türk düşmanlığı yapan biriydi.

Dosyası oldukça kabarıktı fakat dosyasının kabarık olması kimseyi ilgilendirmiyordu. Kiro, her zaman tam aradıkları adam olmuştu.

Geceleri, evlere girip hırsızlık yaptığı defalarca görülmüştü.

Defalarca tecavüzden dolayı şikâyet edilmişti. Bozidar, Kiro'yu kirli işleri için kullandığından dolayı, şikâyetleri es geçiyordu.

Komünizm geldikten sonra, bu sefer de ırkçı Kiro en acımasız komünist olmuştu. Kısa sürede Sofya'da yalan yere ispiyonlarıyla komünist partisinin gözüne girmişti. Bu başarılarından dolayı subay olmak için müracaat etmişti.

Şimdi, artık hiç kimse onun iftiralarına, tehdidine maruz kalmayacaktı. Bulgar ordusunda daha binlerce Kiro vardı ama hiç değilse biri eksilmişti.

* * *

Yusuf ile İsmail, Doktor Selçuk'un evinde bir ayını doldurmuşlardı.

Bir ay boyunca doktorun eşi Gülser Hanım onlara bakmıştı. Hiç üşenmeden, her gün İsmail'e kemik kaynatmış, kemik suyu içirmişti. İsmail artık bastonla yavaş yavaş odada dolaşmaya başlamıştı. Bir bacağını katlayamıyordu. Diz kapağına aldığı kurşun nedeniyle ayağı sakat kalmıştı. Çektiği acılardan sonra buna da şükrediyordu. Hastaneye götürdüklerinde, ona bir hayvan muamelesi yapmışlardı. Doktorlar, gelen hastayı beş saat sonra ameliyata almışlar, yeterince üzerinde durmadan, ayağını alçıya alıp bırakmışlardı.

O gün Yusuf'un gözler açılacaktı. Evde büyük bir heyecan vardı. Herkes heyecanla Yusuf'un etrafına toplandı. Kanepede gözlerinin açılmasını bekleyen Yusuf, içindeki volkanları durduramıyordu.

Biraz sonra ya ölene kadar karanlıkta kalacaktı ya da uğruna dünyaları vereceği ışığı yakalayacaktı. İçinden

Allah'tan imdat istedi. Sonra içindeki korkuya kızdı. Gönlünden geçen felaket tellallarını bir bir yok etmeye çalıştı. Onları kovmaya gücü yetmeyince, yardım istedi.

"Gir içeri ey gönül, korkma, gir içeri. Destur istemeden dost evine gir. Şeytanlar çelme takmadan, cinler kuklaları oynatmaya başlamadan, yılanlar yolunu kesmeden gir içeri. İblisle köşe

kapmaca oynamaya gelmez. İblise gücüm yetmiyor, gir içeri!" dedi, içi rahatladı. Kör kuyulardan çıktı, sabırla, tevekkülle sonucu bekledi.

"Tamam, ben hazırım, şimdi sargıyı almaya başlayabilirsiniz," diyerek gülümsedi.

Doktor Selçuk, sargıları alırken dua ederek açtı, göz kapaklarını kapalı tutmasını sıkı sıkıya tembihledi. Önce bir gözünü, sonra ikincisini açtı. Yusuf yavaş yavaş gözlerini açmaya başladı.

Göz kapaklarını yukarı alırken, gözlerini kör eden bir ışık yavaş yavaş göz bebeklerine doldu. Gözlerine giren her ışık bir hançer gibi acıtınca gözlerini tekrar kapattı. Biraz durdu, tekrar denedi.

Bu sefer gözlerini daha fazla açtı. Şimdi ışıklar daha merhametli davrandı ama yine hafif bir acı hissetti. Üçüncü denemesinde gözlerini tamamen açtı. Çevresini bir sis perdesinin arkasından zar zor fark etti.

Doktor Selçuk, hemen Yusuf'u rahatlattı, "Belli bir süre sonra her şey netleşecek, acele etme, kaygılanma," dedi.

Yusuf, sisli görmesinde bile bir aksilik olduğunu fark etti.

Sanki bir sahnenin yalnızca yarısını görebiliyordu. Doktor Selçuk, gözlerini kontrol etti. Bir gözünün küçüldüğünü görünce irkilip geri çekildi. İstemeyerek "Eyvah!" dedi. Yusuf korktu.

"Noldu, bir aksilik mi var?" diye sorunca, Doktor Selçuk açıklama yapmak zorunda kaldı.

"Bir gözün şimdilik görmeyecek galiba; ama ileride belki bir ameliyatla görebilir," dedi ve Yusuf'un tepkisini bekledi. Yusuf hiç düşünmeden "Buna da şükür doktor, buna da şükür!" diye cevap verdi.

İsmail, sevinçle ağlayarak Yusuf'a sarıldı. İki arkadaş bir süre sarılıp, öylece kaldılar. İsmail geri çekildi, gözlerini sildi, Allah'a

şükretti. Doktorun eşi Gülser Hanım bu manzaraya dayanamadı, o da ağlamaya başladı, ağlarken odada kalmak istemedi, dışarı çıktı. Oğlu Kürşat geldi, Yusuf'un elinden tuttu. "Ben hep dua ettim, amca!" dedi! Yusuf eliyle yüzünü aradı Kürşat'ın, kendine doğru çekti, yüzünden öptü.

Evde bir bayram havası esti. Doktor ilk defa yaptığı göz ameliyatında tam olmasa da başarılı sayılırdı. Bu başarısını cerrah olmasına bağlıyordu. Göz ameliyatları bütün ameliyatlardan daha hassas ve zordu. Bu nedenle çok zorlanmıştı fakat başarısını bir mucizeye borçlu olduğunu unutmamıştı. Yusuf her geçen gün aydınlığa biraz daha yaklaşıyordu. Her gün gözlerinin feri açılıyordu. Bir hafta sonra gözündeki bulanıklık gitmişti, artık her şeyi daha net görüyordu. Diğer gözü ise küçülmüştü.

Doktor Selçuk, bir daha bir ameliyata gerek var demişti. Fakat bu, evde olabilecek bir ameliyat değildi. Mutlaka göz doktorlarının ameliyatı yapması gerektiğini, ama yine de zamanla görebilme ihtimalinin olduğunu anlattı. Ameliyatın iyi bir hastanede yapılması gerektiğini söyledi.

Yusuf, böyle bir hastanenin olmadığını bildiği için, tek gözle yaşamaya alışması gerektiğini biliyordu. Doktor Selçuk'un eşi

Gülser Hanım ikisine de elinden geldiği kadarıyla bakmış, onları rahat ettirmişti. Yusuf her namazında Gülser Hanıma dualar etti. "Bütün bu yaptıklarından dolayı sana verecek bir şeyimiz yok ama dualarımız var. Allah senden razı olsun!" demişti.

Gülser Hanım, Yusuf'a gülümseyerek bakmış; "Ondan daha büyük hediye var mı?" demişti.

Yusuf, çektiklerini unutmuştu. Gözlerinden birine kavuşunca, yeniden doğmuştu. "Görmek ne yüce bir nimetmiş meğer" diye düşündü. "Bundan bir hafta önce gözlerimle her şeye hükmediyordum.

Ayağımın ucundaki bir toz tanesi bile benden kilometrelerce

uzaktı. Meğer her bakış dünyaya hükmetmekmiş.

Görmeyen insan bozuk ampul gibi anlamsız… Bir yerlere rastgele attığımız önemsiz bir paket; içinde hatıralardan başka bir şey olmayan paket… Çocukların oynadığı tahtadan bir kukla gibi, atılmayan, kıyılmayan bir külçe…" diyerek defalarca

Allah'a şükretti.

* * *

Ahmet ile Dursun, Yusuf'u ve İsmail'i Doktor Selçuk'un evinde bırakıp Sofya dışına bir görev için gitmişlerdi. Derman Baba'dan haber almışlardı. İsmail ve Yusuf'u istiyordu. Ayrıca, gelirken Ramiz'in köyüne uğramalarını, Ramiz'in kızını getirmelerini bildirmişti. Yalnız bütün bunlardan ne Yusuf'un ne deİsmail'in haberi vardı. Yusuf ile İsmail'i aldıktan sonra hemen yola çıktılar. Eskiye göre daha iyi örgütlenmişlerdi. Komünizme karşı mücadele etmeye başladıklarında on beş kişiydiler. Şimdi hemen her yerde irtibat kuracakları güvenilir arkadaşları vardı.

Bunların birçoğu, orduda yüksek rütbeli, komünist partinin güvenini kazanmış kişilerdi.

O zamana kadar Bulgar ordusunda deşifre olan yalnız iki kişi olmuştu. Onlar da hemen kurşuna dizilmişlerdi. Diğerleri kendilerini devrime vermiş, çalışmalarıyla takdir topluyorlardı.

Böylece daha rahat çalışıyorlardı. Özellikle tutuklanan Türklerin işkence görmemeleri, az ceza ile tekrar evlerine dönmeleri için büyük yararları olmuştu.

Uzun bir yolculuktan sonra sabaha doğru Sofya'ya vardılar.

Şafak sökmek üzereydi. Evin uzağında, tenha bir yere arabayı park ettikten sonra, sessizce Doktor Selçuk'un kapısını çaldılar.

Doktor, çocuklarıyla kendi odasında yatıyordu. Kapı çalınınca yüreği yerinden sökülür gibi oldu. Bir aydır hep bu korkuyla yaşıyordu.

Komşularından biri onu ispiyon edebilirdi. Ya da gizli servis tarafından yakından izleniyor olabilirdi.

Yusuf sabah namazını kılıyordu. İsmail, hemen kalktı, salonda doktora endişe dolu gözlerle baktı. Ahmet kapıya tekrar hafifçe vurdu. Yan komşulardan biri, pencerenin kenarından baktı. Gelenlerin yüzünü karanlıktan seçemedi. Bulgar subayı olduğunu görünce "Eyvah !" dedi, hemen pencereden uzaklaştı.

Kapı sesine uyanan İsmail, Doktor Selçuk'a kaygıyla baktı.

"Galiba yakalandık, ağabey!" dedi. Hemen aklına bir plan geldi. "Şayet gelenler bizim için geldilerse, sizi rehin almış gibi yapacağız," dedi.

Doktor kafasını sallayarak onayladı.

İsmail, hafif bir sesle, Türkçe "Kim o?" diye sordu. Kapının arkasından Dursun fısıltıyla "Biziz, yabancı değil!" deyince sesini tanıyıp kapıyı açtılar. Doktor derin bir nefes aldı. İçeri girdiler.

Ahmet, İsmail'i ayakta görünce sarıldı. En son görüştüklerinde İsmail henüz düzgün gezinemiyordu. İsmail'i sağlıklı ve ayakta görünce Ahmet takıldı.

"Helal olsun! Bizim keçi senin kadar olamadı. Ayağı kırılmıştı, üç ay kalkamadı," dedi ve gülüştüler. Dursun, Doktor Selçuk'a övgüler yağdırınca doktor mahcup oldu.

Ahmet, etrafına baktı, sonra Doktora döndü.

"Yusuf nerede?" diye sordu.

Yusuf karanlıkta kalmıştı. Öne çıktı çocuklar gibi birbirine sarıldılar. Dursun, Yusuf'un gözüne baktı. Yusuf gülünce sevinçten tekrar sarıldılar. "Sizi almaya geldik, gidiyoruz," deyince Yusuf, sevinçten nerdeyse havalara uçacaktı. Yarım kalan namazı kılmak için izin istedi, odaya geçti.

İsmail, Yusuf'un namaz hassasiyetine takıldı.

"Sonradan Müslüman oldu ama tam oldu aga," dedi ve hep

birlikte gülerek, odaya girdiler. Yusuf selam verdi, ayağa kalktı.

Söylenenleri duymuş, takılmaları hoşuna gitmişti. Doktor

Selçuk, misafirlerin gideceğini duyunca hemen hanımı ile mutfağa gitti, kahvaltı hazırlamaya başladılar. İsmail, iki can dostu ile hasret giderdi. Dizkapağının sorun olduğunu anlatıyordu ki, Yusuf namazını kılmış, geri gelmişti. Ardından Dursun kollarıyla Yusuf'u tekrar sardı. "Dur şöyle bir bakayım," dedi,

Yusuf'un gözlerine baktı. Ahmet de gözlerine dikkatle baktı.

"Buna da şükür, Allah'ım! Seni getirirken hiç umudum yoktu," dedi.

Dursun ellerini açtı, dua etti.

"Ya Rab! Sana hamdolsun. Sen istemezsen hiçbir şey olmaz," dedi, yerlerine oturdular.

Doktor elinde sofra beziyle odaya girince Ahmet, doktora döndü.

"Seni çok yorduk. Tehlikeye attık ama inan ki bu yaptıkların yarın Allah'ın huzurunda senin yüzünü güldürecek! Allah senden razı olsun!"

Yusuf ile İsmail de doktora dua ettiler.

"Bizi korumak için çocuklarını, aileni tehlikeye attın!" deyince Doktor Selçuk, nemlenen gözlerini sildi. Bu arada Gülser Hanım üzerini giyinmiş halde elinde kahvaltı tepsisi ile içeri girdi. Ahmet ile Dursun'a "Hoş geldiniz," dedi. Ahmet, Gülser hanıma da teşekkür etti. Hemen gitmeleri gerektiğini, ortalık aydınlanmadan Sofya'dan çıkmalarının kendileri için iyi olacağını, kahvaltıya zamanlarının olmadığını söyledi. Gülser hanım hemen mutfağa gitti, yolluk hazırlamak istedi. Çabucak bir şeyler çıkına doldurdu, geri geldi.

"Kusura bakmayın kardeşler, evde fazla bir şey yok, bunlarla idare edin' dedi

Yusuf ile İsmail, Gülser Hanım'ın ellerinden öptüler. Minnetle, defalarca teşekkür ederek, gece gündüz kendilerine hizmet eden Gülser Hanımdan helallik aldılar.

O sırada uykusundan uyanan evin tek çocuğu Kürşat da içeri girdi. Yusuf'un ameliyatında babasına yardım etmişti. Yusuf'un gözleri kapalıyken onun gözleri olmuştu. Önce Yusuf'un boynuna sarıldı, sonra İsmail'in... Ardından döndü, odadakilere baktı.

"Ben de büyüyünce sizin gibi mücadele edeceğim. Tıpkı sizin gibi, Müslüman Türklerin kurtuluşu için savaşacağım," dedi. Odada herkes Kürşat'a baktı. Ahmet, Kürşat'ın gözlerinden öptü ve üzgün bir şekilde, "İnşallah bu günler gider de gelmez oğul!

Şayet o kadar uzun sürerse, birçok insan zulümden ölür," dedi ve kapıya yöneldi.

Ev halkı ile tek tek vedalaştılar. Hepsi sanki bir aileydi. Bir yürek gibi olmuşlardı. Zulüm onları bir yumruk yapmıştı. Duygulu vedalaşma anı bittikten sonra, dört arkadaş yola çıktılar. Ahmet direksiyona oturdu. Hızla ara sokaklardan geçtiler. Dursun herkesin yeni kimliklerini dağıttı. Yusuf ve İsmail için Sofya macerası kapanmak üzereydi. İkisi de artık gazi sayılırdı. Birlikte yola çıktıkları arkadaşları şehit düşmüştü. İzzet, Sadık ve

Harun, komünizme karşı verilen ilk şehitlerdi. Üçü de cesur, gözüpek gençlerdi. Yusuf ile İsmail'i Sofya'ya yerleştirdikten sonra bir daha geri gelmemişlerdi. Beş ay sonra ölüm haberleri gelmişti. Türkleri korumak için canlarını feda etmişlerdi. İsmail ile Yusuf, daha sonra bir iş nedeniyle mezarlarının bulunduğu köye gitmişler, arkadaşlarının mezarlarını ziyaret etmişlerdi. Üçü için de Kuran okumuş, dua ederek ayrılmışlardı.

* * *

Güneş doğduğunda çoktan Sofya'dan çıkmışlardı. Orman yollarını kullanarak, Makedonya'ya doğru ilerliyorlardı. Yusuf, yıllardır uzak kaldığı Yeniköy'e bir an önce varmak için mola ver-

mek bile istemiyordu. Ailesini o kadar özlemişti ki, bir dakika bile kaybetmek niyetinde değildi.. İsmail için Yeniköy'e gitmek ise, sadece Derman Babayı görmek, sonrasında ne yapacağına karar vermekten başka bir şey ifade etmiyordu.

Yolculuk boyunca sadece bir defa mola verdiler. Orman içerisinde gürül gürül akan dere suyundan abdest alıp, öğlen namazını kıldılar, sonra Gülser Hanımın hazırladığı çıkını açtılar.

Gülser Hanım, dört büyük haşlanmış patates, evde yaptığı sac ekmeği, iki kuru soğan, biraz tereyağı koymuştu. İsmail hâlâ bacağının katlanmamasına alışamamıştı. Birkaç defa değişik oturma şekilleri denedi, rahat edemedi. Dursun arabadaki küçük oturağı getirdi, güzelce yerleştirdi. İsmail oturdu.

Yemek boyunca kimse konuşmadı. Bir yandan yemek yediler, bir yandan etrafı gözetlediler. Devriye gezen askeri birliklere yakalanmamaya dikkat ettiler. Dursun ile Ahmet'in üzerinde askeri elbiseler vardı, fakat Yusuf ile İsmail hâlâ sivildiler.

İkisi de aranıyordu. Bu sefer yakalanmaktansa ölmeyi tercih edeceklerdi. Çünkü bir daha yakalanırlarsa, artık çalışma kampları yerine doğrudan kurşuna dizileceklerdi. Yemek yerken,

İsmail'in aklına Kiro geldi.

"Şu gâvur Kiro gebermedi ya, içim rahat değil," dedi.

Ahmet, Dursun'a baktı, güldü. Sonra İsmail'e döndü.

"Bir ara Azrail ile karşılaştım. Kiro'yu sordu. E, ben de yalan mı söyleyeyim! Yerini gösterdim. Bilirsiniz, mübarek melâike geldi mi eli boş dönmez," dedi. Yusuf dikkatle Ahmet'in gözlerine baktı, söylediklerinden çıkardığı sonuç doğru mu diye

Dursun'a döndü. İsmail, aksayarak yanlarına geldi.

"Ben de bir ara öyle sandım ama gâvur sanki yedi canlı, gebermedi.

Sonunda yapacağını yaptı!" Dursun lokmayı yutmakla meş-

guldü. Kafasını "Evet!" dercesine salladı.

İsmail araya girdi. Ahmet'le Dursun tereddütle bakıştılar.

İsmail, teferruatı anlamak için Ahmet'in yanına yaklaşmıştı.

"Nasıl oldu?" diye sordu.

Ahmet, yüzünü ciddileştirdi.

"Biraz acele oldu ama mecburduk. Yetmez mi can yaktığı?

Nasıl olduğuna gelince… Azrail Aleyhi selamın çok yöntemi vardır. Belki de kısadan gitmiştir," dedi, sonra da ayağa kalktı.

Hadi bakalım, daha köye uğrayacağız. Ramiz Amca eşiyle vefat etmiş. Kızını alıp Yeniköy'e götüreceğiz."

Yusuf bir an duyduklarına inanamadı.

"Şimdi Yeniköy'e gitmiyor muyuz?"

Ahmet Yusuf'a bakıp gülümsedi.

"Dedim ya, Hilal'i alıp götüreceğiz. Derman Baba'nın emri…"

Yusuf, hâlâ bir bakışın resmini yüreğinde taşıyordu. Beş yıldan fazla oldu görmeyeli fakat o bakışı hiç unutmadı. Hep kalbinde taşıdı. Hiç kimseye söylemeden, yüreğinin en güzel yerinde tutmuştu. Umutsuz da olsa, o hisler Yusuf'a yaşama sevinci veriyordu. Şimdi, umutlar yeşermeye yüz tutmuştu. Yolda giderken dalıp gitti. "Nerden nereye!" dedi. "Daha bir ay önce ölmek için neler vermezdim. Ölümü benim kadar isteyen başka biri yoktu herhalde. Ama şimdi, yoldayım, evime gidiyorum.

Üstelik beş yıl önce, sadece bir bakışı kalbimde kalan, güzeller güzeli kızı alarak dönüyorum."

Köye vardıklarında akşam olmuştu. Karanlık bastıktan sonra köyün dışında bir yere arabayı park ettiler. Yusuf ile Dursun,

Ramiz'in evine gittiler. İsmail ile Ahmet arabada beklediler.

Yusuf, evin yerini unutmamıştı. Dursun'dan önce kapıya geldi, kapıyı vurdu. İçeriden cılız bir çocuk sesi geldi.

"Kim o?" diye endişeli bir sesle sordu.

Yusuf kendini nasıl tanıtacağını şaşırdı, Dursun'a göz etti;

"Sen konuş!" dedi. Dursun, hafifçe öksürdü."Ben Dursun, Hilal bacı, seni almaya geldik," dedi. Kapı gıcırdayarak hafifçe aralandı. Küçük bir kız kafasını dışarı çıkardı. Arkasından Hilal başını uzattı, gelenlere baktı. Ahmet'i tanıdı fakat Yusuf'u tanıyamadı. Gözleri henüz iyileşmemişti. Bir gözü hâlâ tam görmüyordu.

Gözlerinden sonra, yüzü biraz değişmişti.

"Buyur Dursun ağabey!" dedi.

"Bu küçük güzel kız kim?" diye sordu Dursun ve kızın saçlarını okşadı.

Hilal, hâlâ dikkatle Yusuf'a bakıyordu. Ahmet'in küçük kızla ilgilendiğini görünce, tanıştırdı.

"Dayımın torunu… Yalnız kalmayayım diye yanıma verdiler."

"Hemen hazırlan, seni almaya geldik. Çocuğu evine bırak, vedalaş, Derman Baba seni istiyor," dedi Dursun.

Yusuf, Hilal'in garip bakışlarına dayanamadı.

"Beni tanımadınız mı?" diye sordu. Hilal daha dikkatli baktı.

"Siz Yusuf'sunuz diyeceğim geliyor ama çok değişmişsiniz, emin değilim! "

"Evet, ben Yusuf'um. Değişmeyen ne kaldı ki, ben de değişmeyeyim.

Düşmanla uğraşırken, biraz zayiat oldu," diyerek gülümsedi.

Hilal utandı, önüne baktı. Kapıyı açtı, içeri buyur etti. Hazırlanana kadar içeride oturmalarını söyledi. Ardından bırakmak üzere kızın elinden tutarak gitti. Dursun ile Yusuf içeri girip kapıyı kapattılar. Sonra abdest alıp yatsı namazı kılmaya karar verdiler.

Hilal, kapıyı çaldığında son rekâtı kılıyorlardı. Hilal'i biraz

beklettikten sonra Yusuf hemen kalktı, kapıyı açtı. İsmail ve

Ahmet'i bekletmemek için Hilal'in hemen hazırlanmasını istedi.

"Acele etseniz iyi olur, arkadaşlar köyün dışında bekliyor," dedi.

Hilal, sığınacak sessiz bir liman bulmuş gibi, Yusuf'a baktı.

Baharla ilk açan çiçeklere benzer duygular; yüreklerde yıldız yıldız açtı, meyve oldu, ağaç oldu, dal oldu. O bir an göz göze gelmeleri, çiçek oldu saçlarda; sonra kuytu bir bahçede açan menekşelere döndü. Daha dün Hilal kendini kuşlara benzetmişti.

Sürüden ayrı kalmış, bir serçe kadar kendini güçsüz hissediyordu.

Nereden geldiği bilinmeyen… Kendini kâh bir yiyecek uğruna yılanlara yem eden, kâh çığlıkları göklere çıkan yaralı kuşlar gibi görüyordu. Babası ve annesini bir hafta arayla kaybetmişti. Babasının ölümü onu daha çok etkilemişti. Gözaltına alınmış, işkence görmüştü. Bu yetmemiş gibi, tek tutunacak dalı olarak gördüğü ağabeyi gecenin bir yarısında alıp götürülmüş, bir daha haber alamamıştı.

Hemen, hazırlığa başladı. Çeyiz sandığını açtı, eliyle hazırladığı oyalı örtüleri, yazmaları, bir de annesinden kalan ufak tefek eşyaları sofra beziyle bohça yaptı.

"Hazırım," dedi ve Yusuf'a baktı. Üçü birden evden çıkarak hızlı adımlarla uzaklaştılar. Uzaklaşırken, Hilal, doğduğu eve baktı. Kimseye fark ettirmeden gözlerini sildi. Dursun, Hilal'in evine baktığını görünce yüreği burkuldu.

"Balkan Türklerinin kaderi, bacım. Ne yapalım…' dedi ve yola devam ettiler.

Arabaya vardıklarında, Ahmet namaz kılıyordu. Bir tarlanın kenarındaki fundalığın yanında namazını tamamlamak üzerey-

di. Hilal, İsmail'i daha yaklaşmadan tanıdı. Defalarca evlerinde kalmıştı. Öz abisi gibi severdi. Her gelişinde mutlaka bir hediye getirirdi. Babası ona, "Oğul, sizin davamıza hizmet etmeniz en büyük hediyedir. Bir daha birşey getirdiğini görmeyeyim," diye kızmıştı. İsmail, "Benim ailem uzak, bunları kardeşim gibi bildiğim Hilal'e getirerek, kendimi teselli ediyorum," derdi.

Hilal, İsmail'in aksayarak yürüdüğünü görünce, şaşırdı.

"Ne oldu, İsmail ağabey?" diye sorunca, İsmail boş ver dercesine elini salladı, sonra ilave etti. "Sonra anlatırım. Allah'a şükür, başka azalarımız yerinde," diyerek arabaya bindiler.

Hilal, Yusuf'un yanına oturdu. Ahmet arabayı sürerken, dört kişi de arkaya oturdular. Ahmet yalnız kaldı. Üstü branda ile kapalı askeri kamyonet hareket etti. Yolda İsmail'in ayağı ağrı yapınca, Dursun'un kucağına doğru uzattı. Yol boyu neşe içerinde konuşarak Yeniköy'e doğru yol aldılar.

Hilal babasının ölümünü anlattı. Gözaltına alındıktan sonra işkence görmüştü. Komünizme karşı geldikleri için çalışma kampına göndermişlerdi. Eve ağır hasta getirip teslim etmişlerdi.

Geldikten iki gün sonra vefat etmişti. Abisinden hâlâ haber yoktu. Yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyordu. Annesi ise,

Ramiz'i tutuklamalarından bir hafta sonrasında üzüntüden ölmüştü.

Bunları dinlerken İsmail, Yusuf'a seslendi.

"Duydun mu can kardeşim? Bütün rejimler Türklerin başında patlıyor. Kim gelirse gelsin bize rahat yok."

Yusuf sadece kafasıyla onayladıktan sonra Hilal üşümesin diye kendi sarındığı battaniyeyi de ona uzattı. Herkes sustu, yolculuk boyunca konuşmadılar. Hepsinin kafasında aynı tereddütler vardı. Hepsi de yarınlarından umutsuz, hayata tutunmanın yollarını arıyorlardı.

Yusuf, beş yıl önce ayrıldığı Makedonya topraklarına geri dönüyordu. Kasabadan ayrıldıktan sonra bir daha geri döneceğini tahmin etmemişti. Ailesinden uzak, tehlikelerle dolu bir beş yıl geride kalmıştı. Kasabadan ayrılırken, İkinci Dünya

Savaşı sona ermişti. Şimdi daha beter bir rejim Balkan halklarının ensesine yapışmıştı. Bütün özgürlükleri gasp edilerek,

Rusya'nın güdümünde komünist bir yönetin gelmişti. Makedonya yine özgür değildi. Bu defa, yalnız Makedonlar değil, bütün Balkan halkları, zincire vurulmuştu.

Yusuf, İsmail'in yüzündeki acıyı görünce onu teselli etmeye çalıştı.

"İsmail, şu sınırı geçtik mi yirmi dakika sonra evdeyiz!" dedi.

İsmail, bacağının rahatsızlığından gözlerini kıstı, Yusuf'a baktı.

"Hangi sınır, Yusuf?

"Makedonya sınırı, ağabey! Deyince İsmail, zor da olsa gülerek cevap verdi;

"Senin kafan hâlâ eskilerde kaldı galiba. Sınır diye bir şey kalmadı. Makedonya diye bir yer var ama Makedonya diye bir ülke yok artık. Bunu hâlâ anlamadın mı? Almanlar geldi,

Makedonya'yı Bulgarlara teslim etti. Onlar gitti Ruslar geldi; onlar daha kötüsünü yaptı, yarısını Bulgaristan'a, diğerini Sırplara verdi. Yusuf cevap vermedi, önüne baktı. "Esaret kader mi, yoksa yanlışların bedeli mi?" dedi içinden.

Araba, eskiden sınır sayılan boğazdan geçerek Yeniköy topraklarına girdi. Dursun, tedbirli davranmak istedi.

"Yeniköy'e girmeden önce kasaba girişlerini kontrol etmek gerek. Ben önden gidiyorum. Kontrol edip dönünceye kadar Usturumca Nehri'nin kıyısında beni bekleyin," dedi.

Herkes birbirine baktı. Ahmet, arkadaşına hak verdi

"Aga doğru söylüyor. Yüzdük, kuyruğuna geldik. Bundan sonra daha dikkatli olmak gerek," dedi.

Yusuf, İsmail'e baktı, İsmail tamam der gibi kafasını salladı.

Hilal, hiç konuşmadı. Dalmış gitmişti. Kafası başka yerlerdeydi.

Dursun arabadan indi, yaya olarak Yeniköy'e doğru ilerledi.

Ahmet arabayı nehre inen ince toprak yola çevirdi, aşağıya doğru inmeye başladı. Nehir kenarına inen toprak yol yağmurdan oldukça bozulduğu için araba bir sağa bir sola yalpalayarak indi. Nehre elli metre kala durdu. Yol gittikçe inceldiği için araba daha fazla gidemedi. Herkes arabadan indi, nehir kenarında toplandı. İsmail'in bacağı yola dayanamamış, gittikçe sancısı artmıştı. Hilal elindeki çıkını bir tarafa bıraktı, elini yüzünü yıkadı. Yusuf, yanına gelince biraz geri çekildi. Yusuf'un abdest alışını izledi, İsmail'in yanına oturdu.

"Ağrın var mı ağabey?" diye sordu.

İsmail, Hilal'e baktı, zoraki gülümsedi.

"Çektiklerimiz bu ağrıların yanında hiç kalır bacım. Önemli değil geçer," dedi, Hilal'in moralini düzeltmek için Hilal'in elindeki bohçaya baktı. Sıkı sıkıya sarılmıştı. Takılmak istedi.

"Bohçanı yanına almışsın, gören içinde Osmanlı hazineleri var sanacak."

Hilal, çıkına baktı, kendine doğru çekti.

"İçinde hazine yok ama baba yadigârı tabanca var, ağabey.

Yolda lazım olur diye aldım."

Ahmet, arabanın eksilen suyunu tamamlamış, İsmail'in yanına geliyordu. Hilal'in söylediklerini duydu.

"Sen Hilal bacıyı ne sanıyorsun aga? Alimallah, ahanda şuracıkta bir manga askeri devirir," dedi.

Hilal bu övgüye karşılık Ahmet'e baktı, gülümsedi.

"Ahmet kardeş biraz abarttı ama gerekirse son damlaya kadar küffarla savaşırım," dedi, namaz kılıp gelen Yusuf'a baktı.

Yusuf konuşulanları duymadığı için hiçbir şey demeden

İsmail'in diğer tarafına oturdu.

"Saat kaç, İsmail?" diye sordu. İsmail gökyüzüne baktı.

"Sabaha yakın olmalı," dedi.

"Dursun ağabey Yeniköy'e vardı mı acaba?" dedi Yusuf ve Hilal ile göz göze geldi. Bir anda ay ışığında iki göz birbirine kilitlendi. Yusuf, Hilal'in gözlerindeki yalnızlığı yakaladı. Sığınacak bir liman arayışını, kelebek ürkekliğini gördü. İkisi birden utanarak önüne baktılar. Daha bir kelime bile konuşmamışlardı.

Yusuf, "Sahi neden bir kelime olsun konuşmadık?" diye kendine sordu, cevabını alamadı. Beş yıl boyunca avunduğu ilk görüşü hiç söze dönüşmemişti. Hep aklının bir köşesi ile hayaller dünyasında buluşmuşlardı. Hilal ise sadece umutsuzca bakmıştı. Umutların yeşermeyeceğini bile bile bakışını kaçırmamıştı.

Hayatında hiçbir erkeğe böylesine bakmamıştı. Düşündükçe kendini ayıplayarak Yusuf'u düşünmeme cezası veriyordu.

Ceza bittikten sonra farkına varıyordu ki, cezayı yine

Yusuf'u düşünmekle geçirmişti.

Şimdi ay ışığında aynı tufana tutulmuştu ikisi.

Ahmet, nehrin kenarına inmek için kalktı, elindeki kovayı yedekte tutmak için dolduracaktı. Tam o sırada çok yakınlarında bir silah sesi duyuldu. İsmail, ayağa fırlamak istedi, Yusuf engelledi, yere yattılar. Ahmet, silahını almak için arabaya doğru alçak sürünmeye geçti. İki el ateş edildikten sonra silah sesleri kesildi. Kimse yerinden kımıldamadı. Ahmet tedbir olsun diye dizlerini üzerine kalktı, insan boyuna ulaşmış sazlıkların içerisinden arabaya ulaşmak istedi. Arabanın yanına gelince ayağa kalktı, kapıyı açmak istedi. Ne olduysa o sırada oldu.

Ahmet artarda kurşunları yedi, yere yıkıldı. Şahadet getirmesi yarıda kesildi. Derin bir nefes aldı, öylece kalakaldı.

Yusuf, Hilal'in elindeki silahı aldı, sürünerek ileri gitti. Arabanın yanında Ahmet'in düştüğünü görünce arkaya seslendi.

"Pusuya düştük!" dedi, sürünerek geri geldi.

İsmail, silahsız çaresizce Yusuf'a baktı.

"Yusuf, siz Hilal ile kaçın! Ben bu bacakla gelemem. Onları bir süre oyalarım. Siz nehir kıyısında gür sazlıkların içerisinden kaçın!" dedi ve Yusuf'un elindeki silahı kapmak istedi. Yusuf silahı geri çekti.

"Siz gideceksiniz! Çabuk Hilal'i al, hemen buradan ayrılın

İsmail!" dedi ve yalvarırcasına İsmail'in gözlerine baktı. Bugüne kadar sen kendini feda ettin, şimdi sıra bende. Kardeşim ve ailem sana emanet!" dedi. Yakına gelen bir gölgeyi alaşağı etti.

Sonrasını hatırlamadı. En son dördüncü askeri yere yıktı.

Hilal, silahını verdiğine pişman olmuş gibi, çıkınını açtı, baba yadigârı hançeri elinde hazır tutmaya başladı. İsmail, hiç beklenmedik çeviklikle Yusuf'un yanına sürünerek gitti, tabancayı kaptığı gibi ayağa fırladı, bağırmaya başladı. "Haydi, gelin kızıl itler, ne kadar adamınız varsa, ne kadar silahınız varsa gelin!" dedi, ilk arabanın kapısını kendine siper eden askeri yere indirdi.

O andan sonra kulakları sağır eden silah sesleri birbirini izledi.

İsmail, daha ayaktayken şahadet getirdi, yere yıkılıncaya kadar sıktı. Yere düşünce tekrar şahadet getirdi, sesi kesildi.

Çember gittikçe daralmıştı. Yusuf silahı olmadan nasıl mücadele edeceğini tasarladı. İsmail'in de şehit olduğunu görünce Hilal'i düşündü. "Yalnız olsaydım, ölüm umurumda değildi!" diyerek Hilal'e baktı. Hilal, elinde hançerle şahinler gibi gözünü yola dikmiş, bekliyordu.

"Haydi Hilal, gidiyoruz, nehre doğru sürüneceğiz," dedi. Hilal,

Yusuf'un söylediklerini duymadı bile. Yusuf bir daha seslenince döndü.

"Babamın, annemin, abimin intikamını almadan gelmem!" dedi ve sürünerek daralan çembere doğru gitti. Yusuf, geri döndü, çevresine baktı, bir dal parçası aradı, bulamadı. Çaresizce

Hilal'in arkasından sürünerek ölüme doğru adım adım ilerledi. Yusuf, Hilal'e yalvarmaya başladı.

"Nolur kaç! Derman Babaya haber ver. Aileme benim hakkımda hiçbir şey anlatma, yalnızca Derman Baba bilsin! Beni bekle, mutlaka geleceğim. Bir gün çıkıp geleceğimi aileme söyle! Bu nehri takip et, kasabaya varırsın. Vardıktan sonra

Boris'in evini sor, herkes sana gösterir."

Hilal Yusuf'a baktı, yapacağı bir şeyin kalmadığını anladı.

Derman Baba'nın olanlardan haberi olması gerektiğini düşündü, geri çekildi. Hançeri uzattı, Yusuf'a baktı, gözleri bulutlandı, görmeyen gözüne dokundu, sazlıkların arasına dalarak kayboldu.

Hilal'i yolladıktan sonra sanki bütün askerleri yenmiş, zafer kazanmış gibi derin bir nefes aldı. "Artık ölsem de önemli değil!" dedi, ellerini kaldırarak arabaya doğru yürüdü. Arabanın yanına varınca askerler silahları üzerine doğrultarak teslim aldılar.

Giderken Ahmet'e baktı, sonra döndü, İsmail'i seyretti. "Yakında görüşürüz, Allah'ın rahmeti üzerinize olsun!" dedi. İçinden

Fatiha okudu. Eline kelepçe vuran asker, bir orduyu yenmiş gibi komutanına doğru Yusuf'u götürdü. Tam nehre ayrılan yerde arabasında bekleyen komutan, gelenleri görünce arabasından indi, Yusuf'a doğru geldi. Yusuf'a yakından baktı, yüzünü buruşturdu, ona doğru tükürdü, sonra yanına gelen çavuşa döndü.

"Zayiat ne kadar, yoldaş?" diye sordu. Çavuş selam verdikten sonra zayiatı söyledi.

"Sekiz ölü, bir yaralı!"

Subay tekrar Yusuf'a baktı, dişlerini sıktı.

"Allah kahretsin. İki adamla başa çıkamadınız. Elindeki silahlar ne?" diye sordu.

Asker, bir tabanca deyince subay iyice çıldırdı.

"Sizin elinizdekiler sopa mı? Aptallar, bir tabanca ile başa çıkamadınız! Demek ellerinde büyük silahlar olsaydı, bu gece hepimiz cehennemi boylayacaktık," dedi ve arabasına bindi.

"Haydi, bakalım doğru Sofya'ya!"

Ölen askerler arabaya atıldıktan sonra, Yusuf'u da cesetlerin yanına iki askerle oturttular. Biraz ileri gittikten sonra yolun ortasında Dursun'un yerde yatan cesedini görünce, olayın tesadüf olmadığını, Dursun'un takip edildiğini anladı. Uzaklaşırken gözden kaybolana kadar Dursun'a dua okudu, sonra sessizce yanan yüreğini teselli etmek için Hilal'in kurtuluşu ile avundu.

* * *

Sofya'ya girerken Yusuf, bir daha gelmeyeceğini söylediği, acı anılarla dolu şehre baktı. "İnşallah daha geri gitmem!" dedi.

"Hayatım burada sona erer. Aklımın ermediği; neden Müslümanlar hep zulme uğrarlar? İnsanlık, Allah'ın bahşettiği bin bir türlü nimeti paylaşarak yaşayacağı yerde, birbirini boğazlamakla meşgul," diye düşündü, sonra Derman Baba'nın kitabında not düştüğü bir anekdotu hatırladı. "Materyalizme göre, tabiat yaratmak için yıkmak zorundadır. Fırtınalar, depremler, seller... Yaşamak öldürmektir. Ya kendini öldüreceksin, ya da başkalarını…

Ya kendine kıyacaksın ya başkalarına. Ama bizim inancımız bu iddianın tam tersini savunur. Tabiat yıkar ama insan daima yapar.

İnsan yıkmak için değil, yapmak için dünyaya gelmiştir. Başkalarına kıymak, bir anlamda kendine kıymak demektir. İnsan

dediğin yaratanın parçası ise, öldürdüğün senin parçandan başka bir şey değildir. Her ölen bizden bir parça alıp götürür."

"Evet," dedi Yusuf, "İnsanlar başkalarını katlederken, aslında kendilerinin bir parçasını öldürdüklerinin farkında değil!"

Sofya'ya vardıklarında öğlen vaktiydi. Öğlen olmasına rağmen çatılarda sarkan buzlar soğuktan hâlâ öylece duruyordu.

Ufak ufak kar yağışı devam ediyordu. Sokaklar bomboş...

Birkaç insan tekdüze lacivert-gri arası renkte elbiseler giyinmiş, aceleyle yürümeleri olmazsa, şehirde kimse yaşamıyor sanılacak.

Ceketini Hilal'e vermişti, yol boyunca titreyerek gelmişti.

Gelirken bir kasabaya uğramış, oradan da iki tutuklu almışlardı.

Soğuk iliklerine işlemişti. Araba önce büyük bir binanın önünde durdu. Sonra subay elindeki evraklarla içeri girdi.

Yusuf'un yanında oturan iki tutuklu aralarında Bulgarca konuşup güldüler. Yusuf, konuşmalarına kulak asmadı. Dikkatle dönüp Yusuf'a baktılar. Biri eğildi, Yusuf'un kulağına fısıldayarak, "Ailenle vedalaştın mı, dostum? Geri gitmeyeceğini biliyorsun, değil mi?" dedi. Yusuf hiç cevap vermedi. Adam cevap alamayınca, "Tuhaf!" dedi, döndü, arkadaşıyla konuşmaya devam etti. Kısa, şişman bir subay kapıdan göründü. Arabaya atladı, yola devam ettiler.

Caddeleri geçerken burada yaşadığı acılar aklına geldi. Gözlerine sigara basan iki subayı hatırladı. Sonra tarifi imkânsız o anı, gözlerindeki acıyı… İnşallah aynı yere götürmezler diyecekti ki, araba binanın bulunduğu sokağa döndü. Hava buz gibi olmasına rağmen, Yusuf ter içinde kaldı. Bütün yaşadıkları aklına gelince, ateşi yükseldi.

Araba tıpkı geçen defa geldiğinde durduğu yerde durdu. Du-

rur durmaz binadan yardıma gelen askerler arabadaki askerlerle birlikte tutukluları aşağı indirdiler. Her tutukluyu, iki asker arkadan kelepçeli kollarından tutarak kapıdan içeri soktu.

Önde yürüyen subay, Yusuf'u tutan askerlere işaret ederek yukarı getirmesini söyledi. Diğerleri doğrudan hücrelere götürüldü. Yusuf'a beklemesi söylendi. Kısa boylu asker, Yusuf'un kelepçeli ellerine rağmen kolundan sıkı sıkıya tutmuş, her an kaçacakmış gibi tetikte bekledi.

Yusuf, tekrar sorgulanacağını anlamıştı. İkinci bir asker diğer koluna yapıştı, ilk geldiğinde çıktığı merdivenleri çıkmaya başladılar. Merdivenlerden birinci kata gelince sola saptılar. Yine beni aynı odaya mı götürecekler diye düşünürken, öyle olmadı.

Bu sefer, merdivenlere yakın ilk odaya girdiler. Bu seferki oda oldukça konforluydu. İçerde bir generalle karşılaştı. Cilalanmış bir masa, masanın önünde deri kaplama iki koltuk gözüne çarpınca, güldü. Demek bizi çok önemli bir suçlu yerine koydular, diye geçirdi içinden geçirdi. Duvarda Stalin'in ve Dimitrov'un fotoğraflarına baktı, içindeki kin yüzüne vurdu.

General, yerinden hiç kalkmadı. İçtiği puroyu bir daha çekti, kül tablasına bıraktı. Yusuf'a dikkatle baktı, iki askere kafasıyla çıkmalarını emretti. Askerler tekrar selam verip kapıyı örttüler. General, Yusuf'a otur demedi. Ayakta bilerek bekletti.

Yirmi dört saattir bir lokma yemeyen Yusuf, duvara dayanmak zorunda kaldı.

"Ukala herif, sana duvara yaslan diyen oldu mu?"

Yusuf hiç durumunu bozmadı, inadına öylece kaldı.

"Yirmi dört saattir yoldayım, yorgunum!" dedi ve sustu.

General, masasının üzerinde duran bir dosyayı açtı. Bir yandan Yusuf'la konuşuyor, bir yandan dosyayı inceliyordu.

"Adın ne?"

"Yusuf."

"Babanın adı?"

"Boris!"

"Burada İvan yazıyor. Yusuf nereden çıktı? Sofya nüfus dairesindeki evraklarda da İvan ismi var!"

"Bilemem. Ben kendimi hep Yusuf olarak bildim."

"Eskiden Müslüman mıydın, Hıristiyan mı?

"Eskisi yenisi yok, ben Müslüman'ım," deyince subay iyice sinirlendi.

"Hâlâ bu safsatalara inanıyor musun?"

"Ben safsata olarak görmüyorum."

"Yani Allah'ın var olduğunu mu iddia ediyorsun?"

"İddia etmiyorum, zaten Allah var!"

"Göreceğiz bakalım, Allah'ın sana ne kadar sahip çıkacak!"

"Beni yaratmakla sahip çıkmış, beni insan olarak yaratmış, bundan daha iyi sahip olabilir mi?" deyince general çıldırdı. Yanına geldi, görmeyen gözüne parmağını sert bir şekilde sokmak istedi. Yusuf kendini geri çekti.

"Sen rejim aleyhine çalıştın mı?"

"Ben kimsenin aleyhine çalışmadım, sadece inandığım gibi yaşamaya çalışıyorum."

"Dursun ve Ahmet ismindeki Türkleri tanıyor musun?"

"Hayır, tanımıyorum."

"Seni bu binadan kim kaçırdı?"

"Tanımıyorum, iki Bulgar subayıydı."

"Nasıl kaçırdılar?"

"Kaçırdıklarını bilmiyordum. Beni yaralı çıkardılar, sonra bıraktılar. Sizin subaylarınız aşağıda işkence ettiler. Gözlerime si-

gara bastılar," deyince general parmağını sokmak istediği gözüne baktı, irkilerek geri çekildi. Göz kenarında yanık izlerini, bir gözün küçüldüğünü görünce güldü.

"Yalan söylüyorsun. Hiçbir yoldaşım bunu yapmaz. Karşısındaki rejim düşmanı da olsa yapmazlar. Babanın ismi Boris değil mi?" diye sorarak geçiştirdi.

"Evet."

"Onu tanıyorum! Eski yoldaş, devrimci Boris!" dedi ve sustu.

Pencereden dışarı baktı. "Eski devrimcinin oğluna bak!" diyerek kafasını salladı. Sonra tekrar Yusuf'a döndü.

"Sana yaşama fırsatı vereceğim. Bu kadar suçların hepsini göz ardı ederek, seni tekrar evine yollayacağım. Fakat her şeyi anlatacaksın. Türklerden kimleri tanıdığını, şu suikast olayını, seni tedavi edenleri söylersen yeni bir hayata başlarsın," dedi ve dikkatle Yusuf'un dudaklarından çıkacak cevabı bekledi.

Yusuf'un düşündükten sonra, olumlu bir cevap vereceğini sandı.

Fakat öyle olmadı. Yusuf cevabı bir soru sorarak verdi.

"Ya kabul etmezsem?"

"İşlediğin suçların bedeli ölümdür," dedi ve tekrar Yusuf'a dikkat kesildi.

Yusuf, cezayı duyunca gülümsedi.

"Ben de ölümü arıyorum."

General, böyle bir cevap karşısında donup kaldı. Karşısındakinin ölüme gitmeye hazır olacak kadar sıkı biri olduğunu anladı.

Yusuf'a acıyormuş gibi suratını ekşiterek baktı.

"Sen bilirsin, delikanlı. Sana bu şansı vermemin nedeni babandır.

Baban çok eski arkadaşımdır. Faşistlere karşı mücadele etti."

"Babamın bir zaman ne olduğu beni ilgilendirmez. Onun alacağını kendisine ödeyin!"

General, yanına geldi, Yusuf'un suratına bir yumruk attı.

Ayakta zor duran Yusuf, duvarın dibine yığıldı. Sonra toparlandı, zorla da olsa ayağa kalktı. Kapının önünde bekleyen askerlere seslendi. İki asker kapıyı açarak selam verdiler.

"Alın bunu, yoldaş Rokan'a götürün. Mahkemeye kadar tek başına hücreye atın!" dedi ve Yusuf'un suratına tükürdü.

"Halk düşmanı, pis faşist! Utanmadan bir de ismini değiştirmiş," dedi ve yerine oturdu.

Yusuf generale baktı, kendisine yakıştırdığı halk düşmanı sözüne güldü. "Halk düşmanı… Hangi halktan bahsediyor acaba!"

İki asker, Yusuf'u kollarından tutarak, bir alt katta Rokan'ın odasına girdiler. Kendilerine söylenenleri Rokan'a aktardılar.

Rokan, telefonu çevirdi, birisiyle konuştu. Sonra telefonu kapattı, Yusuf'a sırıtarak baktı.

"Çekirge bir sıçrar iki sıçrar, ya sonra?" dedi, Yusuf'un burnunun dibine yaklaştı. Kin dolu bakışlarla iyice inceledi.

"Hadi bakalım, seni misafirhaneye götürelim. Pek lüks sayılmaz ama yalnız değilsin," dedi. Tekrar sırıttı. "Bol miktarda senin gibi hayvan arkadaşınla kalacaksın!

Yusuf'un, subayın sırıtmalarına sinirleri bozulmuştu. Dışarı çıkarken baktı, "Sizinle kalmaktansa onlarla kalmayı tercih ederim," diye cevap verdi. Subay, mosmor oldu. Yüzü kıpkırmızı olunca yanındaki asker güldü. Rokan askere bir tokat patlattı. Asker, Yusuf'un kolundan tutmasaydı düşecekti.

Yusuf, bir daha bu merdivenleri göreceğini hayalinde bile düşünmek istememişti. Merdivenleri inerken, çektiği acılar aklına geldi. "Allah kerimdir; o en iyi bilendir!" dedi ve aşağı indi.

Doğrudan hücreye götürdüklerini görünce sevindi. Demek bu sefer o işkenceler olmayacaktı. Ne yazık ki daha sonra hiç de öyle olmadığını görecekti. Loş ışıklar altında koridordan, inleyen, bağıran insanların bulunduğu hücrelerin arasında epey yürüdükten sonra, küçük bir hücrenin önünde durdular. Yusuf o kadar yorulmuştu ki, bir an önce hücre de olsa uzanmak istiyordu.

Asker kapıyı açtı. Subay gülerek Yusuf'a baktı.

"Buyurun! Çok sevdiğin arkadaşların burada," dedi ve tekrar sırıttı. Hücre kapısını kapattı. Demir kapının ortasındaki yemek ve kontrol penceresini de büyük bir gürültüyle kapatarak uzaklaştı.

Yusuf, gözünü karanlığa alıştırmak için bir süre gözlerini yumdu. Açtı. Birkaç defa bunu tekrarladı. Hiçbir faydasını göremeyince elleriyle duvarları kontrol etmeyi denedi. Kendinden başka kimseler yoktu. Subay, arkadaşların derken ne demek istedi acaba diye içinden geçirdi. Kapıdan başlayarak hücreyi fır dolanmak istedi. Yatacak bir yer bulmaya çalıştı. Ayakta duracak gücü kalmamıştı. Duvara dokundu, eli ıslandı. Duvarlardan adeta su akıyordu. Nemli ve rutubetli duvarlar yosun bağlamıştı. Bir metre adım atmadan ayakları yerden iki karış yukarıda bir tahtaya çarptı. Eğildi, kontrol etti, duvara zincirlenmiş, eni seksen santim civarında bir ranza buldu. Gözleri yavaş yavaş çevreye alışmıştı. Elini çekti, ranzaya oturdu. Oturmasıyla kalkması bir oldu. Pantolonu yaş olmuştu. Ranzanın kenarında bir karartı gördü. Karartıya dokundu, eline battaniye gelince sevindi. "Allaha şükür sarınacak bir şey var!" diye geçirdi içinden. Battaniyeyi aldı, almasıyla kocaman iki lağım faresi cıyaklayarak kaçtılar. Delik deşik olmuş battaniyeyi iki tahta kalastan yapılmış ranzanın üzerine serdi. Üstüne oturdu.

Sonra uzandı. Yusuf kalktı, eliyle yastık yerini kontrol etti.

Farelerin kaçtığını görünce kafasını koydu. Subayın hayvanlar-

dan bahsetmesinin nedenini anladı. Hücrede bol miktarda haşere ve lağım faresi vardı. Gözlerini yumdu. Biraz uyumak istedi.

Tam uykuya dalacakken, tavandan damlayan su yüzüne geldi. Gözlerini açtı, etrafına baktı, artık her şeyi karartı halinde görebiliyordu. Etrafına göz gezdirdi, hücrenin büyüklüğüne baktı. "Tahminen iki metre kare vardır!" dedi. Duvarlarda sıva yoktu. Bina yapılırken dökülen betonla duruyordu. Tavana baktı. Birkaç yerden su damlıyordu. Bir de kırılmasın diye etrafı demir kafesle çevrili bir ampul koymuşlardı. Ranza kenarlarından duvara zincirlenmişti. Yatarken bir yandan diğer yana dönerken düşmemek için büyük bir dikkat gerekti.

Başının üzerinde damlayan tavana bir çare bulmak istedi.

Aklına bir şey gelmedi. En iyisi kafamın yerini değiştireyim, dedi. Ters tarafa başını koydu. Dizlerini geri çekti. Birden aklına geldi, ayakkabısını çıkardı, ranzanın öbür ucuna koydu.

"Bari yatak ıslanmaz" dedi. Damlayı bekledi, ayakkabısını aşağıda hazır tuttu. Damlanın tam düştüğü noktayı belirlemek, ayakkabıyı oraya koymak istedi. Damlalar ayarlanmış gibi iki dakikada bir damlıyordu. Damla geldi ama düştüğü yeri tam tespit edemedi, bir sonraki damlayı bekledi. Ayakkabıyı ayarladı tekrar ayaklarını karnına çekti, uzandı. Bu işkence şeklini Hasan Dede ile Yeniköy'de yattığı zamandan biliyordu.

İçinden, "İnşallah ışık işkencesi yoktur!" dedi, gözlerini yumdu. Yorgunluktan hemen uykuya daldı gitti.

Yusuf artık yaşamak için değil, yaşamını bitirmek için kaderiyle pazarlığa tutuşmuştu. Rüyasında Derman Baba'yı gördü.

Görür görmez sarılarak ağladı. Derman Baba, Yusuf'a "Sabret oğul, sabırlı ol!" dedi ve uzaklaştı. Yusuf, Derman Baba'ya ulaşmak için koşmaya başladı. Koştukça Derman Baba ile arasındaki mesafe daha da artıyordu. Koşmaktan vazgeçti, uzaktan seslendi. "Yetmez mi artık? Beni de götür yanına." Derman Baba geri

döndü, birkaç adım attı, Yusuf'a gülümsedi. "Geleceksin, sabırlı ol! Yusuflar dayanıklıdır. Allah'a güvenirler. Allah da Yusufları sever! Ama biraz sabırlı olman gerek, oğul!

Korkma, yalnız değilsin!" dedi ve uzaklaşarak gitti.

Kapının ortasındaki servis penceresinin büyük bir gürültüyle açılmasından dolayı sıçrayarak uyandı. Hücrelere yemek veriliyordu.

Yerinden zorla kalktı, her tarafı tutulmuştu. Pencereden uzanan bir tası aldı. Sonra arkasından verilen taş gibi kurumuş, küflü ekmeği aldı. Kapının arkasındaki elbise giymiş goril, köse ve yüzü ölü beyazı adam, Yusuf'a takıldı.

"Sen yeni gelen misafirsin, değil mi? Nasıl, menüyü beğendin mi?" diye sordu.

Yusuf cevap vermedi. Kapının arkasındaki ses gülerek uzaklaştı.

"Beğenmezsen söyle başka yemekler getirelim. Ha, unutmadan söyleyeyim, misafirhanenin yatakları son derece lükstür.

Yıldan yıla örtüleri değişir," dedi ve bir kahkaha daha attı. Yan taraftaki mahkûmun yemeğini verirken ona da takıldı.

"Sana o kadar güzel yemekler verdiğim halde, sen gittikçe küçülüyorsun ihtiyar!"

Mahkûm hiç cevap vermedi. Yusuf, tası aldı, ranzasının üzerine koydu. İçinde ne var diye tatmak istedi. Ağzına götürdü, hemen tükürdü. Tadı iğrençti. Çamur kokuyordu.

İçine avuçla tuz atılmış çamurdan farkı yoktu. Tası bir kenara koydu, ekmeği yemek istedi. O kadar acıkmıştı ki, ekmeğin üzerinde iki santim birikmiş küfler ona peynir gibi gelmişti.

Taş gibi ekmeği dişleriyle yavaş yavaş parçalayarak nefsini köreltmeye başladı. Ekmeğin yarısını yedikten sonra ayağa kalktı.

Sonra elini duvara vurarak teyemmümle abdestini aldı. Ran-

zasının üzerine diz çöktü, yönü kıbleye doğruymuş gibi hayal ederek namaza durdu.

Namaza durmasıyla, içindeki bütün korkular, tedirginlikler, sıkıntılar yok oldu. Kendini namaza o kadar kaptırdı ki, kaç rekât kıldığını kendisi de bilmedi. Sonra, ranzasına uzandı. Midesi biraz doyunca tekrar uyku bastı, uyumak istedi. Gözlerini yumdu. Tavandan damlayan sular beyninde zonkluyordu.

Ayakkabısı su dolmuştu. Onun çıkardığı ses diğerlerinden daha şiddetliydi. Ara sıra deliklerinden çıkan farelerin cıyaklaması onu pek rahatsız etmedi ama su damlalarının sesleri beyninde zonkluyordu. Uykusu kaçtı.

Damlaların sesi Yeniköy'deki hücrede de vardı; fakat burası kadar yankı yapmamışlardı. İlk geldiğinde vücudu çok yorgun olduğu için damlalardan etkilenmeden uykuya dalmıştı. Kalktı, ranzasında oturdu. Birkaç dakika geçmeden ışık işkencesi başladı.

Tavandaki lamba belli aralıklarla yanıp sönüyordu. Her yanıp sönüşünde gözleri kör oluyormuş gibi etkileniyordu. Bir süre sonra gözlerini açamadı.

Yan taraftaki hücrede yatan yaşlı mahkûm, çektiği işkenceye dayanamadı, ağlamaya başladı. Öteki hücrelerde küfür sesleri birbirine karıştı. Uzak hücrelerden birinde bir şarkı sesi geldi.

Kimsenin kulak vermediği, yanık bir ses… Kendini şarkısına o kadar vermişti ki, işkence lambası umurunda değildi. Yusuf, kimsenin dinlemediği şarkı için dudaklarında şu cümle döküldü,

"Zindanda söylenen şarkıyı kimse dinlemez. Çünkü zindanda söylenen her kelime, küf kokar, zincir kokar, ölüm kokar!"

* * *

Zaman nehir gibi akarken, her dakika bin yıl gibi geldi

Yusuf'a. Günler özgür insan için bir kelebek belki, ama

Yusuf'un saçlarına konmuyordu. Onun için günlerin her sani-

yesi, hayatından bir parça götüren haramilerden farksızdı.

Mezarlaşan saatlerin içine gitmek istiyordu fakat bir türlü özlediği mezara kavuşamadı. Yusuf'un çilesi, böyle devam edip gidiyordu.

Hücresinde eriyip bitmişti. Bir deri bir kemik kalmıştı.

Altı ay geçmesine rağmen hâlâ mahkemeye çıkarılmamıştı.

Verdikleri yemeklerin içerisine bazı ilaçlar katılıyordu. Konuşması için uyuşturuyorlardı. Uyuştuğu zaman ise iştahı kesiliyor, bir şey yiyemiyordu. Dişleri çürümeye başlamıştı. Artık eskisi gibi ekmeği parçalayamıyordu. Ön dişleri çürüyerek köke inmişlerdi. Bir önceki tutuklanmasında azı dişlerinden birini yitirmişti. Şimdi tek tek çürüyüp düşüyordu.

Aklını kaybetmemek için namazına devam ediyordu. Günler kâbus gibi geçerken, nihayet altı ay sonra mahkemeye çıkarılması için tekrar sorguya alınacaktı.

Yine ranzanın üzerinde namaz kılarken kapı açıldı. İki asker, bir subay içeri girdiler. Yusuf'u namaz kılarken görünce subay çılgına döndü. Yusuf'un yırtık gömleğinden çekerek yere yıktı.

"Hâlâ gebermedin mi, pis faşist? Hani bu kadar ibadet ediyorsun, Allah'ın nerede? Seni neden kurtarmıyor?" dedi, karnına iki tekme indirdi.

Yusuf, midesini tuttu, acıyla kıvranmaya başladı. Subay bir kemik torbasına dönen Yusuf'u yakasından tutarak ayağa kaldırdı.

Yusuf'a baktı, yüzünü ekşitti.

"Alın bunu hortumla güzel bir yıkayın! Leş gibi kokuyor. Yıkadıktan sonra yukarıdaki sorgu odasına alın, ben geliyorum," dedi, arkasını döndü ve hücreden çıkıp gitti.

Askerler, burunlarını tutarak Yusuf'un derisi kemiğe yapışmış zayıf cılız kolundan çekerek hücreden çıkardılar. Bir kat merdivenleri çıkarken Yusuf, yoruldu, yetmiş yaşında yaşlı bir

insan gibi merdivenlere oturdu. Soluğu kesilmişti. Zorla nefes almaya başladı. Askerler, Yusuf'un kalkmasını beklemeden bir çocuk gibi karga tulumba sürükleyerek merdivenlerden çıkardılar.

Sağda bir odanın kapısını açtıktan sonra Yusuf'u bir torba gibi soğuk betona bıraktılar. Askerin biri Yusuf'un yırtık gömleğini, delik deşik olan pantolonunu çıkardı. İkisi de Yusuf'a bakıp gülüştüler. Biri duvarda musluğa bağlı su hortumunu yerinden söktü, hortumu düzeltti. Diğeri musluğu açtı, Yusuf'un üzerine buz gibi suyu tuttu. Yusuf'un kımıldayacak hali kalmamıştı.

Sadece gözleriyle çektiği acıyı, "Allah, Allah!" diyerek azaltmaya çalıştı. Askerler iyi bir eğlence bulmuş gibi betonun üzerinde yatan Yusuf'u iyice yıkadılar. Sonra kaldırıp, duvarın dibinde duran tahta sandalyeye oturttular. Yusuf'un titreyen vücuduna bakıp kahkaha atmaya devam ettiler. Kendilerine iyi bir eğlence doğmuş gibi işi bilerek uzatıyorlardı. Biri, Yusuf'u tutarken, diğeri tahta dolaptan çıkardığı, geniş bir pantolonu, sonra pantolonun üst kısmı olan gömlek ceket karışımı giysiyi Yusuf'a giydirdi. Giydirirken kolunu fazla sıktığı için Yusuf acıyla inlemeye başladı. Kollarına taktı. İkisi de Yusuf'un içinde kaybolduğu elbiselere bakıp kahkaha attılar.

Yusuf'un çenesi soğuktan birbirine vuruyordu. Ön alt dişleri düştüğü için, üst dişlerinden son kalan ikisi damağını acıtıyordu.

Askerler onu kollarından tutarak havada götürdüler. Birinci kattaki sorgu odasına girdiler. Odaya girdikten sonra masum bir çocuk gibi etrafına baktı. Askerler sandalyeye bırakıp kapının önüne çekildiler. İki adam, sırtları dönük, aralarında konuşuyorlardı. Askerler, "Mahkûmu getirdik, yoldaş!" deyince ikisi de dönüp baktılar. Biri hücreye gelen subaydı. Diğeri ise Doktor Selçuk'tu. Subay elinde hazır yazdığı suçlamaları imzalatmak için Yusuf'a yaklaştı. Doktor Selçuk, Yusuf'a dikkatle bakıyordu.

Sanki bir yerde görmüş gibi, gözlerini kıstı. Subay elindeki kalemi Yusuf'a uzattı.

"İvan!" dedi ve Yusuf'a baktı. "Kurtulmak senin elinde, suçlarını kabul eder, imzalarsan, pişman olduğunu söylersen belki kurtulursun. Yoksa yine deliğine tıkarım, pis bir fare gibi geberir gidersin."

Doktor hâlâ Yusuf'u nereden tanıdığını bulmaya çalışıyordu.

Belki sakalları olmasaydı tanıyacaktı. O kadar zayıflamıştı ki, bir deri bir kemik kalmıştı. Bu durumda babası gelseydi yine tanıyamazdı. Subayın İvan diye hitap etmesinden sonra, yanıldığını düşündü. Birine benzetiyorum herhalde dedi içinden.

Yusuf, hafifçe kafasını kaldırdı.

"Benim adım Yusuf!" dedi. Ciğerlerinin hırıltısı ile zorla bir nefes aldı.

Subay Yusuf'un inadına sinirlendi.

"Bizdeki kayıtlarda ismin İvan'dır. Şu uydurma Müslüman ismini bırak artık. Senin annenin ismi Talina, değil mi?"

Yusuf, cevap verecek gücü kalmadığı için kafasıyla onayladı.

"Baban, Boris adında Bulgar asıllı Makedonyalı değil mi?"

Yusuf tekrar kafasıyla onayladı.

Bu arada Doktor Selçuk telaşla geldi, Yusuf'un çenesinden tuttu, hafifçe kaldırdı, gözlerine baktı. Gözlerinden birinin küçük olduğunu görünce elinde olmadan, "Aman Allah'ım, bu…" dedi, sustu.

Subay Doktor Selçuk'a hayretle baktı. Yusuf'un, karşısında kimin olduğunu görecek hali yoktu. Doktor Selçuk'a bakmamıştı.

"Tanıyor musun, yoldaş?" diye sordu.

Doktor Selçuk hemen kendine geldi, lafı değiştirdi. Subayı kolundan tuttu, Yusuf'un yanından uzaklaştırdı. Sonra da kulağına eğildi.

"Hayır yoldaş, tanıdığım falan yok, bu adam ölmek üzere.

Elinde suçunu imzalattığın bir yazı yok. Başın belaya girer. Hemen hastaneye kaldıralım. Biraz kendine gelsin, sonra tekrar sorguya alırız ,"dedi.

Subay birden telaşlandı. Yusuf'a baktı, Yusuf sandalyeden düşmek üzereydi. Hemen askerlere tutmalarını emretti. Sonra doktora döndü.

"Tamam, dediğin gibi olsun," dedi. Hastaneye götürülmesini kabul etti.

Doktor Selçuk, içinden derin bir nefes aldı. Subay, doktora yaklaştı, kulağına, "Bu hafta mahkemeye çıkması lazım. Biraz kendine gelir gelmez haberdar edin, alalım," diye fısıldadı.

Doktor, sadece kafasını salladı, Yusuf'u hemen hastaneye ulaştırmak için acele etti. Sofya Caddesi'nin üzerinde bulunan en yakın devlet hastanesine götüreceklerdi.

Aşağı inmeden hastaneden bir hasta arabası istedi. Askerlerin yardımı ile merdivenleri indiler. Yusuf, hâlâ nereye götürüldüğünü bilmiyordu. Gözleri kapanmış, titremeye devam ediyordu.

Merdivenlerde yürümesi zor olunca iki asker koltuğuna girip sıska kemiklerinden tutarak Yusuf'u indirmeye çalıştılar. Aşağı indiklerinde ambulans kapıya yanaşıyordu. Derhal arabaya atarak hastaneye hareket ettiler. Doktor Selçuk, Yusuf'a hastaneye kadar eşlik etti. Onu hemen mahkûmların yattığı koğuşa yatırdı.

Yusuf, yolda götürülürken kendinden geçmişti. Nefes alış verişi gittikçe seyrekleşiyordu. Hemen bir serum takıldı. Sonra Doktor Selçuk ve meslektaşları müdahale ettiler.

Doktor hâlâ şoktaydı. Sorgu odasına çağırılması tamamen bir tesadüftü. Subay, tutuklunun çok kötü durumda olduğunu gördükten sonra doktor çağırmıştı. Şayet tutukluya bir şey olursa, uydurma bir rapor düzenleyecekti. Böylece hem Yusuf'tan kurtulacaktı, hem de başı belaya girmeyecekti. Fakat doktorun

Yusuf'u tanımasıyla subayın planları altüst olmuştu. Allah'ın takdirine bak ki, Doktor Selçuk, Yusuf ismini duymasaydı, karşısında duran kişinin gözlerinden ameliyat ettiği Yusuf olduğunu bilmeyecekti. Arkadaşlarıyla Yusuf için neler yapabileceklerini kararlaştırdıktan sonra, Yusuf'un odasına geldi, onu tekrar kontrol etti.

Yusuf, koma halinde masum bir yüz ifadesiyle yatıyordu. Yatakta küçücük bir çocuk yatıyordu sanki. Gördüğü zulüm onu kör kuyularda, bir top kemik haline getirmişti. Sıcak odada biraz ısınınca baygın şekilde daldı, gitti.

* * *

Hilal, o gece nehir boyunca sazlıkların arasında görünmeden

Yeniköy'e varmıştı. Vardığında sabahın ilk saatleriydi. İşe giden insanlardan Boris'in evini sormuş, evi öğrenmişti.

Boris, kapıyı açınca, Hilal kapının önüne yığılıp kalmıştı.

Tanımadığı halde, hemen kollarından tutarak içeri aldı. Derman Baba, Hilal'i görür görmez tanıdı. Bayan Zaklina ve Kristina hemen yardıma geldiler. İkisi birden tutarak kanepeye yatırdılar. Kolonya getirip, ayıltmaya çalıştılar. Hilal, hafifçe gözünü araladı, Derman Baba'yı görünce ağlamaya başladı.

Başına gelenleri hiç nefes almadan anlattı.

Yusuf'un ismini duyan Boris, yaşlı haliyle bir kuş gibi çırpınmaya başladı.

"Yusuf'uma bir şey oldu mu? Yusuf'um nerede?" diye Hilal'in gözlerine yalvararak baktı. Acı bir haber vermemesi için gözleriyle Hilal'e yalvarıyordu.

"Yusuf'u en son gördüğümde teslim olmuştu; ama sonrasını ben de bilmiyorum," dedi. Boris, Zaklina ve Kristina derin bir nefes aldılar.

Derman Baba, Boris'e baktı, elini omzuna attı.

"Merak edecek bir şey yok! Yusuf inşallah sağdır. Haydi, şehitlerimizi getirelim!" dedi.

Boris'le birlikte yanlarına kazma kürek alarak olay yerine gitmişlerdi. Olayın yaşandığı yerde hiçbir şey bulamamışlardı.

Ahmet, Dursun ve İsmail'in cesetleri askerler tarafından kaldırılmıştı.

Boris daha sonraları bir dostu vasıtasıyla, şehitlerin gömüldüğü yeri öğrenmiş, Derman Baba ile mezarlarını ziyaret etmişlerdi.

Derman Baba, iyice çökmüştü. İsmail, Ahmet ve Dursun'u kaybettikten sonra üzüntüden hastalanmış, yatağa düşmüştü.

Artık namaza kalkamıyordu. Yatağında namazını kılıyordu.

Boris, oğlunu arama kararı almıştı. Sofya'ya gidecek, bütün karakollara bakacaktı. Fakat Derman Baba Boris'e izin vermedi.

"Korkma, Yusuf gelir. Göreceksin, er ya da geç gelecek!" dedi. Söylerken içinden, "Gelir ama beni ve seni görür mü, Allah bilir!" diye mırıldandı.

Boris Yusuf'a çok üzülüyordu. Üzüntüden hasta düşmüştü.

Derman Baba ile hasta yatıyorlardı. İkisinin de artık yataktan kalkacak halleri kalmamıştı. Derman Baba, Boris'ten kırk yaş büyük olmasına rağmen ondan daha dinç duruyordu. Boris'in her gün erimesine çok üzülmüştü fakat yapacağı bir şey olmadığı için sadece bekliyorlardı. Başka da çareleri yoktu.

* * *

Doktor Selçuk, Yusuf'u iki gün hastanede yatırdıktan sonra, bir rapor düzenleyerek, hemen Yusuf'u ruh ve sinir hastalıkları hastanesine götürüp yatırmıştı. Şayet işler planladığı gibi giderse Yusuf ancak bu yolla kurtulacaktı. Ve Yusuf hâlâ uyanmamıştı. Uyanmadan hastane değiştirmişti. Bundan haberi bile yoktu. Doktor Selçuk, yeni hastanede kurtulması için bir rapor düzenleyecekti.

Yusuf, iki gün komada kaldıktan sonra uyanabilmişti. Kendine geldiğinde ilk söylediği söz, "Hâlâ yaşıyor muyum?" oldu.

Karşısında Doktor Selçuk'u görünce neden hastanede olduğunu anladı. Doktora ilk sorduğu soru, "Şehitler ne oldu?" sorusu oldu.

Doktor Selçuk, üzülerek kafasını salladı, haberi olmadığını söyledi.

"İşler kötü, Yusuf! Artık rejim iyice yerini yaptı, taşlar yerine oturdu. Bu nedenle hareket alanımız çok daraldı," dedi ve sustu.

Yusuf'un yorgun gözlerinden iki damla yaş geldi.

"Babam, yıllarca sokaklarda mücadelesini verdiği rejimin, bir gün oğlunun kollarına esaret zinciri vuracağını bilseydi yine de savunur muydu acaba?" dedi.

Doktor Selçuk, Yusuf'a baktı; eliyle Yusuf'un çenesinde uzayan sakalını düzeltti.

"Olsun, Yusuf! Yarın çocuklarımız Allah davası uğruna çektiklerimizi hatırlamasa da, çektiğimiz acılarımız davamızı sevmemize yeter. Bütün işkence kırbaçları, Allah davasının yanında hiç kalır. Bu dava bizimle başlamadı, bizimle bitmeyecektir.

Bize düşen, Allah davasını gücümüz yettiğince savunmaktır."

"Evet," dedi Yusuf ve ilk defa gülümsedi. Hayata dönmüştü.

Doktor Selçuk eğildi, Yusuf'un kulağına bir şey fısıldadı.

Yusuf duyduğu sözlerin karşısında bir an ne diyeceğini şaşırdı.

Doktor, tekrar eğilip devam edince, Yusuf hayretle gülmeye başladı.

"Tamam, ağabey sen ne dersen öyle olsun! İnşallah deli olmayı başarırım," dedi, ikisi de gülüştüler.

Doktor Selçuk, Yusuf hakkında deli raporu düzenleyerek mahkemeye gönderdi. Şayet kabul edilirse, Yusuf mahkemeye

çıkmayacaktı. Daha sonra ne yapacağını çok iyi biliyordu.

Mahkeme günü Yusuf, hastaneden alınıp götürülmezse mahkeme raporu kabul etti demekti. Şayet Yusuf, mahkemeye götürülürse, kabul edilmemiş olacaktı. Götürüldüğü takdirde,

Doktor Selçuk'un yapacağı bir şey kalmayacaktı. Çünkü mahkeme büyük ihtimalle ölüm cezası verecekti.

Mahkemeden bir gün önce Yusuf'u ziyaret için hastaneye gitti. Doktorlara, gelişme olup olmadığını sordu. Doktorlar,

Yusuf ile bu kadar ilgilenmesinden hiçbir şüphe duymamışlardı.

Çünkü Doktor Selçuk hastane girişini yaparken ismini bilerek

İvan olarak yazdırmıştı. Böyle olması ikisi hakkında daha hayırlı olacaktı. Bir Türk doktorun Bulgar çocuğuyla siyasi ilişkisi olabileceği akla gelmezdi.

Doktorlar, hastada hiçbir değişmenin gözlenmediğini söyleyince rahatladı. İzin isteyerek, görüşmek istediğini söyledi.

Hastane müdürü hiç tereddüt etmeden kabul etti. Yanına bir refakatçi vererek Yusuf ile görüşmeye yolladı. Görüşme odasında otururken, görevliler, Yusuf'u getirdiler. Yusuf içeri girer girmez, Doktor Selçuk ona göz kırptı. Bozuntuya verme demek istedi.

Yusuf, odanın ortasında durdu, Doktor Selçuk'u fark etmemiş gibi görevlilere baktı, sırıttı. Doktor Selçuk kalktı, yanına gitti, omzuna dokunda, Yusuf, doktora baktı, tekrar sırıttı.

Geri dönüp gitmek istedi. Görevliler, sandalyeye oturttular.

Doktor, görevlilere "Tamam!" dedi. Yusuf'un yanına oturdu.

"Nasılsın İvan?" diye soru sordu. Yusuf cevap vermedi.

"Yarın mahkemen var, biliyorsun."

-…

Doktor cevap alamayınca görevlilere döndü.

"Bize beş dakika izin verir misiniz?" dedi. İki görevli odadan çıkarak gittiler.

Doktor ile Yusuf fısıldaşarak konuşmaya başladılar. Yusuf, doktora tekrar yaptıklarından dolayı teşekkür edince, doktor güldü.

"Oh be! Bir an gerçekten seni deli sandım. Şu İvan hikâyesini bana anlatmadın. Ama ne yalan söyleyeyim işimize çok yaradı.

Çünkü resmi kayıtlarda Yusuf olarak geçseydi, yanmıştık. Sana bu kadar yardım edemezdim, hemen şüphe çekerdi."

"Evet, ağabey, iyi oldu."

"Seni iyi gördüm. Eski haline döndün. İlk gördüğümde bir kemik torbasıydın," diyerek güldü.

"Çok şükür, şimdi çok iyiyim, Allah'ıma bin şükür olsun.

İvan isminin hikâyesi uzun… Sana anlatırım sonra. Buradan nasıl çıkacağız, ağabey?"

"Senin hayatta kalıp kalmaman yarın belli olacak. Şayet

Halk Mahkemesi senin deli raporunu kabul ederse, yarın mahkemeye götürmezler. Bu da kurtuldun demektir. Şayet mahkemeye götürürlerse, artık bu sefer gitme vaktidir Yusuf'um. Kimse bir şey yapamaz. Mahkemenin kararını hepimiz biliyoruz."

Doktorun üzüldüğünü görünce, boynuna sarıldı.

"Üzülme! Ben çoktan hazırım. Üstelik korkum da yok. Derman Baba nasıl oldu, ondan haber alamadım. Ailemden haber alamadım."

Selçuk, Yusuf'un Derman Baba'dan haberi olamadığını görünce,

Yusuf'un gözlerine baktı.

"Uzun süredir haber yok, Yusuf. Dedim ya, durumlar eskisi gibi değil. Gizli servisin kolları çok uzadı, daha dikkatli olmak zorundayız."

"Hayırlısı," dedi Yusuf. Doktor ayağa kalktı.

"Gitmek zorundayım. Bütün dualarım seninle! Allah hakkımızda hayırlısını verir inşallah!" Yusuf'a sarılarak vedalaştı ve dışarı çıktı.

Yusuf, Doktor Selçuk'un arkasından dua etti. Sonra yatağına oturdu, gözleriyle namaz kılmaya başladı. Görevli kapıyı açıp Yusuf'a baktı, Yusuf'un kımıldamadan duvara baktığını görünce "Deli işte, kim bilir duvarda ne görüyor!" dedi ve kapıyı çekip çıktı.

* * *

Ertesi gün Yusuf mahkemeye götürülmemişti. Doktor Selçuk işten çıktıktan sonra hemen hastaneye koşmuş, doktorlara Yusuf'u sormuştu. Koğuşunda olduğunu duyunca nerdeyse sevinçten çığlık atacaktı. Emin olmak için kapıdan bakıp gitmek istedi. Görevliyle koğuşa geldi. Kapıyı açtı, Yusuf, yatıyordu.

Hiç rahatsız etmeden usulca çıkıp gitti.

O sevinçle evin yolunu tuttu. Yolda durmadan içinde

Allah'a şükretti. Evde karısı oğluyla bu sevinci paylaştılar.

Oğlu artık delikanlı olmuştu. Sofya'da iyi bir okula gidiyordu.

Komünist partisinin üst seviyesindeki subay çocukları bu okula gidiyorlardı. Gelecekte babası gibi iyi bir doktor olmak istiyordu.

Evde babasının getirdiği Türkçe kitapları okuyor, tarihini, dinini gizlice öğreniyordu. Babasının bütün çalışmalarını biliyordu.

Türklerin kurduğu yer altı örgütünden haberi vardı. Bazen babasına, "Ben de bir şeyler yapmak istiyorum, seninle birlikte komünizme karşı mücadele etmek istiyorum!" diye diretmişti.

Babası, "Daha zamanı var, oğlum! Önce güzel bir makam elde et, sonra düşünürüz," demişti.

Anne yemek hazırlığı yapmak için mutfağa giderken kapı çalındı. Kapıya yöneldi, aralayıp kim olduğuna bakmak istedi.

Kapının mandalını açar açmaz, silahlı askerler içeri doluştu.

Kadıncağız korkudan yere yıkılıp kaldı. Doktor Selçuk neler oluyor diye odadan çıkar çıkmaz, iki asker ellerinden tuttu, arkasına büktüler. Duvara yaslayarak kelepçe vurdular. Oğlu, dayanamadı askerlere saldırdı. Yumruğu kaldırdı, askere vurmak istedi ama diğer asker çocuğa bir tekme attı, çocuk sendeledi, yere düştü.

Bayılan eşi yavaşça ayağa kalktı, kocasını kollarından kelepçeli görünce ağlamaya, yalvarmaya başladı. Tam o sırada yavaş adımlarla, sırıtarak bir subay girdi. Geldi doktorun önünde durdu, tekrar sırıttı.

"Doktor Selçuk, ha! Bizi iyi uyuttun, bravo yoldaş! Uzun süredir yakından izleniyorsun! Ne güzel, değil mi? Hem bizim için hem de rejim düşmanları için kahramandın," dedi, çenesini avuçlarına aldı, dişlerini sıktı ve büyük bir kinle, "Artık sonun geldi!" dedi.

Doktor Selçuk, askerin kollarından tuttuğu oğluna baktı.

Yerde dizleri üzerine çöken, kalkamayan eşine baktı, soğukkanlılıkla subaydan bir şey istedi.

"Sizden çocuklarımla vedalaşmak için birkaç dakika istiyorum," dedi.

Subay, Doktor Selçuk'un çenesini iyice sıktı, sonra askerlere döndü.

"Haydi gidelim, kaybedecek vaktimiz yok," diyerek dışarı çıktı.

Askerler ite kaka doktoru dışarı çıkarırken oğlu, babasını tutan askere bir yumruk attı. Asker yediği yumruğun darbesi ile sendeledi. Yanındaki asker silahı çocuğa doğrulttu, mermiyi ileri sürdü. Anne oğlunu da götürmesinler diye askerin önüne geçti, oğlunu korudu. Askerler kapıda duran araca doktoru bindirirken, son defa oğluna, eşine baktı, gülümsedi.

"Allah ne demişse öyle olur! Sakın kendinizi bırakmayın, mücadeleye devam edin!" dedi.

Olanları kapıda izleyen komşusu Boyan, subaya gülümsedi.

Subay Boyan'ın yanına gitti, teşekkür ederek elini sıktı. Boyan, bir kahraman gibi subayın önünde göğsünü kabartarak doktora baktı.

Doktor Selçuk'u komşusu Boyan ihbar etmişti. Boyan, uzun süredir eve gelen gidenleri düzenli olarak rapor ediyordu. Doktor Selçuk'un Yusuf'u alıp hastaneye götürmesine izin verilmesi de bir tuzaktı, fakat bunu anlayamamıştı.

Karısını, oğlunu evde bırakırken, arkasına bakmadı. Çile denizine doğru yol alırken, yakalanmadan öncesine göre daha güçlü hissetti kendini. Başı dik, alnı açık; bir meçhule Doktor Selçuk, artık en iyimser tahminle ölüm kampları denilen çalışma kamplarına gidecekti.

* * *

Yusuf, Doktor Selçuk'tan hiçbir haber alamayınca yakalandığını anlamıştı. Çünkü doktor ile konuştuğu ertesi günü Yusuf da hastaneden alınarak götürülmüştü. Artık hiçbir sorguya alınmadan mahkemeye götürüldü. Mahkeme sadece on dakika sürmüştü. Bir tek karar okunmuş, cezası kesinleşmişti;yirmi yıl Belene Kampı!..."

Kararı duyar duymaz Yusuf için bütün umutlar tükendi. Artı bundan sonra ölümü beklemekten başka bir çaresinin olmadığına inanmıştı. Mahkemeden sonra aynı gece, Belene toplama kampına gidecek konvoya dâhil edilerek yola çıkmışlardı.

Hastanede oldukça dinlenmiş, kendine gelmişti. Hücrede geçirdiği günleri hatırlamak bile istemiyordu. Kampa gittiğine bir yönden de seviniyordu. Çünkü mahkeme ömür boyu hapis cezası da verebilirdi. Sevkiyat yapılmadan herkese tek tip elbiseler dağıtılmıştı. Birlikte yolculuk yaptığı bütün mahkûmlara koyu

lacivert, siyah karışımı pantolon ve incecik birer ceket verilmişti.

Yeni yolculuk ve yeni bir çileye doğru yelken açarken, hiçbir şey düşünemiyordu. Artık aklında sadece Derman Baba ve ailesi vardı. Onlarla bir daha görüşemeyeceğini çok iyi biliyordu.

Şimdi aklında sadece yolculuk vardı. Başka bir şey düşünmek istemiyordu.

Yanına oturan yaşlı adama baktı. Kirli uzun saçlarının altında gözlerini bir noktaya dikmiş, gece yolculuğunda belki de en rahat zamanını yaşamaya çalışıyordu. Yusuf konuşmak istedi, adama baktı. Derin düşünceler içerisinde kaybolduğunu görünce adama hiç ilişmedi. Koridorun karşısında paralel oturan genç koluna vurdu, elini ağzına götürüp sigara istedi. Yusuf

"İçmiyorum!" deyince ön tarafta oturanın omzuna dokundu.

Adam geri döndü, genç çocuğun ne istediğine bakmadan suratına bir tokat patlattı. Genç sesini çıkarmadı, önüne baktı, hayata isyan eder gibi sinirinden tırnaklarını kemirmeye başladı.

Vagonun en önünde biri bir Bulgar türküsü mırıldanıyor, yanındakilerle birlikte yolculuklarını keyifli hale getirmeye çalışıyorlardı.

Yusuf, en iyisi uyumak dedi. Gözlerini kapattı, uyumaya çalıştı. Tam dalıp gidecekti ki, yanındaki Yusuf'a baktı,

"Adın ne senin?" diye sordu.

Yusuf, adama baktı, biraz önce tam olarak yüzünün tamamını görmediği adamın ağzında tek dişi yoktu. Acıdı. Kendi ağzında, çürük de olsa hiç değilse birkaç diş kalmıştı.

"Yusuf," dedi.

"Ben Aleks," dedi adam. Sonra sorularına devam etti.

"Nerelisin?"

"Makedonyalı!"

"Neresinden?"

"Yeniköy'den," deyince adam anlamadı.

"Bu ismi hiç duymadım, ben de sizin sınıra yakın bir köydenim," dedi.

Yusuf, Yeniköy'ün Bulgarların kullandığı ismiNİ söyledi.

"Novo Selo'dan."

Adam kafasını salladı.

"Tanırım. Bir kere gitmiştim. On beş yıl önce bir at almak için gitmiştim. İyi bir yer, güzel bir kasaba," dedi.

Yusuf tekrar gözlerini kapattı. Fakat adam bir soru daha sordu.

"Suçun ne?"

"Müslüman olmak," deyince adamdan hiç sesi çıkmadı.

Yusuf'u biraz süzdü.

"Ben de devrime karşı savaştım. Uzun süredir yatıyordum.

Bir ara kaçtım ama yine yakalandım."

Yusuf konuşmak istemedi. Cevap gelmediğini gören adam, tekrar önüne döndü, bir noktaya takıldı gitti. Yusuf can sıkıntısından yolculuğun hemen bitmesini istedi. Daha kaç saat gideceklerini bilmediği için, en iyisi uyumak dedi, tekrar gözlerini yumdu, uyumaya çalıştı. Tren büyük bir gürültüyle bir tünele daldığında, Yusuf çoktan uyumuştu.

* * *

ÇALIŞMA KAMPI... YA DA ÖLÜM KAMPI...

Sabahın erken saatlerinde tren birden durdu. Durur durmaz elinde sopalarla askerler vagonlara daldılar. Rastgele vurarak bağırmağa başladılar. Mahkûmların çabuk inmelerini istiyorlardı.

Acele etmek sopadan kurtulmaya yetmiyordu. Hemen herkes sopalardan nasibini alarak kendini can havliyle dışarı atıyordu. Dışarıda görevli askerler aynı şekilde sopalarla sıraya geçmeleri için hem koşuşturuyor, hem de sopayla rastgele vurmaya devam ediyorlardı. Bulundukları yerde sadece mahkûmların inmesi için küçücük bir istasyon yapılmıştı. Çevrede hiçbir ev yoktu.

Trenden kendini dışarı atan mahkûmlar, bir dağın eteğinde ısısız bir alanda sopa yiyerek hemen sıra olmuşlardı. Her beş metrede bir askerin eşlik ettiği uygun adımlarla yolculuk başladı.

Yaklaşık bir kilometre gittikten sonra, kimse uygun adımlara uymamaya başladı. Mahkûmların bacaklarına kramp girmeye başlamıştı. Eşlik eden askerler de duruma müdahale etmeyince herkes serbest yürümeye devam etti. Yaklaşık üç saatlik bir yürüyüşten sonra kamp görünmüştü.

Ünlü Belene Kampı.... İnsanların sağ çıkmadığı, tarihe ölüm kampı olarak geçen bir kamptı.

Daha içine girmeden korkunç yüzü kendini gösteriyordu.

Sık örülmüş tel örgüler ve iki metrelik tampon alandan sonra tekrar tellerle örülmüş, bir kilometre uzunluğunda barakalar, çamurla kaplı büyük bir alan insanı ürkütüyordu. Taş ocaklarına giden mahkûmlar, bağırıp çağıran, sopalarla rastgele mahkûmları döven bir manzara ile kampın kapısından içeri girdiler.

Yusuf, Derman Baba'nın bahsettiği Embiya Çavuş burada

olmalı diye düşündü. Şayet ölmediyse buradadır, dedi. İnşallah kurtulmuştur, diye dua etti.

Gelenleri hemen tek sıra yaptılar. Barakalara dağıtacaklardı.

Yusuf biraz gecikince, trenden indikten sonra ikinci sopayı sırtına yedi. Nefesi kesildi, düşmemek için derin bir nefes aldı. Yola devam etti. Düşerse bir daha ayağa kalkamayacağını biliyordu.

Art arda gelen sopalarla mahkûmlar oracıkta can veriyordu.

Arkasından düşmemesi için bir yardım eli geldi ama korkudan elini hemen çekti. Geriye baktı, yolculuk yaptığı Aleks'i görünce şaşırdı. Kafasıyla teşekkür etti.

Ön sıradakiler sırayla barakalara sokuluyordu. Sıra kendisine geldi. Asker, sopayla sırtından itekleyerek barakaya soktu.

Arkasına döndü, Aleks'e baktı. Kimseyi göremedi. Barakaya yalnız kendisi girmişti. "Demek yalnız bir yer boş!" dedi içinden.

Uzunlamasına giden üç katlı ranzalara baktı. Herkes çalışmaya gittiği için, baraka boştu. Bir süre karar veremedi, barakanın ortasında bekledi. Bir dakika sonra bir asker girdi, geldi kolundan sürükleyerek en sonda, ikinci katta bir yer gösterdi.

Yusuf, elindeki eşyalarını ranzaya bıraktı. Döşek yoktu. Kuru tahtanın üzerinde sadece bir battaniye vardı. "Buna da şükür!" dedi, eşyalarını ranzaya bıraktı. Asker kapıda durmuş acele etmesini istiyordu. Belli ki dışarı çıkacaktı. Hızla barakadan çıktı, alanda kendisi gibi bekleyenlerin yanına gitti.

Ölüm kampının ilk gününde bir konuşma yapılacaktı, sonra hemen işe götürüleceklerdi. Böylece Yusuf için kamp hayatı başlamıştı.

* * *

Günler aylar çile ile yoğrularak geçiyordu. Artı Yusuf için zaman yoktu. Günleri, ayları, yılları saymıyordu. Son nefes ve sonrasında ruhunun özgürlüğe kavuşması için gece gündüz dua

ediyordu. Tek tesellisi Derman Baba'ydı. Rüyalarında onunla buluşarak sohbet ediyor, ondan güç alıyordu. Onu ayakta tutan da rüyalarıydı.

Çalışma şartları gittikçe daha ağırlaşıyordu. Artık eski halinden eser kalmamıştı. Daha kırkına girmeden yüzü tanınmaz hale gelmişti. Yetmiş yaşında görünüyordu. Ranzasında sadece örtünecek kirli, eskimiş bir battaniye vardı. Mahkûmlar, araziden topladıkları otları getirerek döşek yerine kullanıyorlardı.

Çürüyen dişleri de tek tek dökülmüş, kampta verilen taş gibi ekmekleri önce suya batırarak yumuşatıyor, sonra yiyordu.

Kamptaki kader arkadaşlarından kitaplar alıp okuyordu. Her geçen gün tutuklu bulunan Türklerin sayısı artıyordu. Kampta

Türkçe konuşmak yasak olduğu için birçoğu Türk olduğunu gizliyordu. Çalışma şartları o kadar ağırlaşmıştı ki, hemen her gün bir iki hükümlü hayatını kaybediyordu.

Kaldığı barakada namazını yalnızca gözleriyle kılıyordu.

Ayda bir kez yıkanma, temizlik için izin veriliyordu. Bazen kampın daha yarısı banyo yapmadan ya zaman veya su bitiyordu. Yıkanmayanlar bir ay sonrasını beklemek zorunda kalıyordu.

Her gün ayakkabılarını temizleme karşılığında bir askerden defter kalem almıştı. Günlüklerini kaleme alacaktı. Beş saat uyku zamanının bir saatini okuma ve günlüklerini yazmaya ayırmıştı. Günlüğünün girişine şunları yazmıştı:

"Bunları sana yazıyorum, ya dost! Bu yazdıklarım sana bir sevgi davetidir. Keşke kelimeler gonca gonca güller gibi eşiğine yağsa, acılarımın bütün ağırlığı gül yapraklarıyla kapında yakamoz ışıkları oluştursa. Kelimeler buseleşerek güvercinler gibi, kuğular gibi, bülbüller gibi sana uçsa… Seni çok özledim ya dost, nerdesin?"

Başka bir sayfasında:

"Sana gelmek isterdim! Ama ne yazık ki; kelime leşleriyle dolu kafalar, prangalarımı sökmüyor. Dava Allah davasıdır, sana sitem edemem! Sitem bir yana, sana ulaşmak için neler vermezdim! Şayet bana bir dakika özgürlük verseydiler, sensiz bir saniye harcamazdım. Seninle bütün bir dakikamı geçirirdim.

Şayet sana bir şey yollamak için izin verseler, gözyaşlarımdan inci yapar, incileri ipsiz sevgi teline takar gönderirdim. Benim zavallı gözyaşlarım... Zindanlarda ölüm saatini beklemekten bıktılar! Gitme zamanı bu kadar uzun mu? Bir an önce ölümün kâkülünden yakalamak, bir daha bırakmamak istiyorum. Acılar cehenneminde yanan gözlerimi, sevgiliye varan çıkış yolu yaptım; fakat özlemime biraz olsun merhem olmadı" diye devam ediyordu.

Defterin sonuna geldiğinde şu cümlelerle bitirmişti:

"Bir temerküz kampının rutubetli hücresinde zaman kaybetmek kadar kötü bir şey var mı? Ama olsun, bütün acılara rağmen şunu çok iyi biliyorum; yarınların çocukları, Allah davası uğruna çektiklerimi hatırlamasa da, çektiğim acılarım davamı sevmeme yeter. Bütün işkence kırbaçları, davamın zaferi yanında hiç kalır.

* * *

Çalışma kampının diğer adı ölüm kampıydı. Kızıl rejim, kendisine karşı gelen hiç kimseyi affetmiyordu. Hayvanlar ve ağaçlar bile zarar görüyordu. Kamptaki mahkûmları çalıştırmak, boş bırakmamak uğruna ormanlar yok ediliyordu. Kesilen koca gövdeli ağaçlar, mahkûmlara, onların sırtında taşıttırılıyor, küçük parçalara bölünerek odun yapılıyordu.

O gün kampın hayvanlarından ikisini kampın meydanına getirdiler. Bütün mahkûmları meydana topladılar. Herkes büyük bir merak içerisinde meydanda bir araya geldi. Çavuş elindeki sopasıyla rastgele mahkûmları döverek, meydanda herkesin bir

daire şeklinde toplanmasını istedi. Sopayı yiyen mahkûmlar acıdan kıvranırken, diğerleri sopa yememek için hızla söylenilen yerlere koşuştular.

Yularlarından çekilerek meydanın tam ortasına iki eşek getirildi.

Bütün mahkûmlar eşekleri görünce ister istemez gülüştüler.

Hayvanların üzerine alelacele yapıldığı belli olan orak çekiç resmi çizilmişi. Bulgarlar bunu hakaret olarak kabul etmiş, yapanı bulmak istemişlerdi.

Yusuf, sopa yememek için hemen bir köşeye geçti, asker gibi hazır olda bekledi. Çavuş elindeki sopayla hırsını alamadığı için geçtiği yerden rastgele birine vurarak gidiyordu. Çavuş,

Yusuf'un yanından geçerken, yaşlı, kamburlaşmış, kemikleri, eski, parçalanmış ceketinin altından belli olan mahkûmun kafasına sopayı indirdi. Yaşlı adam, kafasına yediği sopadan sonra olduğu yere yığıldı, kaldı. Yusuf, adamı kaldırmak için eğildi, kolundan yakalayarak kaldırmaya çalıştı. Adamın bayıldığını görünce alıp götürmesinler diye yanındaki mahkûmun arkasına geçerek yaşlı adamı sakladı. Eliyle hafifçe suratına vurarak ayıltmaya çalıştı. Biliyordu ki, götürülen hastalar bir daha geri gelmiyordu. Kafasından akan kanları temizledi. Cebinden çıkardığı bez parçasıyla kafasını pansuman etti. Adam yavaşça gözlerini açtı. Yusuf'a baktı.

"Bırak beni, ceza alırsın," dedi.

Yusuf gülümsedi, adamın kendisini düşünmesi hoşuna gitmişti.

"Bırak beni de sen bir an önce ayağa kalk. Yoksa bu son bakışın olacak," diye ekledi.

Yaşlı adam doğruldu, Yusuf'a teşekkür etti. Teşekkür ederken ağzından "Allah" sözü çıktı. Gerisini anlayamadı. Yusuf adama

hemen sarıldı, parmağıyla susmasını söyledi. Sonra ayağa kaldırarak, daha fazla dikkat çekmemek için destek olarak, meydanda neler olduğunu görmek istedi. Yaşlı adam bir süre

Yusuf'un yardımı ile ayakta kaldıktan sonra, kendi başına durmaya başladı. Yusuf, yaşlı adamın kendi başına ayakta durduğunu görünce sevindi. Meydanda eşekleri boyayanı bulmak için bir mahkeme kurulmuştu. Şayet bilenler söylemezse, bütün mahkümlar ceza alacaktı.

Subay sinirinden deliye dönmüş, herkesi ölümle tehdit etmeye başlamıştı.

"İki dakikanız var! Bunu yapanı söylemezseniz bir hafta hepiniz günde yirmi saat çalışacaksınız. Bu da yetmez, yemekleriniz yarı yarıya düşecek," dedi ve barakadaki odasına gitti.

Subay içeri gittikten sonra, çavuş elindeki sopa ile tehditlere devam etti. Mahkûmlar arasında bir uğultu halinde konuşmalar başladı. Kimi yapanın ortaya çıkması gerektiğini savunuyor, kimi de nasıl olsa değişen bir durum yok, on sekiz saat çalışacağıma yirmi saat çalışırım, diyordu. Sonunda, bir grubun arasından sesler yükseldi. Kırk yaşlarında, uzun boylu esmer bir adamı itekleyerek çıkardılar. "Yapan budur!" dediler ve geri çekildiler. Arkadaşları onu kurban ediyordu. Yoksa adamın işlenen suç ile alakası yoktu.

Adam, kendini itekleyerek getirenlere boşa yalvardığını anlayınca, çavuşa yalvarmayı sürdürdü.

"Ben yeni geldim, bilmem etmem. Ben yapmadım" dedi ama artık ok yaydan çıkmıştı. Kimse ona inanmadı.

Çavuş avını yakalayan sırtlan gibi sırıtarak adamın yanına geldi. Gelir gelmez var gücüyle sopayı adamın sağ kulağı üzerine indirdi. Adam sopayı yer yemez, uzun boyuyla bir seksen yere uzandı. Hiç sesi çıkmadı. Kulaklarının altından kan sızmaya başlayınca, Yusuf'un yanındaki yardım ettiği adam ona baktı,

"Adam gitti," dedi. Subay içeriden çıktı, adamı yerde cansız görünce, çavuşa göz işaretiyle, "Kaldırın," dedi. İki asker, her biri bir kolundan tutarak adamı dağın yamacındaki barakalara doğru sürükleyerek götürdüler.

Subay tabancasını çıkardı, hayvanların yanına geldi, her bir hayvanın kafasına birer kurşun sıkarak öldürdü. Hayvanlar yerde can çekişirken çavuş, iki mahkûma seslendi; "Kaldırın şu leşleri!" dedi ve gitti.

Yaşlı adam Yusuf'a baktı. Bir şey söyleyecekti, korktu, söylemekten vazgeçti. İspiyoncu olabileceğini düşünerek kendini uzak tuttu. Yusuf, adamın çekindiğini görünce, elini sırtına attı.

"Hadi yüzünü yıka, benim barakaya gidelim," dedi.

Yaşlı adam kafasında kuruyan kanları, eliyle kontrol etti. Eli tam yaranın üzerine gelince acıyla elini çekti. Yusuf'a tekrar baktı, yüzündeki samimiyetine güvenerek, teklifini kabul etti.

Barakaya giderken Yusuf, yaşlıya baktı.

"Adam öldü mü dersin?"

"Maalesef!"

"Nerden biliyorsun, belki yaşıyordur! Sen doktor musun?" diyerek takıldı.

"Evet, doktorum!" diye cevap verince Yusuf, adama dikkatle baktı. Yalan mı doğru mu söylediğini anlamak istedi. Adamı gayet ciddi görünce şaşırdı. Tekrar dikkatlice baktı, siması yabancı gelmiyordu. İçinden bir isim geçti, "Yok canım, o olsa ben tanırdım. Üstelik onun burada işi ne," dedi ama içinde bir şüphe onu rahatsız etti.

"Adın ne?"

"Adım Selçuk, ben Türküm."

Yusuf yerinde kalakaldı. Birden, "yanlış mı duydum,", diye düşündü. Adamın omuzlarından tuttu, gözlerinin içine baktı.

"Sen…" dedi. "Evet, sensin ağabey. Beni tanımadın mı?" diye sordu. Gözleri artık iyi göremeyen yaşlı adam, gözlerini kıstı,

Yusuf'un yüzüne yaklaştı, dikkatle baktı. Eliyle gözlerini kontrol etti. "Yusuf!" diye yüksek sesle bağırdı, Yusuf'a sarıldı. Yusuf bir an çıldıracak gibi oldu.

"Sen burada ne geziyorsun ağabey, seni nasıl tanıyamadım, seni tanınmaz hale getirmişler," diye art arda sorular sorarken kuytu bir köşeye oturdular.

Yaşlı adam Doktor Selçuk'un ta kendisiydi. Yusuf tanımamakta haklıydı. Aradan yıllar geçmişti. Doktor Selçuk'un, yakalandıktan sonra işkence ile alt dişleri çekilmişti. İki başparmağının tırnakları çekilmişti. İki yıl hücrede cezasını çektikten sonra çok kötü günler geçirmişti. Kurşuna dizilmek için rejime aykırı ne kadar suç varsa üzerine atılmıştı. Dişleri, tırnakları çekilirken yaşadığı cehennem azabına rağmen kimsenin adını vermemişti.

Hücrede hastalığa yakalanmış, bütün saçları dökülmüştü, sadece boynun kökünde bir tutam saç kalmıştı. Gözleri karanlık ve ışık işkencesinde tamamen bozulmuştu. Hem saçları yok olmuş, hem de iri yarı doktor, bir kemik torbasına dönmüştü.

İki can dostu, saman serpiştirilmiş ranza üzerinde hasret giderdiler.

Yusuf, belki haberi vardır diye doktora Derman Baba'yı sordu. Doktor Selçuk kafasını önüne eğdi, cevap vermedi.

"Anladım, rüyalarımdan anlamıştım," dedi Yusuf, gözünden yaş akmaya başladı. İçinde volkanlar patladı. Kafasını doktor

Selçuk'un omzuna dayadı, sesli bir şekilde ağladı. Etraftakiler dikkat kesildiler ama onun umurunda değildi.

"Babam," diye hıçkırdı, "Belki de yaşamıyor. Kardeşim ne yaptı, Hilal'e ne oldu acaba?" diye ekledi, kafasını kaldırıp doktor

Selçuk'a baktı.

"Sen… Buralara düşecek adam mıydın ağabey?

Doktor Selçuk, yatağın üzerinden bir saman çöpünü aldı, parmakları arasında ezdi, Yusuf'a baktı. Hiçbir şey demedi, önüne baktı. Çocuğu, eşi aklına geldi, sözler boğazına dizildi kaldı. Tekrar kafasını kaldırdı, bir şey demek istedi, tekrar başı önüne düştü.

"Çekilenler boşa değil! Rabbim, bu çileleri gelecek nesillere yaşatmayacak inşallah," dedi.

"Embiya Çavuş'tan haber var mı ağabey?"

"Yok, en son bu kamptan götürdüler, çok hastaymış. Birleşmiş Milletler, Bulgar hükümetine baskı yapıyor. Belki Türkiye'ye götürürler."

"Gitmek çare mi? Biz de kaçalım, herkes bu topraklardan kaçsın, ne olacak? Ona Birleşmiş Milletler sahip çıktı, ya diğer milyonlarca Müslümana kim sahip çıkacak?"

"O, elinden geleni yaptı. Bulgar zulmünü dünyaya duyurdu."

"Hayır, ağabey, kabul etmiyorum. Embiya Çavuş gitmeyi kabul etmemeliydi. Son nefesine kadar mücadele etmeliydi," dedi ve sustu.

Doktor Selçuk hiçbir yorum yapmadı. O sırada çavuş içeri girdi, sopasını göstererek herkesin yatmasını söyledi ve çıktı.

Yusuf, Doktor Selçuk'un elinden tuttu, kalkmasına yardım etti.

"Hadi! Senin barakanı da göreyim, seni bırakıp dönerim.

Seni bulmam tamamen Allah'ın bir lütfu," dedi ve yürüdüler.

Önce, doktorun elini yüzünü yıkadı, kafasını tekrar temiz bir bezle sildi, bir çocuk gibi elinden tutarak barakasına götürdü.

O günden sonra ikisi de her fırsatta bir araya gelip sohbet ettiler. Yusuf okuduğu kitapları anlatıyor, birlikte yorumluyor, zaman geçiriyorlardı. Günde on sekiz saat taş ocağında çalıştıktan sonra, geri kalan altı saatlerini güçleri yetse, birlikte geçireceklerdi.

Doktor Selçuk, Yusuf'un gölgesinde çalışıyor gibi görünerek, ceza almaktan kurtuluyordu. Yoksa çoktan ölümcül mahkûm diye ilan edilerek, tecride atacaklardı. Tecrit edilenlerin hepsi kısa sürede açlıktan, susuzluktan ölüyordu.

Bir akşam babasını tanıyan generalin kampa geldiğini görünce içinde bir umut yeşerdi. Oturdu, generale durumunu anlatan bir mektup yazdı. Cezasını fazlasıyla çektiğini, çıkması için yardım etmesini istedi. Kâğıdı, her sabah içtima eden, mahkûmlar tarafından "Allahsız Yorgi " lakabı konan subaya uzattı. Göbeği yarım metre ileride subay Yusuf'a baktı, uzattığı kâğıdı aldı, okumaya başladı. Kâğıdı okurken sırıttı. Yazıyı sonuna kadar okuduktan sonra kahkaha attı.

"Sen ne kurnaz şeymişsin be İvan! Bu hikâye ile kurtulacağını sanıyorsun, ha?"

Yusuf, İvan ismini duyunca sinirlendi.

"Benim ismim Yusuf," dedi ve adama sert bir bakış attı. Subay,

Yusuf'un suratına bir tokat attı. Yusuf sendeledi ama düşmedi.

Dudağı patlamıştı. Ağzı kanla doldu. Elinin tersiyle ağzını sildi. Subay elindeki kâğıdı yırttı, Yusuf'a fırlattı.

"Bir daha böyle saçmalık görmeyeyim, hücre cezası yersin.

Adın her neyse beni ilgilendirmez," dedi ve uzaklaştı.

Yusuf, yerde parçalanmış kâğıtlara baktı, boynunu bükerek geri döndü, barakasına gitti. Yatağının üzerine oturdu, umutlarını yitirmişti artık. Çalışmaya zor gidiyordu. Doktor Selçuk'un yanına gitmek istedi, vazgeçti. Sohbet edecek hali yoktu. Duvara sırtını döndü, gözleriyle namazını kılmaya başladı. Onu ayakta tutan namazdı. Her namaz kılışından sonra daha güçleniyordu.

Tükenen sabrı yenileniyordu. Dayanma gücü geliyordu.

Derman Baba yalnız bir kere rüyasına gelmişti. Fakat bu sefer yanına yaklaşmadı, uzaktan seslendi, sonra kayboldu. Uzak dur-

masına bir anlam verememiş, üzülmüştü. Doktor Selçuk, vefatını söyleyince rüyada neden yanına gelmediğini anladı.

Rüyada Yusuf'a "Sabret oğul, az kaldı! Yakında döneceksin!" demişti. O rüya üzerine umutla yaşamaya çalışıyordu. Ömrünün yirmi yılı Müslüman olduğu için horlanma ile diğer kısmı da Bulgar zindanlarında geçmişti. Henüz genç olmasına rağmen etrafındaki mahkûmlar ona, dede diye hitap ediyorlardı.

* * *

Belene Kampı birçok Bulgaristan Türkünün hayatında önemli bir çile durağıdır. Bulgarların Belene temerküz kampı, Rusların, Sibirya'da kurdukları temerküz kamplarının bir kopyasıydı.

Çalışma ile işkence yapma, hayattan soğutma, kendini dışlama gibi psikolojik yok etme yöntemlerinin aynısı bu kampta da uygulanıyordu. Uzun süre bu kampta kalıp da, sağlıklı olan biri hemen hemen yoktu. Kampa gelenler, bir süre normal hareketlerini sürdürme konusunda direnmelerine rağmen, en fazla bir yıl sonra, kendilerini hayvan yerine koymaktan başka bir şansları olmuyordu. Yapılan işkenceler, yirmi dört saat aşağılanma sonuçta, farkına varmadan, insanın kendine bakışını değiştiriyordu. Gülmek, yürümek, arkadaşlarla konuşmak tamamen bilinçli bir hayvan davranışına dönüşüyordu. Bu durumdaki mahkûmların içinde sağlam kalabilen, sadece Müslümanlar vardı. Bütün sistemli işkencelere karşı inançları onları koruyordu.

Yusuf, geceleri gözleriyle namaz kılıyor, ibadetini yerine getirerek, inancını tazeleyerek, kendini tehlikelere karşı koruyordu.

* * *

Toplama kampındaki onuncu yılını doldurmuştu. Umudunu asla kaybetmeden, günün birinde kurtulacağına inanıyordu.

Bir gün kampı denetlemeye bir generalin geleceği haberini almıştı. Akşam saatlerinde herkesi meydanda topladılar.

Her zamanki gibi meydana geç gelen, koşmayan, acele etmeyen mahkûmlar askerlerin elindeki kalın sopalardan kısmetlerine düşeni almışlardı. Meydanda toplananlar, merakla konuşmacıyı beklemeye başladılar. Aradan fazla zaman geçmeden, kampın girişinde bir araba belirdi. Araba doğrudan, meydanın ortasına geldi, durdu. Subaylar bir hata yapmamak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Arabanın durduğu düz meydanda sıraya girdiler. Şoför arabayı açtı. Herkes arabadan heybetli bir generalin inmesini beklerken, yaşlanmış, kamburu çıkmış, iki büklüm bir adam indi kasabadan.

Bütün mahkûmlar, gözlerini gelen misafire diktiler. Aslında söyleyecekleri, kimseyi ilgilendirmiyordu, ancak yine de onlar için bir değişiklik olacaktı. General subaylarla tek tek tokalaştıktan sonra, kendisi için hazırlanan, iki basamakla çıkılan, ahşap bir kürsüye çıktı. Eldiveninin birini çıkarmış, eldivenli eliyle mikrofonu tutuyordu. Meydandaki bütün mahkûmları gözden geçirdi, sonra konuşmasına başladı.

"Rejime karşı gelmenin bedeli budur! Dünya halkları komünizm rejimine kavuşmak için can atarken, sizler rejimi yıkmaya çalışıyorsunuz..."

Yarım saat tehdit savurduktan sonra, tekrar basamaklardan indi, arkasında beş subayla büroya gitmeye başladı.

Tam o sırada Yusuf, generali koruyan askerlerin arasından, her şeyi göze alarak yanına yaklaştı.

"Ben arkadaşınız Boris'in oğluyum, tanıdınız mı?" diye sordu.

General önce, şöyle bir baktı. Dönüp gitmek istedi, sonra durdu, geri döndü. Askerlerin Yusuf'u yaka paça sürükleyerek götürdüğünü görünce, "Durun," dedi, Yusuf'un yanına geldi.

"Seni hatırladım," dedi ve ardından, "Şunu odama getirin bakalım," diye seslenip gitti.

Mektubunu yırtan subay Yusuf'a çaktırmadan bir yumruk

attı, sonra kulağına eğildi, "Mektubu yırttığımı söylersen seni sağ bırakmam!" dedi. Yusuf yaka paçasını düzeltti ve askerlerin arasında generalin yanına götürüldü.

General, masaya oturdu. Koltuğa iyice yerleşti, sonra bir puro çıkarıp yaktı.

"Siz çıkın!" dedi askerlere. Askerler şaşkınlıkla dışarı çıktılar.

Bir generalin bir mahkûma bu kadar ilgi göstermesine hiç şahit olmamışlardı. General Yusuf'u baştan aşağı süzdü. Perişan haline acımış gibi yüzünü buruşturdu.

"Umarım aklın başına gelmiştir. Şu haline bak, otuz kiloluk bir adam kalmışsın." dedi.

Yusuf hiç cevap vermedi. General purosundan bir nefes çekti, koltuğa iyice yerleşti, tekrar Yusuf'a baktı.

"Babandan haber var mı?" diye sordu.

"Yok. Babam benin burada olduğumu bilmiyor."

"Şu düştüğün halden utanmalısın! Baban gibi bir devrimcinin oğlu böyle mi olmalı? Söyle bakalım, ne istiyorsun?"

"Ben yeterince cezamı çektim. Babam yaşlı, ailemin yanına dönmek istiyorum. Sizden yardım etmenizi istiyorum."

"Cezan ne kadardı?"

"Yirmi yıl!"

"Kaç yıldır yatıyorsun?"

"On yıl oldu."

"Nasıl oluyor da cezan doluyor? Daha yarısını doldurmuşsun!"

"Biliyorum. Fakat siz isterseniz beni çıkarırsınız."

"Ya yaptıkların? Türk faşistlerle yaptığın eylemler?"

"Ben bir şey yapmadım. Sadece zor durumda kalan insanlara yardım ettim. Onlar da rejime karşı olanlar değildi. Haksızlığa uğrayanlardı."

General kaşlarını çattı.

"Halk mahkemeleri niçin kurulmuş? Sen kim oluyorsun da hak dağıtıyorsun?"

Yusuf sesini çıkarmamaya karar verdi. Çünkü yalan söylemek istemiyordu. Doğruları söylerse umutlarının yok olacağını biliyordu. General ayağa kalktı, Yusuf'un önüne geldi, durdu.

"Boris, gelip sana sahip çıkmadı. Gelseydi her şey daha değişik olurdu."

"Babamın tutuklandığımdan haberi yok. Yoksa gelirdi."

"O koca devrimci, üniversiteyi ayağa kaldırırdı. Düzene tek başına kafa tutardı. Şimdi oğlu, devrime muhalefetten karşımda duruyor. İnanılmaz bir şey!" dedi ve purosundan bir nefes daha çekerek yerine geçti.

"Söyle bakalım, uslandın mı? Şayet buradan gidersen rejime karşı çıkacak mısın?"

Yusuf karanlık bir kuyuda ışık görmüş gibi generale baktı.

"Ben ailemin yanına dönmek, kalan ömrümü babamla ve annemle geçirmek istiyorum."

"Evli misin?"

"Hayır!"

"Pekâlâ, babanın hatırına bir şeyler yapacağız. Ama bir daha karşıma gelirsen, çalışma kampı değil, mezara yollarım seni!

Şimdi işine dön, yakında bir haber göndereceğim," dedi.

Yusuf önce sevinmedi, bir şey daha varmış gibi bocaladı. General Yusuf'a baktı.

"Tamam, gidebilirsin!"

Yusuf yerinde kaldı, bütün gücünü toplayıp generale baktı.

"Efendim, bir şey daha var," dedi.

"Ne var, başka ne istiyorsun?"

"Çok yaşlı bir akrabam var burada, ona da yardım edersenız..."

General büyük bir hışımla bağırdı.

"Sen kendini kurtardın, şimdi başkasını mı kurtaracaksın?

Hadi defol!" diye bağırınca dışarıda bekleyen şişko subay içeri girdi. Yusuf'u kollarından tutuğu gibi palas pandıras dışarı attı. Sonra generalin karşısında iki büklüm oldu, mahkûm adına özür diler gibi kafasını önüne eğdi.

"Size yapılan saygısızlık cezasız kalmayacak, yoldaş!" dedi.

General yalaka subaya kızdı.

"Karışmayın, babası eski dostumdur. Ceza falan yok!"

Subay hayretten küçük dilini yuttu. Gözleri fal taşı gibi açıldı.

"Nasıl olur yoldaş, bu mahkûm tehlikeli biri!"

"Anlatması uzun sürer, o gördüğün adamın babası, daha sosyalizm gelmeden üniversitelerde devrim için gece gündüz çalışıyordu," dedi ve sustu.

Subay artık bir şey sormadı, ama Yusuf'a kötü muamele ettiği için biraz korktu. İçinden, "Acaba generale anlattı mı?" diye düşündü ve korkuyla selam vererek tekrar çıktı.

Yusuf, sevincinden uçuyordu. İçinden, "Rabbim, sana hamdolsun!" dedi, dışarı çıktı.

* * *

O gün neşe içerisinde çalıştı. Maden ocağı bölümündeki en ağır işlere verilmişti. İki aydan beri çalıştığı ocaklar ciğerlerini etkilemişti. Olanları Doktor Selçuk'a anlattı. Doktorun kendinden yana umudu yoktu. Yusuf'a kızdı.

"Kendini kurtarma fırsatı yakalamışken benim yüzümden neden tehlikeye soktun?" diye çıkıştı.

Yusuf, Doktor Selçuk'un yanağından öptü, gülümsedi.

"Sensiz gidemem, ya beraber gideceğiz ya da burada kalacağız,"

Dedi ve işine geri döndü.

Sevinçle çalışmaya giden gruba katıldı, neşe içerisinde kömür ocağına gitti. Ocakta bütün gün ciğerleri ağzına gelecek gibi öksürmesine rağmen yine de sevinçliydi. Bir umut, bir ışık görmüştü. İlk defa gelecek ile ilgili umutları oldu. O akşam Doktor Selçuk'un barakasına gitti. Doktor Selçuk yatıyordu.

Bacaklarını karnına çekmiş, bir yumruk kadar kalmıştı. Üzerindeki kir kokan yırtık battaniyeyi kaldırdı, takıldı.

"Haydi kalk bakalım, bu akşam sana Hasan Dedeyi anlatayım," dedi. Doktor Selçuk zorla gözlerini açtı, bitkin bir halde

Yusuf'a baktı. Konuşacak hali yoktu.

Sadece "Ben iyi değilim, Yusuf!" diyebildi.

"İyi olacaksın ağabey," dedi Yusuf ve ateşine baktı. Doktor

Selçuk zorla gülümsedi.

"Şimdi de sen mi bana doktorluk yapacaksın?" dedi.

Yusuf üzüntüsünden doktorun yanaklarını okşadı.

"Sana yararı olsa, yapabilsem canımı veririm ağabey! Kendini bırakma, bak göreceksin, turp gibi olacaksın," dedi ve cevabını beklemeden dışarı çıktı. Hemen barakasına koştu, çalışırken topladığı dağ kekiklerinden bir tutam aldı, soğuk suya batırdı. "Ah," dedi. "Şimdi sıcak bir bardak su olsa." Mecburen ağaçtan oyarak yaptığı tasa soğuk su doldurdu, kekiği içine attı. Elinde tası ile barakadan çıktı. Endişeyle yürürken elleri titriyordu. Tek can yoldaşı, kendisi için ölümleri bile göze alan Doktor Selçuk ölümle pençeleşiyordu.

İçeri girdi. Hemen ranzanın yanına çömeldi, tekrar ateşine baktı. Ateşi yoktu. Sevindi. Cebinden tahta kaşığı çıkardı, soğuk sudaki kuru kekik otlarını sıkarak suyunu almaya çalıştı.

Suyun rengi biraz değişmeye başlamıştı.

Doktor artık konuşamıyordu. Kafasını bir çocuk gibi avuçlarına aldı, hafifçe doğrulttu, suyu içirmek istedi. Doktor tastan içemedi, suyun yarısı döşek yerine kullanılan samanların üzerine döküldü. Yusuf, bu şekilde kekik suyunu içiremeyeceğini anlayınca, doktorun kafasını büyük bir itinayla indirdi, kaşığı çıkardı. Kaşıkla içirmeyi denedi.

Bir iki kaşık içirdi, sonra Doktor Selçuk işaretle uyumak istediğini söyledi. Yusuf, doktorun rahat etmesi için, ceketini çıkardı, başının altına yastık yaptı. Bir süre onu seyretti. "Davası uğruna hayatını feda etti. Şayet rejime sadık bir doktor olsaydı, şimdi evinde çocuklarıyla, eşiyle birlikte güzel bir hayat yaşardı.

Ama o, tam bir Osmanlıya yakışanı yaptı. Davası uğruna hayatını feda etti," diye düşündü.

Subayın dışarıdan gelen yatma emriyle ayağa kalktı, gitmek istedi. Sonra kendi kendine kızdı, "Ben ne yapıyorum. Onu bu halde nasıl bırakıp gidebilirim!" dedi. Doktor Selçuk'un ranzasının üzerinde yatanlardan biriyle yer değiştirmek istedi. Onu kendi yatağına göndermek; kendisi de bu koğuşta kalmak....

Durumu anlattı fakat mahkûm kabul etmedi. "Anlaşıldı!" dedi, adamın kolundan tuttuğu gibi aşağı indirdi. Diğer ranzalardakiler kafalarını uzatarak ne oluyor diye baktılar. Adam neye uğradığına şaşırmıştı.

Aşağı çekip indirdiği mahkûm Yusuf gibi iki ederdi ama korktu, teklifi kabul edip, çekip gitti. Yusuf adamın gittiğini görünce sevindi, Doktor Selçuk'un yanına oturdu. Oturur oturmaz kovduğu adam ile şişko subay içeri girdiler. Yusuf, "Eyvah, şimdi yandık!" dedi. Ayağa kalktı. Subay geldi, Yusuf'un önünde durdu.

"Bu mahkûmu sen mi yatağından kovdun?" diye sordu.

"Arkadaşım hasta, bu gece ona bakmak için onu kendi yatağıma gönderdim!"

Subay, elindeki sopa ile doktorun üzerindeki battaniyeyi açtı.

"Bunun için mi bir geceni heba edecektin? Bu zaten ölmüş," dedi.

Doktor hafifçe kımıldadı, gözlerini zorla araladı, Yusuf'a baktı.

"Ben iyiyim, sen yerine git!" dedi ve kafasını indirdi.

Mahkûm tekrar üst ranzaya çıktı, battaniyeyi kafasına geçirdi,

Yusuf'un zarar görmeden koğuşuna gitmesi için sırtını döndü.

Subay sopa ile Yusuf'un sırtına vurdu.

"Bu gece mutfakta işlerimiz var. Madem arkadaşların için çok fedakârsın, gel bu gece mutfakta çalışacaksın," dedi,

Yusuf'u aldı gitti. Yusuf giderken arkasına baktı, doktor kımıldamadan yatıyordu.

İçinden, "Allah'a emanet ol, ağabey!" dedi ve gitti. Subay mutfak kapısına gelince Yusuf'a baktı.

"Sen general ile konuşan mahkûm değil misin?" dedi. İçeri girmeden durdu.

Yusuf, sadece "Evet!" dedi ve içeri girdi.

"Dur bakalım, sen yerine git, cezanı başka şekilde veririz," diyerek Yusuf'u barakasına yolladı. Yusuf, büyük bir üzüntü ile barakasına girdi, yatağına uzandı. Bir türlü uykusu gelmedi.

Aklı fikri, Doktor Selçuk'ta kalmıştı. Sağa döndü, sola döndü, yatamadı. Kalktı, kapının önündeki nöbetçiyle konuştu, çıkmak istedi, nöbetçi kabul etmedi. Çaresizce yerine geldi, uyumaya çalıştı. Sabaha kadar bir türlü gözü uyku tutmadı. Dört gözle bir an önce kapıların açılmasını bekledi. Bir süre sonra nihayet kapı gıcırdayarak açıldı. Elindeki sopayla ranzalar arasında mahkûmları kaldırmaya çalışan askerin yanına gelmesini beklemeden yatağından fırladı.

Sabah, kalk komutu ile ayağa fırlar fırlamaz, nefes nefese de-

liler gibi doktorun barakasına koştu. İçeri girer girmez Doktor Selçuk'un yatağına yöneldi yatağın önünde durdu. Yatak bomboştu. Üst ranzada yatan, akşam kavga ettiği adam kafasını önüne eğdi, üzüntüsünden sesi çıkmadı. Ranzadan aşağı indi, Yusuf'un bembeyaz yüzüne baktı, sadece "Gece öldü, götürdüler!" diyebildi. Yusuf, ranzaya oturdu, sessizce ağlamaya başladı. Bütün baraka Yusuf'a bakarak dışarı çıktılar. Kimsenin kalmadığını görünce ellerini açtı duasını okudu, çaresizce işine gitti.

Doktor Selçuk, kampın o günkü kurbanlarından biri olmuştu.

Yakalandığından beri ne eşinden ne de oğlundan bir haber alabilmişti. Birkaç defa mektup yazmıştı ama ne cevap gelmişti, ne gerisin geri mektubu gelmişti. Kampa geleli, sadece

Yusuf'u gördükten sonra biraz olsun morali moral bulmuştu.

Arada Yusuf ile sohbet ederken, ölümü anlatırdı. Ölümü anlatırken, gözleri öyle ışıldıyordu ki, sanki ölüm ona verilecek en büyük ödülmüş gibiydi. Çektiği işkencelerin hiç biri onun umurunda değildi. Onu tek yıkan şey, ailesi hakkında bir haber alamamasıydı. Oğlunun dayanılmaz hasretiydi. O hasretle ruhunu teslim etmişti.

* * *

General ile konuştuktan sonra, Yusuf'un her günü bir umutla geçmeye başladı. Ancak her geçen gün umut, yerini umutsuzluğa terk ediyordu. Dört ay öce, onu yeni açılan kömür ocağına vermişlerdi.

Yer altında çalıştıktan sonra hemen her gün sanki bir yıl yaşlandığını hissetti. Nefes almakta zorlanıyordu. Ocaktan çıktıktan sonra sabaha kadar öksürüyordu. Bazen öksürükle birlikte boğulur gibi oluyordu. Yeni ocak eskisine göre biraz daha derindi. Günde on sekiz saat yeraltında çalışıyordu. İş çıkışı yarım saat, ciğerlerindeki kömürü çıkarmakla uğraşıyordu.

Sıkıntısını günlüklerine yazarak gideriyordu. Aklını kaybet-

memek için Allah'a yalvarıyordu. Günlükleri onun için psikolojik bir tedavi olmuştu. O akşam, yine yazmaya devam etti.

"Çalışma kamplarında nice insan tanıdım. Hepsinin kaderi aynıydı. Hepsinin suçu rejime karşı olmaktı. Tek tip suç, tek tip giysi, tek tip ceza… Eşitlik, Marks'ın kitabında bir masal…

Ne demişti Marks? "Zamanımızın yaşayan insan türü kendine özgür bir varlık olarak yetmesini bilir." Hani nerede özgürlük?

Nerede kendine yetmek? Zincirlerden dolayı insanlar kendi ellerini bile kullanamıyor. Yoksa özgürlük tanımı; köleleşmiş, düşünemeyen, mermer beyinlerin hayvan gibi kendi ihtiyaçlarını gideren bir insan tipi için mi söylenmişti?

Dini, insanı özgürlüğe giden yolda öldürmeyen, sadece uyuşturan bir kimyasal olgu olarak görenler, dini saf dışı ettikleri toplumlarda, Marks'ın söylediği mermer beyinli insan tipini yaratmaya çalışıyorlar.

1917 Rus İhtilaliyle, insanlık kralların esaretinden kurtuldu, bu kez de binlerce üniformalı kralın emrine girdi. Eski krallar insan fiziğinden faydalanıyorlardı. Şimdiki devrim kralı üniformalılar hem köle gibi çalıştırarak insan fiziğinden faydalanıyor, hem de beyinlere hükmetmeye çalışıyorlar.

Marks, Allah tarafından insana verilen rütbeyi, elinden almaya çalışan zamanının iblisiydi. O yüzden aynı görüşte olan Benjamin Franklin; "İnsan, alet yapan bir hayvandır!" tezini ileri sürmüştü.

Emeği yok eden, ailenin kutsallığını ortadan kaldıran proletarya hikâyeleri, daha kaç yıl insanın çelik gibi inançlarına dayanabilir?"

Barakanın kapısı gürültüyle açılınca bütün mahkûmların sesi bir bıçak gibi kesildi. Kampın Azrail görevini üstlenen şişman subay içeri girdi. Önce koğuşu şöyle bir gözden geçirdi.

Barakanın en sağındaki ilk ranzaya doğru ilerledi. Yusuf, defterini kapattı, samanların altına soktu. Siyah kurşun kalemi ceketinin iç cebine attı. Subay yavaş yavaş yürüyerek Yusuf'un yanına geldi. Yusuf ayağa kalktı. Boyu subayın göbeğine geliyordu.

Boyu kısalmış, beli iki büklüm olmuştu.

Subay, Yusuf'u baştan aşağı süzdü, "Yarın büroya uğra! Sana iyi haberlerim var," dedi. Örtü altında korku ile kendini seyredenlere baktı. Bakmasıyla kafaların hepsi o andayastıklara gömüldü.

Tekrar kapıdan çıktı; asker, demir kapının sürgüsünü çekti.

Yusuf, generali çoktan unutmuştu. Aklına bile gelmedi. İyi haber dediği bir ceza olabilir diye düşündü, umurunda değilmiş gibi yatağına uzandı. "Verilecek ceza ne olursa olsun, artık bana zor gelmiyor!" diye düşündü. Kafasını koydu, uyumaya çalıştı.

* * *

Sabah erkenden koğuşlar kaldırıldı, dışarıda her zamanki gibi marşlar eşliğinde sıraya dizilerek, her grup işine doğru yol aldı. Yusuf, grubun arkasında kaldı. Subayı görüp yanına gitmek istiyordu. Subay büronun kapısına çıktı, eliyle Yusuf'u çağırdı. Yusuf gruptan ayrıldı, büroya doğru koşarak gitti. Subay içeri girdi. Masasına oturdu. Karşısında asker duruşu ile

Yusuf'a baktı, elindeki sopayı bir kenara bıraktı.

"Otur bakalım, İvan!" dedi. Eskiden olsaydı Yusuf, İvan sözünü reddederdi ama artık pek umursamadı. Koltuğa oturdu.

"Demek baban eski bir devrimciymiş…"

Yusuf cevap vermedi.

"Hayatımda ilk defa yirmi yıl hüküm giymiş bir hükümlüyü serbest bırakıyorum," deyince Yusuf duyduklarını önce anlayamadı, durdu. Dilini yutmuş gibi kımıldamadan subaya baktı.

Subay, Yusuf'un şaşırdığını anladı, Güldü.

"Şu senin general, hani babanın arkadaşı… İşe yaradı yoldaş!

Baksana bir rapor düzenleyerek yüksek mahkemeye sunmuş, dostları sayesinde sana serbest kalma kararı çıkarmış," dedi ve kaşlarının ikisini birden yukarı kaldırdı. "Amaaaa… Bir daha düşersen artık çalışma kampı yok, direkt eşekler cehennemine yolcusun!"

Yusuf hâlâ kilitlenmiş, kımıldamadan subaya bakıyordu. Subay ayağa kalktı, "Hadi bakalım, git eşyalarını hazırla, ben de yazını hazırlatayım. Akşama seni burada görmek istemiyorum," dedi.

Yusuf'un hâlâ çenesi yerinden kımıldamadığını görünce sopasını aldı, göğsüne dürttü. Yusuf, sendeleyerek düştü. Aceleyle yerinden kalktı, hiçbir şey demeden meydanın ortasında durdu.

Arkasına baktı, subayın kendisine güldüğünü görünce kendine geldi.

Kalbi duracak gibi oldu. Kalbini tuttu, yere çöktü. Derin derin nefes aldı. Kalbi gittikçe hızlanıyordu. Bir türlü inanamıyordu.

"Rüyada mıyım acaba?" dedi ve etrafına baktı. "Hayır!" dedi. "Her şey gerçek." Yavaşça kalktı, barakasına doğru yürüdü.

"Allah'ım nolur, şu kalbim evime gidene kadar durmasın!" diye yalvardı.

Barakadan içeri girdi. Ranzasını aradı. Yıllardır yattığı ranzayı bulamamıştı. Biraz ilerledi, durdu düşündü, sonunda buldu.

"Eşyalarını hazırla!" demişti subay. Etrafına baktı, bir defter bir kalem, bir de iki iç çamaşırı vardı. Defteri aldı, kirden simsiyah olan, iç çamaşırlarını bıraktı. Defteri ceketinin altına sakladı, dışarı çıktı. Hâlâ kendine gelememişti. Hâlâ çıkacağına inanmıyordu.

Büroya girince subay Yusuf'a baktı, sırıttı.

"Hani eşyaların? Yoksa gitmekten vaz mı geçtin?" diyerek

Yusuf'a bir evrak uzattı.

"Yanıma alacak bir şeyim yok!" dedi ve kafasını önüne eğdi.

Evrakı aldı, okumadan katladı, cebine koydu. Subay, yanına geldi, kamburu çıkmış, yüzü kahır çizgileriyle dolu, dişleri dökülmüş Yusuf'a son bir defa baktı.

"Kaç yaşındasın?"

"Kırk beş!

Subay ürkerek geri çekildi.

"Yalan söyleme, sen en az yetmiş yaşındasın. Ama önemli değil, istersen yirmi yaşındayım de, görüntün yaşını söylüyor," dedi ve gülmeye başladı. Epey güldükten sonra iki askeri çağırdı, Yusuf'u kamp çıkışına kadar götürmelerini emretti. Yusuf, subayın elinden sıkmak istedi, subay karşısındaki vebalıymış gibi ağzını buruşturdu, elini çekti.

"Tamam, tamam, hadi güle güle!" dedi ve içeri girdi.

Askerler ufak tefek adamı aralarına alıp tel örgülerini takip ederek, giriş kapısına geldiler. Nöbetçilerin kulağına bir şeyler fısıldadılar. Nöbetçiler garip garip Yusuf'a baktılar.

"Nasıl olur da buradan sağlam bir hükümlü çıkıyor?" diye dudak bükerek iki kanatlı kapının bir kanadını açtılar. Yusuf korkuyla bir yandan dışarı çıktı, bir yandan askerlere baktı.

Hâlâ bunun bir oyun olduğunu düşünüyordu. Biraz yürüdü, tekrar askerlere baktı. Askerlerin kendi aralarında konuşmaya daldıklarını görünce biraz rahatladı, adımlarını sıklaştırdı. Onu kamptan uzaklaştıran her adım kilometrelerce uzadı. Yıllarca kafeste kalmış bir tavşan gibi, dışarıya alışamadı. Yolu bırakarak çalılıklarda yürümeye başladı. Ayakları çalılara takıldı, canı acıdı. Acıyı hissedince toprak patika yola yöneldi.

Epey yürüdükten sonra durdu, "Nereye gideceğim?" dedi.

Ben nerden gelmiştim, nasıl gelmiştim?", diye düşündü. Sonbaharın soğuk rüzgârına rağmen üşümüyordu. Bir ağaç köküne

yaklaştı, dizleri üzerine oturdu. Kendini toparlaması için iyi bir fırsattı. Elindeki kâğıda baktı, açıp okudu. Mahkeme tarihi ve af nedeni yazıyordu. Affedilmesi, tutuklanması gibi yalanlarla doluydu. Ne tutuklanma, ne de serbest kalma nedenleri doğruydu… "Namaz kılmalıyım!" dedi. Etrafa baktı, tenha bir yerdi, kimseler görünmüyordu. Tekrar etrafa baktı. İyice emin olduktan sonra kurumuş otların arasında teyemmüm abdesti aldı, namaza durdu.

Uzun yıllar sonra ilk defa secde yaparak namaz kılacaktı.

Namaza durdu, birinci rekâtı kıldı, her şey normale döndü. Bütün yılların ürkekliği bir kara bulut gibi beyninden çıktı, uçup gitti. İki rekât kıldıktan sonra selam verdi. Artık hafızası yerine gelmişti. Yolu, gideceği yeri, ne yapacağını biliyordu. Kalktı, tekrar yola düştü, istasyona doğru yürüdü.... Yürüdü…. Arkasına bakmadan, dinlenmeden yola devam etti.

* * *

Yusuf, evine doğru yola çıkarken, yıllardır baba evinde neler olup bittiğinden haberi yoktu. Derman Baba, hapisten çıktıktan bir yıl sonra vefat etmişti. Koca Yörük, bir akşam yemekten sonra namazını kılmış, sessizce odasında Kuran okumak istemişti.

Birden bir üşüme gelmişti. Yatağına uzanıp, durumunun iyi olmadığını hissetti. Ev halkını telaşlandırmak istemedi, biraz daha bekledi. Yorganın altında titremeye başladı. Hilal içeri girip bakınca, Derman Babanın titrediğini fark etti.

Bütün ev halkı üzerine üşüşmüştü. Doktora götürmek istemişler fakat Derman Baba doktora gitmeyi reddetmişti. Herkesi etrafına topladı, nasihatlerini söylemek istedi. Hilal ile Kristina hıçkırarak ağlamaya başlayınca Derman Baba kaşlarını çattı, kızdı.

"Sakın ağlamayın! Ben yaşadığım kadar yaşadım. Gitmenin vakti geldi. Hem, ölüm yeniden doğuştur. Beni seviyorsanız, ağlamak yerine sadece arkamdan dualarınızı eksik etmeyin!

Şimdi söylediklerimi iyi dinleyin. Yusuf beni göremez. Ama

inşallah bir gün gelecektir." Hilal'e baktı, "Yusuf'la evleneceksin

Hilal kızım! Yusuf'a iyi bak. Büyük çileler çekti. Gelince evlenmenizi istiyorum."

Ardından yeni ismi Burhan olan Boris ve Bayan Zaklina'ya dönmüş, onlara son sözlerini söylemek istemişti.

"Sizler de büyük acılar çektiniz. Bundan böyle daha dikkatli olun! Yusuf bir gün gelirse benim dağ evine yerleşin. Orada yaşayın.

Düşmanınız çok, size zarar verebilirler," deyince Burhan, Derman Baba'nın sözünü kesti.

"Bilgem, bizim düşmanımız rejimdir. Başka kimle kimseyle bir husumetimiz yok!"

Derman Baba, Burhan'a acıyarak baktı.

"Belli olmaz. Düşman her zaman çok yakınınızdaymış gibi tedbirli olun. Kristina kızıma dikkat edin!"

Burhan, eliyle Derman Baba'nın ayaklarını kontrol etti. Bacakları buz gibiydi. Burhan'ın kendisini kontrol ettiğini görünce zoraki gülümsedi.

"Bırak bre Burhan! Bu gördüğün cisim yarın toprakla buluşacak.

Asıl önemli olan ruhtur. Onunla işimiz yok!" dedi ve aileyi tek tek gözden geçirdi. Kafasını yastığa bırakıp tavana baktı. Elini yastığın altına soktu, bir mektup çıkardı ve Hilal'e uzattı.

"Bunu Yusuf'a ver, Hilal!" dedi ve tekrar gülümsedi.

Koca Yörük gözlerine çöl kumu kaçmış yorgun çöl aslanları gibi göz kapaklarını açtı, kapattı. Yıllarca hak davasını, bakanlarda bir ocağın kapanmaması gayretini, çilesini çektiği dağ evine gitti. İlk gözüne çalınan, kendine destek olan bastonu oldu. Gönlü ve dudakları çatlamış gibi su aradı. Asasına baktı, asası çoktan ikiye ayrılmıştı. Yırtık abasının üzerinde kendisine baktı.

Önce gecenin bütün yıldızları birer güneş oluverdi. Onun eşiğine gelen her insan, Allah'ı tanımıştı, onun kapısını kim çaldıysa ağzına kadar dolu bardağı taşırmadan suya ilave oldu, çünkü onun kapısına gelen herkes bir gül yaprağı oluvermişti. Gül yaprakları bardağı taşırmaz, derdi. Balkan dağlarını karış karış gezen, insanları ayırmadan

İslam'ın engin sevgi okyanusundan herkese elini uzatan koca çınar, son bir defa heykeline baktı, sonra gülümseyerek geldiği yere doğru yola çıktı.

Son bakışının ardından bütün Balkan dağları, kandillerini söndürdü. Küstü tabiata.. Yalnızlaştı yollar, havanın rengi griye boyandı, koyu bir gri…

Derman Baba'nın vefatından bir yıl sonra Bayan Zaklina zatürreden vefat etmişti. Zaklina'nın gitmesinden sonra Burhan iyice çökmüştü. Evden dışarı çıkmamıştı. Burhan'ın bütün çabalarına rağmen Bayan Zaklina Müslüman olmayı reddetmişti.

Ölene kadar kendi inançlarıyla hayatını devam ettirmişti.

Kilise kapandığı için, öldüğünde sade bir törenle gömülmüştü.

Burhan, Kristina'nın ve Hilal'in yardımı ile bazen kilisenin bulunduğu orman yolunda gezinip geliyordu. Suskundu, konuşmuyordu.

Kızının bütün çabasına rağmen suskun kalmayı tercih ediyordu. Gündüzleri Hilal ile Kristina işe gittikleri için mecburen evde yalnız kalıyordu. Eskiden kitap okurdu, Derman Baba'dan sonra onu da bırakmıştı. Sadece namaz vakitlerinde namazını kılıp oturuyor, derin düşüncelere dalıp gidiyordu.

Kristina işten sonra yiyecek kuyruklarına giriyor, Hilal'i eve gönderiyordu. İkisi de kardeş gibi olmuşlardı. Bütün dertlerini, sorunlarını paylaşıyorlardı. Yine bir gün Kristina iş çıkışında elindeki yiyecek fişi ile patates kuyruğuna girmişti. Hilal, hemen eve dönmüştü. Fişle iki üç kilo patates aldı. Ekmek kuyruğuna

girdi. Ekmek alırken karşıda kendisini bir çift gözün gözetlediğini hissetti. Döndü baktı, karanlıkta seçemedi. İçinden,

"Kiro mu acaba!" dedi, içi ürperdi. "Olamaz, çünkü buradan defolup gitti!" diye düşündü ve içi rahatladı.

İki ekmek aldıktan sonra karanlıkta hızla evin yolunu tuttu.

Her nedense içinde bir sıkıntı vardı. Sebebini anlayamadığı bir sıkıntı… Eve giden sokağa saptı, etrafına baktı, işten çıkanlar kendisi gibi bir an önce eve kavuşmak için koşuşuyorlardı.

Adımlarını sıklaştırdı, "Yoksa babama bir şey mi oldu, bu sıkıntı neyin nesi?" dedi. Evin kapısına on metre kala dar, ara sokaktan üç kişi, Kristina tam yanlarından geçerken, kolundan çekip ara sokağa aldılar. Hemen ağzını eliyle kapatıp, ellerini bağlamaya başladılar. Elindeki paketler, ekmek yere düştü. Neye uğradığını bilemedi.

Kristina şoka girmişti. Neler olduğunu anlamadan karanlıkta adamlardan biri Kristina'yı omuzlarına aldı, kilisenin hemen arkasından ormana daldılar. Bir ara kendisini götürenin yüzüne baktı, Kiro'yu tanıdı. Tanımasıyla bir anda bütün sinirleri bozuldu, beyni uyuştu. Gerisini hatırlayamadı. Kiro, arkadaşlarıyla birlikte iki gün boyunca Kristina'yı alıkoymuştu. Ormanda yapmadık eziyet bırakmamışlardı.

Aklı dengesi bozulan Kristina'yı iki gün sonra da gece yarısı kapılarına bırakıp gitmişlerdi. Kiro, Kristina'yı bırakırken bir de not bırakmıştı; "Şimdi intikamımı aldım!" diye yazmıştı.

Babası, kızını içeri almış, notu okumuştu. Kristina'nın yine eskisi gibi aklını yitirdiğini, üzerindeki elbiselerin paramparça olduğunu görünce hiç beklemeden mutfaktan bıçağı almış, dışarı çıkmıştı. Kiro'nun tekrar geri geldiğinden haberi yoktu.

Olsaydı mutlaka tedbirini alırdı. Gözleri artık bir şey görmüyordu.

Sadece bir yüzü, bir insanı arıyordu. "Fazla yaşadım zaten!" dedi. Bıçağı ceketinin altına sakladı. Karakolun kapısına geldi.

Nöbetçilere baktı, aradığını bulamadı. Eskisi gibi olsaydı, sadece bir karakol vardı, hemen bulurdu fakat parti binası ve karakol iki ayrı askeri bina olmuştu. Kapıdaki nöbetçiye yaklaştı.

"Ben, Kiro yoldaşı arıyorum, burada mı acaba?" diye sordu.

Nöbetçi zor yürüyen ihtiyara baktı, hiçbir şeyden şüphelenmedi.

"Tanımam yoldaş! Parti binasında olmalı, burada olsaydı tanırdım," dedi ve önüne baktı.

Burhan, geri döndü, doğru parti binasına yöneldi. Parti binası kasabanın dışında yapıldığı için epey yürümesi gerekiyordu. Bulgar sınırına giden geniş yoldan karşıya geçti, karşıdan gelen askeri arabaya yol verdi. Araba geçmedi, tam yanında durdu. İçinden ince, zayıf bir subay Burhan'a baktı, tanıyamadı.

"Hey yoldaş, gecenin bu yarısı nereye böyle?" diye sordu.

Burhan, subaya baktı, tepeden bakışını beğenmedi.

"Sizin askerlerden birini arıyorum, adı Kiro…"

Subay, hemen parmağıyla geride kalan evleri gösterdi.

"Kiro yoldaş üç gün izinli. Şu ortadaki tek katlı bahçeli evde oturur. Ne yapacaktın?"

"Akrabamdır, yakın köyden geliyorum, ziyaret etmek istiyorum," dedi, geri döndü ve subayın ne diyeceğini beklemeden yürüdü. Subay, tuhaf dercesine dudak büktü, arabayla yoluna devam etti.

Tarif edilen evlere kadar nefes almadan yürüdü. O çelimsiz, zor yürüyen ihtiyar adam çalışacak şekilde, tavşan gibi önüne çıkan taşların üzerinden sekerek hızla eve yaklaşmıştı. İçerideki kahkaha sesleri sokağa taşıyordu. Kapıyı çalmadan pencerenin köşesinden içeri baktı. Üç arkadaş, içki içip keyif içinde bir şey-

ler anlatıp gülüyorlardı. Kiro'nun sırtı pencereye dönük olduğu için yüzünü göremedi.

Kapıyı çaldı. İçinden, "Allah'ım, nolur kapıyı şu nalet adam açsın," diye yalvardı. Kapı çalınınca içerideki kahkaha sesleri bıçak gibi kesildi. Koltuğunun altına sakladığı hançeri çıkardı, sapından sıkıca tuttu. Elini arkasına götürdü. Kapı hafifçe açıldı,

Kiro şaşkın bir halde yaşlı adama baktı.

"Ne var, sen kimsin?" dedi. Karanlıkta Burhan'ı tanımamıştı.

"Yoldaş Kiro, bu saatte seni rahatsız ettim ama şöyle dışarı gelirsen sana önemli bir haberim olacak."

Kiro, sinirlendi.

"Kimsin be adam, ne haberiymiş?"

"Sizin için çok önemli olmasa, gelir miyim yoldaş?" dedi.

İçindeki acı, onu sabırsızlandırıyordu. Bir yanlış, bütün planı bozar, diye düşündü, içindeki aceleci duyguları bastırdı. Kiro yarı sarhoş halde, ayakkabılarını giydi, arkasında duran arkadaşlarına baktı, yanına geldi.

"Söyle moruk, ne diyeceksin," dedi.

Burhan ufacık kalan boyundan aşağı baktı.

"Eğilin yoldaş," dedi.

Kiro, eğildi, kulaklarını Burhan'ın ağzına yaklaştırdı. Yaşlı adamın yüzünü yakından görür görmez tanıdı. Tanıdı ama artık çok geçti. Burhan, o andan itibaren hiçbir şey hatırlamadı.

Kaç bıçak darbesi vurduğunu unuttu. Vurdu… Vurdu… Vurdu…

Her vuruşta hançeri bükerek geri çekti. Kiro, gözlerini iblis gibi açtı, yavaşça yere yığıldı. Arkadaşları hâlâ seyrediyorlardı.

İkisi de sanki donmuş bir buz kütlesi gibi Kiro'nun gövdesine girip çıkan bıçak darbelerini seyretti.

Burhan, işini bitirdiği an, ikisinden biri kendine geldi, içeriden tabancasını aldığı gibi dışarı çıktı, hiç beklemeden namluyu doğrulttu, tetiğe bastı. Birinci kurşun göğüs kafesine isabet etti. İkinci kurşun kafasına rast geldi. Burhan bir bakış attı, olduğu yere yığıldı kaldı. Asker yanına gelmiş hâlâ sıkıyordu. Bir daha kalkar korkusuyla öldüğüne emin olmak istiyordu.

Kiro, hâlâ can vermemiş, hırlayarak arkadaşlarından imdat istiyordu. Arkadaşları telaşla ne yapacaklarını konuşurken, Kiro'nun gözleri son bir defa büyüdü, sonra bakışları dondu kaldı.

Silah seslerini duyan bir devriye arabası, sesin geldiği tarafa doğru geldi. Araba Kiro'nun sokağına girince arabanın farları yolun ortasında iki cesedi aydınlattı. Askerler arabadan inerek cesetlerin yanına geldiler. Kapı açıktı. Kiro'nun iki arkadaşı bir şeye şahit olmamak için kaçmışlardı.

Askerin biri ayağıyla Burhan'a dokundu, sonra Kiro'yu kontrol etti. "Ölmüşler! Kaldırın!" dedi. Burhan'ın cesedi arabaya atılırken gülüyormuş gibi mutlu bir yüz ifadesiyle kalakalmıştı.

Boris, olarak doğmuştu, Burhan olarak ölmüştü.

O günden sonra Hilal, elinde taşla her gün oynayan Kristina ile yaşamaya başlamıştı. Kristina için çok üzülüyordu ama elinden bir şey gelmiyordu. Bir kere hastaneye götürmüş, muayene ettirmişti. Doktorlar, isterse deli hastanesine gönderebileceklerini söylemişlerdi. Hilal şiddetle teklifi reddetmiş, eve geri getirmişti.

Ona çocuk gibi bakıyordu.

Hilal'e bir yükü yoktu, sadece ara sıra ağlama krizleri tuttuğu zaman saatlerce ağlaması sürüyordu. Onu susturuncaya kadar epey yoruluyordu. Sabahları işe gittiğinde yemeğini yediriyor, öğlenleri tekrar koşarak geliyor, kontrol edip tekrar gidiyordu.

Aradan yıllar geçmişti, Yusuf olan bitenden habersiz sabırsız-

lıkla eve doğru yol alıyordu. Sadece Derman Babanın vefat ettiğini sanıyordu. Kafasındaki tek düşünce, ailesinin kendisini tanıyıp tanımayacağıydı. Yolculuk boyunca, hayallerle zaman geçirdi.

* * *

Kamptan ayrılalı bir hafta olmuştu. Yeniköy'e kadar bazen yaya, bazen aktarmalı olarak trenle gelmişti. En son sınıra yakın bir yerde yoldan geçen kamyonlara otostop yapmış, sonunda kasabaya ulaşmıştı.

Kasabanın meydanında arabadan indi, etrafına baktı. Kimseler yoktu. Vakit öğlen olmasına rağmen ortalık oldukça sakindi, sokaklarda tek tük insanlar vardı. Hafif bir yağmur çiselemeye başlamıştı. Kasaba üzerine ölü toprağı serpilmiş gibiydi, insanlar ya işinde, ya da evinde gelen kışı karşılıyorlardı.

O eski cıvıl cıvıl meydanda in cin top oynuyordu. Meyhaneci

Pavlo'nun kapısındaki kalabalık, insanların birbirine takılmaları, şakalaşmaları, Aleko'nun berber dükkânında kahkaha ile gülen neşeli insanlar, dükkânlarda gecenin geç vaktine kadar alışveriş yapan kasaba halkı yoktu.

Komünizmin karanlık yüzü ülkenin üzerine kara bir bulut gibi çökmüştü. Artık herkes yaşamak için rejime ayak uydurmak zorunda olduğunu anlamıştı. Korkudan birbirine selam bile vermiyorlardı. Meydanı gözden geçirdikten sonra, yorgun argın, eve giden ara sokağa saptı.

İçinde bir korku vardı. Evde kimleri görecekti acaba? Ya kimse yoksa?" diye düşündü, bir an gitmek istemedi. Birkaç saniye durakladı, sonra yola devam etti. "Her şeye hazırlıklı olmalıyım," dedi kendi kendine.

Korku ve endişe dolu gözlerle uzaktan evin kapısına baktı.

Yürüdü, yürüdükçe korkudan ayakları titremeye başladı. Evin kapısına varmak için binaların duvarlarına tutunarak ilerlemek zorunda kaldı. Varınca durdu. Yıllarca bu anı hayal etmişti. Kapıya varacak ve çalacaktı. Sonra babası kapıyı açacaktı, ona sarılacaktı.

Arkasından Hilal, onun arkasından Kristina, annesi sevinç çığlıkları atacaktı. Kapıyı iki kere vurdu, bekledi. İçeriden

Hilal'in sesi geldi.

"Kim o?" diye seslenince Yusuf heyecandan yıkılmamak için kendini zor tuttu.

"Benim, kapıyı aç," deyince kapı açıldı.

Hilal, Yusuf'a baktı, tanıyamadı. Karşısında dişleri dökülmüş, yetmiş yaşlarında görüntüsü ile biri duruyordu. Şaşırdı, tekrar karşısındaki gülen yaşlı adama baktı.

"Buyurun, ne istiyorsunuz?" diye sordu ve Yusuf'a baktı.

Yusuf, yüreğinin ortasından hançer yemiş gibi, kafası önüne düştü. Kafasını son bir umutla kaldırdı Hilal'e baktı. Hilal, karşısındakinin üzüntüsünü anlayamadı, daha dikkatle baktı, bu sefer tanıdı. Yusuf'u gözlerinden tanıdı. Onlar da olmasaydı tanımayacaktı.

Yine de emin olmak için seslendi.

"Yusuf! Sen Yusuf'sun! dedi."

Yusuf, kafasını önüne eğdi, sadece "Evet!" diyebildi. Hilal

'in kendisini tanımamasına üzüldü, morali bozuldu. İçinden

"Haklı!" dedi. Üzüntüyle içeri girdi. Yırtık ayakkabılarını kenara bıraktı, salona geçti. Salona girer girmez etrafa baktı, babasını, annesini göremeyince, odanın kapısına baktı. Bir tuhaflık olduğunu hissetti. Babası çoktan odasından fırlamalıydı,

"Yusuf'um!" diye boynuna sarılmalıydı! Hele annesi… Sevincinden ne yapacağını bilmezdi, eli ayağı birbirine dolaşırdı. Ya

Kristina! Yufka yürekli kardeşi sevinç gözyaşlarından kelimeleri birbirine dolandırarak ne dediği belli olmazdı.

Hilal bir anda ne diyeceğini, olup biteni nasıl anlatacağını bilemedi. Kapıyı örttü. Arkasından salona geldi. Yusuf'a baktı, kaşlarını indirdi.

"Hoş geldin," dedi. Yüzünde kederli bir bakış belirdi.

Yusuf hâlâ şaşkın bir şekilde salonun ortasında durmuş,

Hilal'in ağzından çıkacak felaket haberlerini dinlemek için bekliyordu.

"Olanları duymaya dayanabilecek misin?"

Yusuf kanepeye oturdu. Salonun bütün duvarlarını gözden geçirdi. Sonra Hilal'e döndü.

"Çektiklerim beni bütün acılara alıştırdı. Söyleyebilirsin," dedi ve sustu.

Hilal tam söze girecekti ki; Kristina kendi odasından çıktı, elindeki küçük taşı Hilal'e gösterdi.

"Abimin ayakkabılarını boyadım, bak! Abim gelecek…

Abim gelecek…" dedi. Yusuf'a baktı. Uzun uzun, baştan aşağı süzdü, hiç sesini çıkarmadan salonun dışarı çıkan kapısının önünde oturdu, elindeki taşla oynamaya devam etti. Yusuf, kardeşine baktı, uzunlu kısalı, rastgele kesilen saçlarına gözü takıldı. Boynunu büktü, Hilal'e döndü;

"Bunu zahmet edip anlatma, diğerleri nerede?" dedi ve yanaklarında billurlaşıp art arda dökülen yaşları elinin tersiyle sildi.

Hilal olayları baştan itibaren bir bir anlatmaya başladı. Her anlattığı kelime bir hançer gibi yüreğine saplandı. Hiç sesi çıkmadı.

Anlatılanları dinledikten sonra kafasını kaldırdı, Hilal'e baktı. "Allah böyle dilemiş, ne yapalım!" dedi, yanağından aşağı süzülen yaşları sildi. Yusuf ağlayarak yüreğinin ateşini söndürmeye çalışırken Hilal gitti, Derman Babanın Yusuf'a verilmesini istediği zarfı alıp getirdi, Yusuf'a uzattı.

"Derman Baba sana vermemi vasiyet etmişti," dedi. Zarfı uzattı.

Yusuf, zarfa baktı, öptü, kapağını açtı. İki defter sayfası doldurulmuş yazıyı okumaya başladı. Hilal'in işe gitmesi gerekti ama gitmedi. En fazla çalışma cezası verirler, dedi. Yusuf'un okuduğu mektubu dinledi.

"Yusuf'um!

Bu mektubu okurken ben yanında olmayacağım. Muhtemeldir ki, ailenden de yanında olmayanlar olacaktır. Geldiğinde kimi

bulduysan, onlarla yetineceksin. Bu dünya fanidir.

Kimse kalıcı değildir. Gidenlere üzülme, kalanların derdine düş. Onları rahat ettirmeye çalış. Gidenler iyi veya kötü, günah ya da günahsız, amelinde ne varsa onunla gider.

Zulme uğrayan yalnız biz değiliz. Gördüğün zülüm yalnız sana mahsus değil. Kafkaslarda, Orta Asya'da, Balkanlar'da milyonlarca Türk esaret altında yaşıyor. Hepsi gün yüzü görmemiş işkenceler görüyorlar.

Ağaçlar köküyle yaşarlar oğul! Bu topraklarda Türk bilgeler tarihi değiştirecektir. Asla yok olmayacaklardır. Ağaçları budarsın ama kökü kalır. Kökünü çıkarsan bile yeraltında yeniden filizlenecek bir parça mutlaka vardır. Sana nasihatim, Hilal ile evlenip benim dağ evine yerleşmendir. Yörük olmak kolay değil, ama sen başaracaksın. Yukarıda otur ama insana yukarıdan bakma! Tevazuu, adını yüceltmek için kullanma! Tevazu, savunduğun davanı yükseltsin!

Bilgelik, kitapların sayfa aralarında sahibini bekler. Kitap oku! İnsanlara yardım et! Yedir içir ama yaptığın iyiliği hemen unut! Çünkü insan iyilik yapma gücüne ve varlığına sahip değil.

İyilikler Allah'ın bir hediyesidir. Kötülükler, nefsimizin eseridir.

Kendini tanı! Tanımaya nefsinin yularını eline alarak başla!

Dikkat et! Nefsin acı acı bağırıyorsa, korkma; demek ki, iyi yoldasın! Mücadelene ketum insanlarla başla, en iyi dostuna bile sırrın can alıcı kısmını söyleme.

Kristina'ya iyi bak, bundan sonraki imtihanın Kristina'dır.

Unutma, sana zor gelen, senin için hayırlı olandır.

Hikâyene gelince… Artık Yusuf'un hikâyesini biliyorsun.

Sakın Yusuf olmaya çalışma, çünkü… Kervanlar her zaman yolunu şaşırmaz oğul! Allah'ı unutma! Unutma ki unutulmayasın.

Allah'a emanet olun!"

Yusuf, mektubu bitirdi, kız kardeşine baktı, O hâlâ taşıyla oyalanıyor, küçücük bir çocuk gibi neşeyle Yusuf'a şöyle diyordu.

"Abim ne zaman gelecek?"

.../...

DERSİM İSYANI'NIN BİLİNMEYEN YÖNLERİ
DERSİM YANIYOR!
BU ROMAN ÇOK KONUŞULACAK
BİLAL CİVELEK
MUSTAFA KEMAL'İN KUŞLARI
DERSİM YANIYOR!
YEDİVEREN
www.yediverenyayinlari.com
YEDİVEREN